

Ν Ε Ο Σ
Ε Λ Λ Η Ν Ο Μ Ν Η Μ Ω Ν

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΣΥΝΤΑΞΟΜΕΝΟΝ ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΟΓΩΝ ΤΟΥ

ΣΠΥΡ. ΛΑΜΠΡΟΥ

ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΟΥ

*Ἡξιώθη τοῦ Ζαππείου βραβείου ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις Συλλόγου
πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων.*

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ Α'—31 ΜΑΡΤΙΟΥ 1922



ΑΘΗΝΗΣΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ «Ο ΦΟΙΝΙΞ» — ΣΤΑΔΙΟΥ 38

1922

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΛΑΜΑ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΙ κατάλοιπον ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἔργων ἀντιγραφέντων ὑπὸ τοῦ Ἀδ. Ἀδαμαντίου κατὰ τὴν 3 καὶ 4 Αὐγούστου 1895 πάντως κατ' ἐντολὴν τοῦ Σπ. Λάμπρου, ὅστις μετὰ τὴν ἀντιγραφὴν ἐπεθεώρησε τὰ ἀντίγραφα παραβαλὼν ταῦτα πρὸς τὸν κώδικα, ἐξ οὗ ἀντεγράφησαν.¹ Τὰ δύο ταῦτα ἔργα ἀντεγράφησαν ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 215 κώδικος τῆς μονῆς τοῦ ἀγίου Παντελεΐμονος τοῦ Ἀγίου Ὀρους, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ μὲν πρῶτον ἀρχεῖται ἀπὸ φύλλου 690β, τὸ δὲ δεύτερον ἀπὸ φύλλον 708, ὡς ὁ ἴδιος ὁ Ἀδαμαντίου σημειοῖ.² Τῶν δύο τούτων ἔργων τὸ μὲν πρῶτον φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολῆ, ἣν ἐξ Ἀσίας, αἰχμάλωτος ὢν, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν ἀπέστειλεν», τὸ δὲ δεύτερον «Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀθέους Χιόνας διάλεξις συγγραφείσα

1. Ἐν τέλει τοῦ πρώτου ἀναγινώσκωμεν «ἐν Ρωσικῷ τῇ 3 Αὐγ. 1895

Ἀδ.

Παρεβλήθη

Σ. Λαμ.»

καὶ ἐν τέλει τοῦ δευτέρου

«Ἐν Ρωσικῷ τῇ 4 Αὐγούστ. 1895

Ἀδ.

Παρεβλήθη

Σ. Λαμ.»

2. Ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου «Ρωσικοῦ κώδ. 215 σ. 690 σελ. β» καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ δευτέρου «Ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ κώδ. 215 σ. 708».

παρά Ιατροῦ τοῦ Ταρωνεῖτου παρόντος καὶ αὐτηκόου γεγονότος». Εἶνε ὀφθαλμοφανές ὅτι πρόκειται περὶ δύο ἔργων τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ὡς λίαν ὀρθῶς ὁ Λάμπρος ἔχει σημειώσει ἐν ἀρχῇ ἀμφοτέρων τῶν ἀντιγράφων δι' ἐρυθρᾶς μελάνης «Γρηγορίου Παλαμᾶ».

Τῶν ἔργων τούτων τὸ δεύτερον ἔχει ἐκδώσει ὁ Α. Ι. Σακκελίω ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1379 χειρογράφου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου, τοῦ γραφέντος κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἐν τῷ περιοδικῷ «Σωτήρ» ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Γρηγορίου Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ ἀνέκδοτος διάλεξις»¹. Ἐν τῷ ἀνωτέρω χειρογράφῳ τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου εὑρηγται δύο ἔργα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ.

1) φ. 408δ-4156 «Γρηγορίου Θεσσαλονίκης Ἐπιστολὴ ἦν ἐξ Ἀσίας αἰχμάλωτος ὢν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν ἀπέστειλε πρὸς τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ τὸν λαὸν» καὶ

2) φ. 4156-418α «Τοῦ αὐτοῦ Πρὸς τοὺς ἀθέους Χιόνας διάλεξις συγγραφείσα παρὰ Ιατροῦ τοῦ Ταρωνεῖτου παρόντος καὶ αὐτηκόου γεγονότος»²

Τῶν δύο τούτων ἔργων ὁ Α. Σακκελίω ἐξέδωκε μόνον τὸ δεύτερον, τὴν πρὸς τοὺς Χιόνας διάλεξιν, θεωρῶν τὸ πρῶτον, τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολὴν, «ἐκδοθεῖσαν ἐν τῷ ΡΝ τόμῳ τῆς τοῦ Migne ἑλληνικῆς πατρολογίας». ³ Ἄλλ' εἶνε φανερόν ὅτι ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολὴ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ δὲν ἔχει ἐκδοθῆ οὐδ' εὑρηγται ἐν τῷ ΡΝ τόμῳ τῆς τοῦ Migne ἑλληνικῆς πατρολογίας,

1. Σωτήρ τομ. 16 τοῦ 1892 σελ. 286 ε.

2. Ἐν. ἀν. σελ. 288. Ἀπὸ σελ. 286-289 εὑρηγται ἡ περιγραφὴ τοῦ χειρογράφου πρὸς καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σακκελίω τὴν περιγραφὴν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1379 χειρογράφου. Ἄξιον σημειώσεως εἶνε ἐνταῦθα ὅτι ἡ περιγραφὴ τοῦ χειρογράφου ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Σακκελίω, ὡς καὶ ἐνταῦθα, εἶνε ἑλλιπῆς καὶ πλημμελής, ὡς συμβαίνει συνηθέστατα ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Σακκελίω. Οὕτω π. χ., ἵνα μὴ ἀναφέρω ἄλλα, τὸ σύνταγμα τῶν κειμένων τοῦ Ματθαίου δὲν ἀρχεται ἀπὸ φ. 1α, ἀλλὰ 41α, οὐδὲ τελευτᾷ εἰς τὸ φ. 842α, ἀλλὰ εἰς τὸ φ. 327β. Οὕτως ὁμοίως ἐχόντων τῶν πραγμάτων τὰ ἔργα τὰ περιεχόμενα ἀπὸ φ. 1-41α καὶ 327β-342α δὲν ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Σακκελίω, ὅστις καὶ ἄλλα μετὰ τὸ φύλλον 342α περιεχόμενα ἔργα παρατρέχει.

3. Ἐν. ἀν. σελ. 289-240.

ὡς δύναται πᾶς τις νὰ πεισθῆ ἐρευνῶν μετὰ προσοχῆς τὸν τόμον τούτον.¹ Οὕτως ὁμοίως ἐχόντων τῶν πραγμάτων γεννᾶται τὸ ζήτημα πῶς ἦτο δυνατόν ὁ Σακκελίω νὰ ἀναφέρῃ ὡς ἐκδομένην παρὰ Migne τόμῳ 150 τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολὴν τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Ἡ ἀπορία αὕτη, νομίζω, δύναται εὐκόλως νὰ λυθῆ, ἐὰν λάθῃ τις ὑπ' ὄψει ὅτι ὁ Σακκελίω γράφων τὰ προλεγομένα τῆς ἐκδόσεως τῆς διαλέξεως πρὸς Χιόνας εἶχεν ὑπ' ὄψει ἰδίᾳ τὰ ὑπὸ τοῦ Τρεῦ προτασσόμενα τῆς ἐκδόσεως τῆς πρὸς τὸν Δαυτὸ τὸν Δισύπατον ἐπιστολῆς τοῦ Παλαμᾶ.² Ὁ Τρεῦ δηλαδὴ ἐν ταῖς προλεγομένοις τούτοις λέγει μεταξὺ ἄλλων «Ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολὴ εὑρηγται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 2409 κώδικι τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων (Migne 150 σ. 777-778) καὶ ἐν τῷ κώδικι Coislin 97 καὶ 98 (Migne ἔν. ἀν. σ. 808). Τὴν ἔκφρασιν ταύτην τοῦ Τρεῦ παρανοήσας ὁ Σακκελίω καὶ νομίσας ὅτι πρόκειται περὶ ἐκδόσεως τῆς ἐπιστολῆς ὑπὸ τοῦ Migne ἔγραψε χωρὶς νὰ λάθῃ τὸν κόπον νὰ παρατηρήσῃ τὸν Migne «τὴν ἐκδοθεῖσαν ἐν τῷ ΡΝ' τόμῳ τῆς τοῦ Migne ἑλληνικῆς πατρολογίας».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων γίνεται δῆλον ὅτι ἐκ τῶν δύο ἔργων, τῶν ἀποτελούντων τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΙ κατάλοιπον τοῦ Λάμπρου, τὸ δεύτερον ἔχει ἐκδοθῆ ὑπὸ τοῦ Σακκελίω³ καὶ ἐπομένως μόνον τὸ πρῶτον εἶνε ἄξιον ἐκδόσεως⁴.

1. Καὶ ὁ Σοφοκλῆς ὁ ἐξ Οἰκονόμων ὁ ἐκδῶσας 22 ὀμίλιας τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ κατὰ τὸ 1861 ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ ὀμίλιαι ΚΒ'» ἐθεώρει ἀμφοτέρω τὰ ἔργα ταῦτα ἀνέκδοτα. Διὰ τοῦτο δὲ ἐν σελ. 1γ' γράφει «ἐπιστολὴ ἦν ἐξ Ἀσίας αἰχμάλωτος ὢν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν ἀπέστειλεν» καὶ «πρὸς τοὺς ἀθέους Χιόνας διάλεξις συγγραφείσα παρὰ τοῦ Ιατροῦ τοῦ Ταρωνεῖτου παρόντος καὶ αὐτηκόου γεγονότος» ὑποσημειοῖ «Τὰ δύο ταῦτα βιογραφικὰ τοῦ ἁγίου ὑπομνήματα ἐκδώσομεν ἂν θεὸς θέλει μετ' οὐ πολὺ. Μέννηται δὲ τούτων ὁ ἀοίδιμος Φιλόθεος (σελ. 50')» (ἔν. ἀν. σελ. 1δ' ὑποσημ. α').

2. Δελτίον ἱστ. καὶ ἔθν. ἑταιρ. τόμ. Γ' σελ. 227 ε. Ἡ ἐκδοσις αὕτη τοῦ Τρεῦ ἦτο γνωστὴ εἰς τὸν Σακκελίω πρὸς καὶ Σωτήρ ἔν. ἀν. σελ. 240.

3. Ἄξιον σημειώσεως εἶνε ἐνταῦθα ὅτι τὸ ἐκδοθὲν κείμενον τοῦ Σακκελίω παραβαλλόμενον πρὸς τὸ κείμενον τοῦ ἡμετέρου ἀντιγράφου παρέχει ἐλαχίστας διαφορὰς.

4. Καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Παπαμιχαὴλ ὁ εἰθικῶς ἀσχοληθεὶς περὶ τῆς τοῦ

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον τοῦτο ἔργον, τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολὴν τοῦ Παλαμᾶ, πρέπει νὰ λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Παλαμᾶ πρὸς τὸν Δαυΐδ ὑπὸ τοῦ Γρεμ. Ἐν τῷ Δελτίῳ δηλαδὴ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐπιχειρήσεως τόμῳ 15, σελίδι 227 ἔ. ἐξέδωκεν ὁ Γρεμ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 23 κώδικος τῆς Οὐψάλης τῆς Σουηδίας τὴν πρὸς τὸν Δαυΐδ ἐπιστολὴν τοῦ Παλαμᾶ ὑπὸ τὸν ἐπιγραφὴν «Ἐπιστολὴ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ πρὸς Δαυΐδ μοναχὸν τὸν δισύπατον ἐκδιδομένη ὑπὸ Μαξιμιλιανῶς Γρεμ». Κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Γρεμ ἐν τοῖς προλεγόμενοις ἀναφερόμενα, ἡ ἐπιστολὴ ἐν τῷ κώδικι φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «ἡ τοῦ Θεσσαλονικῆς ἕτε ἑάλω» ἐν τῇ ᾧα δ' εὑρεται γεγραμμένον δι' ἀρῶν γραμμῶν «τῷ Δυσσυπάτῳ», ἀνωθεν δὲ τοῦ πρώτου φέρεται διόμελανος γεγραμμένη ἡ διόρθωσις ι. Ὁ Γρεμ δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολὴν τοῦ Παλαμᾶ ὡς ἕλγην, ἐκ τῆς ἀρχῆς ἕως ταύτης καὶ ἐκ τινος χωρίου ἀναφερομένου ἐξ αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Du Ranque¹ μὴ εὑρισκομένου δὲ ἐν τῇ πρὸς Δαυΐδ ἐπιστολῇ, συμπεραίνει τὸ διάφορον τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς καὶ τῆς πρὸς Δαυΐδ² καὶ προσπαθῶν νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἐν τῇ συμφωνίαν, τὴν παρατηρούμενην μεταξύ τῶν δύο τούτων ἐπιστολῶν, λέγεται ὅτι ὁ Παλαμᾶς πρῶτον «ἔγραψε πρὸς τὸν δισύπατον» ἔπειτα δὲ ἐπανέλαβέ τινα ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης ποιησάμενος χρῆσιν ἐν τῇ μακροτέρᾳ γραφῇ, τῇ ἀπευθυνθείσῃ πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς»³. Κατὰ ταῦτα ὁ Γρεμ δέχεται ὅτι ἡ πρὸς Δαυΐδ ἐπιστολὴ εἶνε διάφορος τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς καὶ ὅτι πρώτη ἔγραψεν ἡ πρὸς Δαυΐδ, μετ' αὐτὴν δὲ ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς. Τῶν γνώμων τούτων ἀναμφισβήτητος εἶνε ἡ πρώτη, ὅτι δηλαδὴ ἡ πρὸς Δαυΐδ ἐπιστολὴ εἶνε διάφορος τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ δευτέρᾳ. Ἡ ὁμοιότης μεταξύ τῶν δύο τούτων ἐπιστολῶν εἶνε καταπληκτικὴ ἀμφοτέ-

βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ θεωρεῖ ἀνάκδοτον τὴν ἐπιστολὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ (περὶ τῆς «Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς σελ. 235).

1. Περίτλ. Glossarium ad script. mediae et inf. Graec. σελ. 152b ἐν λέξει «Τασιμάνης».

2. Δελτίον ἱστ. ἐθν. ἐτ. ἐν. ἀν. σελ. 227 ἔα.

3. Δελτίον ἱστ. ἐθν. ἐτ. ἐν. ἀν. σελ. 229.

ρων διηγουμένων τὰ αὐτὰ πράγματα διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων οὕτως ὥστε δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι μεταξύ τῶν δύο τούτων ἐπιστολῶν ἐν τῇ μόνον καὶ τούτοις ἐλάχιστοις ὑπάρχει διαφορά, ὡς ἀπλῆ σύγκρισις καὶ παραβολὴ τῶν δύο κειμένων δεικνύει. Ἡ ὁμοιότης αὐτῆς τῶν δύο τούτων ἐπιστολῶν δύναται βεβαίως νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Παλαμᾶς γράφων τὴν μίαν τούτων εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἑτέραν, ὡς ὀρθῶς καὶ ὁ Γρεμ παρατηρεῖ. Ἀλλ' ἐκ τῶν δύο τούτων ἐπιστολῶν θυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι πρῶτον ἔγραψεν ὁ Παλαμᾶς τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς, ἐνθα διὰ μακρῶν διηγείται τὰ τῆς αἰχμαλωσίας αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ τὴν πρὸς Δαυΐδ, ἐνθα παρέχει περίληψιν τινὰ μετὰ πολλῶν παραλείψεων τῶν ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολῇ. Καὶ ἡ ἀντίθετος ἕως γνώμη τοῦ Γρεμ ὅτι δηλαδὴ ὁ Παλαμᾶς ἔγραψε πρῶτον τὴν πρὸς τὸν Δαυΐδ, τὴν σύντομον, καὶ ἔπειτα τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς, τὴν ἐν ἐκτάσει, δὲν φαίνεται ἀπίθανος.

Ἄξιον σημειώσεως εἶνε τέλος ὅτι τὸ κείμενον τοῦ ἡμετέρου ἀντιγράφου παραβαλλόμενον πρὸς τὸ κείμενον τοῦ ἀθηναϊκοῦ κώδικος ὑπ' ἀριθμὸν 1379 ἐλάχιστας δεικνύει διαφορὰς, ὧν αἱ πλεῖστα ἀνάξιαι λόγου.

Κ. Ι. Δ.

Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ, ἦν ἐξ Ἀσίας αἰχμάλωτος ὢν, πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν ἀπέστειλεν.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Θεσσαλονικῆς, πᾶσι τοῖς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοῖς καὶ τέκνοις καὶ ἀδελφοῖς τῆς ἡμῶν ταπεινότητος τοῖς τε θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἄρχουσι καὶ δι' αὐτῶν πᾶσι καὶ μάλιστα τοῖς τὰ ἡμέτερά ποιοῦσιν εἰδέναι, ἔλεος ὑμῖν αἰώνιον παρὰ Θεοῦ καὶ χάρις καὶ εἰρήνη πληθυνθεῖη. Ἀβυσσον μὲν εἶναι πολλὴν τὰ τοῦ Θεοῦ κρῖματα, δηλονότι τὴν αὐτοῦ περὶ ἡμᾶς πρόνοιαν, ἐπεὶ καὶ τὸ τῆς αὐτοῦ σοφίας ἕψος ἢ βάθος ἀνεξερεύνητον καὶ παρὰ Δαυΐδ τοῦ θεοφάνταρος ἐδιδάχθημεν, ἀλλ' εἰσὶν οἱ, διὰ φρενῶν ὡς εἰπεῖν ἀτονίαν, καθάπερ ἕλιγγιῶντες πρὸς ταῦτα, στροβούμενοί τε καὶ δεινῶς καταπίπτοντες ἢ τὴν πρόνοιαν δυσσεβῶς ἀναιροῦσιν, ἢ τοῦ βίου τῶν οὐκ εὖ πασχόντων ἀλόγως κατηγοροῦσιν, ἢ τὴν ἀρετὴν ἔσθ' ὅτε καὶ τὴν

πίστιν αὐτὴν ἀλλῶς ἠγοῦνται κενὴν καὶ ἀνόνητον. Ὁ δ' εὖ φρονῶν, ὅσον τῆς ἀβύσσου καὶ τοῦ ὕψους ἐκείνου καθορᾷ καὶ λογισμοῖς ἐρικνεῖται, τοσοῦτον καὶ διηγεῖται θαυμάζων μετὰ τοῦ ἀοράτου καὶ τὸ ὁρώμενον. Ὁ γοῦν ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ πρόνοιας ἐγὼ κατέληφα, πρὸς Ἀσίαν διὰ τῆς αἰχμαλωσίας μετενεχθεὶς, καὶ ἀναμίξῃ Χριστιανούς καὶ Τούρκους οἰκοῦντας, περιϊόντας, ἄγοντας, ἀγομένους ὁρῶν, ἐρῶ πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην· δοκεῖ γάρ μοι διὰ τῆς οἰκονομίας ταύτης φανεροῦσθαι τὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ καὶ αὐτοῖς τοῖς πάντων βαρβάρων βαρβαροτάτοις, ὡς ἀναπολόγητοι ὄσιν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ φρικωδεστάτου βήματος, ἐγγύς ὄντος ἤδη, δι' ἣν οἰκονομίαν, ὡς ἀπὸ τῶν ἐκβάντων ἐστὶ συνορᾶν, καὶ ἡμεῖς παρεδόθημεν ταῖς τούτων χερσὶν ἅμα καὶ πρὸς μικρὰν ἐκτίσιν τῶν πολλῶν εἰς Θεὸν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, οἷόν τι πύρι παραδιδόμενων τῶν νῦν πειραζομένων ἀλλὰ σβεννυμένων, τῶν ἐπιφερόντων τὰς ἐπιρθείας εἰ μὴ μετάμελον σχοῖεν τῆς τε ἀπιστίας καὶ τῆς θηριωδίας, τῷ ἀσβέστῳ ἐκείνῳ τηρουμένων πυρί. Καὶ εἰ μὴ τὸ περὶ λόγους φιλότιμον ἐκ μακροῦ παροφθὲν σχεδόν μοι τελέως τῆς ψυχῆς ἀπερροίη, τῶν ἄρτι μοι συνενεχθέντων οἷποι' ἂν εὐρον ὑπόθεσιν ἀξιοτέραν, ἐμοὶ τε προσήκουσαν ὅτι μάλιστα, καὶ μηδὲν ἦττον πρὸς συγγραφὴν ἀποχρῶσαν, ἦν γάρ μοι κατ' αὐτὴν ἐξηγεῖσθαι καὶ τὰς ἐφ' ἡμῶν τε καὶ καθ' ἡμᾶς ἡγεμόνων πράξεις· μέχρι γάρ Τενέδου τῇ βασιλικῇ συνεστελλάμην τριήρει, καὶ κεῖθεν ἄχρι Βηθουρίας καὶ Μεσοθηνίας μου διαβάντι, οὐδὲν τῶν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πραττομένων κατ' ἡπειρόν τε καὶ θάλασσαν διαλέληθεν, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἄνωθεν, οὐκ οἶδ' εἴτε παιδείας εἴτ' ἐγκαταλείψεις χρὴ λέγειν τοῦ καθ' ἡμᾶς γέγους καὶ μάλιστα τὸν τῆτες σεισμόν, ὅς οὐ κτίσματα καὶ κτήματα μόνον, ἀλλὰ καὶ σώματα καὶ πνεύματα κατὰ τὸν ποιητὴν ἐλώρια τεῦχε κύνεσιν οἰωνοῖσι τὲ πῆσι, λογιχαῖς καὶ ἀλόγοις. Ὡς ἂν δὲ μὴ πάντα λιπῶν λυπῶ, μετρίαι τινα τῶν ἐμῶν καὶ μετρίως ἐξείπω, τοῖς εἰδέναι ταῦτα ποθοῦσιν ὑμῖν.

Μετὰ δὲ τὸν σεισμόν ἐκεῖνον ὀλίγας ἡμέρας, ὀκτακοσιομέδιμνον ἀναβάντες ὡς μὴ ὠφέλεν ἐκ Τενέδου ναῦν, καὶ πνεύματος ἐπιρόρου τυχόντες, κατάχρεω δέ, μᾶλλον δὲ μωραίνοντος κυβερνήτου, καὶ τῆς σωτηρίας ἐντεῦθεν τῆς νηὸς πολεμίου, ἐπεὶ τῆς Καλλιουπόλεως ἦμεν εὐθὺς, τὸ δὲ πνεῦμα τραπὲν κατὰ πρόωρον προσέβαλεν, οὐκ εἴξαμεν ἡμεῖς, ἀλλ' ἀντιφέρεσθαι μᾶλλον ἢ φέρεσθαι τῷ φέροντι προει-

κόμειθα, καὶ ταῦτα νυκτὸς οἴσης καὶ χειμερίας. Ἐν χρόνῳ δὲ κινδύνου γενόμενοι, ταῖς τοῦ καλοῦ κυβερνήτου τόλμαις καὶ ἐγχειρήσει, μόλις ποτὲ συμφρονήσαντες, ἐκρουσάμεθα πρύμναν, καὶ τῇ ρύμῃ τοῦ πνεύματος ἐνδόντες, βορρᾶς δ' ἦν τοῦτο λάβρος, παλίνδρομοι πρὸς τὴν Καλλιούπολιν ἐφερόμεθα. Ἐπεὶ δὲ κακείνην ὁ σεισμὸς ἐκεῖνος τοῖς Ἀχάμενιδαις οὕς νῦν Τούρκους καλοῦμεν ὑπεποίησατο, καὶ προσοκεῖλαι τῷ λιμένι ταύτης οὐκ ἦν, ἐγγύς που τῆς γείτονος ἡτόνος ἐστήσαμεν τῆς πρόσω φορᾶς τὴν ναῦν, ἀγκύρας ἐκβαλλόντες ἀπάσας.

Τῆς δὲ ἡμέρας διαυγασάσης, ἐπεὶ μηδὲν ὁ βορρᾶς ἑαυτοῦ πρόδρομος ἦν, καὶ τοὺς Τούρκους ἐωρῶμεν ἅπαντες, κατὰ συστήματα καὶ ξηρὰν καὶ θάλατταν διερχομένους, τῷ τε πλήθει καὶ τάχει τῶν ἐρετώντων, οἷον συνοῦντας τὰς ἀντιπέραν ἡπείρους, καὶ πρὸς ληλασίαν ἐπειγομένους ἐκ τῆς πρὸς ἀνίσχοντα κειμένης ἡλιον, τῶν ἀντικρὺ κατωκισμένων Ῥωμαίων, ἐπεὶ ταῦτ' ἦν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν, τὸν κυβερνήτην ἐλιπαροῦμεν ἅπαντες ἐπανιέναι πρὸς Τένεδον, ἵνα μὴ ὁδοῦ πάροργον ὄντες ἡμεῖς ἀλλῶς τοῖς Τούρκοις γενοίμεθα. Καὶ δῶρα τούτῳ προφέρομεν ἀπειθοῦντι καὶ μισθοὺς ἄδρους ἐπηγγελόμεθα πάντες, οἱ δυστυχεῖς ἐκεῖνον τινικαῦτα κυβερνήτη χρησάμενοι, καὶ καταποντιστῇ τοιοῦτῳ κακοβοῦλῳς ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπιτρέψαντες, ὧ καὶ τὸν κίνδυνον ἔτοιμον τε καὶ ἄφυκτον ἐδείκνυμεν ὄντα, εἴπερ ἡμᾶς ἀγκύραις ἐκεῖ σαιεύοντας ἢ σφοδρότης τοῦ πνεύματος ἐπιλείψει, ὃ δὲ διέμεινεν ἀπειθῶν, καὶ μεγάλα κατὰ τῶν προσδοκίμων πολεμίων φυσῶν· ἕως κατεστάλη μὲν ὁ βορρᾶς, ἐπὶ ἡλθον δὲ οἱ βάροβαροι τῇ νηὶ πανοπλίται, ναυσὶ μακραῖς μᾶλλον, ἢ γε μικραῖς. Καὶ πολέμου συγκροτηθέντος, τί δεῖ μακρὰ λέγειν, ἐλσεινῶς ἴλομεν, αἰχμάλωτοι γεγονότες, πλήθος οὐ μέτριον.

Ἦχθημεν οὖν ἐπὶ τὴν Λάμψακον πρώτην συλλήβδην ἅπαντες· καὶ κοινὰ μὲν εὐθὺς ἐκεῖθεν ἐμοὶ ταῖς συναχμαλώτοις, τὰ τῆς δουλείας, ἦτε γύμνωσις, καὶ ἡ τῶν ἀναγκαίων στέρησις, καὶ ἡ παντοδαπὴ τοῦ σώματος ἔξωθεν κάκωσις, ἴδια δέ, οὐ τῶν σπλάγγων μόνον ἢ καχεξία, καὶ ἡ ἐντεῦθεν τῆς σαρκὸς σύντηξις, καὶ τῶν μελῶν μικροῦ πάρεσις, ἀλλὰ καὶ πολὺς ὑπὲρ ἐμοῦ δῆθεν τῶν ἐκεῖ Ῥωμαίων ὁ κρότος ἦρθη πρὸς τοὺς βαρβάρους, ἐπαινούντων οὐ μέτρια λόγων τε παιδείαν καὶ τρόπων ἀρετὴν, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἐμοὺς ἀγῶνας, ὡς ἔλεγον ἐκεῖνοι, προτιθέντων εἰς μέσον, καὶ τῶν νῦν ἀπάντων ὑπερτιθέντων οὐ ψευδῶς ὡς ἐγῶμαι μᾶλλον δὲ ἀκριβῶς οἶδα·

τὰ πλείω μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀλυσιτελῶς ἔμοι τὸ παράπαν· τῷ μὲν γὰρ ἡγεμόνι τῶν βαρβάρων ἐντεῦθεν ἐλπίς· εἰσέδου νομισμάτων χιλιάδας παρ' ἑμοῦ κοιμῆσθαι, τοὺς δὲ τῶν βαρβαρικῶν δογμάτων ἀντεχομένους, μεμνημένοι παρεσκεύασε κατ' ἑμοῦ, ὡς καὶ τινες τούτων προσβαλεῖν ἔκει, καὶ εἰς λόγους ἐλθεῖν, καὶ τ' ἄλλα μὴδὲν ἰσχυροῦς φανέντας, τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῖν προφέρειν, ὡς τι σημεῖον τῆς περὶ τὸ σέβας οὐκ ἀσφαλείας.

Μεγαλαυχοῦσι γὰρ τὸ δυσσεβῆς καὶ θεομισῆς καὶ παρμίαρον τοῦτο γένος, ὡς ὑπὸ τῆς σφῶν θεοφιλίας ἐπικρατοῦντες Ῥωμαίων ἀγνοοῦντες, ὡς ὁ κόσμος οὔτως ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται, καὶ τούτου τὸ πλεον ἔχουσιν οἱ κακοὶ καὶ δοῦλοι τῶν κάτω, καὶ τὸ γειτονοῦν ὄπλοις ἐκβιαζόμενοι, διὸ καὶ τὸν μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλῶς ὡς ἀληθῶς βασιλεύσαντος πάντα χροῦγον, εἰδωλολάτραι μικροῦ τὸ κράτος εἶχον τῆς οἰκουμένης, ἐξ ἐκείνου δὲ πάλιν, πολὺ τοῦ μεταξὺ χρόνου, μὴδὲν ἢ μικρὸν ἐκείνων διάφέροντες τῶν προτέρων. Ὅθεν μοι δοκεῖ καὶ τοὺς ἐπὶ κακίᾳ τούτους μεγαλαυχοῦντας, ταυτὸ τοῖς Ἑλλήσι παθεῖν, οἷς φησὶν ὁ ἀπόστολος εἰς ἀδόκιμον παραδοθῆναι νοῦν, ἐπεὶ γνόντες τὸν θεόν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ ἐσεβάσθησαν· γνόντες γὰρ καὶ οὔτοι τὸν Χριστόν, θεοῦ γὰρ εἶναι λόγον τοῦτον καὶ πνεῦμα λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐκ παρθένου τεχθῆναι, καὶ πράξαι καὶ διδάξαι θεῶς, καὶ εἰς οὐρανοῦς ἀναληφθῆναι καὶ διαμένειν ἀθάνατον καὶ μέλλειν ἥξειν κρῖναι τὰ σύμπαντα, γνόντες οὖν οὕτω τὸν Χριστόν, οὐχ ὡς Χριστόν, τουτέστι θεάνθρωπον λόγον ἐδόξασαν, ἀλλ' ἠλλάξαντο τὴν ἀλήθειαν ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐπίστευσαν καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἠκολούθησαν ἀνθρώπῳ ψιλῷ τε καὶ θνητῷ καὶ τεθαμμένῳ, Μωάμεθ οὔτος, παρὰ τὸν θεάνθρωπον καὶ ἀείζωον καὶ αἰδῖον λόγον, ὃς εἰ καὶ σαρκὶ θανάτου ἐγεύσατο, ἀλλ' ἵνα καταργήσῃ τὸν θάνατον, καὶ ἀρχηγὸς γένηται τῆς αἰωνίου καὶ ἀκηράτου ζωῆς, ἣν, ἀνθρώπου υἱοῦ πάθῃ καὶ θάνατος καὶ ἀνάστασις, οὐδέποτε ἂν ἠδυνήθη παρασχεῖν. Διὸ καὶ πάντες οἱ ἀγαστάδες, τὴν θνητὴν καὶ καθ' ἡμῶς ζήσαντες ζωὴν, πάλιν ἀπέθανον, Χριστοῦ δὲ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος, θάνατος αὐτοῦ οὐκ ἔτι κυριεύει μᾶλλον, γε μὴν καὶ ἡ μέλλουσα καὶ αἰδῖος προδείκνυται ζωὴ.

Ἐπεὶ γοῦν γνόντες περὶ ὧν ὁ λόγος τὸν Χριστόν, οὐχ ὡς Χριστόν ἐδόξασαν ἢ ἐσεβάσθησαν, παρέδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν καὶ πάθη καὶ ἀτιμίας, ὥστε βρωῦν ἀσχερῶς καὶ ἀπαυθρόπως καὶ θεομισῶς, καὶ κατὰ τὸν ἐκ παιδὸς ὑπὸ θεοῦ μεμισημένον

καὶ τῆς πατρικῆς εὐχῆς ἀπωσμένον Ἰσαῦ, ἐπὶ τόξῳ καὶ μαχαίρῃ καὶ ἀσωτίᾳ ζῆν· ἐπεντροφῶντας ἀνδραποδισμοῖς, φόνοις, λεηλασίαις, ἄρπαγαῖς, ἀκολασίαις, μοιχείαις, ἀνδρομανίαις. Καὶ οὐ μόνον αὐτοὶ τὰ τοιαῦτα πράττουσιν, ἀλλ' ὡς τῆς παρανοίας, καὶ τὸν θεὸν συναυδοκεῖν τούτοις οἴονται. Οὕτως ἐγὼ περὶ τούτων διανοοῦμαι τὰ κατ' αὐτοὺς νῦν εἰδὼς ἀκριβέστερον.

Ἡμῶς δ' ἔκει καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παιδῶν εἴ ἴστε, περιεχεῖτο πλῆθος συχνόν, τῶν μὲν τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐξαγγέλλειν, καὶ τὴν θεραπείαν λαμβάνειν τῶν κατὰ ψυχὴν νοσημάτων ἐπιθυμούντων, τῶν δὲ ἀποριῶν τινῶν περὶ τὸ σέβας λύσειν, τῶν δὲ πλειόνων, τὴν αἰτίαν ἀπαιτούντων τῆς περὶ τὸ ἡμέτερον γένος παρὰ θεοῦ τοσαύτης ἐγκαταλείψεως, ἐτέρων δέ, καὶ ἀποδυρομένων συμπαίῳς τὴν κατ' ἑμὲ συμφορὰν. Ἰπτά μὲν οὖν ἡμέρας ἔκει διανύσαντες, καὶ κατὰ τὴν ἐβδόμην τοὺς πορὰ τῶν βαρβάρων ἔτασμοὺς πρὸς τὴν τῆς ἡμετέρας ὄνῃς αὔξεισιν ὑποσιάντες, τῇ ὀγδόῃ, τὴν πρὸς τὰς πηγὰς ἡγόμεθα φέρουσαν. Καὶ τὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης πάθη βουλομένῳ μοι καταλέγειν, οὔτε τὸ μέλαν ὕσου νῦν εὔπορῳ, οὔτε ὁ χάρις ἀρκέσει. Ἀλλὰ τριταίους ἤγαγον ἡμᾶς εἰς πηγὰς. Καὶ πρῶτον μὲν, τεταλαιπωρημένους ἄγαν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας καὶ τῶν κατ' αὐτὴν συμβάντων, ὑπαίθρους ἀφήκαν διημερεῦειν, καίτοι τῆς ἡμέρας κρυμώδους οἴσης. Εἰτά ποτε μετὰ τῶν μοναχῶν ἀπαλαβόντες ἑμέ, πάλιν ἀπειλαῖς ἐχρῶντο καὶ ἀκοῦσαι μόνον οὐ φορηταῖς, αὔξειν τῆς ὄνῃς τὸ ποσὸν ἡμῶς βιαζόμενοι. Ὡς δ' οὐκ ἔτυχον, βίος γὰρ ἔμοι πᾶς ὡς καὶ πολλοὺς ἄντις εὐροὶ τοὺς συνειδότας, ἢ πρὸς ἡμέραν χρεία, ὡς οὖν οὐκ ἔτυχον οὐπερ ἐπόθουν, οὐκ ἐξῆγον εἰς ἔργον τὰς ἀπειλάς, ἀλλὰ πρὸς ἐκκλησίαν ἄγουσιν ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ, ἣτις ἔτι καὶ νῦν περισώζεται τῇ τούτου δυνάμει, τοῦτον ἀνυμνοῦσα σὺν παρησίᾳ, ἣν εἶδομεν ὡς εὐδῖον λιμένα μετὰ τὰς πολλὰς ἐκείνας καὶ παντοδαπὰς τρικυμίας· ὅκουν γὰρ περὶ αὐτὴν καὶ κατὰ μοναχοὺς ζῶντες καὶ κατὰ κόσμον, λιμένες ἀντικροῦς εὐμενεῖς τοῖς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἔκει καταίρουσι, παρ' ὧν καὶ ἡμεῖς ἐτύχομεν παρρηχῆς οὐ μικρᾶς. Ἐξενιζόμεν οὖν ἐγὼ μετὰ τῶν σὺν ἑμοῖ πάντων, παρὰ τῷ διαφέροντι τῶν ἄλλων ἐπὶ καλοκαγαθίᾳ, ἐταιρειάρχῃς οὗτος ὁ Μαυροζούμης ἐστίν, ὃς ἡμᾶς καὶ ὑπὸ στέγην ἤγαγεν καὶ γυμνοὺς ὄντας ἐνέδυσσε καὶ πεινῶντας ἐβίβρωσε καὶ διψῶντας ἐπότισσε, μᾶλλον δὲ διέτρεφε μικροῦ δέοντος, ἐπὶ μῆνας τρεῖς, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν βαρβάρων συναυλίας ἀπήλλαξε καὶ παρεκάλεσε καὶ παρ-

έσχε διδάσκειν ὡς ἔθος ἐπ' ἐκκλησίας, καὶ παραμυθεῖσθαι κατὰ ψυχὴν, τοῖς τε αὐτόχθονας, καὶ τοὺς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐκεῖσε συναγομένους χριστιανούς. Τριῶν δὲ παραρρυνέντων μηνῶν, ὡς ἔφθην εἰπὼν. ἄρπαγέντες οἷον χερσὶν ἀνόμων ἐκεῖθεν, τεταρταῖοι πρὸς τὴν Προῦσαν ἀγόμεθα· ἐνθα τῶν χριστιανῶν οἱ διαφέροντες ἐπὶ συνέσει συντιγγάνοντες ἡμῶν καὶ ζητημάτων ἤπτοντο μειζόνων, καὶ ταῦτα μὴ κατὰ καιρόν· περιστοιχοῦντες γὰρ ἦσαν ἡμῶν οἱ βάρβαροι· ἀλλ' οἱ τῆς εὐσεβείας ἀντιποιούμενοι, παρητοῦντο τὴν ἀκαιρίαν, τὸν ἐροῦντα περὶ ὧν ἐπόθουν ὡς ἐδόκουν ἀπροσδοκίτως ὑπ' ὕψιν ἔχοντες.

Ἡμερῶν δὲ παρελθουσῶν δύο, μετὰ τῶν ἀγόντων ἐκ Προῦσης ἀπάραντες, δευτεραῖοι πάλιν εἰς τι χωρίον ἴκομεν λορφῶδες, ὄρεσι περιστοιχισμένον ἐκ μακροῦ διαστήματος, καὶ συνηρεφῆσι δένδροις καλλυνόμενον, ὅ, ποτὲ μὲν ἐνθεν, ποτὲ δ' ἐκεῖθεν τῶν περὶ αὐτὸ κορυφῶν ὄρειων, ἀνέμοις καταπνεόμενον, ψυχρότατόν τε νῆμα ἐκδίδωσι, καὶ τὸν περικεχυμένον ἀέρα κατεψυγμένον ἔχει κἂν τῇ τοῦ θέρους ὥρᾳ. Διὸ καὶ θερίζων ἦν ἐν αὐτῷ τῶν ἐν βαρβάροις ἡγεμόνων ὁ κράτιστος. Ὡς οἶν μετὰ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων ἐκεῖ καὶ αὐτὸς ἡχθὴν, πέμπεται τις υἱίδους τοῦ μεγάλου Ἀμηρᾶ πρὸς ἡμᾶς· καὶ προσκαλεῖται με τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων χωρίσας καὶ μετ' ἐμοῦ ἐπὶ μαλακῆς καθίζει τῆς πύλας, ὀλίγων αὐτῷ περιεστῶτων ἀρχόντων. Καὶ μετὰ τὴν καθέδραν, ὁπῶραι μὲν ἐμοὶ παρετέθησαν, ἐκείνῳ δὲ κρέα. Κακείνου κελεύσαντος, ἐγὼ μὲν τὰς ὀπώρας, ἐκεῖνος δὲ τὰ κρέα ἡσθίομεν. Ἐσθιόντων δὲ ἠρώτησεν εἰ μηδέποτε ἐγὼ κρέας ἐσίλω, καὶ τίνοσ ἐνεκεν. Ἐμοῦ δὲ πρὸς τοῦτο ἀποκριθέντος ὅσα εἰκόσ, ἦκει τις ἔξωθεν καὶ τὴν αἰτίαν ἐξαγγέλλων τῆς αὐτοῦ ἀπολήψεως, νῦν φησι μόλις ἠδυνήθην ἐκτελέσαι τὴν παρὰ τοῦ μεγάλου Ἀμηρᾶ κατὰ Παρασκευὴν ὄρισμένην τῆς ἐλεημοσύνης διάδοσιν· κἀντεῦθεν περὶ ἐλεημοσύνης οὐκ ὀλίγος ἐκινήθη λόγος.

Ὁ δὲ Ἰσμαήλ, οὕτω γὰρ ὁ τοῦ μεγάλου Ἀμηρᾶ υἱίδους ἐκαλεῖτο, σπουδάζεται φησι πρὸς ἐμέ, καὶ παρ' ὑμῖν ἡ ἐλεημοσύνη; Ἐμοῦ δὲ εἰπόντος, τὴν ὄντως ἐλεημοσύνην γέννημα εἶναι τῆς πρὸς τὸν ὄντως Θεὸν ἀγάπης, καὶ τὸν μᾶλλον ἀγαπῶντα τὸν Θεόν, καὶ μᾶλλον ἐλείψονα εἶναι καὶ ἀληθῶς, ἐκεῖνος ἤρετο πάλιν, εἰ δεχόμεθα καὶ ἀγαπῶμεν καὶ ἡμεῖς τὸν προφήτην αὐτῶν Μεχούμετ. Ἐμοῦ δὲ ἀπαγορεύσαντος, ἐκεῖνος τὴν αἰτίαν ἐζήτηι. Ἐμοῦ δὲ καὶ πρὸς τοῦτο τὴν ἀπολογίαὶν ἱκανὴν ὡς πρὸς τὸν ἀκούοντα παρασχόντος, καὶ τῷ μὴ

πιστεύοντι τοῖς τοῦ διδασκάλου λόγοις, οὐκ ἐνὶ τὸν διδάσκαλον ὡς διδάσκαλον ἀγαπᾶν εἰπόντος, τὸν δὲ Ἐσά, φησὶν ἐκεῖνος, οἴτω καλῶν τὸν Χριστὸν, ἀγαπᾶτε μὲν, ἑσταυρωμένον δὲ εἶναι λέγετε. Ἐμοῦ συνθεμένου, καὶ ὡς ἐν ὀλίγῳ λύσαντος τὸ δοκοῦν ἀντίξουν, τὸ ἐκούσιον καὶ τὸν τρόπον καὶ τὴν δόξαν τοῦ πάθους καὶ τὸ ἀπαλλῆς τῆς θεότητος προβαλλομένου, ἐκεῖνος πάλιν ἠρώτα λέγων, πῶς τὸ ξύλον ὑμεῖς καὶ, τὸν σταυρὸν προσκυνεῖτε. Ὡς δὲ καὶ πρὸς τοῦτο ἀπολογίαὶν ἐποίησάμην, ἦν ὁ Θεὸς ἔδωκε, πρὸς αὐτόν, προσθείς, ὡς καὶ αὐτὸς ἀποδέξει δήπου τοὺς τὸ σημεῖον τὸ σὸν τιμῶντας, τοῖς δὲ ἀτιμάζουσιν ἐς τὰ μάλιστα δυσχερανεῖς, Χριστοῦ δὲ τρόπαιον καὶ σημεῖόν ἐστιν ὁ σταυρὸς, σκώπτειν ἐκεῖνος ἐθέλων ἔτι καὶ διασύρειν ὡς ἀπρεπῆ τὰ ἡμέτερα, ἀλλ' ὑμεῖς φησι καὶ γυναῖκα ἐσχηκέναι λέγετε τὸν Θεόν· υἱὸν γὰρ γεννήσαι τοῦτον φάτε.

Πρὸς αὐτὸν δ' ἐγὼ πάλιν, οἱ Τοῦρκοι, λόγον εἶναι τοῦ Θεοῦ φασὶ τὸν Χριστὸν καὶ ἐκ παρθένου γεννηθῆναι τῆς Μαρίας, ἦν ἡμεῖς ὡς Θεοτόκον δοξάζομεν, εἰ γοῦν ἡ Μαρία γεννήσασα κατὰ σάρκα τὸν Χριστὸν, οὐκ ἔσχεν ἄνδρα, οὐδὲ ἔχρηζεν ἄνδρός, ἐπειδὴ τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ἐγέννησε σαρκί, πολλῷ μᾶλλον ὁ Θεὸς τὸν οἰκεῖον λόγον γεννῶν, ὡς ἀσώματον ἀσωμάτως καὶ θεοπρεπῶς, οὐκ ἔσχε γυναῖκα, οὐδὲ χρεῖαν ἔσχε γυναικός, ὡς ὑμεῖς οὐ καλῶς ὑπολαμβάνετε. Οὐκ οὐδὲ πρὸς τοῦτ' ἐκεῖνος διετέθη ἀγρίως, καίτοι καθάπερ λέγουσιν οἱ τοῦτον εἰδότες, οὗτός ἐστι τῶν ἀπηνῶν καὶ κατὰ χριστιανῶν μεμνηόντων τὰ πρῶτα. Ὑετοῦ δ' ἐπιγενομένου λάβρου τοῖς λόγοις ἐκείνοις, ὁ μὲν ἀναστάς, ἀπήει δρομαῖος, ἐγὼ δὲ πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους ἐπανήκω μετ' ἐκείνων ὑπαιθρος τὸν ὑετὸν ὑφιστάμενος. Τοῦ δὲ ὑετοῦ παυσαμένου, καὶ τῆς ἡμέρας ἤδη ληγούσης, περὶ δήλην ὀψίαν συλλήβδην ἅπαντας οἱ φέροντες ἡμᾶς ὑπ' ὕψιν τῷ τυράννῳ ποιούσι. Καὶ τούτου προστάξαντος, εἰς τὴν ὄμορον ἀγόμεθα χώραν, ἐκ μακροῦ χριστιανοῖς ρωμαίοις καταφκισμένην, ἐν ἣ, καὶ τοῖς βασιλικοῖς πρέσβεσιν ὑπῆρχε κατάλυμα. Συνῆμεν οὖν αὐτοῖς ὀσημέραι καὶ προμηθείας καὶ παραμυθίας μικρᾶς παρ' ἐκείνων τυγγάνοντες, εἰ καὶ τὸ τραχὺ καὶ κατεψυγμένον τοῦ τόπου, καὶ τὸ ἐνδεὲς τῶν τοῖς κατ' ἐμὲ νοσοῦσιν ἐπιτηδείων, ἠττάσθαι τοῦ προθύμου τῆς γνώμης ἐκείνων οὐχὶ πεφύκει. Τοῦ δὲ Ἀμηρᾶ τὸ ἦπαρ ὀδυνηθέντος, ἦκει μετεσταλμένος ὁ καλὸς Ταρωνεῖτης, ὁ ἐν ἰατροῖς φιλοθεώτατός τε ὄμοῦ καὶ θεοφιλέστατος, δις πάντα πράττων ὑπὲρ ἐμοῦ, ἐπειδὴ περὶ ἑώρα καὶ ψυχῆ καὶ σώματι λυσιτελεῖς ἐπιδημῆσαι με τῇ Νικαίᾳ, τὸν

Ἐπισημῶν ἐσπούδαζε πείσαι. Ὁ δὲ ἠρώτα τοῦτον περὶ ἑμοῦ λέγων, τίς ποτε καὶ οἷός ἐστιν ὁ καλόγηρος οὗτος. Ὡς δ' ἐκεῖνος εἶπεν ἅ εἶπεν, ἔχω πάλιν ὁ Ἀμηραῖος εἰπὼν σοφοῦς καὶ ἔλλογίμους κἀγὼ, οἵτινες αὐτῷ διαλέξονται, πάραυτα πέμπει μεταστελλόμενος τοὺς Χιόνος ἀνθρώπους μηδὲν ἄλλο μελετήσαντας καὶ παρὰ τοῦ σατανᾶ διδασχθέντας, ἢ βλασφημίαν καὶ ἀναισχυντίαν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ἐλθόντων δὲ ὁμῶς ἐκείνων ἵπερ ἐλαλήθη καὶ ἐτελέσθη, παρὼν ὁ Ταρωνεΐτης, αὐτόπτης τε καὶ αὐτήκοος ὢν, ἐγγράφως ὑπεσημείνατο, παρ' οὗ καὶ ταῦτα διαδοθέντα διελθεῖν καὶ μαθεῖν ἔνεστι τοῖς βουλομένοις.

Ἴστε δὲ καὶ τῇ Νικαίᾳ μενεῖν ἐνδημήσαντα, καθ' ἣν καὶ τινος ἀδείας τυχόν, ὡς ἐν βραχεῖ διηγησάμην τὰ τῆς ἐμῆς αἰχμαλωσίας πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀγάπην, τὰ τῶν ἡμετέρων ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν, τῶν δι' αὐτόν μοι καὶ συναχμαλώτων ἀφείς. Ὡς ἂν δὲ καὶ τινα τῶν ἐν αὐτῇ παραπλησίως σχόντων εἰδείητε, ἢνίκ' ἂν ἐκ πόλεως εἰς πόλιν ἢ χώραν μετάγωσι, τηνικαῦτα μόνον φύλακας ἐπιστάσιν ἡμῖν οἱ βάρβαροι. Τὰς μὲν οὖν ἀπὸ τούτων πρὸς ἡμᾶς πεύσεις καὶ τὰς πρὸς ἐκείνους πρὸς ἡμῶν ἀποκρίσεις, καὶ τὰς ἐκείνων πρὸς ταύτας συγκαταθέσεις, καὶ ἀπλῶς πάσας τὰς κατὰ τοὺς ὁδοὺς ὁμιλίας, εἴ τις σχολὴν ἤγε γράφειν, ἡδὺς ἂν ἦν χριστιανῶν ἀκοαῖς ὅ,τι μάλιστα· ἀλλ' οἱ φύλακες ἢνίκ' ἂν ἐπὶ τὴν ὠρισμένην αὐτοῖς εἰσαγάγωσι χώραν ἢ πόλιν, ὑποστρέψαντες εἰς τὰ οἰκεία ἕκαστος, ἀφιῶσι παροικεῖν τε καὶ περιμέναι ὑποὶ βουλοίμεθα, καὶ οἷς ἂν ἐθέλωμεν συντυγχάνειν· οἶμαι δὲ καὶ τοῦτο μὴ ἄνευ μελζονος εἶναι προνοίας.

Ὡς οὖν καὶ κατὰ Νίκαιαν ὡς ἔθος ἀφῆκαν, ἠρωτήσαμεν ἡμεῖς, οἱ ταύτης χριστιανοὶ συνοικοῦσι πλείους. Καὶ μαθόντες ὅτι κατὰ τοῦ ὁσίου Ὑακίνθου μονήν, ἐκεῖσε παρ' αὐτὰ γενόμενοι, καὶ ποθοῦσι καὶ εὐχομένοις τοῦτο τοῖς ἐκεῖ συγγενόμενοι, καὶ τῶν περιβόλων αὐτῆς ἐνδοτέρω ναὸν εὐκοσμον εὐρόντες, καὶ φρέαρ ἡδύ, μεταξὺ διαφόρων δένδρων συνηρεφῶν καὶ καλὰ τεθηλότων, καὶ διὰ τῆς εὐπνοίας καὶ τῆς σκιᾶς ψυχαγωγίαν καὶ ἡσυχίαν παρεχόντων μετρίαν, ἐκεῖσε κατέλυσαμεν, μᾶλλον δὲ κατέλυσα· μόνος γὰρ ἦν. Τὸν μὲν γὰρ θεοφιλέστατον χαρτοφύλακα προενηνεγμένον εἰς τὸν μέγαν Ἀμηραῖον, οὕτω ἦδειν ἀκριβῶς οὐ κατωκίσθη, οἱ δὲ ἱερομόναχοι, ὁ Ἰωσήφ τε καὶ ὁ ἐμὸς Γεράσιμος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τοτ' ἦσαν ἡδη, Κώνστας δὲ ὁ Καλαμάρης, ἐπὶ τῆς Προύσης μόνος ἔτι τότε ἦν, ἐν τινι θεοφιλεῖ τοῦτον ἐξωνησαμένῳ τὴν οἰκίῃσιν ἔχων,

ὡς μὴ τελείως ἔτι αὐτῷ τὴν ὠνήν παρασχῶν, ἕως ἐγὼ γενόμενος κατ' αὐτήν, τοῦ Θεοῦ συνεργήσαντος μᾶλλον δὲ θαυματουργήσαντος, ἐξωνησάμην τελείως τοῦτον, καὶ ἐλεύθερος ἦν. Οὐκ ἔλαβον δὲ μετ' ἑμαυτοῦ τότε τοῦτον· οὐ γὰρ ἦδειν ποῦ καταντήσω, νῦν δὲ γραφῇ μεταπεμφόμενος σύνοικον ἔχω καὶ ὑπηρέτην, ὁ αἰχμαλώτος, τὸν ἠλευθερωμένον. Καὶ προσκείσθω τοῦτο τοῖς καινοῖς διηγήμασιν, ὅτι ὁ αἰχμαλώτος τῇ συναχμαλώτῳ ἐλευθερίαν χαρίζεται, καὶ ὑπ' ἐξουσίαν ἔχει τὸν ἠλευθερωμένον, ὁ μὴδ' ἑαυτοῦ πω κύριος ὢν. Τότε δὲ μόνος καταλύσας, ὡς ἔφη, τῇ ἐξῆς ἱστορήσων ἐξῆλθον τὴν ἀνατολικὴν καὶ οὖσαν καὶ καλουμένην τῆς πόλεως πύλην ἐγγυτέρω τῶν ἄλλων οὖσαν. Ὡς οὖν μικρὸν προῆλθον τῆς πύλης, τί γὰρ δεῖ λέγειν οἰκοδομημάτων ὕψη καὶ κάλλη καὶ ὀχυρώματα, πάντα γὰρ ἢ πόλις αἴτη περιττὴ ταῦτα κἂν νῦν ἀχρεῖως, ὡς οὖν μικρὸν προῆλθον ὕρῳ κύβου ἐπὶ πεδιάδος ἐκ μαρμάρων ἐσκευασμένον καὶ οἶον εὐτρεπισμένον ἐπ' ἔργῳ. Καὶ δὴ τοὺς παρατυχόντας ἠρώτων, εἴ τις χρεῖα τοῦ κύβου, τοῦ ἄστεως μὲν ἐκτός, ἐγγὺς δὲ ὄντος ἐτοίμου προτεθειμένου· οἱ δὲ, ἦν ὁ κύβος ἐπλήρου χρεῖαν διηγοῦντο καὶ πέρας ὁ λόγος ἔλαβεν οὕτω καὶ φωνῶν ἐκ τῆς τοῦ ἄστεως πύλης ὀλολυζόντων αἰσθόμενοι, καὶ πρὸς τὸν ἦχον στραφέντες, ὡς εἶδομεν βαρβάρων σύνταγμα, νεκρὸν ἐκφερόντων, καὶ βαδιζόντων εὐθὺ τοῦ κύβου, μετέστημεν ἡμεῖς, καὶ βαδιζόντες ἠρέμα, τοσοῦτον ἀφιστάμεθα τούτων, ὅσον καὶ ὄραν καὶ ἀκούειν τὰ παρ' αὐτῶν πρατόμενα καὶ λεγόμενα.

Φθάσαντες οὖν ἐπὶ τὸν κύβου ἐκεῖνοι, σιωπὴν ἔσχον βαθεῖαν ἅπαντες καὶ τὸ κιβώτιον σινδόσιν ἐσταλμένον λευκαῖς, ὃ τὸν νεκρὸν ἐντὸς ἔφερε, συναράμενοι πλείους, ἐπὶ τοῦ κύβου κοσμίως ἔθεντο. Εἶτα περιστάντες αὐτοί, μέσον εἶχον τῶν παρ' αὐτοῖς Τασιμανῶν ἕνα, καλεῖν δὲ εἰώθασιν οὕτω τοὺς ἀνακειμένους τῷ κατ' αὐτοῦς ἱερῷ. Τὰς χεῖρας οὖν οὗτος ἀνατείνας, ἐβόησεν· οἱ δὲ ἐπεβόησαν. Καὶ τοῦτο πεποιήται τούτοις τρίς· εἶτα τὸ μὲν κιβώτιον ἐκεῖνο λαμβάνουσιν ἐπὶ χεῖρας καὶ πορρωτέρω πέμπουσιν οἱ ταφῇ παραδώσοντες. Τῶν δ' ἄλλων ἕκαστος μετὰ τῶν Τασιμανῶν, ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰ ἴδια. Ὅτε τοίνυν ἐπιστρέφομεν καὶ ἡμεῖς καὶ κατὰ πόδας τὴν αὐτὴν εἰσερχόμεθα, τὸν δὲ Τασιμάνην ἰδόντες μετὰ καίτινων ἄλλων ὑπὸ τὴν σκιάν καθεσθέντα τῆς πύλης, ὡς καὶ τῆς εὐκρασίας ἀπολαῦσαι τοῦ ἀέρος κατὰ καιρὸν, Ἰούλιος γὰρ ὁ μὴν ἦν, ἀντικρὺ χριστιανῶν ὡς ἦν εἰκάσαι καθημένων, ἐκαθήσαμεν καὶ

ἡμεῖς. Ἰσοῦν οὖν ἐκεῖ καθεζόμενος, εἴ τις εἶδῃσιν ἀμφοτέρων ἔχει τῶν διαλέκτων, οὖν ἐδεόμην. Ἐπεὶ οὖν παρῆν, ἠξίωσα ταῦτον ὡς ἀπ' ἐμοῦ τοῖς Ἰουδαίοις εἰπεῖν. ὅτι μὲν καλὸν τὸ παρ' ὑμῶν ἐκτὸς ἐκεῖ τελεσθῆναι, οἶδα· ὑπερὸ γὰρ τοῦ τεθνηκότος καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἢ παρ' ὑμῶν γέγονε βοή· πρὸς τίνα γὰρ ἕτερον ἀποδέχομαι δὲ μαθεῖν καὶ τὸ παρ' ὑμῶν λαληθῆναι ἐκεῖ πρὸς τὸν Θεὸν τίποτ' ἦν. Ὁ δὲ Ἰασιμάνης ἔφη ἐρμηνεῖ τῷ αὐτῷ χρησάμενος, συγγνώμην ἡτησάμεθα τῷ προκειμένῳ παρὰ Θεοῦ τῶν κατὰ ψυχὴν οἰκείων σφαλμάτων.

Ἐπολαβῶν εὖ γε εἶπον ἐγώ, ἀλλ' ὁ κριτὴς ἔχει πάντως καὶ τὴν συγγνώμην παρέχειν, κριτὴς δὲ καὶ καθ' ὑμᾶς παντὸς ἀνθρώπων γένους. ὁ Χριστὸς ἦξεν· οὐκοῦν πρὸς ἐκεῖνον δεῖ τὰς εὐχὰς καὶ τὰς βοᾶς ἀναπέμπειν· ἄρ' οὖν καὶ ὑμεῖς, τοῦτον ὡς Θεὸν ἐπικαλεῖσθε. καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰδότες ἀδιαίρετον ὄντα τοῦ πατρὸς ὡς ἑμφοτον αὐτοῦ λόγον· οὐ γὰρ ἦν ὅτε ἦν ὁ Θεὸς ἄλογος, οὐδὲ τοῦ ἐμφύτου λόγου χωρὶς. Ὁ δὲ Ἰασιμάνης δοῦλός ἐστι φησὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Χριστὸς. Ἐγὼ δὲ πρὸς αὐτὸν πάλιν, ἀλλὰ τοῦτο δεῖ σκοπεῖν βέλτιστε, ὅτι κρινεῖ καθάπερ καὶ ὑμεῖς φάτε ζῶντας καὶ νεκροὺς ἀναστάντας καὶ παριστάντας αὐτὸν ἐπὶ φρικτοῦ καὶ ἀδεκάστου βήματος προκαθήμενον ἐν τῇ μελλούσῃ παρουσίᾳ αὐτοῦ. Ἀβραάμ δὲ ὁ ὑμέτερος προπάτωρ ὡς καὶ ὑμεῖς γεγραμμένον ἔχετε, τὰ γὰρ μωσαϊκὰ στέργειν ἰσχυρίζεσθε, καὶ παρ' Ἑβραίοις ὁρᾶν ἐστὶ φυλαττόμενον, ὁ γοῦν Ἀβραάμ πρὸς τὸν Θεὸν φησὶν, ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν, οὐ ποιήσεις κρίσιν· ὥστε ὁ μέλλων κρίνειν πᾶσαν τὴν γῆν, ὁ Θεὸς ἐστὶν αὐτός, ὁ καὶ κατὰ τὸν προφήτην Δαυιδ βασιλεὺς τοῦ παντός τε καὶ διὰ παντός, οὐκ ἄλλος παρὰ τὸν πατέρα, κατὰ τὴν θεότητα ὑπάρχων, ὡς οὐδὲ τὸ ἡλιακὸν ἀπαύγασμα ἕτερον παρὰ τὸν ἥλιον κατὰ τὸ φῶς. Ὁ δὲ Ἰασιμάνης ἐδόκει δυσχεράνας καὶ σιγήσας μικρὸν, ἠρξάτο πλατύτερον λέγειν· συνήχθησαν γὰρ καὶ χριστιανοὶ καὶ τοῦρκοι πλείους πρὸς τὴν ἀκρόασιν· ἠρξάτο οὖν λέγειν, ὅτι στέργουσιν αὐτοὶ τοὺς προφήτας πάντας καὶ τὸν Χριστὸν καὶ τὰ τέσσαρα βιβλία τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ καταβάντα, ὧν ἐστὶν ἓν καὶ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον· καὶ τελευτῶν ἐπιστρέψας πρὸς ἐμὲ τὸν λόγον, ὑμεῖς δὲ φησι, πῶς οὐδέχεσθε τὸν ἡμέτερον προφήτην, οὐδὲ πιστεύετε τῷ τούτου βιβλίῳ ἐξ οὐρανοῦ καταβάντι.

Πρὸς αὐτὸν δ' ἐγὼ πάλιν, ἔθος ὑμῶν ἐστὶ καὶ ἡμῶν, ἐκ παλαιοῦ καὶ χρόνου καὶ νόμου βεβαιωθῆναι, ἄνευ μαρτυριῶν μηδὲν παραδέχεσθαι καὶ στέργειν ὡς ἀληθῆς, αἱ δὲ μαρτυρίαι διτταί· ἢ γὰρ ἀπὸ

τῶν ἔργων καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ἢ παρὰ προσώπων ἀξιολόγων. Μωϋσῆς μὲν οὖν Αἴγυπτον ἐπαίδευσε σημεῖοις καὶ τέρασι θάλασσαν ἔσχισε ῥάβδῳ καὶ πάλιν ἠνωσεν, ἄρτον ὅσεν ἐξ οὐρανοῦ· καὶ τί δεῖ τ' ἄλλα λέγειν, πιστοῦ καὶ παρ' ὑμῶν ὄντος τοῦ Μωϋσέως· αὐτὸς γὰρ καὶ ὑπὸ Θεοῦ ὡς πιστὸς μεμαρτύρηται δοῦλος· ἀλλ' οὐκ οὐδὲ λόγος· εἶτα κατὰ πρόσταγμα Θεῶν εἰς τὸ ἄρτος ἀνέβη καὶ ἐτελεύτησε, καὶ προσετέθη τοῖς πρὸ αὐτοῦ.

Ὁ δὲ Χριστὸς, μετὰ τῶν ἑξαεσίων ὧν εἰργάσατο πολλῶν καὶ μεγάλων, καὶ παρ' αὐτοῦ Μωσέως, καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν μαρτυρεῖται καὶ μόνος ἐξ αἰῶνος λόγος εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ παρ' ὑμῶν λέγεται, καὶ μόνος ἐξ αἰῶνος ἐκ παρθένου γεγένηται, καὶ μόνος ἐξ αἰῶνος εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναληφθεὶς, ἀθάνατος ἐκεῖ διαμένει, καὶ μόνος ἐξ αἰῶνος ἐκεῖθεν πάλιν ἦξεν ἐλπίζεται, κρίναι ζῶντας καὶ νεκροὺς ἀναστάντας· λέγω γὰρ περὶ αὐτοῦ, ὅσα καὶ παρ' ὑμῶν ὁμολογεῖται τῶν Ἰουδαίων. Διὰ ταῦτα τοίνυν ἡμεῖς πιστεύομεν τῷ Χριστῷ καὶ τῷ εὐαγγελίῳ αὐτοῦ, τὸν δὲ Μαχούμεν οὔτε παρὰ τῶν προφητῶν εἰρήσκομεν μαρτυρούμενον, οὔτε τι ξένον εἰργασμένον καὶ ἀξιόλογον πρὸς πίστιν ἐνάγον· διὰ τοῦτο οὐ πιστεύομεν αὐτῷ, οὐδὲ τῷ παρ' αὐτοῦ βιβλίῳ. Ὁ δὲ Ἰασιμάνης, δηλὸς μὲν ἦν πρὸς ταῦτα δυσχεραίνων, ἀπελογεῖτο δὲ ὅμως λέγων ἐν τῷ εὐαγγελίῳ γεγραμμένον ἦν περὶ τοῦ Μωάμεθ, καὶ ὑμεῖς ἔξεκόψατε τοῦτο· ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄκρας ἀνατολῆς ἐξεληθὼν ἡλίου μέχρι καὶ τῆς αὐτοῦ δύσεως ὡς ὄρεος νικῶν κατήντησεν.

Ἐγὼ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔφην, τοῦ μὲν παρ' ἡμῶν εὐαγγελίου οὐδὲν οὐδέποτε παρ' οὐδενὸς ἔξεκόπη χριστιανῶν, οὐδὲ μεταπεποίηται τὸ περὶ αὐτῶν· ἀραὶ γὰρ ἐπὶ τοῦτο κεῖνται βαρεῖαι καὶ φρικωδέσταται καὶ ὁ τολμῶν ἐκκόψαι ἢ μετασκευάσαι τι, τοῦ Χριστοῦ μᾶλλον αὐτὸς ἐκκέκοπται. Πῶς οὖν χριστιανὸς ἂν τις τοῦτο πεποίηκε, πῶς δ' ἂν ἦν ἔτι χριστιανὸς αὐτός, ἢ χριστιανοῖς ὅλως δεκτός, ἀποξέων τὰ θεοχάρακτα, καὶ ἂ Χριστὸς αὐτὸς ἢ ἐνέγραψεν, ἢ προείρηκεν; Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ καὶ διάφοροι διάλεκτοι μάρτυρες, πρὸς ἃς ἐξ ἀρχῆς εὐθύς μετελήφθη τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον, οὐδὲ κατὰ μίαν μόνην ἐξ ἀρχῆς γεγραμμένον· πῶς γὰρ ἂν διέλαθεν εἴ τι μεταπεποίηται, πῶς δ' ἂν ἐν διαφόροις ἔθνεσι καθάπερ μέχρι νῦν τὸ συνφθὸν ἔτηρεῖτο κατὰ διάνοιαν. Ἔστι δὲ καὶ παρὰ πολλοῖς ἑτερόφροσι τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον, οὗς ἡμεῖς καλοῦμεν αἰρετικούς, ὧν τινες ἔστιν ἂ συμφωνοῦντες ἡμῶν οὐδὲν ὅμως ἔχουσι τοιοῦτον δεικνύειν ἐν τῷ

εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ. Καί παρ' αὐτοῖς δὲ τοῖς ἀντειποῦσιν ἐξ ἀρχῆς, πολλοὶ δὲ καὶ σῆτοι, οὐδὲν δείκνυται τοιοῦτον. Ἔστι γε μὴν καὶ τὰ ἐναντία φανερώς εἶρεῖν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πῶς ἂν οὖν τοῖς ὑπεναντίως ἐπεμαρτύρησε, πρὸς δὲ τούτοις ἐνεστὶν οὐδὲν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ὃ μὴ καὶ τοῖς θείοις προεῖρηται προφηταῖς. Ἐὰ οὖν ἐν τούτῳ γεγραμμένον ἦν περὶ Μαχοῦμετ τι χρηστὸν, καὶ ἐν τοῖς προφηταῖς γεγραμμένον ἂν ὑπῆρχεν· εἴροις δ' ἂν μᾶλλον γεγραμμένον καὶ μὴ ἀπαληθιμμένον, ὅτι ἐλεύσονται πολλοὶ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφήται καὶ πολλοὺς πλανήσουσι· διὸ καὶ παραγγέλλει λέγων, μὴ οὖν πλανηθῆτε ὀπίσω αὐτῶν.

Εἰ μὲν γὰρ καθάπερ ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ ἀπ' αἰῶνος πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτῶν προφήται διὰ θανάτου πρὸς γῆν ἐπέστρεψαν ἅπαντες καὶ κείνται τὸν ἐξ οὐρανοῦ κριτὴν ἀναμένοντες, αὐτῶ καὶ ὁ Χριστός· ἄλλος ἂν ἦλθε μετ' αὐτὸν πάλιν, ὅς ἂν εἰς οὐρανὸν ἀνῆλθε καὶ τὸ τέλος ἐπέθηκε· πέρας γὰρ τῶν ἐνθάδε πάντων ὁ οὐρανός. Ἐπεὶ δὲ ὡς καὶ ὑμεῖς ὁμολογεῖτε ὁ Χριστὸς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνῆλθεν, οὐδεὶς ἕτερος τοῖς εὐφρονουσι προσδοκᾶται μετ' αὐτόν. Οὐκ ἀνέβη δὲ μόνον εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ Χριστός, ἀλλὰ καὶ προσδοκᾶται πάλιν αὐτὸς ἐλεύσεσθαι, ὡς ὑμεῖς καὶ τοῦτο συνομολογεῖτε· ὥστε αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ ἐλθὼν καὶ ἐρχόμενος καὶ προσδοκώμενος πάλιν ἐλεύσεσθαι· καὶ καλῶς ἡμεῖς ἕτερον οὐδένα παρ' ἐκεῖνον ἢ δεχόμεθα ἢ προσδοκῶμεν.

Προσδοκᾶται δὲ ἐκεῖνος πάλιν ἵξειν ἵνα κρίνη τοὺς ἀνθρώπους, διατί; ὅτι καθάπερ αὐτὸς εἶπεν, ἦλθε καὶ ἐπεφάνη τὸ φῶς εἰς τὸν κόσμον, τούτέστιν αὐτὸς καὶ ἡ παρ' αὐτοῦ διδασκαλία καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι ἕτεροδιδασκαλοῦντες καὶ κατηδυκαιοῦντες μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς. Ἴν' οὖν μὴ τοῦτο πάθωμεν, ὃ μὲν κορυφαῖως τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν, ἔσονταί φησι ψευδοδιδάσκαλοι καὶ ψευδοπροφήται, οἵτινες παρεισάξουσιν αἰρέσεως ἀπωλείας καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται· πολλοὶ γὰρ ἔξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις. Ἄλλος δὲ πάλιν κἂν ἄγγελός φησιν εὐαγγελίσηται ὑμῖν παρ' ὃ ὑμῖν εὐαγγελισάμεθα, ἀνάθεμα ἔστω. Ὁ δὲ εὐαγγελιστής, πᾶν φησι πνεῦμα, ὃ μὴ ὁμολογεῖ Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι. Πῶς οὖν ὃ λέγων μὴ εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ τὸν λέγοντα μὴ εἶναι κύριον τὸν διὰ σαρκὸς ἐπιφανέντα Ἰησοῦν, βιβλίον ἂν παρέδωκε, λέγον ἐκ τοῦ

Θεοῦ ἐλεύσεσθαι τὸν τοῦτο διαβεβαιούμενον· οὐκ ἔστιν τοῦτο οὐκ ἔστιν.

Ἐξ ἀνατολῆς δὲ κινήσας ὁ Μωάμεθ, μέχρι καὶ δύσεως ἡλίου διήλθε νικῶν, ἀλλὰ πολέμῳ καὶ μαχαίρῳ καὶ λεηλασίᾳ καὶ ἀνδραποδισμοῖς καὶ ἀνδροκτασίαις· ὧν οὐδὲν ἐκ Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ προηγουμένως ἐστὶ, τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνου δὲ μᾶλλον προηγουμένου θέλημα. Τί δέ, καὶ Ἀλέξανδρος οὐκ ἐκ δύσεως κινήσας τὴν ἀνατολὴν ὑπηγάγετο πᾶσαν; ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἄλλοτε πολλάκις στρατεύσασμενοι πολλοί, τῆς οἰκουμένης ἐπεκράτησαν πάσης, οὐδενὶ δὲ τούτων οὐδὲν γένος τὰς ἑαυτῶν ἐνεπίστευσαν ψυχάς, ὡς ὑμεῖς τῷ Μαχοῦμετ, καίτοι οὗτος, ὁμοῦ τε βίαν ἐπάγων καὶ τὰ καθ' ἡδονὴν προτεινόμενος οὐδέ μέρους ἐν ὅλον τῆς οἰκουμένης προσεταιρίσατο· ἡ δὲ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλία, καίτοι τῶν τοῦ βίου σχεδὸν ἀπάντων ἡδέων ἀπάγουσα, πάντα τε περιέσχε τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα, καὶ μεταξὺ τῶν αὐτῆ πολемоῦντων κρατεῖ, μηδεμίαν αὐτῆ βίαν ἐπάγουσα, νικῶσα δὲ μᾶλλον τὴν ἀντεπαγομένην βίαν ἐκάστοτε ὡς καὶ οὕτω ταύτην εἶναι τὴν νίκην τὴν τὸν κόσμον νικήσασαν.

Ἐν δὲ τούτοις, πρὸς ὀργὴν ἤδη κινουμένους ἰδόντες τοὺς Τούρκους οἱ παρατυχόντες χριστιανοὶ κατένευσάν μοι παρεῖναι τὸν λόγον. Ἐγὼ δὲ πρὸς ἰλαρότητα μεθέλκων, ὑπομειδιάσας πρὸς αὐτοὺς πάλιν ἔλεγον, εἰ γε κατὰ τοὺς λόγους συνεφωνοῦμεν, ἑνὸς ἂν ἦμεν καὶ δόγματος· ἀλλ' ὁ νοῶν νοεῖτω τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν. Εἷς δὲ τις ἐκεῖνων εἶπεν, ὡς ἔσται ποτε ὅτε συμφωνήσομεν ἀλλήλοις. Καὶ ἐγὼ συνεθέμην καὶ ἐπευξάμην τάχιον ἵκειν τὸν καιρὸν ἐκεῖνον. Ἀλλὰ τί τοῦτ' ἔφην πρὸς τοὺς νῦν κατὰ δόξαν ἑτέροις ἢ τότε ζῶντας· συνεθέμην γὰρ μνησθεῖς τῆς τοῦ ἀποστόλου φωνῆς, ὅτι ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψει, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἔξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρὸς, τοῦτο δὲ ἔσται πάντως ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ἐν τούτοις διελύθη κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ σύλλογος· τὰ δ' ἐν ταῖς ἐξῆς γράφειν ὃ μὲν λογισμὸς ἐθέλει, ἡ δὲ χεὶρ οὐκ ἰσχύει. Καὶ ταῦτα δὲ δι' ὑμᾶς ἔγραψα τοὺς ποθοῦντας· εἰδέναι γὰρ ποθοῦσι τὸ τοῦ πατρὸς οἱ παῖδες καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων, οἱ τῆς νύσθεσις τοῦ πνεύματος ἐπιγνώμονες· ὥσπερ δὲ ἠνίκα σὺν ὑμῖν ὑπῆρχον, κοπιῶν ἐν λόγῳ, καὶ ἰδίᾳ καὶ παρησιᾷ πάντας ἐδίδασκον τὴν πρὸς σωτηρίαν φέρουσαν ὁδὸν, μηδὲν ὑποστελλόμενος, εἰ καί τισι δόξαιμι βαρύς, οὕτω καὶ ἀπὼν νῦν καὶ ἐν πειρασμοῖς ὧν, ἐν

βραχεῖ γράφω πᾶσι, μὴδὲν ὑποστελλόμενος, ὅτι, θεὸν πλουτοῦ-
 μεν ζῶντα καὶ ἀληθινὸν καὶ μαρτυρούμενον οὐκ ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς
 μόνον καὶ τῶν ἐκ Θεοῦ προφητῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων καὶ τῶν
 πραγμάτων αὐτῶν. Δικαίως οὖν οὗτος καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἡμῶν πί-
 στιν ἀπαιτεῖ ζῶσαν εἶναι καὶ ἀληθινὴν καὶ μαρτυρουμένην ἀπὸ τοῦ
 Θεοῦ καὶ τῶν ἐκ Θεοῦ διδασκάλων, καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων καὶ τῶν
 πραγμάτων αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ἔσται, εἴαν κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ εὐαγ-
 γελίου πολιτευόμεθα. Οὕτω γὰρ τὸ πνεῦμα τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος
 κατὰ τὸν ἀπόστολον συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέ-
 κνα Θεοῦ· εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγ-
 κληρονόμοι δὲ Χριστοῦ. Αἴτιη ἐστὶν ἡ ζῶσα πίστις· ἡ γὰρ πίστις χω-
 ρίς τῶν ἔργων νεκρὰ ἐστίν, ἕτερός φησι τῶν κηρύκων τῆς πίστεως.
 Νεκρὸν δὲ τῷ ζῶντι Θεῷ οὐκ εὐπρόσδεκτον· οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς
 Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. Ὁ γοῦν νεκρὸν ἔχων τὴν πίστιν διὰ τῆς
 τῶν ἀγαθῶν ἀπραξίας, νεκρὸς ἐστὶ καὶ αὐτός, ὡς μὴ ἐν τῷ Θεῷ ζῶν
 καὶ εὐρισκόμενος, τῷ μόνῳ χορηγῷ τῆς ἀληθινῆς καὶ ἀκηράτου
 ζωῆς, ἕως ἂν μαθὼν ὡς ὁ σεσωσμένος ἄσωτος τὴν στέρησιν ἴν
 ἔπαυε, τῶν ἔργων τῆς ζωῆς μακρυνθεῖς, ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν Θεὸν
 διὰ τῶν ἔργων τῆς μετανοίας καὶ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ ὡς ὁ σεσω-
 σμένος ἄσωτος ἐκεῖνος, οὗτος ὁ υἱὸς μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν.
 ἀπολωλὼς καὶ ἀνευρέθη. Οὕτω γὰρ καὶ ἀληθινὴν ἔξει πίστιν· ἡ γὰρ
 μὴ διὰ τῶν ἔργων τῆς σωτηρίας μαρτυρουμένη πίστις, οὐ μᾶλλον
 πίστις ἢ ἀπιστία ἐστὶ καὶ οὐχ ὁμολογία μᾶλλον ἢ ἄρνησις· καὶ τοῦτο
 παρίστησιν ὁ περὶ τῶν τοιούτων λέγων, Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι,
 τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς
 πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι. Ἔτερος δὲ τῶν συναποστόλων φησί,
 δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου· καὶ τις πιστός· δει-
 ξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀνατροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ. Τί γὰρ ὄφελος, εἴαν
 τὴν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ· μὴ δύναται ἡ πίστις σω-
 σαι αὐτόν; Οὐδαμῶς· σὺ πιστεύεις ὁ Χριστὸς εἰς Θεὸς ἐστὶ μετὰ πα-
 τρὸς καὶ πνεύματος· καλῶς ποιεῖς· ἀλλὰ καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι
 καὶ φρίττουσι λέγοντα, οἶδαμέν σε τις εἶ, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψί-
 στου. Δαιμόνια δ' ὅμως καὶ ἀντίθετά ἐστι, διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν
 ἀπὸ τῶν ἔργων ἀντίθεσιν.

Ὅρατε μὴ τοῖς κακόφροσι τούτοις παραπλήσιόν τι πάσχητε, οὐκ
 ἐπὶ τῆς θεοσεβείας λέγω, ἀλλ' ἐπὶ τῆς πολιτείας, ὅπερ ἐπὶ τῶν δογμα-
 των οὗτοι· σκοπεῖτε γὰρ μὴ καθάπερ οὗτοι λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ

ανοσὴν αὐτοῦ, καὶ Χριστὸν τοῦτέστι θεῖον ἄνθρωπον τὸν ἐκ παρθένου
 τεχθέντα λέγουσιν, εἶτα ὡς μὴ θεὸν ὄντα τοῦτον φεύγονσι φρενο-
 βλαβῶς καὶ ἀθετοῦσιν, οὕτω καὶ ὑμεῖς εὐρεθῆτε τὰς ἀρετὰς καὶ
 τὰς εὐαγγελικὰς ἐντολάς, δικαίως μὲν εἶναι λέγοντες καὶ ἀγαθὰς,
 εἶθ' ὡς μὴ τοιαύτας οὕσας διὰ τῶν ἔργων ἀθετοῦντες, καὶ τὸ ὄντως
 ἀγαθὸν οὐκ ἀγαθὸν ἡμῖν δεικνύντες καὶ φανκτὸν τὸ ὄντως ἐγετόν.

Εἰπέ, πῶς σοι τις τῶν ἀπίστων πιστεύσειε λέγοντε πιστεύειν εἰς
 τὸν παρθένον, καὶ ἐκ παρθένου τεχθέντα πατρὸς μὲν ἀχρόνως καὶ
 προαιωνίως, ἐν χρόνῳ δ' ὑπὸ μητρὸς ἕσπερον, εἰ καὶ ὑπερφυῶς,
 μήτε παρθενίαν, μήτε γοῦν σωφροσύνην ἀσκοῦντι, ἀλλὰ ταῖς ἁλλο-
 τρίας ἀνεπιστρέφως ἐπιμαίνομένῳ, καὶ τῇ ἀκολασίᾳ ἐκ δεδομένῳ·
 πῶς ὁ μεθῶν καὶ γαστριζόμενος υἱοποίητος εἶναι παραστήσῃ διὰ
 τοῦ πνεύματος, τῷ μέχρι καὶ τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἐν ἐρήμῳ νη-
 στεύσαντι καὶ διὰ βίου νομοθετήσαντι τὴν ἐγκράτειαν· πῶς ὁ ἀγα-
 πῶν τὴν ἀδικίαν τῷ τὰ δίκαια κρίνειν ἐγκλημαμένῳ, ὁ ἀνελεήμων τῷ
 γενεσθεὶ οἰκτιρῶμενος λέγοντι, ὡς καὶ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρα-
 νοῖς οἰκτιρῶν ἐστίν, ὁ ἀγαπῶν τὸν πλοῦτον, τῷ ταλανίζοντι τοὺς
 πλουτιούοντας, ὁ μὴ συμπάθειαν πρὸς τοὺς πταίοντας καὶ μακροθυ-
 μίαν, ἔτι δὲ πραότητα καὶ ἀνεξικακίαν καὶ ταπεινώσιν ἐνδεικνύμε-
 νος, τῷ διὰ τῶν ἔργων ἐπιδειξαμένῳ, καὶ προτρεψαμένῳ πρὸς
 ταῦτα διὰ τῶν λόγων· μάθετε γὰρ φησὶν ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρῶτος εἶμι
 καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ καὶ εὐρήσετε ἀνάπανσιν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν
 καὶ ἂν μὴ ἀρῆτε ἕκαστος τὰ παραπτώματα τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ἀπὸ
 τῶν καρδιῶν ὑμῶν, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀρῆσει τὰ πα-
 ραπτώματα ὑμῶν, ὅς καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σταυροῦ κρεμάμενος, ὑπό-
 δεῖγμα διδοὺς ἡμῖν ἑαυτόν, μὴ στήσῃς ἔλεγε πρὸς τὸν πατέρα τοῖς
 σταυρωταῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην.

Ἄλλ' ἐρεῖ τις, ἐκεῖνος θεὸς ἦν αὐτόθεν τῆς κακίας ὑπεξηρημέ-
 γος. Ἐγὼ πολλὰ πρὸς τοῦτο λέγειν, ἀλλ' οὐχ ὁ καιρὸς συγχωρεῖ. Καὶ
 παρὰ σοῦ δὲ ὅμως ἡμεῖς, οὐ τὴν θεϊκὴν ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπίνην ζη-
 τοῦμεν ἀρετὴν, δὸς σὺ τὴν ἀρχὴν ταύτης, ὁ δὲ θεὸς παράσχηται τὴν
 τελείωσιν. Ἀπόστα τῆς κακίας· ἐν τῇ χώρᾳ γενοῦ τῆς ἀρετῆς· ἐπι-
 λαβοῦ τῶν ἔργων τῆς μετανοίας, καὶ προσμένων παρὰ τοῦ Θεοῦ λή-
 ψει οὐ μόνον τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς τὴν τελείωσιν, ἀλλὰ καὶ αὐ-
 τὰς προσκτήσῃ τὰς θεϊκὰς ὑπερφυῶς ἀρετὰς διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ
 πνεύματος ἐνοικήσεως· οὕτω γὰρ θεοποιεῖται ὁ ἄνθρωπος. Ὁ γὰρ
 κολλώμενος διὰ τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς τῷ Θεῷ, ἐν πνεῦμα μετὰ
 τοῦ Θεοῦ γίνεται διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ πνεύματος χάριτος ἡμῖς μετὰ
 πάντων ἡμῶν εἴη πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶ-
 νων ἀμήν.

ΤΑ ΥΠ' ΑΡΙΘΜΟΝ ΡΚΑ ΚΑΙ ΡΚΒ' ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΚΑ' κατάλοιπον τοῦ Σπ. Λάμπρου ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἀντιγράφων, ὧν τὸ μὲν ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 10073 κώδικος τοῦ βρετανικοῦ μουσείου, τὸ δὲ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 46 κώδικος τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς τῆς Ἁγίας.

Τὸ πρῶτον ἀντίγραφον ἀποτελεῖται ἐκ φύλλων 4 φέρει δὲ ἐν ἀρχῇ τὴν ἀκρίλουτον ἐπιγραφήν·

Ἡ ἐν ἔτει 725 μ. Χ.

ἐκρηξίς τοῦ ἐν Θήρᾳ ἠφαιστείου

Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 10.073 κώδικος τῆς ἐν Λονδίῳ βιβλιοθήκης τοῦ βρετανικοῦ μουσείου, γραφέντος ἐπὶ χάρτου τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα καὶ περιέχοντος διαφόρους εἰς ἑορτὰς πανηγυρικοὺς λόγους καὶ βίους ἀγίων ἀντέγραφα ἐν ἔτει 1876 τὴν ἐξῆς διήγησιν (κωδ. φ. 306α-306β)·

Μετὰ τὴν ἐπιγραφήν ταύτην ἀρχεται τὸ ἀντιγραφὸν ὡς ἀκολούθως·

«Μηνὶ Νοεμβρίῳ εἰς ε

Βασιλέως Λέοντος τοῦ Μεγάλου

«Τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς τοῦ μεγάλου Λέοντος βασιλείας πέμπτη τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς περὶ τὰς μεσημέρινάς ὥρας ἕκας ἔσθρανός συννεψῆς γεγονώς» κτλ. Τελευτᾷ δὲ διὰ τῶν λέξεων καὶ τὴν ἐν τῇ γεννήτῃ τιμωρίαν ἐκφύγωμεν καταφλέγουσαν τῶν ἐμπιπτόντων σὺν τοῖς σώμασι καὶ τὰς ψυχάς, καὶ τῆς βασιλείας τῶν ὀρανῶν ἐπιτύχωμεν·

Μετὰ τὴν ἀντιγραφήν τοῦ κειμένου τούτου, περὶ οὗ ὑποστημίσθι ὁ Λάμπρος (1) κώδιξ εἶνε ἐν πολλοῖς οὐκ ὀρθῶς γεγραμμένος, ἀλλὰ τὰ πταίσματα εἶνε μόνον περὶ τὴν ὀρθογραφίαν, διὸ καὶ δὲν ἐθεώρησα ταῦτα ἄξια ἀναγραφῆς. Οὕτω γεγραπται οκτῷ και δεκάτῳ ἔτι, —μινός— τὰς μεσημέρινάς, —συνεψῆς— γεγονώς—μεταέχλων—

ἐδώκει, καὶ ἄλλως δὲ πολλὰς εὐρίσκομεν τριτύτας κῆρας τοῦ βιβλιογράφου, εὐχέλως ἄλλως διορθουμένας», προστίθησι τὰ ἀκόλουθα.

Προφανὲς εἶνε ὅτι τὸ κείμενον τοῦτο, ὅπερ μάλιστα εὐρηται περιλαμβανόμενον ἐν συναξαρίῳ, καθ' ὃ εἶπαμεν ἀνωτέρω, συνετάχθη διὰ τὴν ἐπ' ἐκκλησίας ἀνάγνωσιν πρὸς ἐποικοδόμησιν τῶν κιστῶν. Ἀφορμᾶται δὲ ὁ γράψας ἐκ τῆς ἀφηγήσεως ἱστορικοῦ γεγονότος. Περισκοποῦντες δὲ τὰ συμβῆντα περὶ ἐκείνους τοὺς χρόνους τὰ ἐκ τῶν Βυζαντινῶν χρονολογῶν γνωστὰ ἀναγκαίως φερόμεθα εἰς τὴν ἐκρηξίαν, τὴν ἐν Θήρᾳ γενεμένην ἐπὶ τοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου. Περὶ ταύτης πρῶτος ποιεῖται λόγον ὀλίγας μετὰ τὸ συμβῆν δεκαετηρίδας ὁ Θεοφάνης διὰ τῶν ἐξῆς «Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ἔτει (6218) ἰνδικτιῶνι θ' ὥρᾳ θέρους, ἀτμίσως ἐκ καμίνου... ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ θεομάχου Λέοντος 1». Τὴν διήγησιν δὲ ταύτην ἐπανάλαβεν αὐταῖς λέξεσιν κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα Γεώργιος ὁ Κεδρηνὸς μετ' ἐλαχίστων παραλλαγῶν, αἵτινες ἴσως προήλθον οὐχὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ἀλλ' ἐκ τῶν ἀντιγραφῶν τῆς ἱστορικῆς τοῦ βιβλίου. Ὀλίγον δὲ χρόνον μετὰ τὴν Θεοφάνην γράφων ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νικηφόρος τὴν σύντομον ἱστορίαν διηγήθη τὰ κατὰ τὴν ἐν Θήρᾳ ἐκρηξίαν διὰ τῶν ἐξῆς· «Ὅσον δὲ κατὰ τοὺς χρόνους... ὡς μηδὲ θιγγάνειν αὐτοῦ τινα ἱκανῶς ἔχειν». Μετὰ δὲ τὴν παράθεσιν καὶ τοῦ χωρίου τούτου προστίθησιν ὁ Λάμπρος· «Αἱ διηγήσεις αὐταῖ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν ἔχουσι πολλὴν τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἐν τῷ ἀνεκδότῳ λόγῳ, ἐν ἐδημοσιεύσαμεν ἀνωτέρω·

Τοιοῦτον τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου ἀντιγράφου, τοῦ περιεχομένου ἐν τῷ καταλοίπῳ τούτῳ. Τὸ δεύτερον ἀντίγραφον περιέχει τὸ αὐτὸ κείμενον ἀντιγεγραμμένον ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μονῆς Ἁγίας Ἄνδρου ὑπ' ἀριθ. 46 φ. 210β. Διαφορὰς μεταξὺ τῶν δύο ἀντιγράφων δὲν παρατηροῦμεν, γέμει μόνον τὸ δεύτερον σφαλμάτων γραμματικῶν, ἅτινα δὲν ἔχει διορθώσει ὁ Λάμπρος, ὅστις, ὡς ἀνωτέρω

1. Ἐκδ. Βόννης σ. 622, 19 κ. ἔ. Τὸ κείμενον παρατίθεται ὀλοκλήρον ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τοῦ Λάμπρου, παρέλειψα ὅμως τοῦτο ἐνταῦθα χάριν συντομίας.

2. Τὸ κείμενον παρατίθεται ὀλοκλήρον ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τοῦ Λάμπρου, παρέλειψα δ' ἐγὼ ἐνταῦθα χάριν συντομίας.

εἶπομεν, ἔχει διορθώσει τὸ κείμενον τοῦ χειρογράφου τοῦ Λονδίνου, ἀνευ παραθέσεως καὶ τῆς ἀρχικῆς γραφῆς. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων δὲν δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν ποῖον τῶν κειμένων τούτων εἶνε τὸ καλλίτερον.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων γίνεται δῆλον ὅτι ὁ Λάμπρος ἀντιγράφας τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἐνόμιζεν ἢ ὅτι τοῦτο εἶνε ἀνέχδοτον καὶ 2 ὅτι περιέχεται ἐν αὐτῷ διήγησις περὶ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἐν Θήρῃ ἠφαιστείου τῆς γενομένης κατὰ τὸ 725 ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου. Ἀμφότερα αἱ γνώμαι αὐταὶ τοῦ Λάμπρου, ὅστις ἑμῶς δὲν εἶχε τελείως ἐτόλμην τὴν ἐργασίαν ταύτην πρὸς δημοσίευσιν, δὲν εἶνε ἄβια. Τὸ κείμενον τοῦτο εἶνε ἐκδεδομένον ἐν τοῖς Μηνιαίοις¹ καὶ τοῖς συναξαρισταῖς, καθ' ὅσον ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία τῆ 6 Νοεμβρίου, τῆ ἐπιούσῃ λοιπὸν τοῦ γεγονότος τούτου, ἐρτάζει τὸ γεγονός τοῦτο «Τῆ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τῆς μετὰ φιλαλληλίας κατενεχθείσης κόνεως ἐπὶ Λέοντος τοῦ μεγάλου», δὲν δύναται δὲ νὰ ἀναφέρηται εἰς γεγονός συμβάν ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, καθ' ὅσον ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία δὲν ἦτο δυνατόν ποτε τὸν Λέοντα τὸν Ἰσαύρου τὸν εἰκονομάχον, νὰ καλῆ μέγαν, ἀσχέτως βεβαίως τῆς ἀξίας αὐτοῦ ὑπὸ καλιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν καθόλου ἑποψίαν. Ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία ἐρτάζει τῆ 20 Ἰανουαρίου τὴν μνήμην «τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Λέοντος τοῦ μεγάλου τοῦ καλουμένου Μακέλλη καὶ Θρακῆς τοῦ βασιλεύσαντος ἐν ἔτει υνζ' (457)», «εἰς τούτον δὲ τὸν Λέοντα, τὸν βασιλεύσαντα ἀπὸ τοῦ 457—474, ἀναφέρεται ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ ἡμετέρου κειμένου «Βασιλέως Λέοντος τοῦ μεγάλου». Ὁρθῶς λοιπὸν ὁ Νικόδημος, ὅστις ἐν τῇ συναξαριστῇ αὐτοῦ παρέχει ἡμῖν τὸ ἀνωτέρω κείμενον εἰς ἀπλήν ἑμῶς ἐλληνικὴν, ἀρχεται τῆς διηγῆσεως ταύτης ὡς ἀκολουθῶς:² «Κατὰ τὸν δέκατον ἔγδοον χρόνον τοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ μεγάλου τοῦ ἐπικαλουμένου Μακέλλη καὶ Θρακῆς ἦτο ἐν ἔτει υνέ' (476) ἐν τῇ ἕκτῃ τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς κατὰ τὴν ὄραν τῆς μεσημβρίας»³ κτλ.

1. Πρὸς τὴν 6 τοῦ μην. Νοεμβρ. ἐν τῇ ἐκδόσει Ἀθηνῶν τοῦ 1896 σ. 41.

2. Πρὸς τὴν Συναξαριστὴν Νικόδημου ἀγίου, σ. 396 (ἐκδ. 1868 Ἀθηνῶν).

3. Ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 196.

4. Ἀξίον σημειώσεως εἶνε ἵνα εἴθι ὅτι ἐν τῇ συναξαριστῇ τοῦ Βασι-

Παραβάλλοντες τὸ ἡμέτερον κείμενον πρὸς τὸ ἐκδεδομένον οὐδεμίαν σχεδὸν εὐρίσκομεν διαφορὰν, οὕτως δ' ἐχόντων τῶν πραγμάτων περιττὴ καθίσταται ἡ ἐκδοσις τοῦ ἡμετέρου κειμένου.

Ταῦτα ὡς πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΚΑ κατάλοιπον τοῦ Λάμπρου. Ὡς πρὸς δὲ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΚΒ κατάλοιπον παρατηρῶ τὰ ἀκόλουθα:

Τὸ ὑπὸ ἀριθμὸν ΡΚΒ κατάλοιπον ἀποτελεῖται ἐξ ἀντιγράφου γενομένου ὑπὸ τινος τῶν μαθητῶν τοῦ Λάμπρου ἐκ τοῦ κώδικος ὑπ' ἀριθμὸν 92 φυλ. 86α καὶ ἐξῆς τῆς ρωσικῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ὁρους. Τὸ ἀντιγραφὸν τοῦτο ἀρχεται διὰ τοῦ «... καὶ τοῦ στρατιώτου, φθάσας εἰς Καλχιδόνα, τίθεται λοιπὸν ἐπ' αὐτῆς χάρακα καὶ πάντα τὰ πρὸς πολιορκίαν ταύτης τῆς μεγαλοπόλεως ἐξευτρεπίζει· καὶ τελευταῖα διὰ τοῦ «μεγάλῃν ἑαυτοῖς πρὸς τὰ μέλλοντα εὐπρεπίσομεν παρρησίαν καὶ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν ἐπιτόχομεν χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ ἡ εὐχὴ καὶ τὸ κράτες καὶ ἡ τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων ἀμήν». Ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀναγνωσεως τοῦ ἀντιγράφου τούτου πεῖθεται τις ἀμέσως ὅτι δὲν πρόκειται περὶ διηγῆσεως περὶ τοῦ Ἡρακλείου, ἀλλὰ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Ἀδάρων, καὶ ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ «ἀκέφαλος διήγησις περὶ Ἡρακλείου» εἶνε αὐθαίρετος προσθήκη τοῦ ἀντιγράφου, μὴ ὑπάρχουσα ἐν τῷ κειμένῳ, ὅπερ ἄλλως τε εἶνε κοινὸν καὶ ἐπομένως δὲν ἔξ περιεῖχεν ἐπιγραφὴν. Τὸ ἀντιγραφὸν κείμενον εἶνε ἐκδεδομένον ἢ ἐν τῇ πατρολογίᾳ Migne τομ. 106 σ. 1336—1338.

Ἰσχύει τοῦ πορφυρογεννήτου τοῦ νέου εὐρίσκομεν τὴν αὐτὴν διήγησιν (πρὸς τὴν 6 Νοεμβρίου) ἀλλὰ συντομώτερον ἐκτεθειμένην. Ἡ διήγησις ἀρχεται οὕτως: «ἐπὶ Λέοντος τοῦ μεγάλου βασιλέως τοῦ ἐπιλεγμένου Βέσσου περὶ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς αὐτοῦ βασιλείας» κτλ. πρὸς τὴν Migne τόμ. 117 σ. 148). Ἄλλως διηγείται τὸ πρᾶγμα ὁ Ψευδοδοροθέος «Εἰς τὸν καιρὸν δὲ τρίτον τοῦ βασιλέως (τοῦ Λέοντος τοῦ Μακέλλη ἐφάνη εἰς τὸν οὐρανὸν σημεῖον μέγα, ἕνα νέφος μακρὸν, καὶ ἔστεκεν ἡμέρας μ' καὶ ἔβρεχε. Καί τοσον πολὺ ἔβρεξεν μέσα εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ὅτι ἦτον τὸ νερὸν μία πηθαμὴ ἀπάνω ἀπὸ τὴν γῆν. Καὶ ἦτο τὸ νερὸν ἐκεῖνο ὡσπερ φωτιὰ καὶ ἔλεγον ἄλλοι ὅτι φωτιὰ εἶναι καὶ θέλουν καῆ· κτλ. πρὸς τὴν ἐκδ. τοῦ 1786 σ. 289).

1. Ἡδὴ ὁ Λάμπρος ἔχει σημειώσει ἐν τῷ περιθωρίῳ ἀνω δι' ἐρουθρᾶς μολυβδίδος «Πατρολ. ἑλλ. 106, σ. 1336—38».

ἄρχεται δὲ διὰ τῶν ἐξῆς « Ἐν τοῖς χρόνοις Ἡρακλείου τοῦ τῶν Ῥωμαίων βασιλέως Κοσρόης ὁ τῶν Περσῶν ἄρχων ἔχων κ.τ.λ. και φέρει τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν « Διίγησις ὠφέλιμος ἐκ παλαιᾶς ἱστορίας συλλεγεῖσα καὶ ἀνάμνησιν δηλοῦσα τοῦ παραδόξως γενομένου θαύματος, ἠνίκα Πέρσαι καὶ βάρβαροι τὴν βασιλίδεα ταύτην πολέμῳ περιεκύκλωσαν, οἳ καὶ ἀπώλοντο θείας δίκης πειραθέντες. ἡ δὲ πόλις ἀσινής ἠσυντηρηθεῖσα πρεσβεῖαις τῆς Θεσπύκου ἐτησίως ἔκτοτε ἄδει εὐχαριστήριον ἀκάθιστον τὴν ἡμέραν κατονομάζουσα». Σύγκρισις τοῦ ἡμετέρου κειμένου πρὸς τὸ ἐκδοσθέν δεικνύει ὅτι ὑπάρχουσι διαφοραὶ τινες μεταξύ τούτων, αἵτινες ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὸ κείμενον τῆς ἐκδόσεως τῆς πατρολογίας Μίμηθ ἦτο πληρέστερον καὶ μετὰ μεγαλειτέρας προσοχῆς ἀντιγεγραμμένον. Ἐκ τῶν ἡμετέρου ἀντιγράφου ἄλλειπον μέρος ἐν ἀρχῇ, εἶνε ἐλάχιστον ἀνερχόμενον εἰς δώδεκα στίχους ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μίμηθ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων γίνεται ὄχιλον ὅτι καὶ τοῦ κειμένου τούτου περιττὴ εἶνε ἡ ἐκδοσις.

Κ. Ι. Δ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

ΤΟΥ ΥΠ' ΑΡΙΘΜΟΝ 10077 ΚΩΔΙΚΟΣ ΤΟΥ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΛΑ' κατάλοιπον τοῦ Λάμπρου περιέχει σημείωσιν περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 10077 κώδικος τοῦ βρεττανικοῦ μουσείου 1. Ἐν τῷ κώδικι ταύτῳ ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἔργων περιέχονται καὶ ἔργα τοῦ Ἰλαρίωνος Κιγάλα τοῦ Κυπρίου καὶ βιογραφικαὶ περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις 2.

Τὸ ἀναφερόμενον ἔργον « Πλανοσπαράκτης ἢ στήλη Αὐξεντίου καὶ Κυρίλλου καὶ ἀκολουθῶν αὐτῶν ἀνάγραφτος διὰ στίχων πολιτικῶν » εἶνε προφανῶς τὸ τοῦ Καλλίνικου (πρὸβλ. Κ. Λυοβουνιώτου Καλλίνικος Γ' πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως σ. 36). Παραθέτω κατωτέρω τὴν σημείωσιν ταύτην.

Κ. Ι. Δ.

Cod. 10.077. βρετ. μουσείου ἐκ τῆς βιβλιοθ. Guilford. Πέλιον χρονολογικὸν ἐν ᾧ περιέχονται τὰ ὑποτεταγμένα:

Ἰλαρίωνος Κιγάλα τοῦ Κυπρίου Χρονολογία τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης καὶ ἀστρονομικὰ διὰ μέτρων ποικίλων καὶ διαλέκτων διὰ χειρὸς Σκαρλάτου Ῥωσέτου μεγάλου σκευοφύλακος.

Πίναξ χρονολογικὸς τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντινουπόλεως μεταφρασθεὶς ἐκ τῆς γαλλικῆς γλώσσης εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλὴν παρὰ Δημητρίου Γεωργούλη Νοταρᾶ ἱατροῦ διὰ χειρὸς τοῦ αὐτοῦ.

Χρονολογία τῶν ἄκρων ἀρχιερέων τῆς παλαιᾶς ῥώμης εἰς φράσιν ἀπλὴν.

Ἱστορία τῆς ζωγραφικῆς τέχνης καὶ περὶ τινῶν οἳ ὅποιοι ἐφάντησαν δόκιμοι εἰς αὐτήν, εἰς φράσιν ἀπλὴν, διὰ χειρὸς τοῦ αὐτοῦ.

Περὶ Ἀμερικῆς καὶ τοῦ ταύτης πρώτου ἐφευρετοῦ Χριστοφόρου

1. Πρὸβλ. Καταλ. Γ. Χαριτάκη σ. 125 Πρὸβλ. ἐν Ν. Ἑλλην. τομ. Β' (1905) σ. 378.

2. Περὶ τοῦ Ἰλαρίωνος Κιγάλα ἐκτὸς τῶν πηγῶν τῶν ἀναφερομένων ἐνταῦθα πρὸβλ. καὶ Ζαβίρα Ν. Ἑλλ. σ. 349. Σάθα Ν. φιλ. σ. 399 καὶ Α. Δημητρακοπούλου Προσθ. διορθ. εἰς τὴν Ν. φιλ. τοῦ Σάθα σ. 16.

τοῦ Καλόγερου, εἰς φράσιν ἀπλήν, διὰ χειρὸς τοῦ ἡθύντου Σκαρλάτου.

Πλανοσπαράκτης ἢ στήλη Λάζεντιου καὶ Κυρίλλου καὶ ἀκολουθῶν αὐτῶν ἀνάγραπτος διὰ στίχων πολιτικῶν.

Ὁ κώδιξ γεγραμμένος τῷ 17. αἰῶνι, τὸ δὲ τελευταῖον ποίημα ἀπὸ φ. 277-310 γεγραμμένον ἄλλῃ χειρὶ πιθανῶς εἶνε τὸ πρωτόγραφον, διὸ γέμει διορθώσεων καὶ στίξεων. Συγκείμενον ἐκ 4000 περίπου στίχων φαίνεται ἔχον διάφορον τι θεολογικὸν καὶ ἱστορικόν.

Δεδεμένον ἐν τῷ κώδικι εἶνε καὶ τὸ ἐξῆς τυπωμένον φυλλάδιον.

I. N. J. Defensio disputationis de processione Spiritus S. à patre et filio in qua ea. quae reverendissimus dominus Isarius Zygalas, archiepiscopus Cypri modeste satis et eruditè regessit pari modestia ad exactiorem veritatis lineam revocantur et ad discutiendum praeside Isaaco Zabania . . . respondente Johanne Krempesio . . . proponuntur Anno 1679, die I. Jul. Hac solum fini ut sublata istà difficultate praecipuà pax desideratissima Ecclesiarum Evangelicarum et graecarum denuo paludae instar revirescat. Cibinii. Excusa per Stephanum Jungling.

Τῶν ἔργων τοῦ Κυγάλα προτιγοῦνται ἐν τῷ κώδικι χειρόγραφοι περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις εἰλημμένοι ἐκ τοῦ Ῥοδίνου. — Δοσιθέου πατριάρχου βιβλ. ια'. κεφ. γ' παρ. 5' καὶ 15' κεφ. 7'. παρ. β'. — ἐκ τῆς ἐκκλ. ἱστ. Μελετίου βιβλ. 15'. κεφ. ια'. — Δημ. Προκοπίου παρὰ Φαέρικίω — καὶ ταῦτα ἐκ τινος ἀνωνύμου Γραμματικῆς κατ' ἐρωταπόκρισιν «πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα διαφορὰ ὀνομάτων εἰσὶ παρ' ἄλλοις τε γραμματικοῖς ἐπὶ δὲ τῷ ἱερῷ διδασκάλῳ Κυγάλα Κυπρίῳ ἐκτεθειμένοι μετὰ πάνυ ἀκριβοῦς τεχνολογίας ἀναγκαιότατα τοῖς γε βουλομένοις ἐγκρατῶς ἔχειν εἰς ἰσχυρότεραν καὶ τελειότεραν περὶ τῶν ὀνομάτων τεχνολογίαν».

Ἐπεταὶ δὲ «Ἐυεργετήριον πατριαρχικὸν συνοδικὸν φιλοτιμηθὲν Ἰακωβῶν Κυγάλα τῷ Κυπρίῳ ἐπὶ Παρθενίου Πατριάρχου Κων)πόλεως τοῦ Μογιλάλου».

Εἶνε ἐκδεδ. τοῦτο ἀρχ' ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ, καὶ ἀνακηρύττει αὐτὸν διὰ τὴν παιδείαν ἔχοντα ἑλληνιστὴ καὶ λατινιστὴ συγγράψαι περὶ τὰ εἰκοσι: τεύχη, διὰ τὸ φιλορῥόδοζον καὶ τὴν περὶ τῆς οὐστάσεως σχολείων ἀγάπην, μάλιστα δὲ τὴν πρόθεσιν τοῦ ἐν Κων)πόλει, οὗ τρίμηνον ἤδη προέτατο, κατὰ δὲ τὴν ἐν τοῖς γυμνασίοις πρὸς τοὺς φοιτῶντας ὑφήγητ'

σιν τσαύτην ἐπιδείξαντα δεξιότητα καὶ φιλοσοφίαν, ὥστε τρίμηνον ἐκπαιδευομένους ἤδη τοὺς μαθητὰς ταχίστους καὶ μαγίστους ἐν διαλέξει δημοσίαις ἀποφαινεσθαι τὴν ἐπίδοσιν, διὰ ταῦτα πάντα ἀνακυρόσσει αὐτὸν μέγαν θεολόγον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας μετὰ τῶν σχετικῶν προνομίων καὶ ἐξάρχοντα καὶ ἐπιθεωρητὴν τῶν ἀπανταχοῦ διδασκάλων, πρὸς δὲ ἀνατίθεται αὐτῷ «καὶ περὶ τῶν βιβλίων δὲ τῆς ἐκκλησίας μάλιστα τῶν Ἑνετίησιν ἐκδεδομένων ὅπως διορθῶνται ὑφ' ἡγεῖσθαι τὰς ὑποθήκας, κωλύειν τε ὅση δύναμις ἢ μηδὲν κατατολμᾶσθαι τῆς ἀληθείας τῶν τε νομίμων καὶ δικαίων καὶ ἐθίμων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἢ τολμηθέντων σπουδάζειν ἀνατρέπειν καὶ ἐξελέγγειν». κτλ.

ΤΑ ΥΠ' ΑΡΙΘΜΟΝ ΡΙΖ' ΚΑΙ ΡΓ' ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ

Τὰ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΙΖ' καὶ ΡΓ' κατάλοιπα τοῦ Λάμπρου¹ ἀποτελοῦνται ἐξ ἀντιγράφων τοῦ κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα γεγραμμένου² πολυτίμου ὑπ' ἀριθμὸν 317 Παλατίνου κώδικος τῆς ἐν τῇ Βατικανῇ βιβλιοθήκῃ,³ ἐξ οὗ ὁ Λάμπρος ἐξέδωκεν ἤδη ἰκανὰ ἄξια λόγου ἀνέκδοτα ἐν τῇ Νέῃ 'Ελληνομνήμονι.⁴ Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῶν καταλοίπων τούτων ἔχει ἀντιγραφή, ἐκ τῶν φύλλων 135β-136β τοῦ ἀνωτέρου μνημονευθέντος κώδικος, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ τῶν φύλλων 136β-140β, 143α-143β καὶ 141γ-141α. Οὕτω δὲν ἔχουσιν ἀντιγραφή τὰ φύλλα 141α-142β καὶ τὸ φύλλον 144α οὗτινος, ὡς ὁ Λάμπρος σημειοῖ, δὲν εἶχε φωτογραφίαν. Τὰ φύλλα 141α-142β δὲν ἀντεγράφησαν, διότι ταῦτα περιέχοντα ἐπιγράμματα τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Γραμματικοῦ εἶχον ἤδη ἐκδοθῆ ὑπὸ τοῦ Λάμπρου.⁵

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΙΖ' κατάλοιπον, ἀποτελούμενον ἐκ 17 φύλλων, περιέχει ἀντίγραφον τῶν ἐξῆς δύο ποιημάτων τοῦ μοναχοῦ Μακαρίου Καλορείτου ἐτοιμῶν πρὸς ἐκδοσιν ἀνευ εἰσαγωγῆς.⁶

1. Πρὸβλ. Κατάλογον Γ'. Χαριτάκη σ. 124 καὶ 121.

2. Ἐν τοῖς καταλοίποις τούτοις σημειοῖ ὁ Λάμπρος, ὅτι ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 367 Παλατίνος κώδιξ ἐγράφη κατὰ τὸν 14 αἰῶνα (πρὸβλ. ἐν Ν. 'Ελλ. τομ. 1Α' σ. 3) ἐνῶ ἐν Ν. 'Ελληνομν. τόμ. Ε' σελ. 13 δέχεται τὴν ἐπικρατούσαν γνώμην ὅτι ὁ κώδιξ οὗτος ἐγράφη τὸν 13 αἰῶνα (πρὸβλ. τὸν κατάλογον τοῦ Stevenson καὶ Ν. Banescu «Deux poètes byz. inédits» σ. 3).

3. Πρὸβλ. H. Stevenson, Codices manuscriptorum palatini graeci bibl. Vaticanae Romae 1885 σ. 229-230 ἐνθα περιγραφή τοῦ κώδικος.

4. Πρὸβλ. Ν. 'Ελλ. τομ. Ε' σ. 43 ἢ τομ. ΣΤ' σ. 32 ἢ τομ. Θ' σ. 163 ἢ τομ. Π' σ. 381 ἢ τομ. ΙΑ' σ. 3 ἢ καὶ 14 ἢ καὶ τομ. ΙΕ' σ. 141 ἢ.

5. Πρὸβλ. Ν. 'Ελλ. τομ. ΙΑ' σ. 3 ἢ. Ὁ Λάμπρος, ὡς φαίνεται, χρησιμοποιῶν τὴν ἐκδοσιν ταύτην, ἔχει παρεμβάλει μετὰ τῶν ἀντιγράφων τῶν φύλλων 140β καὶ 143α τεμάχιον χάρτου, ἐφ' οὗ διὰ κοινῆς μεληθίδος ἔχει γράψει «Τὸ περιλαμβάνεται ἐν φ. 140β μετὰ ταῦτα 142β (Γεομέτρου) α. 119 (α)».

6. Τὸ ὅτι ἡ ἀρίθμηση τῶν φύλλων ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ΙΧ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Λάμπρος προτίθετο νὰ προτάξῃ τῆς ἐκδόσεως εἰσαγωγὴν, ἥτις κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς θὰ ἐπλήρου τὰ ὀκτώ πρῶτα φύλλα.

1. Ἄλλοι στίχοι κατ' ἀλφάβητον περὶ τοῦ ματαίου βίου τούτου. Ποίημα τοῦ μοναχοῦ Μακαρίου τοῦ Καλορείτη καὶ

2. «Τοῦ αὐτοῦ μοναχοῦ Μακαρίου τοῦ Καλορείτου στίχοι εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου ἔγραψεν».

Ἐκ τῶν δύο τούτων ποιημάτων τὸ μὲν πρῶτον ἔχει ἐκδοθῆ ὑπὸ τοῦ Anastasiwicz¹, τὸ δὲ δεύτερον ὑπὸ τοῦ Banescu, ὅστις ἐξέδωκεν ἐκ δευτέρου καὶ τὸ πρῶτον² ἐπὶ τῇ βάσει φωτογραφιῶν τῶν κειμένων³. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων περιττὴ καθίσταται ἡ ἐκδοσις τῶν δύο τούτων ποιημάτων τοῦ Μακαρίου Καλορείτου, ἀφοῦ μάλιστα ἐλάχισται διαφοραὶ ὑπάρχουσι μετὰ τοῦ κειμένου τοῦ Λάμπρου καὶ τοῦ Banescu. Ἴδού αἱ διαφοραὶ αὗται⁴.

Ποίημα πρῶτον

	Λάμπρου	Banescu
Στίχ. 4	αἰσχροῖς ἐνθυμήσεις Κ	αἰσχροῖς ἐνθυμῶσις
» 10	ἀς... παραδοθῆν Κ	αἰς... παραδοθῆν'
» 14	δι' ἡδονῆς Κ	δι' ἡδονῶν
» 20	ἀπολογίαν τίσω Κ	ἀπολογίαν ποίσω
» 23	Μηδεῖς σοι Κ	Μηδεῖς σε ⁵
» 27	ὡς ἔρηγ Κ	ὡς ἔφυγ
» 28	ἀπεντεῦθεν Κ	ἀπ' ἐντεῦθεν
» 29	καθὼς περ ⁶	καθὼς περ
» 33	ῥῦσαι με τῷ σῷ δούλω ⁷ Κ	ῥῦσαι με τὸν σὸν δούλον

1. Πρὸβλ. Byzant. Zeitschr. tom. XVI σ. 484.

2. Ν. Banescu Deux poètes byzantins inédits du XIII siècle Bucarest 1910 σελ. 11 ἢ. Τοὺς λόγους τῆς ἐκ δευτέρου ἐκδόσεως τοῦ πρώτου ποιήματος εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης ἐν σ. 11 ὑποσ. 1.

3. Ἐν. ἀν. σ. 10.

4. Διὰ τοῦ Κ δηλῶ τὴν γραφὴν τοῦ Παλατίνου χειρογράφου.

5. Ὁ Banescu ἀκολουθεῖ, ὡς σημειοῖ, ἐνταῦθα τὸν Χατζιδάκη (Byz. Zeit. XVII 315).

6. Τὸ κείμενον καθ' ὅσπερ.

7. Ὁ Λάμπρος σημειοῖ κάτωθεν «ῥῦσαι με τῷ σῷ δούλω» ἀντὶ «τὸν σὸν δούλον» ἔγραψεν αὐτὸς ὁ ποιητής».

- > 35 Σὺ καὶ γὰρ μοι διέπλυσας σύμοι ὡς εὐεργέτης Κ Σὺ καὶ γὰρ με διέπλυσας, σύ με ὡς εὐεργέτης
 > 44 ἐλέγξῃς με τῷ τάδε Κ ἐλέγξῃς με τὸν τάδε
 > 46 ἔλεων ἔλεον Κ

Ποίημα δεύτερον

- Στίχ. 7 καταμέμψασθε Κ καταμέμψησθε
 > 12 διόλου Κ δι' ἔλου
 > 25 ἐνώπιον Κ ἐνόπιον
 > 28 ὡς θυνάσται Κ ὡς θύνανται
 > 35 σκοτίξ σκοτείξ Κ
 > 44 αὐτόν Κ αὐτοῦ
 > 46 καὶ ψυχῇ καὶ σώματι σου Κ ἐν ψυχῇ καὶ σώματι σου

Αὗται αἱ διάφοροι γραφαὶ μεταξὺ τοῦ κειμένου τοῦ Βανescu καὶ τοῦ Λάμπρου.¹

Ἐκ τοῦ δευτέρου ποιήματος, ὡς ἤδη ὀρθῶς παρατήρησεν ὁ Βανescu, ἀρνούμεθα πλείετας εἰδήσεις περὶ τοῦ βίου τοῦ Μακαρίου Καλορείτου 2. Εἰς τὰς εἰδήσεις ταύτας θυνάμεθα ἤδη νὰ προσθέσωμεν τὰς ἐκ τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει³ δημοσιευθέντος ἐγγράφου ὑπ' ἀριθμὸν 53.

Ταῦτα ὡς πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΙΖ' κατάλοιπον. Ἐξετάσωμεν νῦν τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΓ'.

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΓ' κατάλοιπον ἀποτελούμενον ἐκ φύλλων ἑβίθ-

1. Ἄξιον μνησθῆναι εἶνε ἐνταῦθα ὅτι ὁ Λάμπρος διώρθωσε τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ «οὗ ἔγραψεν» τοῦ δευτέρου ποιήματος εἰς «ὃ ἔγραψεν» ἐνῶ ὁ Βανescu ἀφῆκεν αὐτὸ ἀδιόρθωτον. Τοῦναντίον τὸ ὄνομα Καλορείτης ἀφῆκεν ὁ Λάμπρος ἀδιόρθωτον, ἐνῶ ὁ Βανescu διώρθωσε γράμμας Καλορείτης.

2. Ἐν. ἀν. σελ. 4 ἑ. Ὄρθῶς ἐνταῦθα ἀντικρούει ὁ Βανescu τὴν γνώμη τοῦ Anastasiu περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος Καλορείτης, ὡς προερχομένου δῆθεν τούτου ἐκ μεταφράσεως τοῦ ὀνόματος Helmonitinus ἢ τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος Himoindimonte, ἐνῶ προέρχεται ἀπλοῦστατα ἐκ τοῦ «καλὸν ὄρος», ὡς καὶ ἐκ τοῦ δευτέρου ποιήματος γίνεται δῆλον.

3. Τομ. ΙΕ' τευχ. Β-Γ' σ. 161.

μημένων¹ 28 περιέχει ἀντίγραφα τῶν ἀκολουθῶν ἔργων ἐτοιμῶν πρὸς ἔκδοσιν ἀνευ εἰσαγωγῆς.²

1 (φ. 6') «Κωνσταντίνου ἀναγνώστου ἡμιάμβια ἐπευχαραστικά τῆς πρὸς αὐτὸν φιλικῆς διαθέσεως τοῦ ἐνδοξοτάτου σεκρετικοῦ κυροῦ Κωνσταντίνου»

2 (φ. 6') «Στίχοι πολιτικοί»

3 (φ. 7') «Στίχοι εἰς τὸν ψαλτῆρα»

4 (φ. 7') «Στίχοι λαμβικοὶ πρὸς φίλον»

5 (φ. 7') «Σχέδος»

6 (φ. 8') «Ἔτερον»

7 (φ. 8') «Ἔτερον»

8 (φ. 8') «Ἐπιτύμβιον εἰς τὴν θανοῦσαν βασιλισσαν»

9 (φ. 9') «Παραινετικὸν»

10 (φ. 10') «Εἰς μάγιστρον Θεοφύλακτον ἐπιτύμβια»

11 (φ. 10') «Εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον»

12 (φ. 16') «Εἰς Χριστόν»

13 (φ. 16') Ἀνεπίγραφον

14 (φ. 16') Ἀνεπίγραφον

15 (φ. 17') «Εἰς Ψηναῖον τοῦ Γεωμέτρου»

16 (φ. 17') «Τοῦ αὐτοῦ εἰς πυλωρὸν Ἡλιοῦ πατρικίου»

17 (φ. 17') «Τοῦ αὐτοῦ εἰς Μιχαήλ»

18 (φ. 18') «Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν Πηγάσιον»

19 (φ. 18') «Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν στρατηγὸν Κηρουλάριον»

20 (φ. 18') «Τοῦ αὐτοῦ εἰς Μιχαήλ χοροστάτην»

21 (φ. 18') Ἀνεπίγραφον

22 (φ. 1) «Τοῦ Γεωμέτρου εἰς τὸν Βγ¹ ἀναφωνήσαντα»

23 (φ. 1) «Εἰς τὸν ἄρχοντα»

1. Ἡ ἀρίθμησης τῶν πρώτων φύλλων γίνεται διὰ γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου β—ιε τῶν δὲ μετὰ ταῦτα δι' ἀραβικῶν ἀριθμῶν 1—15. Ἐν τῇ πρώτῃ ἀρίθμησης, τῇ διὰ γραμμάτων, παρελείφθη τὸ ζ', ἐπειδὴ δ' ἀρχεται ἡ ἀρίθμησης ἐκ τοῦ β' τὰ ὅλα φύλλα εἶνε 18.

2. Ἡ ἀρίθμησης τοῦ πρώτου φύλλου διὰ τοῦ β' δύναται νὰ πείσῃ ἡμᾶς ὅτι ὁ Λάμπρος ἐσκέπτετο νὰ προτάξῃ εἰσαγωγὴν μέλλουσαν νὰ καταλάβῃ τὸ φύλλον α'.

- 24 (φ. 1) «Εἰς ζωγράφον ἐμβάλλοντα μεθύστριαν»
 25 (φ. 1) «Εἰς σκλάβον μελιστήν»
 26 (φ. 1) Ἀνεπίγραφον
 27 (φ. 1) Ἀνεπίγραφον
 28 (φ. 2) «Τοῦ Πατρικίου»
 29 (φ. 2) «Τοῦ αὐτοῦ»
 30 (φ. 3) «Τοῦ αὐτοῦ»
 31 (φ. 3) «Τοῦ αὐτοῦ»
 32 (φ. 3) «Τοῦ αὐτοῦ»
 33 (φ. 4) Ἀκέφαλον μετὰ δύο ἑτέρων ἀνεπιγράφων
 34 (φ. 4) «Εἰς ἀρχιστράτηγον Μιχαήλ μεθ' οὗ εἰκονίσθη ὁ Χριστός καὶ ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ Πρόδρομος καὶ μάρτυρες ὑπὲρ Θεοφάνους»
 35 (φ. 5) «Ἄλλα εἰς αὐτοὺς»
 36 (φ. 5) «Ἄλλα»
 37 (φ. 6) «Εἰς Γαβριήλ μεθ' οὗ οἱ αὐτοὶ συνεικονίσθησαν»
 38 (φ. 6) «Ἄλλα εἰς αὐτὸν ὡς ἐκ τοῦ Χριστοῦ»
 39 (φ. 7) «Εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Μιχαήλ»
 40 (φ. 7) «Ἐπιτύμβια εἰς τὸν κ. κ. Ἰωσήφ τὸν ἀδελφὸν τοῦ κ. κ. Συμεῶν»
 41 (φ. 7) «Εἰς στρατηγὸν Κατακαλῶν»
 42 (φ. 8) Ἀνεπίγραφον
 43 (φ. 9) Ἀνεπίγραφον
 44 (φ. 10) Ἀνεπίγραφον
 45 (φ. 11) Ἀνεπίγραφον
 46 (φ. 11) «Εἰς διαφόρους ἀγίας»
 47 (φ. 13) «Στίχοι τοῦ μακαρίτου κ. κ. Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 15' ἑορτὰς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»
 48 (φ. 12) «Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀβραάμ ξενίζοντα τὴν ἀγίαν Τριάδα»
 49 (φ. 13) «Ὡς ἀπὸ τοῦ Ἰωβ πρὸς τὴν οἰκείαν γυναῖκα ἀποστρεφόμενην αὐτὸν καὶ λέγουσαν· εἰπω τι ρῆμα;»
 50 (φ. 13) «Πρόλογος εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν τοῦ Χριστοῦ γενεθλίων. Ἰαμβικοί»
 51 (φ. 13) Ἀνεπίγραφον

52 (φ. 14) Ἄλλοι εἰς τὴν θείαν ὕψωσιν τοῦ τιμίου σταυροῦ.

Ἐκ τῶν ἔργων τούτων τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον ἔχουσι γραφὴν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ἀναγνώστου¹, ὡς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τέλους τοῦ δευτέρου γίνεται δῆλον.² Καὶ τὰ δύο ταῦτα ποιήματα ἔχει ἐκδώσει³ ὁ Banescu ἐπὶ τῆ βάσει φωτογραφιῶν τοῦ κώδικος 367. Κατὰ ταῦτα περιττὴ καθίσταται καὶ ἡ ἐκδοσις τῶν δύο τούτων ποιημάτων, ἀφοῦ μάλιστα ἐλάχισται διαφοραὶ ὑπάρχουσι μεταξὺ τοῦ κειμένου τοῦ Λάμπρου καὶ τοῦ Banescu. Ἴδου αἱ διαφοραὶ αὗται.

Ποίημα πρῶτον⁴

	Λάμπρου	Banescu
Στίχ. 36	τὴν κάκιστον K	τὴν κάκιστην
» 65	δέ τι K	δ' ἔτι
» 91	τάλας K	ὁ τάλας

Ποίημα δεύτερον

» 1	καὶ ἂν σ' ἐλύπησα K	κι ἂν σὲ ἐλύπησα ⁵
» 3	ἔδει σε K	ἔδεισε ὁ
» 4	οὐδὲ νὰ θήσης	οὐδὲ θήσεις K
» 4	θλίψιν K	θλίψιν

1. Περὶ τοῦ βίου τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ἀναγνώστου πρβλ. Krumbacher Gesch. de byz. Lit. σ. 773 μετρ. Σωτηριάδου τομ. Β' σ. 747 ἔ. πρβλ. Ἰδία τοῦ Παλατίνου κώδικος ὑπ' ἀριθμὸν 367 τὴν ἐν φύλ. 169β σημειῶσιν τὴν δημοσιευθεῖσαν καὶ ἐν Ν. Ἑλληνομνήμωνι τομ. ΙΕ' σ. 164. «Ὁ πριμικήριος τῶν κατὰ Κύπρον ταβουλαρίων Κωνσταντίνος εὐτελής ἀναγνώστης ὁ καὶ τὸ ὄψος γράψας καὶ αὐτὸς μαρτυρῶν καὶ γράψας ὑπέγραψα. Πριμικήριος Κωνσταντίνος» Πρβλ. ἔτι Banescu ἐν. ἀν. σ. 7.

2. Στίχ. 45 πρβλ. φ. 139α τοῦ Παλατίνου κώδικος 367 καὶ Banescu ἐν. ἀν. σ. 18.

3. ἐν. ἀν. σ. 14 ἔ.

4. Ὁ Λάμπρος ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναγινώσκει ἀντὶ σεκρεταρίου σεκρετικοῦ. Περὶ τῆς ἐννοίας ἡμιάμβια πρβλ. τὰς ὁρθὰς παρατηρήσεις τοῦ Banescu (ἐν. ἀν. σ. 9) καὶ τὴν ἀναίρεσιν τῆς σφαλερᾶς ἐκδοχῆς τοῦ Κρουμβάχερ (ἐν. ἀν. σ. 9).

5. Οὕτω καὶ κατωτέρω.

6. Οὕτω καὶ κατωτέρω.

Στίχ. 7 και ἐλυπήθης K	κ' ἐλυπήθης
> 9 πάραυτα	παράυτα ¹ K
> 10 Μαῖστορ K	μαῖστορ'
> 12 ἄκρας	αὔρας K
> 13 τίνες λόγους K	τίνες λόγους
> 30 μὴ θέλεις K.	μὴ θέλεις
> 37 σου K	σοῦ
> 46 σε καρδίᾳ K	σῆ καρδίᾳ

Ταῦτα ὡς πρὸς τὰ δύο πρῶτα ποιήματα καὶ τὰς διαφορὰς τῶν γραφῶν τῶν κειμένων τοῦ Λάμπρου καὶ Banescu. Ζητεῖται νῦν εἰς τὰ μετὰ ταῦτα ποιήματα, τὰ εὐθὺς ἀμέσως ὑπάρχοντα ἐν τῷ κώδικι 367 καὶ ἀντιγραφέντα ὑπὸ τοῦ Λάμπρου, τὰ ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 3 μέχρι τοῦ 14 συμπεριλαμβανομένου², εἶνε καὶ ταῦτα ποιήματα τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ἀναγνώστου.³

I. Τὰ ποιήματα ταῦτα δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς αἰνίγματα (5, 6, 7, 13, 14) καὶ ἐπιγράμματα (3, 4, 8, 9, 10, 11, 12). Περὶ τῶν αἰνιγμάτων δύναται τις μετὰ βεβαιότητος ν' ἀποφανθῆ ὅτι δὲν εἶνε τοῦ Ἀναγνώστου, διότι ταῦτα εἶνε καὶ ἄλλοθεν γνωστὰ ἀναφερό-

1. Ὁ Banescu σημειοῖ (σελ. 17) «παράυτα *déplacement de l'accent, à cause du ihytme*».

2. Ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 15 (φ. γ') πρόκειται πλέον περὶ ποιημάτων τοῦ Γεωμέτρου ὡς ἡ ἐπιγραφή δεικνύει «Εἰς Ψηγᾶν τοῦ Γεωμέτρου».

3. Ὡς φαίνεται ὁ Λάμπρος εἶχε τὴν γνώμην ὅτι καὶ τὰ ποιήματα ταῦτα εἶνε τοῦ Ἀναγνώστου. Τοῦτο δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀνεκδότων ἐπιγραμμάτων τοῦ Μιχαήλ τοῦ Γραμματικοῦ, τῶν περιεχομένων ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι. Ἴδου τί γράφει ὁ Λάμπρος (N. Ἑλλ. τομ. ΙΔ' τευχ. α' σελ. 3) «Καὶ το μὲν ὄνομα τοῦ Μιχαήλ Γραμματικοῦ φέρει πράγματι ἐν τῷ κώδικι μόνον τὸ ὑπὸ τοῦ Krumbacher κατὰ τάνωτέρῳ σημειούμενον ποίημα. Ἀλλὰ πιθανώτατα τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ εἶνε καὶ ἕτερα ἕξ ἐπιγράμματα, καὶ ταῦτα διότι, ὁμοίως καὶ ἄλλων ποιητῶν ἔργα ἐν τῷ αὐτῷ περιλαμβανόμενα κώδικι, ἐκδοθησόμενα κατ' ἡμῶν ἐν ἄλλῳ τεύχει τοῦ Νέου Ἑλληνομνημῶνος, φέρουσι μόνον ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ποιημάτων ὄνομασιν τῶν ποιησάντων, ἐπομένων ἰωνύμων καὶ ἄλλων ἐπιγραμμάτων τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, μεθ' ἧ ἔπεται πάλιν σειρὰ ποιημάτων ἄλλου καὶ τούτου ἐν τῷ πρώτῳ καὶ μόνῳ ρητῶς σημειούμενου.

μενα εἰς ἄλλους¹. Περὶ δὲ τῶν ἐπιγραμμάτων δύναται τις νὰ ἀμφισβιάσῃ εἰς ταῦτα ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἀναγνώστου. Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν τουλάχιστον 8 «Ἐπιτύμβιον εἰς τὴν θανοῦσαν βασίλισσαν» ἀναφέρεται εἰς τὴν Εὐδοκίαν, τὴν σύζυγον τοῦ Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους, τὴν Μακρεμβολίτισσαν, ἣτις ἀπέθανε πρὸ δύο περίπου αἰώνων πρὸ τῆς ἀκμῆς τοῦ Ἀναγνώστου, ὁ ὅποιος, οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, δυσκόλως ἠδύνατο νὰ σκεφθῆ νὰ γράψῃ εἰς ταύτην ἐπιτύμβιον ὡς ὀρθῶς ἔχει ἤδη παρατηρήσει ὁ Banescu.² Κατὰ ταῦτα πιθανώτατα τὰ ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 3-14 ποιήματα δὲν εἶνε τοῦ Ἀναγνώστου. Τοῦτο ὁμοίως, ἐννοεῖται, οὐδόλως κωλύει ἡμᾶς³ νὰ ἐκδώσωμεν ταῦτα τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον ἀρκοῦσαι διαφοραὶ ὑπάρχουσι μεταξὺ τοῦ κειμένου καὶ τῶν ἐκδομένων αἰνιγμάτων καὶ τοῦ ἡμετέρου.

II. Τὰ ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 15 μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ 27 συμπεριλαμβανομένου εἶνε ποιήματα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Γεωμέτρου.⁴ Τὰ ποιήματα ταῦτα καταλαμβάνουσι τὰ φύλλα τοῦ βατικανοῦ χειρογράφου 140α--140β καὶ 143α--143β τῶν μεταξὺ φύλλων 140β--143α, περιλαμβανόντων τὰ ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἤδη ἐκδοθέντα ποιήματα τοῦ Μιχαήλ τοῦ Γραμματικοῦ⁵ Ὁ εἰδικῶς περὶ τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Γεωμέτρου ἀσχοληθεὶς Petri Tacchi-Venturi

1. Οὕτω τὸ δ «Οὐδεις σπορευς» ἀποδίδεται εἰς τὸν Ψελλὸν (πρὸβλ. Boissonade *Anecdota graeca* III ἐκδ. 1881 σ. 432). Τὸ ὑπ' ἀριθ. 6 «Ἴππον ἔχω» εὐρηται καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Ν. Βέη δημοσιευθεῖσι αἰνίγμασι ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν «Βυζαντινὰ αἰνίγματα» (Ἐπετηρ. τοῦ Παρνασσοῦ 1902 ἀριθμὸς αἰν. 8 σ. 108). Τὸ ὑπ' ἀριθ. 13 «Σοφὸς πέφυκεν ὄσπερ εὐρη» ἀποδίδεται¹ εἰς Βασιλεῖον τὸν Μεγαλομίτην (πρὸβλ. Boissonade ἐν. ἀν. 442-443). Τὸ ὑπ' ἀριθ. 14 τέλος «Εὐρῆκα τερπνὸν καὶ σοφόν» δύναται νὰ συνταυτισθῆ ὅπως-δήποτε πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθ. 84 δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Boissonade αἰνίγμα τοῦ Μεγαλομίτου (ἐν. ἀν.).

2. Ἐν. ἀν. σ. 8

3. Ὁ Banescu δὲν ἐξέδωκε ταῦτα, διότι ἐσκόπει νὰ ἐκδώσῃ τὰ ἔργα μόνον τοῦ Ἀναγνώστου.

4. Περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Γεωμέτρου πρὸβλ. ἰδίᾳ Petri Tacchi-Venturi *commentariorum de Joanne Geometra ejusque in s. Gregorium Nazianzenum inedita laudatione in cod. Vaticano Palatino 402 adversata*, Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ *Studi e documenti di storie e diritto* 1863 (πρὸβλ. καὶ *Byz. Zeits.* 8 σ. 212).

5. Ν. Ἑλλην. τομ. ΙΔ (1917) σ. 3 ἔ.

ἀναφέρει τέσσαρα ἐπιγράμματα τοῦ Γεωμέτρου ἐκ τοῦ ἡμετέρου κώδικος ἐκδίδων τοὺς τίτλους τούτων καὶ τὰς ἀρχάς. Ἐκδίδομεν κατωτέρω ἅπαντα τὰ ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἀντιγραφέντα ἐκ τοῦ ἡμετέρου κώδικος ἔργα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Γεωμέτρου.

III. Τὰ ἀπὸ τοῦ ἀριθ. 28 μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ 46 συμπεριλαμβανομένου ποιήματα δύνανται τοῦλάχιστον ἐν μέρει νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν Πατρικίον, τὸν Χριστόφορον δηλαδὴ τὸν Μυτιληναῖον. Τὸ ἐν τῷ περιθωρίῳ τοῦ φύλλου 1436 σύμπλεγμα (Π ἀνωθεν τοῦ ὀποίου Ρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὀποίου γραμμὴ δριζοντία ὥστε νὰ ἀποτελεῖται Τ) ὀφθαλμοφανῶς πρέπει νὰ ἀναγνωσθῆ Πατρικίου. Τὰ ποιήματα ταῦτα καταλαμβάνουσι τὰ φύλλα 1436-1466 τοῦ βασικανοῦ χειρογράφου, εἶνε ὅμως ζήτημα, ἐάν πάντα καὶ μάλιστα τὰ

1. Πρὸς τὸ ἀνωτέρω ὑποσημειωθὲν ἔργον τοῦ Tacchi Venturi καὶ Byz. Zeits. 3 σ. 212. Ἐπι. Κρουμβάχερ Ἱστορ. τῆς βυζ. λογοτεχ. κατὰ μετάφρασιν Σωτηριάδου τομ. Β' σ. 663 ἔ.

2. Περὶ τοῦ Πατρικίου πρὸς. ἰδίᾳ Antonio Rocchi Versi di Cristoforo Patrikio. Ἐν Ρώμῃ 1887 πρὸς. ἔτι C. Diltthey Symbolae criticae ad anthologiam graecam ex libris manu scriptis petite 1891 Göttingen. Leo Sternbach Appendix Christophorea 1900 Leipzig καὶ V. Lundström Ramenta byzantina II—VIII Eranos 4 1901 Upsala καὶ Eduard Kurtz Die Gedichte des Christophoros Mytiellensis 1903.

3. Ὁ Λάμπρος ἀντιγράφας τὸ ἐν περιθωρίῳ τοῦ κώδικος σύμπλεγμα γράφει (πατρικίου; Χριστοφόρου Μυτιληναίου. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Rocchi καὶ Kurtz). Ὁ δὲ Κρουμβάχερ «Πρέπει ἀκριβέστερον νὰ ἐρευνηθῆ κατὰ πόσον ἀνήκουσιν εἰς τὸν Χριστόφορον Πατρικίον τὰ ἐπιγράμματα τὰ ἐν τῷ ἀρχαίῳ καὶ πολυτίμῳ κώδικι οὐατικανῶ παλατινῷ 1367 τοῦ 17 αἰῶνος φύλλῳ 143v—145, ἅτινα ἐν τῷ περιθωρίῳ φέρουσι διὰ μονογράμματος τὴν ὀνομασίαν Π (Πατρικίου;) ὡς καὶ τινὰ ἐπόμενα τούτοις ἐπιγράμματα, οἷον τὰ ἐπιτίμβια εἰς Ἰωσήφ, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Συμεῶν, καὶ τὸν στρατηγὸν Κατακαλῶν, ὅστις ἔζη ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μονομάχου, ἀρα ἦτο σύγχρονος τοῦ Χριστοφόρου (Ἱστορ. τῆς βυζ. λογ. κατὰ μεταφρ. Σωτηριάδου τομ. Β' σ. 680).

4. Τοῦ φύλλου 143a δὲν εἶχε φωτογραφίαν ὁ Λάμπρος καὶ διὰ τοῦτο ἀντέγραψε τὰ ποιήματα τοῦ φύλλου 143β καὶ ἔπειτα τοῦ 144β.

5. Ἐκ τοῦ ἀφιεμένου χώρου δυνατὰ τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἐπρόκειτο ἐν αὐτῷ νὰ γραφῆ ἐπιγραφὴ ἣτις ἐλησημονήθη καὶ οὕτω ἔμεινεν ὁ χώρος κενός. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἐν τῷ κενῷ τούτῳ χώρῳ ἠδύνατο νὰ γραφῆ ἢ ἐπιγραφὴ καὶ ποιήματός τινος τοῦ Πατρικίου καὶ ἐπομένως ὁ κενός χώρος καθ' ἑαυτῶν δὲν ἀποδεικνύει ὅτι τὰ ποιήματα ταῦτα ἦσαν ἄλλου συγγραφέως.

τελευταία πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν Πατρικίον, ἀφοῦ ταῦτα εἶνε ἀνεπίγραφα. Ὁ Λάμπρος γράφει διὰ μελάνης εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν «(ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐκδόσει Rocchi καὶ Kurtz)» καὶ ἐν τῷ περιθωρίῳ διὰ μολυβδίδος «Δὲν ὑπάρχουσι παρὰ Kurtz καὶ Rocchi». Πράγματι τινὰ τῶν ἐνταῦθα ἀποδιδόμενων εἰς τὸν Πατρικίον ποιημάτων εἶνε ἀνέκδοτα. Ἐπειδὴ ἕμως ἐν τοῖς ἐκδοδομένοις παρατηροῦνται διαφοραὶ τινες, ἐκδίδομεν κατωτέρω κατὰ σειράν τὰ ποιήματα ταῦτα κατὰ τὸ ἀντίγραφον τοῦ Λάμπρου.

IV. Τὰ ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 47 μέχρι τοῦ τέλους, τοῦ ἀριθμοῦ δηλαδὴ 52, ποιήματα ἀποδίδονται εἰς τὸν Θεόδωρον τὸν Πρόδρομον κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ πρώτου τούτων Στίχοι τοῦ μακαρίου κυρ Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 16' ἑορτὰς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον τῶν ποιημάτων τούτων ἔχουσιν ἤδη ἐκδοθῆ παρὰ Migne (ἐλλ. πατρ. τομ. 113 σ. 1233), τὸ δὲ ἐκδοδομένον κείμενον οὐδόλως παραλλάσσει τοῦ ἡμετέρου πλὴν τοῦ τελευταίου στίχου, ὅστις ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ ἐκφέρεται ὀρθῶς «καρπὸν γὰρ ἀμφοῖν, καρπὸν ὀσφύος φύεις» καὶ ἐνδὲς στίχου παραλειφθέντος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Migne, πρὸ δηλαδὴ τοῦ προτελευταίου στίχου ὡς ὑπέρευγε τοῦ φιλοξένου βίου» προηγείται ἐν τῷ ἡμετέρῳ ὁ παρὰ τῷ Migne ἐλλείπων στίχος «ὡς ὑπέρευγε πίστεως τῆς σῆς γέρον». Τὰ μετὰ ταῦτα ἐν μέρει εἶνε γνωστά, ἐν τούτοις πρέπει νὰ ἐκδοθῶσι καθ' ὅσον ὑπάρχουσιν ἐν αὐτοῖς διαφοραὶ τινες ἀξίαι προσοχῆς.

Κ. Ι. Δ.

I

Στίχοι εἰς τὸν ψαλτήρα.

Δαυτικὴ πέφυκα δέλτος ἁμαρτῶν
φέρουσα τῷ γράψαντι φέρτατον κλέος,
ἡεὺ γράφον χάριν δὲ τῷ κεκτημένῳ

καὶ μανθάνουσιν εὐκλεᾶ τὴν καρδίαν
καὶ τοὺς βλέπουσιν ἐνθεσεστάτους νόμους
ψάλλουσι δ' ἅμα πνεύματος χορηγίαν.

Στίχοι λαμβικοί πρὸς φίλον.

Ἄντάξιόν σοι δῶρον οὐ γένοιτό σοι
οὐ χρυσὸν ἐν λεγοῦσι τοῦ Ἡρακλέους μύθοι,
οὐ χρυσὸν ἐν κέκυθεν Πακτωλοῦ δίνοι,
οὐ χρυσὸν ὅστις ἦν ἅπαντα τῷ Μίδα,
οὐ Ταντάλου τάλαντα τοῦ παλαιτάτου,
οὐχ οἱ φόροι ρέοντες εἰς Ἀύσονίους,
οὐ πᾶς ὁ κόσμος· φθαρτός ἐστι καὶ ρέων,
ἀλλ' ὡς διδαχθεὶς τοὺς νόμους τοῦ Κυρίου
τὰ λεπτά χήρας ἀντὶ πάντων προσδέχου.

Σχέδος.

Οὐδεὶς σπορεύς μου καὶ φύω σποράς δίχα,
τρέφομαι πέτρα καὶ καλοῦμαι πρὸς τάδε
τέμνει σίδηρον εἰς θεόν τε λεπτύνας
ἀνὴρ χαραγμῶν εὐφυτον ποιεῖ μέσον,
ἐν ζόφῳ δὴ καγὼ [τε] βέβλημαι οὕτως
κινούσιν ταῦτα καὶ λαλοῦσιν ὀξέως
ὡς μέχρι δεσμών ἢ βροντῆ τῶν ἐσχάτων.

Ἔτερον.

Ἴππον ἔχω τρέχοντα λευκῷ πεδίῳ
τρεις ἐπιφερόμενον ἀόπλους ἀνδρας.
Ἐάν οὐ σήσης τοῦ ἵππου τὸ κρανίον
ὁ ἵππος οὐκ ἰσχύει περιπατῆσαι.

1. εὐκλεᾶ 4. δῶρον 5. μύθοι 7. ἅπαντα 10. φθαρτός ἐστι
12. ἀντι 13. σποράς 14. καλοῦ' μ 18. λαλοῦσιν ὀξέως 20. λευ-
κῷ ἐκ τοῦ λευκῷ πεδίῳ

Ἔτερον.

Εἰς τὴν κρίσιν εἰ δοῦλαι βάλειν εὐθέτως,
μὴ πρὸς χάριν δικάζει, μὴ κλέπτῃν δώσῃ.
Κάθου, δικαστῆ, πρὸς θεὸν μόνον βλέπων.
Ἰσόρροπον πλάστιγγα τῆ δίκῃ νέμε.
Μὴ πρὸς πρόσωπον, μὴ πρὸς ἄξιαν ἴδῃς,
μὴ τῷ πένητι συμπαιθήσῃς ἐν κρίσει,
μὴ δακρῦόν σε, μὴ στεναγμὸς ἐλκύσῃ.
Τὸ γὰρ δίκαιον ἀδυσώπητον πέλει.
Θεὸς κριτῆς δίκαιος, ἐν φόβῳ μόνον.
Ρήτορας αἶνει, πρεσβύτας σεμνῶς ἔχει.

Ἐπιτύμβιοι εἰς τὴν θανοῦσαν βασίλισσαν. (φ. 1396)

Τύμβιον κατασκεύαζε τῆς Εὐδοκίας
ἢ κρύσταλλον θεὸς ἢ διαυγεῖς ὕλους
καὶ συγκαλυφάτω δὲ τοῦτον, ὦ φίλος,
ὑφασμα λεπτὸν ὡς ἀράχνης δακτύλων,
μὴ ζημιωθῆ, κάλλος, ἄρρητον στέφος,
ὡς ἂν Ῥωμανὸς ὁ γλυκὺς συνανέστης
ἐξοστρακίζων δακρῶν τὴν πικρίαν
ἔχοι παρηγόρημα τὴν θεωρίαν.

Παραινετικὸν

Τάφου προκύψας κέρδος ἐκλέγου βίου,
ποῦ πᾶν τὸ κάλλος; πλούσιος τίς καὶ πένης;
Ἄρμὰ λέλυνται καὶ σέσηπεν ὀστέα.
Ἔρρει τὰ νεῦρα. Ποῦ ἐλέπεις ἀρτηρίας;
Ἴνες παρεσπάθησαν, οἱ μύες κόνις.
Μυδῶσι σάρκες καὶ προσώζεσαν φλέβες.
Ποῦ βοστρύχων ἢ τέρψις ἢ τῶν ὀφρύων,

2. δώσει 5. ἴδοις 7. δακρῦόν 10. ἐνεῖ 12. κρύσταλλον
18. παρηγόρημα 23. Ἴνες αἱ μυταί

Ποῦ βλέμμα γοργόν, ποῦ ῥίς, ποῦ δὲ τὸ στόμα
καὶ πάλλα κάλλη; Τέφρα, χοῦς καὶ σαπρία,
ἕως ἀναστή, πᾶν τὸ πλάσμα πρὸς κρίσιν.

5

Ληφθεὶς γὰρ ἐκ γῆς γῆ συνάπτεται πάλιν
καὶ γῆθεν ἦρται καὶ πρὸς οὐρανὸν τρέχει,
τέλος θεοῦται πρὸς θεὸν νεῦον μόνον.

10

Σάλπιγξ γὰρ ἠχίσασα τοῦ τέλους ἄφνω
παλιμπνόους δείξει τοὺς τεθνηκότας,
ὄστᾶ πρὸς ὄστᾶ, νεῦρα πρὸς νεῦρα θέσεις,
σαφῶς ἐφαρμόττουσα πανοθενεὶ σθένει,
οὐ νεύματι ζῶ, καὶ λυθῶ πρὸς ἄερα.

15

Κέρδος τί λοιπόν; Οὐδὲν ἐκ τῶν ἐνθάδε,
Ἵναρ τὰ πάντα, καπνός, ἀτμίς αἰθιάλης.
Πλὴν ἐψεται σοὶ τῶν τρόπων ἢ χρησιμότης,
ἧς χρηστὸς ἔλθος γίνεται τοῖς ἐμπόροις.
Ναί, τοῦτο κέρδος ἢ τὸ πᾶν τοῦ χρυσοῦ.
Ἄλλ' εὐτρεπίζου πάντοτε πρὸς τὸν τάφον·
καὶ γὰρ προπέμπων τὴν ἀναπνοήν, ἔτι καὶ τέως
οὐκ οἶδας εἰ σπάσθαι εἰς πνοήν ἔτι.

*Εἰς μάγιστρον Θεοφύλακτον
ἐπιτύμβια.*

20

Τὸ θνητὸν ἔσχε Θεοφυλάκτου τάφος,
Χριστὸς συνέσχε Θεοφύλακτον ἄνω,
κάνταῦθα καίται τῶν νόσων πεκαυμένος,
σάλπιγγος ἠχὸν τῆς ἐγέρσεως μένων.

25

Ἄλλ' ἐξεταστὰ τῶν νεφρῶν καὶ καρδίας,
εἰ μὴ παρεδλέψθαις ἡμαρτημένα,
εἰ τῶν ταλάντων ἐξαπαιτεῖς τοὺς τόκους,
ἐζημίωσας πλάσμα τῶν σῶν δακτύλων.
Πλὴν γὰρ οὐδεὶς ἐστὶν ἐξωθεν ρύπου.

Σώζοις δὲ προίκα τὸν μάγιστρον, Χριστέ μου
καὶ πάντα πιστὸν σῶσον οἷς οἶδας τρόποις.
Σῶσαι γὰρ ἦλθε κόσμον, οὐ κρίνα: Λόγος.

Εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον

Θαυμαστὰ πάντα μάρτυρος Γεωργίου, φ. 140α
ἀγῶνες, ἀθλα, σκάμματα, τροχοί, ξέσεις. 5
Ἐντεῦθεν ἔσχε πρὸς θεὸν παρρησίαν
αἴρειν πρὸς ὕψος χειρὰς ἡγιασμένας.
Πεῖθει με φίλτρον, ἐκδιάζει με πόθος,
ὡς φωταγωγὴ μάρτυς ἠγλαῖσμένε
ἐξεικονίζειν ἀστραπῆς σου τὴν θεάν 10
εἰς ρίψιν, εἰς κάθαρσιν ἀγνοημάτων.
Σὺ φῶς νοητόν, μάρτυς ἠγλαῖσμένε,
Γεώργιε, φρούρησον οἷς γράφω πόθῳ
τῆς σῆς ἀστράπτουσαν αἴγλην εἰκόνας
καὶ τῆς μελλούσης σῶσον ἀρπάσας δίκης. 15

Εἰς Χριστόν.

Χριστὸς κατήλθεν ἐν Σινᾷ πρὶν ἐν γνόφῳ,
κατήλθε καὶ νῦν κάλλεσι τῶν χρωμάτων,
διδούς μονασταῖς προστάτιν τὴν μητέρα,
ρύπου μολυσμὸν ὡς ἀπορρίψαι θέλων.

(Ἄνεπιγραφον).

Σοφὸς πέφυκεν ὅσπερ εὖρη νῦν τόδε. 20
Τοῦ παντὸς ἐκτὸς καὶ κινουμαι καὶ τρέχω.
Πάλιν τὸν αὐτὸν οὐκ ἀφεις τόπον μένω,
ὀρίζομαι δὲ καὶ τόπῳ μικρῷ τρέχω,
καὶ πῶς κινουμαι μὴ κινούμενος λέγε·
κινούμενος γὰρ οὐ κινουμαι καὶ τρέχω. 25

2. τ' ἄλλα 3. ἕως 7. ἠχίσασα 13. αἰθιάλης ἐκ τοῦ αἰθάλις
15. ἔλθος ἐκ τοῦ ἔλθοις 18. Ὁ στίχος εἶνε ὑπερμετρικός

(Ἀνεπίγραφον).

Κύρηκα τερπνὸν καὶ σοφὸν καὶ ποικίλον,
 Ἴδὸ παντάκτις τρις ἑπτὰ φεύγω σὺν δέκα
 μετρῶν σὺν αὐτοῖς τεσσαράκοντα τρίτον,
 αὐτῆς δὲ τὸ τρις, οὐδαμῶς τὸ δις δ' ἔτι.

II

Εἰς Ψηναῖν τοῦ Γεωμέτρου

5 Ψηναῖς μὲν ἄλλοις, ἄλλ' ἔμοι λά τυγχάνεις.
 Ψηναῖς ἐκλήθης ὡς λαλῶν πρὸς ψωμίον,
 εἴτε πρὸς ὄστυον, εἴτε καὶ βραχὺ κρέας.
 Οὐκ ἄρτον ἔξεις ἔξ ἔμοῦ, λά, καὶ πάλιν
 10 Ἐκκλινον ὡς πόρρωθεν τῶν Κύρου Κυρίου,
 ἄπιστε Ψηναῖ· καὶ γὰρ εἰς βραχὺ τρύφος
 λέων φαγῶν πλοηκὸν ἐρρώσθη τάχος.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς πυλωρὸν Ἑλιοῦ πατρικίου

15 Τίς σοι πατήρ πέφυκε, τίς μήτηρ, λέγε.
 Μήτηρ Ἐρινύς, πᾶς ἀλάστορος σπόρος.
 Θεὸς [δέ] σε μισήσει ἐνάγριον τέρας,
 ἔχιδνα καὶ δράκαινα, πικρὸ σκοπρίσι,
 γραῦς, σκύλλα, βδέλλα καὶ τρυγῶν θαλασσία,
 πᾶν εἴτι δεινὸν πλήρες τοῦ θηρίον.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς Μιχαήλ.

20 Ἐν ἀμπέλοις φόβητρον πολλάκις φύλαξ
 ῥάκη παλαιὰ καὶ ρυπῶντα συνδέει.
 Ἄλλ' εἴπερ φόβητρον αὐταῖς ἀμπέλοις
 ὁ Μιχαήλ, ἔφευγον ἄν καὶ θηρία

καὶ πᾶν πετεινὸν καὶ τὰ κνωδάλων γέννη.
 || Τοσοῦτόν ἐστι καὶ φόβητρον καὶ δέος φ. 140β
 καὶ πανταχοῦ μίσημα καὶ καινὸν τέρας
 καὶ τοῖς ὀρθῶσι καγχαρισμέες καὶ γέλως.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν Πηγάσιον

Κρίσιν κριταὶ κρίνουσι ἐν κριτηρίῳ.
 5 αἶε τὸ ῥῶ λέγοντες ἠκριβωμένως,
 Κριτῆς δ' ὁ μὴ γνοῦς ἀσφαλῶς τὸ ῥῶ λέγειν
 ὀρθῶς προσειπεῖν οὐκ ἂν ἰσχύσῃ λόγον,
 ἀλλὰ κλιτῆν μὲν τὸν κριτῆν, τῆν δὲ κρίσιν
 10 κλίσιν προσείποι, πάντα λοξὰ καὶ νόθα.
 Ὁ γοῦν ἑαυτὸν μὴ σθένων ὀρθῶς λέγειν
 πῶς ἄλλον ἰσχύσειε μὴ λοξὰ κρίνειν;

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν στρατηγὸν Κηροπύλου

Καὶ σὺ στρατηγὸς κηροπύλου παιδίον,
 οὐ καὶ τὸ ῥῶ πέφευγεν ἐκ τῶν ρημάτων,
 15 ποίαν φρόνησιν ἢ λόγον κεκτημένος.
 Ὅμως κατεῖδον δαίμονα στρατηγέτην
 καὶ κηροπύλην ἐν βλέψαι μόνον θέλω
 καὶ Χαβδᾶν αὐτὸν ἐν μέσῃ Βυζαντίδι
 καὶ σίτον ὀκτῶ τὸν μέδιμον χρυσίων.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς Μιχαήλ χοροστάτην
 τὸν ἀδελφὸν Θεοφυλάκτου

20 Ὁ Μιχαήλ ἔθελγε καὶ λίθων φύσιν
 ὡς ὀρφικὸν γὰρ εἶχε κροῖμα τὸ στόμα
 καὶ χεῖρας ὡσπερ εὐπτέρους ἢ καὶ λάλους
 Ἄλλ' ὡς τὸ δεινὸν εἶχε ρεῦμα τὸ στόμα

καὶ τὴν μελουργὸν γλῶτταν ἢ φλόξ τοῦ πάθους,
 νάρκη δὲ χεῖρας, τοὺς δὲ δακτύλους τρόμος,
 οὐκ εἶχε τέρπειν ψυχοπόνους ἀγγέλους,
 ἢ μᾶλλον ὡς ἔδοξεν εἰς τῶν ἀγγέλων
 5 ἢ πλεῖον ὡς ἔθελξε καὶ τοὺς ἀγγέλους,
 ἄδειν συνήθη τοῖς χοροῖς τῶν ἀγγέλων.

(Ἀνεπίγραφον).

[ᾠ] γραμμάτων ἄπειρε, κομπάζεις μέγα.
 Ἴδ' τὴν σόλοικον καὶ βεβαρβαρωμένην
 γλῶτταν παρορμᾶς εἰς ἄμυναν τῶν λόγων
 10 εἰς οὐρανοὺς ἄνειμι καὶ θεὸν οἶδα.
 Εἰ δ' οὐ λάβῃς μοι τὴν ἀπαρχὴν καὶ μόνην,
 ἀνακτα συστῶ καὶ συνιστῶν νυμφίους
 εἴ τις διασεισεῖ φωνήεντά μου
 πρὸς οὐρανοὺς με καὶ θεὸν πάλιν βλέπει.

[α'].

Τοῦ Γεωμέτρου εἰς τὸν Β^λ ἀναφωνήσαντα.

15 Λέων ἐκλίθης, ἀλλ' ἀηδῶν τυγχάνεις,
 κρείττων δὲ μᾶλλον μυρίων ἀηδόνων,
 τέρπων ἅπαντας, ἀλλ' οὐ πάντα τὸν χρόνον.

[β'].

Εἰς τὸν ἀρχοντα.

φ.143^β || Ἡμεῖς βροτοὺς σοὶ τοὺς μελιρδοὺς ἄσμάτων,
 20 σὺ δὲ πρὸς ὄρυρον ἀγγέλων μελωδίας
 ἐπεμψας ἡμῖν, ἀγγέλων ἀρχηγέτα.

2. ἀρχη 7. ᾠ προσθήκη 11. ἀπαρχὴν 13. διασεισεῖ 14. οὐ
 ρανοὺς ἐκ τοῦ οὐρανοῦς 16. κρείττων 18. τὰ

[γ']

Εἰς ζωγράφον ἐμβάλλοντα μεθύστριαν

Βαλῶν γραφαῖς ἔσωθεν τὴν μέθην ὕλην
 ἔσωθεν εἰκόνισε τοῦ πάθους τύπον
 ἀνδρὸς μεθυστοῦ καὶ νόσος μεθύστρια.

[δ']

Εἰς σκλάβον μελιστήν.

Ἄδων Ἴωνᾶς ἔ Σκύθης καὶ μὴ θέλων
 5 τοῦ βοῦ, πῶς τοῦτο; τῆς κομφιδίας
 κύφωνα θρηγῶν τὸν συνήθη καὶ πέδας.

[ε']

(Ἀνεπίγραφον).

Ὁ μίμος οὗτος πάντα τυγχάνει μόνος
 ἄνθρωπος ἴον ἄνθρωπος οὐκ ἔστι μόνον.

[ς'] (ι)

Ἰάλλη κρημνός καὶ σάρκες †

III

[α']

Τοῦ Πατρικίου (ι)

Εἰδυῖα, σῶτερ, οὐδαμῶς ἄλλῃ πλεόν
 10 τῆς συμπαθείας ἀρετῆ χαίροντ[ά σοι]

1 γρηγῆς 7. μίκος 9. κρημνός Ἔχομεν ἐνταῦθα αὐτοτελὲς ἀνεπίγραφον
 ἐπίγραμμα Ἐν τῷ εἰς εἰς ἐγγλωσσιν ἐκπτώσεως συλλαβῶν. 11. (καὶ 1-3 τῆς ἐπο-
 σελ.) (ι καὶ † εἰς ἐγγλωσσιν ἐκπτώσεως συλλαβῶν.

τὸν συμπαθῆ γῆς δεσπότην Κωνσταντῖνον
 τριπαπκοπατρὸκληρον ἔλκοντα †
 σοὶ νοῦν συνιστῶ σοῦ μιμουμένην τρόπον
 καθὼς ἐφικτόν ἐστιν θνητῆ †
 5 Σαυτῷ συμπάθει γαῶν ὧν ὦ τέκνον †
 ἐκ καρδίας αἰτοῦντι νεῦσιν ἐν τάχει
 . . . γῆς λαχεῖν καὶ τοῦ πόλου
 καὶ μέχρι γήρως ἐσχάτου καλῶς φθίισι

[β']

Τοῦ αὐτοῦ

Καὶ πρὸς δέησιν ἐκφέρεις τῶν χειλέων
 10 ὡς τοὺς λογισμοὺς ἐξετάζων, Παρθένε.
 σκοπὸν σὸν ἔγνωσ καὶ τίνος χάριν δέη.
 Ναί, τέκνον οἶδα τοῦτο, καὶ καλῶς ἔγνωσ.
 Ὑπὲρ γὰρ ἀνδρὸς δεσπότης γῆς Λυσόνων
 ὡς ἂν μακρὸν ζήσειεν ἐν βίῳ χρόνον
 15 καὶ τῶν δικαίοις εὐτρεπισμένων τύχοι
 ταύτην φέρω σοι, μὴ παροπτέαν κρίνας.
 (Ὅκ ἂν παροφθῆ μητρὸς ἰκετηρία
 πέρας γὰρ αὕτη λήψεται, μὴ διστάσῃς.
 θάρρει τὸ λοιπὸν, βασιλεῦ Κωνσταντίνε,
 20 ἀκηκοῦς νοῦν ὧν περ ἦρας νοῦν λόγων.

[γ']

Σκοπὸς λόγων τῶν μητρικῶν πρὸς δεσπότην
 ἢ τοῦ τραφέντος πορφύρα σωτηρία,
 πόθεν δὲ τοῦτο γνώσομαι καὶ πῶς φράσον
 ἐστῶτα τοῦτον ἀντικρὺς ταύτης βλέπων

Ἴτε μήτερ αἰτεῖς συμπαθῶς κινουμένη;
 τὸν γῆς κρατοῦντα πορφύρας βλαστὸν φθάσειν
 εἰς μακρότητα τῶν χρόνων καὶ τῆς ἀνω
 δόξης μετασχεῖν. Χριστὸς εἰσακούσω, Παρθένε.

[δ']

Τοῦ αὐτοῦ.

Ἄνθρωπε πρόσχεε· ζῶν γὰρ ἐκ τῆς εἰκόνας
 5 ὁ βασιλεὺς νοῦν προσλαλεῖ τῇ Παρθένῳ,
 μεσίτην αὐτὴν τῷ θεανθρώπῳ λόγῳ,
 ἧς περ καταλάττουςαν αὐτὸν προσφέρων.
 Εἰ δ' οὐκ ἀκούσεις, τὴν τέχνην μὴ φαυλίσῃς·
 10 ψυχοῦν γὰρ οὐ δίδωσιν αὕτη ζωγράφοις.

[ε']

Τοῦ αὐτοῦ

Ἀγτάξιόν τι προσφέρω σοι, Παρθένε
 τῶν σῶν χαρίτων· πάντα γὰρ μοι σφ' κράτει
 Τὸ φύλλον· 144a λείπει.

εἰς γῆν τραπέισαν τὴν νεκρὰν οὐσίαν
 ἐκ γῆς ἀνιστῆ χειρὶ πανσθενεστάτη
 15 νεκρῶν ἐγερθεὶς πρῶτος ὁ ζωῆς Λόγος.
 Καὶ ταῦτα πιστὸς Ρωμανὸς κένσωρ γράφει
 τῶν Ἀργυρῶν τὸ θαῦμα, δεικνὺς τὸν πέθον
 ἀνθ' ὧν φθορᾶς γένοιτο τῶν παθῶν ἄνω.

Βλέπων καταπλάγηθι τὴν ἰσχυρὴν τέχνης
 πῶς ταῖς γυναῖξιν ἐκτυποῖ τὸ δακρύειν,
 20 πῶς ἀγγέλους δείκνυσιν ἐκθαμβουμένους.
 Εἰποὶς στενάξουσιν καὶ μαθητῶν τὸν φίλον.

δ. σαυτῷ συμπαθεῖ ἱ. ἀπλῶς διὰ κενοῦ, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τινος σημείου ἐκλείπει
 ἢ ἐκπτώσις συλλαβῶν κ. φθάσει 23. ἐστῶτα

4. xc ἄνωθεν κενοῦ 6. πρόσλαλεῖ 7. θεάνῳ 8. προσφέρων
 11. ἐντάξιον τί·

Ὁ Νικόδημος τῶν ποδῶν ρίψας βάρβα
 παγευσεῶς ἀνεισιν, ἦλους ἐλκύσων.
 Βουλῆς Ἰωσήφ χειρα προσφύς ὀφρύσιν
 ἐκπλήττεται, νέκρωσιν ὄρων ξένην.
 5 Σὺ δεσπότην δὲ καὶ τύπον νεκρὸν βλέπων
 εὐγνωμονῶν θαύμαζε τὴν εὐσπλαγχίαν,

Κλήσιν ἐμήν δηλοῦσι γράμματα τρία,
 ἐνὸς δὲ τούτων ἐκκοπέντος θῆρ μένω.
 10 Ἰ: δ' αὖ προσθείης τῶν ἀφώνων γραμμάτων,
 εὐρησε με ζῶον ἡμερώτατον λίαν.

Εἰς ἀρχιστράτηγον Μιχαήλ μεθ' οὗ εἰκονίσθη

*ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ Προδρόμος καὶ μάρτυρες
 ὑπὲρ Θεοφάνους.*

Τάξει στρατηγῶν τῆς ἀνω σκηπτουχίας
 γενοῦ στρατηγὸς καὶ κάτω σκηπτουχίας
 φάνηθι φρικτὸς Μιχαήλ ἀλλοτρίοις,
 παρεμβολαῖς κύκλωσον ἡμᾶς ἀγγέλων.
 15 Χριστὸν δυσωπεῖ Παρθένος σὺν Προδρόμῳ
 Ἰεσοῦ συνεργεῖ καὶ στρατὸς τῶν μαρτύρων.
 Τοῦς σοὺς ἐπλιζε, τοῦς ἐναντίους τρέπε
 Θεοφάνους εἰς δόξαν εὐελπιστίας :—
 Πρὸς ὕψος ἤρθης ὡς μετάρσιον φύσιν,
 20 ἀλλ' ὡς ἂν Μιχαήλ καὶ δι' αὐτῆς εἰκόνας
 ἐχθροὺς καταρράξειεν εἰς ἄδου βάθος
 ὕψων με τὸν σὸν οἰκέτην Θεοφάνην :—
 Μήτηρ μεσίτης, μάρτυρες στείρος γόνος,
 θαρσεῖτε πιστοί, στήτε τῶν ἐναντίων·
 25 Πάντες πεσοῦνται· μή τις ὑμῶν διστάσῃ.

Ἄλλα εἰς αὐτοὺς

Σὺ, Χριστέ, θάρσος, ἕπλα, νοῦς, βουλή, σκέπη
 εἷης ὁ πλάστης πανταχοῦ Θεοφάνει,
 ὁ Μιχαήλ δὲ πρὸς τροπὴν ἐναντίων
 αἰτεῖ σε μήτηρ, μάρτυρες σὺν Προδρόμῳ :—

Ἄλλα

Οὗτος σὺ εἶμι κληρὸς, οὗς αἵματι σου
 λαβῶν παρέσχον, Χριστέ μου, τῇ μητρὶ σου,
 δι' ὧν Μιχαήλ, μάρτυρες σὺν Προδρόμῳ
 θραύσειαν ἐχθροὺς προσβολαῖς Θεοφάνους :—

Ἄλλα

Εἰ μὴ κράτος σῆς, Χριστέ, δειξῆς ἰσχύος,
 ἐροῦσιν ἐχθροὶ τοῦ θεοῦ χριστωνύμων
 10 ἢ Μητρὸς λιταῖς οὖν μαρτύρων καὶ σοῦ φίλου φ. 145^α
 εὔροι κατ' αὐτῶν σοὺς νόας Θεοφάνης :—

Εἰς Γαβριήλ, μεθ' οὗ οἱ αὐτοὶ συνεικονίσθησαν :—

Σὲ καὶ στρατηγὸν καὶ συνοπλίτην ἔχω
 τὸν διμαγωγὸν Γαβριήλ ἀσωμάτων.
 Σὺ μοι γένοιτο νοῦς, δπλον, βουλή, σθένος,
 15 ἀρχιστράτηγος καὶ κράτος Θεοφάνει.
 Ἐχεις φάλαγγας ἀσθενεῖς τῶν ἀγγέλων,
 ἔχεις στρατεύμα πανσθενὲς τῶν μαρτύρων.
 Ὁ Χριστὸς ἐγγὺς σὺν τεκούσῃ καὶ φίλῳ.
 Τί λείπον; Οὐδέν, εἰ θελήσειας μόνον :—
 20 Ἀρχιστράτηγον ὡς στρατευμάτων ἀνω,
 ἀρχιστράτηγον καὶ στρατευμάτων κάτω

52

Νέος Ἑλληνομνήμων

φέρω σε πίστει, Γαβριήλ, Θεοφάνης,
αὐτόν τε Χριστόν, Παρθένον σὺν Προδρόμῳ.
Εὗρες συνεργούς τούτους, μαρτύρων στίφος³
τίτρωσκε, βάλλε, πλήττε τοὺς ἐναντίους
τοὺς κατ' αὐτῶν πανσθενῶς ἐνισχύων.
Ναί, μὴ καταισχύνης με, σοὶ κεποιθότα : —
Ἐχθροὺς νοητοὺς σὴ χεὶρ βαλλέτω,
ἐχθροὺς δρατοὺς Γαβριήλ συγκοπτέτω.
Ἄγνή συνέστω, φῶς νέμοι ἐξ σὲς λύχνος
Θεοφάνει σφ' μαρτύρων συνεργίᾳ : —
Μήτηρ μὲν υἱὸν ἰλεοῦ σὺν Προδρόμῳ,
σὺ Γαβριήλ δὲ καὶ στρατὸν τῶν μαρτύρων
ἔχων σύμμαχος Θεοφάνει,
πλήττων, διώκων, συγκλονῶν ἐναντίους.

Ἄλλα εἰς αὐτὸν ὡς ἐκ τοῦ Χριστοῦ.

15

Ἐπεὶ μεσίτης, μήτηρ, εἰ Θεοφάνους,
τούτῳ Γαβριήλ, μάρτυρες πανοπλία,
ὁ Πρόδρομος δὲ τὰς τρίβους ἐτοιμάζει
καὶ γὰρ συνεργός εἰμι θαρρῶν βαλλέτω.

Εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Μιχαήλ.

21

Ἐνοπλος εἰκὼν Μιχαήλ προταγγέλου
καθὼς Ἰησοῦς ρωννύει μονοτρόπους
Θαρσεῖτε, πιστοί, στήτε τὴν σωτηρίαν.
Χριστὸς βραβεύει· μὴ τις ὑμῶν διστάσῃ.

*Ἐπιτύμβια εἰς τὸν κῦρ Ἰωσήφ τὸν ἀδελ-
φὸν τοῦ κῦρ Συμεῶν.*

Πρὸ τῶν λούλων, φεῦ, κατεξηραμμένον
ὡς ἄνθος ἐκπέπτωκεν Ἰωσήφ τάφῳ,

καὶ μὴ κταστέναζε πολλὰ τοῦ τέλους.
Ρόδον γὰρ εἰς μήκιστον οὐ θάλλει χρόνον : —
Χάρων, Ἰωσήφ πῶς ἄωρον ἤρπασας :
Οὐχ εὗρες ἄλλον ἀξιὸν διαρπάσαι : —
Ὁ τύμβος οὗτος τῶν στρατευμάτων τάφος,
ἢ τοῦ μεγίστου τῶν σχολῶν δομεστίκου.
Χρέος τὸ κοινὸν ἐν χαρᾷ γὰρ τινύων,
θρηνεῖν ἀφήκε τὸν στρατὸν χριστωνόμων
Βάρδα μαγίστρου τῶν σχολῶν δομεστίκου.

Εἰς στρατηγὸν Κατακαλῶν.

Ἦυχὴν σιδηρᾶν ἢ σιδηρέαν φύσιν
ὁ στερρός εἶχε Θετταλῶν στρατηλάτης
Ὅμως σιδήρου πῦρ μαλάττει τὴν φύσιν,
Κατακαλῶν δὲ πῦρ ἔρωτος ἐνθέου
καὶ πῦρ ἔρωτος Κωνσταντίνου δεσπότη
οὐ Ρωμανὸς φῶς ἐκ σελήνης Ἑλένης
σφοδρῶς ἐνεύρου πρὸς σφαγὴν ἐναντίων.
Ὡς γὰρ τις ἄκμων τῶν Σκυθῶν Οὐγγων βέλη
ἔστηκε θραύων στερρότητι καρδίας.
Σὺ δ', ὦ Χάρων ἀπληστα, κέρδος ἦν τί σοι
τότε προσελθεῖν καὶ λαβεῖν ἀριστέα.
Ἄρ' οἱ Σκύθας τρέποντες ἐκφεύγουσί σε ;
Εἰ μὴ γὰρ ἦλθες, πάντας ἄρδην βρώμα σοι
προὔθηκε τέμνων οἷα χόρτον ἢ χλόην.
Πλήν, ὦ δίκαιε γνώστα νοῦ καὶ καρδίας,
αὐτὸς δικαιοσύνην εὐμενῶς ἴδε,
πληγὰς ἀριθμῶν τρώσεων ἐναντίων,
δὸς ἀνταμοιβὴν μυριόβλαστον χάριν
καὶ ρέυσαν αἷμα λύτρον αὐτῷ πταισμάτων
εἰς σύναπτον τάξις ἐνθα μαρτύρων.

5.

10

15

20

25

3. στίφος 5. κενόν 3. ἀγνή δε 10. συνεργεία 12. γαβριήλ
δε 13. κενόν 14. ἐναντίων 18. συνεργός 19. προταγγέλου χάριν
τοῦ μέτρου 20. καθὼς ἐκ τοῦ καθὼς

2. μέκιστον 10. σιδηρ 11. ἢ 12. καλάττει 17. οὐγγων
9. ὦ 23. προὔθηκε 29. εἰς συνάπτον. Στίχος ἑλλειπής.

Ἄλλ' ὦ στρατηγοὶ καὶ στρατὸς καὶ σατράπαι.
 οὕτως ἀγωνίζεσθε μέχρις αἱμάτων,
 ὑπερμαχοῦντες πίστεως χριστωνύμων,
 ὡς οὗτος ἠγώνιστο· πρὸς γὰρ χιλίους
 γέρων ἄπους ἕστηκε θάρσει καρδίας,
 ὡς πύργος ἀκράδαντος αὔραις πνευμάτων.
 κἀντεῦθεν εὔρε μυριόπλοκον στέφος
 ὁ καλλίνικος μάρτυς οὗτος Κυρίου,
 τριήμερος βρύουσα τὴν εὐωδίαν
 20 τριήμερον νέκρωσιν ἐκμιμουμένη
 ζωὴν ἀναβλύζοντος ἐντεθαμμένοις.

(Κενὸς στίχος διὰ τέλος ἢ ἐπιγραφὴν :

Τὸ Θεταλῶν φῶς, μάρτυς ἢ στρατηλάτης.
 ὁ Κατακαλῶν, εἰ πάλιν τις σαλπῖσι
 ἔτοιμός ἐστι προσβαλεῖν ἐναντίους·
 15 τοσοῦτον ἦν πρόθυμος ἐχθρῶν εἰς μάχην.
 Εἰ δ' αὖ βραδύνει, τύμβον αἴτιον νόει,
 μένοντα τὴν σάλπιγγα τὴν ἀρχαγγέλου : —
 Ἔχειν μὲν ἐχρῆν ἐκ λόγων παρρησίαν
 καὶ μὴ πένησιν ἐνθεν ἐστὶαν φέρειν.
 20 Ἄν τοῦτο γὰρ μή, πλήν καθαρὰν καρδίαν
 δπως προτιθεὶς πατρός ὁ Χρυσοστόμου
 βίος πρὸς ἀνάγνωσιν ἡμῖν ὀγδόην
 εἶχον προσηνῶς τοῦδε χωρεῖν πρὸς ὕμνους.
 Ἐπεὶ δὲ τοῦτο βούλομαι μὲν καὶ θέλω,
 25 οὐ δύναμαι δὲ φύσεως οὕτως ἔχων
 ἐμοὶ μέγα πένθησον, ἀκροατὰ μοι
 τοῦτω δὲ λοιπὸν πρὸς ἔπαινον ἀρκέσει,
 θεῖαι διδασχαι πράξεις τε τῶν θαυμάτων,

Ἐδηθές ἐστι τὸ πλέκειν, φίλοι, στίχους

τοῖς μὴ δύναμιν τοῦ λέγειν κεκτημένοις.

Ὡσπερ γὰρ εἴ τις εἰς τράπεζαν πλουσίῳ
 τὰ παρ' ἑαυτοῦ προτιθεὶς ἐψευσμένα
 ἔωλα σῖτα, φαθλα καὶ σεσημμένα
 5 βδελυγμίας ἐπλησε τοὺς δαιτυμόνας.
 ἢ καὶ βάνουσσος, ἠσοδωμένον ράκος
 ταῖς βασιλικαῖς συγκρίνων ἀλουργίσι·
 ἢ τοῦ σιδήρου μαργάραις μελανίαν
 τὴν πυράγραν μαρμαρυγαῖς ἠλίκτην
 10 καὶ γε σταφιδόπωλις ἀμίλλωμένη
 πρὸς βασίλισσαν τυγχάνουσι μεμπτέσι,
 οὕτω στίχους τις παρελθὼν τοῖς λόγοις
 εὐκαιρον οὐδὲν καὶ πιθανὸν μὴ λέγων
 τοὺς ἀκροατὰς ἐδρίμυξεν ἀφρόνως,
 15 γέλωτά τ' ἐξώφλησε πρὸς τούτων μέγαν,
 κὰν ὡς φίλαυτος σεμνύνοιτο τοῖς στίχοις.
 Οὐκοῦν στίχους μὲν ἀλόγους ἑατέον,
 λόγους δὲ θείους εὐλαβῶς μεθεκτέον : —

Τοὺς κανθάρους· τὰ φαθλα τῶν πτηνῶν γένη
 συνηγόρους ἂν ἠὲξάμην, στιχεργάτα,
 20 βαλεῖν τὸν ἐχθρὸν καὶ διώξαι τὸν πέλας
 ἢ μάλλον αὐχεῖν ἐν πανήμασι φίλον.
 Ἴί γαυριᾶς ἄμστρα καὶ φρονεῖς μέγα,
 παίων ἀκαίρως πρὸς τὸ πολλοῖς ἀρέσαι ;
 Ἄς καὶ βλέπων βάλλεις μὲν, ἀλλ' οὐκ εὐστόχως·
 25 ἡμεῖς δέ, μὴ βλέποντες ὅστις εἰ, φίλε,
 καὶ προσλαλοῦμεν καὶ νέμει σοι τὴν χάριν
 ὁ πᾶσι διδοὺς τῶν πόνοιον κατ' ἀξίαν.
 πόνημα τὰ γεγραμμένα
 ὡς εὐδρομὸς σοι τῇ θελήσει καὶ λόγος 30

3. ὑπερμαχοῦντες 6. αἴραις 10. τριήμερον 12. Θεταλῶν
 20. ἀν 23. προσινός 21. ἐπειδὴ 26. πένθησῖ

2. αἴτις 5. βδελυγμίας 7. ἀλουργίσι 9. πυράγραν ἠλίκτη
 10. καὶ ἐκ τοῦ καὶ σταφιδόπολις ἀμίλλωμένη 15. μέγα 16. σεμνύ-
 νοι τὸ 17. εὐατέον 23. γαυριᾶς 29. κενόν

τὸν νοῦν ἔχων σίνδραμὸν ὡς πρὸς τὸν πόθον
 δέον σε χωρεῖν καὶ πρὸς ἔπλα καὶ μάχην.
 Εἰκὴ γὰρ ἴ, ἴν τού; ἰδόντας δεικνύεις.
 Οὐ τόξον ἡμῖν, ἀλλὰ θανάτου λόγος
 καὶ γλώττα χαθνος, μὴ δυναμένη λέγειν
 . Φέρω σαυτὸν βῶθν ταῖς κατὰσπασαῖς πέθαις
 »σφάλμασι τὸν νοῦν τοῦ παλιμβούλου βίου.
 »ὄν καὶ φυγόντες πρὸς διόρθωσιν τάχα
 »πυκτεύομεν σπεύδοντες πρὸς σωτηρίαν.
 »Ὡ δ' εἰ μὲν ἀλλότριος, οὐδεὶς μοι λόγος,
 »εἰ δ' αὖ μοναστῆς τοῦ χοροῦ μονοτρόπων
 »Χριστοῦ κρατοῦντος αὐτοδεσπότου κράτει.
 Τίς ἴ, πρόφασις εἰπέ μοι τῆς κακίας :
 Πάντως, ὁ Σκτάν, ἡ κακὴ συμβουλίαι : —

15) "Απαξ ἔδηξας κρύφα, καθ' ἃ τις κύων,
 λήθαργος ἢ λίταργος, λυσοῶν τὰς φρένας
 καὶ δῆξας οὐδὲν τοῦς τάχα δεδηγμένους,
 μακρὰν ὑλακτῶν ἀποφεύγεις, ὡς τάχα
 τούτων δεδοικῶς μάλιστα τὴν τῶν λόγων.
 20) Εἰ δ' αὖ γε δισσῶς φωραθεὶς κακοφρόνως
 καταφλυαρῶν ὡς μάτην τῶν πλησίον
 ἐνεῖδης οἴσεις μακρὰν ἐξ ἀγροικίας : —

Εἰς διαφόρους ἀγίας

φ. 116β

25) Τοσοῦτον ἠνδρῖσαντο τοῦ νοῦ δυνάμεις
 αὐταὶ γυναικῶς ὡς ἀπορρίψασαί φύσιν,
 τοσοῦτον ἠσπᾶσαντο τὴν ἀλλίαν,
 ὡς σάρκα τῆξαι παντελεῖ κακουχίαι,
 ἐν σοὶ τιθεῖσαι τὰς ἑαυτῶν ἐλπίδας,
 καταξιοθεῖσαι ἐξ δευτέρου φάους

3. ἰδόντας 6. κατάσπασις 7. παλιμβούλου 8. πύκτιύομεν
 10. εἰ 11. σαεῖν 12. καθά 13. λήθαργος 14. δῆξας 20. αὖ
 15. ἀπορρίψασαί 21. γυναικῶς

τὸ πρῶτον ἐκλάμπουσι τῷ γραφεὶ φάος,
 ὡ μῆτερ, εἰς ἄγκυραν ἀσφαλεστάτην.

[Εἰς τὸν μάρτυρα Θεόδωρον]

Καὶ κλήσεις ἄντως, ὦ Θεόδωρε, μόνη
 ἴ, σὴ βοήθειν οἶδεν ἐν περιστάσει,
 ἑμωνύμω δὲ καὶ πόθῳ γράψαντί σε
 ὑπερβλύσει, μάρτυς, ἴ, σὴ χρηστότης
 ὡς ἂν φωνῇ σε ζῶντα πλοῦτον ἐν βίῳ : —

IV

Ὡς ἀπὸ τοῦ Ἰώβ πρὸς τὴν οἰκεῖαν γυναῖκα
 ἀποστρεφομένην αὐτὸν καὶ λέγουσαν. Εἶπω τι ρῆμα :

Εὐρύων ἔδρακων ὡς Εὐῶν σε δευτέραν
 λόγοις συλᾶν σπεύδει με μικροψυχίας.
 Ἄλλ' οὐ σαλεύσεις τῆς φρενός μου τὰς βάσεις.
 Ἔρροις, ταπεινόψυχε, ὑηλύφρον γύναι.

Εἰς τὸν αὐτόν.

|| Φεύγεις, ἀποστραφεῖσα σαρκὸς τὴν ζέσιν.
 Φεύγω καὶ γὼ σου χειλέων τὴν σακρίαν.
 Θανάσιμον γὰρ ἐκπνέει δυσσομίαν.
 Τριπλοκῆς δ' ἐμοὶ στέφανον ἴ, πληγῆ πλέκει : —

Πρόλογος εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν τοῦ Χριστοῦ γενεθλίων.

Ἰαμβικοί.

Ἦ παραδέξου καὶ ξένου μυστηρίου,
 ὡ τῆς παρουσίας θαύματος νῦν ἡμέρας

2. μήτηρ 7α. οἰκεῖαν 7β. εἶπω τι 8. εὐῶν 9. σπεύδει 10. τριπλοκῆς
 ἀμβικοί 16. ὦ 17. ὦ

ὦ τῆς πρὸς ἡμᾶς δι' ἄκραν εὐσπλαγχνίαν
θεοῦ σοφίας, γνώσεως, πλούτου, βάθους.

Τὰ γὰρ ἀμικτα μίγνυται ξενοτρόπως,
φρικτὰ δὲ μυστήρια τὰ κεκρυμμένα
5 ὄν φανεροῦνται, τὰ μεγάλα καὶ ξένα.

(Κενὸν δι' ἐπιγραφὴν)

Συνάναρχος πατὴρ υἱὸς ἀχρόνως
ἐκ μητρὸς ὡς σύμμορφος ἀρχεται χρόνῳ.

10 Ὁ πάντα πληρῶν ὡς θεὸς παντουργέτης
χωρητὸν ἡμῖν φαίνεται φάτνη βρέφος
καὶ γίνεται σὰρξ καὶ παχύνεται λόγος.

Ὁ δημιουργὸς πλάττεται, ὁ δεσπότης
πάντων βασιλεὺς γράφεται σὺν οἰκέταις
καὶ παρθένος τίκεται καὶ μετὰ τόκον
σῶα μένουσα πάλιν ὠφθη Παρθένος.

15 Μαζὸς δὲ τὸν τρέφοντα πᾶν ζῶον τρέφει.

Ἄπαντα λοιπὸν καταπλήττεται κτίσις,
οὐρανόσ τε καὶ γῆ καὶ βράτοι σὺν ἀγγέλοις,
μνήστωρ Ἰωσήφ καὶ μάγοι καὶ ποιμένες.

20 Ἐπαξίως δὲ καταπαύονται πάλιν
καὶ τὰ πενιχρὰ καὶ ἀμικρὰ τῶν μειζόνων,
τῶν βασιλικῶν θρόνων τε καὶ πορφύρας
φάτνη τε καὶ σπήλαιον εὐτελεῖ βάκχη
πλούτου πενία καὶ κλέους ἀδαξία.

25 Σὺ δ' αὖ τελεστά τῶν ξένων μυστηρίων,
ὡς οἶδας, ὡς εἴωθας εὐλόγως, πάτερ.

Ἔτεροι εἰς τὴν θείαν ὑψωσιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ

Ἄλλ' εἴπερ ἀριστος ἐν λογογράφοις
καὶ ρητόρων πρῶτιστος ὀνομαζόμεν

καὶ τοῖς τρισὶ σχήμασι συνοπλιζόμεν,
τὸν συλλογισμόν γράφειν ἐνδεδειγμένος,
οὐκ ἔχων ἂν τόλμησιν, οὐδ' οὕτως ἔχων
ὠθεῖν ἑμαυτὸν εἰς πλοκάς λογοπλόκους,
τοῦ Σταυροῦ τὴν ὑψωσιν ἄγων ἐνθάδε
5 ἐν τῇ πᾶσι πιστὸς εὐσεβῶς μεγαλύνει,
ὡς δι' αὐτοῦ εὐραμεν τὴν σωτηρίαν
τοῦ τετραμεροῦς εὐλογημένου ξύλου,
ἐν ᾧ ταυθεὶς ὁ φιλόανθρωπος Λόγος
ἡμᾶς ἐπανήγαγεν ἐκ τοῦ πυθμένος
10 καὶ πρὸς τὴν Ἑδέμ πάντας εἰλκυσεν ἀναξ,
χαίροντας καὶ τέρποντας εἰς τοὺς αἰῶνας.

1. ὦ 12. συνοικέταις 13. τίκετε 14. σῶα 15. μαζὸς δε 19. κατ
ἐπαξίως 22. τὰ 25. εἴωθας 26 ἡμην

1. τρισὶ συνοπλιζόμεν 4. ἐμ'αὐτόν 7. εὐραμεν 8. τετραμε-
ροῦς 10. ἐπανηγαγεν 10. πηθμένος 11. εἰλκυσεν

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΑΝΑΣΣΗ

ΣΤΙΧΟΙ ΣΥΝΟΨΙΖΟΝΤΕΣ ΤΑ ΠΡΟΧΕΙΡΟΤΕΡΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΣΤΕΡΩΝ

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 4^ο κατάλοιπον τοῦ Λάμπρου εἶνε ἀντίγραφον ἐκ τοῦ κώδικος Vind. Phil. et Phil. CXLIX (Nessel μέρος τέταρτον σ. 81.) καὶ περιέχει «Τοῦ αὐτοῦ σοφωτάτου κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μανασσή στίχοι συνοψίζοντες τὰ προχειρότερα περὶ τῶν ἀστέρων». Ἐν ποίημα τοῦτο εἶνε τὸ ἀπὸ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Δακύντε ἐκδοθέν ἐν τῇ καθρέπτῃ τῶν γυναικῶν¹⁾ καὶ ὑπὸ τοῦ E. Miller ἐν Notices et extraits des manuscrits de la bibl. nationale et autres bibl²⁾. ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου «Στίχοι συντεθέντες παρὰ τοῦ μακαριωτάτου φιλοσόφου κυροῦ Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου τῆ σεβαστοκρατορίας κυρῆ Εἰρήνης» ὅτι μᾶλλον ἀνήκει³⁾. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων περιττὴ ἦθαλε φανῆ ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ ἀσχολία περὶ τὸ κατάλοιπον τοῦτο τοῦ Λάμπρου.

Ἐν τούτοις ἐπειδὴ ἡ ἐκδοσις τοῦ ποιήματος τούτου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Miller ἐξ ἄλλων κωδίκων⁴⁾ θεωροῦμεν ἀναγκαῖον νὰ ἀναφέρωμεν κατωτέρω τὰς διαφορὰς⁵⁾ τοῦ ἡμετέρου κειμένου, τοῦ διορθωθέντος ὑπὸ τοῦ Λάμπρου, πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Miller ἐκδοθέν⁶⁾.

1. Ἐκδ. ἐν Βενετίᾳ 1766 τομ. 2 σ. 391—396.

2. Τομ. 2^η (1817) μ. 2 σ. 1 ἴ.

3. Προβλ. Κρουμβ. μεταφρ. Σωτηριάδου τομ. Α σελ. 772 καὶ Β σελ. 787.

4. Περὶ τῶν κωδίκων ἐξ ὧν ἐγένετο ἡ ἐκδοσις τοῦ Miller προβλ. ἐν Notices et extraits σελ. 1—7.

5. Αἱ διαφοραὶ αὗται προέρχονται καὶ ἐκ τῶν κακῶν ἀναγνώσεων καὶ κακῶν διορθώσεων τοῦ κειμένου τῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ Miller. Ἄξιον σημειώσεως εἶνε ἐνταῦθα ὅτι ὁ Λάμπρος πρὸς ἐπιξεργασίαν τοῦ κειμένου ἐκτός τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος κώδικος ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τρεῖς ἕτι κώδικας, οἱ σημεῖοι διὰ τοῦ Α. Β. καὶ Γ. χωρὶς ὁμοῦ νὰ ἀναφέρῃ τίνες οὔτοι. Πιθανώτατα πρόκειται περὶ τῶν αὐτῶν κωδίκων ὧν ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ ὁ Miller.

6. Ἄναφέρομεν ὁλοκλήρους τοὺς στίχους ἀντὶ τῆς διορθωθείσης μόνον λέξεως πρὸς εὐκολίαν τῶν ἀναγνωστῶν, ἄλλως τε πολλάκις ἡ διορθωσις εἶνε τοιαύτη ὥστε πρέπει νὰ ἀναφερθῇ ὁλόκληρος ὁ στίχος.

- Στίχ. 3 τρισευγενής, τρισευκλής, θάλασσα τῶν χαρίτων
 » 9 καὶ λαβυρίνθους καὶ στροφὰς τῶν φιλοσόφων λόγων
 » 10 αἷς καθ' ἐκείστην σεαυτὴν ἐκτρέφεις καὶ παίνεις
 » 15 καὶ τέως πρῶτον ἄκουσον τὰς κλήσεις καὶ τὰς θέσεις
 » 19 καὶ μετ' αὐτὸν ἡ λευκαυγὴς σφαῖρα τῆς Ἀφροδίτης
 » 20 ἕκτος Ἑρμῆς, ἑβδόμη δὲ καὶ πρόσγειος Σελήνη
 » 26 Ὁ Κρόνος ὢν καθ' ἑαυτὸν ὁ πρῶτος τῶν ἀστέρων
 » 28 φύσει παραίτιός ἐστι κακώσεως ἀπάσης
 » 30 Μέγας μὲν ἐστὶ καὶ ψυχρὸς τὴν χροῖαν μολιβδώδης
 » 100 ὄθεν εὐνάς τὰς γαμικὰς ἐργάζεται κιβδήλους
 » 110 καὶ ταῖς αἰσχραῖς καὶ ὑπαραῖς καὶ πρὸς ταπεινοτέρους
 » 113 καὶ τι μὴ διαφέρουσαι τῆς ἀποκροτωτέρας
 » 115 ἢ βραχυτόκον ἔχουσι καὶ βραδυτόκον μήτραν
 » 120 ὢν δορυφόρον λέγουσιν ἡλίου χρηματίζειν
 » 124 καὶ γὰρ ἀδόκιμός ἐστὶν ὁ Κρόνος πρὸς τὰς προΐξεις
 » 126 τὴν τούτου φάσιν ἀμαυροῖ κακώσεσιν ἰδίαις
 » 129 νοσοποιὸς εὐρίσκεται καὶ σῶμα κατατρώχων
 » 133 καὶ κτήσεις παραπόλλυσι καὶ πράγματα πατρῶα
 » 142 πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα
 » 147 καὶ γνώμην φιλελεύθερον μεταδοτικωτάτην
 » 152 ἀναδρομὴν εὐαύξητον, εὐμήκη περιμήκη
 » 158 ἀποπληξίας, συνοχῆς, σπασμῶν, κεφαλαλγίας
 » 164 ἀρτηριῶν καὶ πνεύμονος· ἄμφω γὰρ πνευματώδη
 » 169 ποιοῦσι τοὺς δυνάστας δὲ πολλῶν κραταιοτέρους
 » 170 οἴχοι δὲ τίνες Ἄρεως καὶ τίνων Ζεὺς δεσπότης
 » 171 μετὰ μικρὸν ἠηθήσεται καὶ γνωρισθήσεται σοὶ
 » 173 ἂν τὸν σκληρὸν καὶ μάχιμον Ἄρεα προσλαμβάνῃ
 » 174 ἀκαταγώνιστον ἰσχύν καὶ κράτος πρυτανεύσει
 » 175 καὶ φοβερός καὶ τοῖς ἐχθροῖς καὶ τοῖς δεσποζομένοις
 » 181 ἐξανυραροῦται τὰς αὐγὰς φλογὶ καυσωδεστέρα
 » 183 ὅτι καὶ φῶς παραταθὲν μικρὸν ἰσχυροτέρω
 » 185 Εἰ δ' ὑπεκδράμοι τὰς αὐγὰς τοῦ φεραυγοῦς φωσφόρου
 » 186 καὶ τοῦτο τὸ λεγόμενον ἔξαυγος εὐρεθείη
 » 194 καὶ τῶν ἐρώτων, ἵυγγας ἀφύκτους εὐτυχοῦσι
 » 200 πάλιν ὁ Ζεὺς, τὸν λόγον γὰρ ἀκτέον πρὸς ἐκεῖνον
 » 204 συνέσεως καὶ γνώσεως πίμπλησι καὶ σοφίας
 » 211 καὶ τύχην ἐντρανίζουσαν ἡμέροις καὶ βλεφάροις

- Στ. 216 ἄθλος βαρὺς δυσάνυστος, ἀντικρὺς Ἰρακλέους
 » 217 Ἄρης ἀστὴρ ὁ τρίτατος ἐν τοῖς ἑπτὰ πλανήταις
 » 228 ἐκκαίει τὸν ἀέρα δέ, φθείρει τὴν συμμετρίαν
 » 230 εἰς γῆν ἐξακοντίζει δὲ πυρφόρους καταβάτας
 » 231 ἀποδισκεύει κεραυνοὺς δεινοὺς ὀλεθροφόρους
 » 233 ὅποσα κατ' ἐμπύρωσιν, ὅσα ζεύσεως ὕλης
 » 236 καὶ κακομόρους προδηλοῖ καὶ κακοπομπότατους
 » 237 μετὰ τῆς Ἀφροδίτης δὲ ποιούμενος τοὺς δρόμους
 » 241 καὶ παῖδας νόθους ἐκτελεῖ κοίτης ἐκλαθριδίας
 » 243 κακεντρεχεῖς δ' ἐργάζεται καὶ δραστηρίους τρόπους
 » 245 καὶ γὰρ οἱ τότε τρέχοντες τοῦ βίου τὰς εἰσόδους
 » 246 κακομυθεῖς εὐρίσκονται καὶ ψευδορρημονοῦντες
 » 249 πρὸς τὴν σελήνην ἔχων δὲ φάσεων κοινωνίας
 » 260 καλυπτομένων γνωριστῆς καὶ δηλωτῆς κρυφίων
 » 267 τὴν λαμπροτέραν τῶν ἡλῶν καὶ πρώτων ἔχει λέχος
 » 268 εὐρίζω γὰρ εἰκάζεται καὶ καθαρῶ χροσίω
 » 272 ἐν γὰρ τετραγωνίσεσιν ἀλλὰ καὶ διαμέτροις
 » 273 κακωτικὸς εὐρίσκεται καὶ βλάβας ἐπιπέρων,
 » 284 συνοδικαῖς δ' ἐν φάσεσιν, ἀλλὰ καὶ τετραγώνοις
 » 289 ἔρωτας ἀντιπροξενεῖ, χάριτας καὶ φιλίας
 » 292 ἱματισμοῖς τε τοῖς λαμπροῖς καὶ τοῖς φαιδροστολίαις,
 » 301 Ἑρμῆς συγχαίρει ταύτη δὲ σταμίλος τῇ παιατρῆι
 » 303 εἰ δὲ κακόνιτό ποθεν αἰτία φαρμακείας
 » 305 θηλυμανίας βδελυρῆς εὐνής ρυπαρολέκτρον
 » 307 Ἐκ δὲ τῶν σώματος μερῶν ἥπατος κυριεύει
 » 309 Ἐκ τῶν ἡλῶν δ' εἰκάζεται κασαιτερίνη χροία
 » 311 σὺ δ' ἀλλ' Ἑρμῆ ποριστικέ, φίλαθλε, φιλαλόγη
 » 317 καὶ τέχνης τῆς μαθητικῆς καὶ περὶ τὴν καλαίστην
 » 321 ἀλλ' οὖν ἐν διαθέσεσιν ἐπιόρχων ἐναντίαις
 » 322 δολίους ἀπεργάζεται, πανούργους ψευδομύθους
 » 323 φιλοψευδεῖς, φιλιαναιδεῖς, κούρους καὶ παλιμβόλους
 » 324 εἰμεταβόλους γνῶμας τε καὶ τρόπους μαρμακάκους
 » 326 φιλαίλοτριους, ἄρπαγας, ἀδίκους, πλεονέκτας
 » 331 κεκακωμένος Κρόνος δὲ δυσπνοίας ἐν θαλάσῃ
 » 337 ἀπλῶς δ' εἰπεῖν ὡς ἐν βραχεῖ καὶ πάντα περιστῆσαι
 » 339 τελεταρχίας αἴτιον καὶ τῶν περὶ θρησκείας
 » 340 τελεστικὸν τῶν ἱερῶν καὶ τῶν σεμνῶν ὀργίων

- Στ. 342 ἀλλὰ συμπεραινέσθω μοι καὶ ταῦτα μέχρι τούτου
 » 345 καὶ δὴ πρὸς τὴν γλαυκόφωτον σελήνην μεταβῶμεν.
 » 347 θερμαίνει γοῦν ἐπ' ἔλαττον, ὑγραίνει δὲ τὸ πλεον
 » 350 μέρους ψυχῆς αἰσθητικοῦ δημιουργὸς ὑπάρχει
 » 351 ὄχλων δηλοῖ δὲ συστροφῆς πλάνας καὶ ξενιτείας
 » 352 ὡς δ' οἶμαι τὸ πυκνότερον αὐξομοιώσεις πάσχειν
 » 359 ὡς ἐν συνόψει λέλεκται τὰ τῶν ἑπτὰ πλανήτων
 » 361 ἀστερουλέσχει τέμνουσι καὶ μετεωρολόγοι.
 » 366 ὡν τὸν μὲν ἕνα λέγουσι τροπῆς τῆς χειμερίας
 » 371 μετὰ τὸν ταῦρον Δίδυμοι, τέταρτος ὁ Καρκίνος
 » 378 καὶ θέσις ἐστὶν ἐν αὐτοῖς ὅποιαν ἐνωτίσω
 » 380 ζῶον Κριὸς ἀρσενικόν, ἔαρινόν πυρῶδες
 » 385 γεῶδες ὡς παρόμοιον τῷ Ταύρῳ τῷ χερσαίῳ
 » 386 ὅτι καὶ Ταῦρον οἶδαμεν γηπόνον γαιομάχον
 » 388 οἱ Δίδυμοι τὸ ζῶον δὲ τὸ τρίτον ἐν τοῖς ζῴοις
 » 391 ἡ δὲ θερμύτης τροπὴ καὶ βοτανηφοροῦσα
 » 403 γεῶδες, θῆλυ, θερινόν, δίσωμον ἢ Παρθένος
 » 404 κειμένη πρὸς τὸ γλαρὸν ἐν τοῖς ἀνέμοις νότοις
 » 406 καιροῦ τροπὴ τοῦ θερινοῦ καὶ τῆς καυσώδους ὥρας
 » 408 Ζυγὸς ἀερῶδες, τροπικὸν ὥρας τοῦ μετοπώρου
 » 409 ἀρσενικὸν εἰς ἄνεμον τὸν λίβα τετραμμένον
 » 413 Τριτότης ἄρσεν, δίσωμον, πωρῶδες, ἔχων θέσιν
 » 414 καὶ τοῦτο πρὸς τὸν ἄνεμον, ὃ κλήσις ἀπηλιώτης
 » 421 χειμερινόν, ὑδάτιον, ὥρας χειμῶνος πέρας
 » 424 ὃν ὕδωρ ἀπεκάλεσαν ὑδροψυχρος γὰρ ἐστὶν
 » 425 τοιαύτην φύσιν ἔλαχεν ὁ ζωηφόρος κύκλος
 » 426 πάλιν δ' ἀπ' ἄλλης τῆς ἀρχῆς λεκτέον περὶ τούτου
 » 432 ταῦτα τὰ ζῶα τροπικὰ σοφῶς ἐπωνομάσθη
 » 440 ἐν τούτοις γὰρ ποιούμενον τοὺς δρόμους τὸν φωσφόρον
 » 442 ὥρας ποιεῖντα στερεὰς οὐ τεθορυβημένας,
 » 444 ἐν οἷς Ἡλίου τοῦ λαμπροῦ περιπορευομένου
 » 445 γίνεται πάλιν τῶν ὥρων ἀλλήλαις μαχομένων
 » 452 μεταίχιμον ἐργάζονται δυοῖν καταστημάτων
 » 459 Ἑρμοῦ δὲ πάλιν τοῦ σοφοῦ Δίδυμοι καὶ Παρθένος
 » 460 Δύο μὲν οὖν ἐπλούτησεν ἕκαστος τούτων οἴκους
 » 466 τοὺς οἴκους ἔσχε σύνδυο τοὺς προδεδιδαγμένους
 » 473 πῦρ ἀπ' αὐτῶν ἐνδίδοσθαι φλογὸς τε καὶ σπινθήρας

- Στ. 474 τῷ γοῦν θαλάμῳ τοῦ περὶ τὸν Ἥλιον τὸν ἀέρα
 » 476 εἰκότως ἀποδέδοται τοῦτο τὸ ζῆλον μόνον
 » 477 οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν οὔτω θερμόν ὡς Λέων
 » 478 τῇ δὲ Σελήνῃ δέδοται μόνος Καρκίνος αἶκος
 479 ὀπισθοδρομῶς, γὰρ αὐτὴ καθάπερ ὁ Καρκίνος
 » 481 τούτου δὲ χάριν οἱ σοφοὶ τῷ Κόσμῳ, τὸν καρκίνον
 490 οὐκ ἐν κακοῖς λογίζονται τῶν γῆρ ἀστέρων τούτων
 » 494 Ἑρμοῦ δὲ τὸ ἰστέραγονον μέσον καλοῦ καὶ φαιῶν
 » 496 συνίσταται καὶ γίνεται τῆς διαμέτρου σχῆμα
 498 ὡσαύτως Ἄρεως πικροῦ καὶ χρυσαυγοῦ Ἥλιου
 » 581 ἢ τῶν ἀγαθουργούντων δὲ πάλιν ἡμερωτέρω
 » 504 μέσος Ἑρμῆς ἀνδροθήλης ὡς ἐπαμφρατερίζων
 » 507 ἐν ἀγαθοῖς μὲν σχήμασι, τριγώνοις, ἑξαγώνοις
 » 510 ἐπεὶ δὲ ταῦτά σοι σαφῶς ἐρρήθη, φιλολόγε
 523 ὁ τρίτος φίλων, ἀδελφῶν καὶ προσγεγῶν ἀλλήλων
 » 527 ἀπείντων προμηγετικῶς ζημιῶν τῶν ἐγγείων
 532 ὁ πέμπτος εὐτυχίας δὲ καὶ τέκνων καὶ γιγίας
 » 536 καὶ τετραπόδων κτήσεως, παντοίων βιοσζημιῶν
 » 539 τούτῳ τῷ τόπῳ γέγηθεν Ἄρης ὁ ξυροκτόνος
 540 Ἐξδομος τόπος γυναικῶν καὶ γάμων καὶ τῶν γάμων
 » 542 ὄγδος τόπος γνωριστῆς τοῦ μισητοῦ θανάτου
 543 μικροζωίας μηρυκῆς καὶ σίνους τῶν ἡμιμάτων
 » 549 γιγίας δ' ἐστὶ γνωριστῆς τῆς πρὸς τοὺς ἀλλοτρίους
 554 καὶ δόξης καὶ συστάσεως τέκνων ἀροίων γάμων
 » 568 ὡς ὅτι περιτέθημι δυνάμεις τοῖς κλιανήταις
 » 569 ἢ θεοποιῶ τὰ κτίσματα καὶ αἰθέρας οὐρανόους
 » 572 μὴ τοῦ νοῦς παρακοπήν παθοίμην τηλικαύτην
 » 576 καὶ πῶς μαγνήτης σίδηρον εἰς ἑαυτὸν ἐλκεί
 » 578 εἰ γοῦν καὶ τούτοις τοῖς μικροῖς ἐντέθεικε δυνάμεις
 » 582 παρὰ τοῦ κτίσαντος αὐτὰ καὶ σώους συντηροῦντος.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶπε ἔτι ὅτι ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ ἐλλεί-
 πουσιν οἱ ἀκέλουθοι στίχοι τοῦ ὑπὸ τοῦ Miller ἐκδοθέντος κειμένου
 7, 35—104, 114, 116, 123, 130, 134, 138, 145 καὶ 149,
 149 καὶ 150, 154 καὶ 155, 196—198, 205, 234, 251, 256
 300, 323, 329, 330, 333, 335, 551, 560, καὶ 585—593 ἐν ᾧ

τοῦναντίον ὑπάρχουσιν οἱ ἀκέλουθοι στίχοι μὴ εὗρισκόμενοι ἐν τῷ
 ὑπὸ τοῦ Miller ἐκδοθέντι κειμένῳ

Μετὰ τὸν στίχ. 33

μονοτροπίας φειδωλοῦ καὶ φιλαυστήρου τρόπου
 μικρολογίας αἴτιος καὶ μελανιμοσύνης

Μετὰ τὸν στίχ. 127

ἐγκαταμίξει μέλιτι καὶ ταῦτα βραχυτάτῳ
 ὑπερνικήσει πάντας γὰρ ἰσχὺς τῆς ἀμυνθίας

Μετὰ τὸν στίχ. 153

εἰ τύχοι δὲ κακούμενος ἐν τόπῳ τοῦ θανάτου

Μετὰ τὸν στίχ. 165

ἡγεμονίας προξενεῖ καὶ δυναστείας ἴψη

Μετὰ τὸν στίχ. 216

Ἄλλ' ἤδη μεταβήσομαι καὶ τὰ περὶ τὸν Ἄρην

Μετὰ τὸν στίχ. 248

Ἥλιος φύσει ζωηρὸς γενέτης ζωοτρόφος

Μετὰ τὸν στίχ. 252

καὶ φθείρει πάντα καὶ κυκᾷ καὶ στρέφει καὶ ταράττει
 τοιοῦτος Ἄρεως ἀστήρ, οὔτω πικρὸς τὴν φύσιν

Μετὰ τὸν στίχ. 262

πολλῶν δὲ τῶν τοῦ σώματος μορίων ὑπαρχόντων

Μετὰ τὸν στίχ. 300

κρᾶσιν δ' αὐχεῖ θερμοῦγγρον, ἀρίστην, ζωογόνον

Μετὰ τὸν στίχ. 335

παθῶν δ' ἐστὶ δημιουργός, μανίας ἐμπληξίας

Μετὰ τὸν στίχ. 338

σκοπῶν δ' αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν εὐρήσεις κατὰ φύσιν

Μετὰ τὸν στίχ. 341

καὶ πάντων τῶν ἐν λογιχαῖς θεωρουμένων τέχναις

Μετὰ τὸν στίχ. 431.

τέσσαρα ζῶα τροπικὰ Κριός τε καὶ Καρκίνος

Ζυγός, Αἰγόκερος ὁμοῦ τῶν δὲ τετάρων τούτων
μόνα Κριός τε καὶ Ζυγός ἰσημερινὰ ζῶα

Μετὰ τὸν στίχ. 464

πῶς τῶν μὲν ἄλλων ἕκαστος ἀστέρων τῶν πλανήτων

Μετὰ τὸν στίχ. 577

ἤκουσας δύναμιν φρικτὴν βραχέος ἰχθυοῦ
(ἔχενηίδα λέγουσι τὸ ζῶον οἱ ναυτίλοι)

ἦτις δακνοῦσα τῆς νεῶς τῆς φορτηγοῦ τὴν τροπὴν
εὐθυσδρομοῦσαν ἴστησιν ἀκίνητον ὡς δένδρον.

Ἄξιον ἐπίσης παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ἐν τῇ ἡμετέρῃ κειμένῃ
ἐναλλάσσεται ἡ σειρά τῶν στίχων τοῦ κειμένου τοῦ Miller. Οὕτω
μετὰ τὸν στίχ. 167 ἔχουσι τεθῆ οἱ στίχοι 170 καὶ 171, μετὰ τὸν
στίχον 465 δὲ 467 καὶ μάλιστα οὕτω «ἐρεσχελεῖ καὶ φθέγγεται
μωρά τε καὶ γραῶδη» καὶ μετὰ τὸν στίχον 524 δὲ στίχ. 531.

Ἄξιον τέλος προσοχῆς εἶνε ὅτι τὸ ἡμέτερον κείμενον φέρει ἐπι-
γραφήν. Οὕτω μετὰ τὴν ἐν ἀρχῇ ἐπιγραφὴν ἀναγινώσκομεν «Προο-
μιον», μετὰ τὸν 15 στίχον τὴν ἐπιγραφὴν «τῶν ἑπτὰ πλανήτων τὰ
ὀνόματα», μετὰ τὸν στίχον 360 «Περὶ τῶν ἐξ ἑπτὰ ζῴων» καὶ μετὰ τὸν
στίχον 481 «Περὶ σχημάτων».

Κ. Ι. Δ.

ΤΟ ΥΠ' ΑΡΙΘΜΟΝ ΡΑΖ ΚΑΤΑΛΟΙΠΟΝ

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΑΖ κατάλοιπον¹⁾ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν φύλλων,
ἕξ σελίδων, ἐν αἷς εὐρίσκομεν ἀντίγραφον ἐκ τοῦ κώδικος, Vindob
Phil gr. CCXLI περιέχον ἀκέφαλον ὀρθογραφικὸν ποίημα κατ'
ἀλφαβητικὴν τάξιν κατατεταγμένον²⁾ καὶ ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ γραμ-
ματος Δ. Τὸ ποίημα τοῦτο ἔχει ἐκδοθῆ ὡς ὄλον ἐν τῷ ὀγδόῳ
τόμῳ (1874) τοῦ «Annuaire de l' association pour l' encourage-
ment des études grecques en France» σελ. 237 ἑ. Παρὰ τοῦτο
τὸ κατάλοιπον τοῦτο τοῦ Λάμπρου εἶνε ἄξιον ἐκδόσεως οὐ μόνον
διὰ τὰς διαφόρους γραφάς, αἷς παρέχει ἡμῖν τὸ μικρὸν ἄλλως κεί-
μενον, τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀντιγραφέν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς παρατηρήσεις
αὐτοῦ.

Κ. Ι. Δ.

Ἐν Cod. Vindob. Phil. Gr. CCXVI, γεγραμμένῳ περὶ τὸν
ε' αἰῶνα ἀπὸ φύλλου 158α--167α ποίημα καταλογάδην γεγραμ-
μένον περὶ ὀρθογραφίας τῶν λέξεων. Τούτου δὲ λείπει ἡ ἀρχή, ἀρ-
χεται δὲ οὕτω

. διὰ ἰῶτα γράφε
καὶ δὺς δὲ λέγεται κακὸν διὰ τοῦ ὕ ψιλῶς τε
Ἔπος ὁ λόγος ἑ ψιλόν, αἶπος τὸ ὕψος μέγα
καὶ ἔπως διὰ τάχιον ψιλόν τε καὶ μεγάλῳ
Εἶρηκεν εἶπεν δίφθογγον, ἠρήκει τὸ λαμβάνειν 5
ἠρίκει δὲ φιλονικεῖ, ἦτα προτάσσει τοῦτο.
Ἔνοσις μὲν ἢ κίνησις ψιλὸν μετὰ βραχεῖον (sic)
ἔνωσις ἢ κοινώνησις δίφθογγον καὶ δασεῖαν.

1. Περὶ κατάλογον Χαριτάκη σ. 126.

2. Περὶ τῶν γραμματικῶν ἀλφαβητικῶν καθόλου περὶ Κρομμυάκου.
Σωτηριάδου τομ. Β. σ. 349 ἑ καὶ ἰδίᾳ P. Egenolff. Die orthographischen-
Stücke καὶ die orthoepischen Stücke.

2. ψιλῶς τε 3. αἶπος 4. τάχιον 5. εἶρηκεν ἠρήκει
6. ἠρίκη. φιλονικεῖ. ἦτα

10 Ἕλληνα δ' ἄνθρωπος ψιλόν, αἴλην δ' ἄθρηνος μέγα
 ἔτος δ' χρόνος ἐ ψιλόν καὶ αἴτος δέ γε πάλιν
 ἔπερ δηλοῖ τὸ αἴτημα τοῦτο διφθογγον γράφε
 ἐρῶ τὸ λέγω ἐ ψιλόν, αἰρῶ, ἐπαίρω μέγα.
 Ἔδος τὸ ἔδαφος ψιλόν, αἰδῶς αἰσχύνη μέγα,
 ἔνος δ' χρόνος ἐ ψιλόν, αἶνος δ' ὕμνος μέγα.

Ἔπονται δὲ κατ' ἀλφάβητον τοιαῦται ὁμοφθογγοὶ λέξεις μέχρι τοῦ ψ, κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον. Δὲν θὰ ἦτο ἔλως ἀνάξιον λόγου νάντιγραφῆ τοῦτο τὸ ποίημα ὑπὸ τινος εὐμοιροῦντος χρόνου ὄλον, τὸ μὲν ὡς παρέχον νέας τινὰς λέξεις μὴ καταγεγραμμένας ἐν τοῖς λεξικοῖς, τὸ δὲ ὡς δεικνύον τὴν παλαιὰν χρῆσιν καὶ τινῶν νέων ἑλληνικῶν γραμματικῶν τύπων. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὸ ὄλον μαρτυρεῖ τελεαίαν ἤδη ἀνάμιξιν τῶν ὁμοφώνων φθογγῶν καὶ πλήρη τὸν ἰωτακισμόν. Πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ θ ἔπεται τῷ η καὶ ι.

Ὡς δείγματα λέξεων μὴ καταγεγραμμένων ἀναφέρω «ζήμη ζημία ἦτα», «ἕρωσ (κῶδ. ἦρωσ) ὀπένης ὑψιλόν» «ἦπος ὀπράος» (κῶδ. πράος) πέφυκεν καὶ ἦπαρ (κῶδ. ἦπαρ) τὸ συκότιν (κῶδ. συκότην)

«ἕπος δὲ καὶ ὀπουλος διὰ τοῦ ὑψιλοῦ τε»,
 «θύον ἐστὶν τὸ σφάγιον καὶ τὸ ἄκυρον θῆον
 τὸ πρῶτον γράφε ὑψιλόν, τὸ δεύτερόν τε ἦτα
 καὶ θεῖον μὲν τὸ ἄγιον διὰ διφθογγου γράφε,
 ἦν (κῶδ. ἦν) δὲ καὶ θῖον τὸ πικρὸν ναὶ διὰ τῆς
 ἰώτας (κῶδ. ἰώτας)

«Κλεινὸς δ' ἄφρων» «Κηλὰς ἀλώπηξ ἦτα» «λέξις ἦν ὑπὸ ταύτην τὴν σημασίαν εὐρίσκομεν παρὰ Σουῖδα» —

«καὶ κρύσις φύχος τοῦ καιροῦ διὰ τοῦ ὀψιλοῦ τε»
 «λιμὴν τῆς ἄλας καὶ λιμὸς ἦ πείνα διὰ ἰώτας (κῶδ. ἰώτας)»

10. πῆλιν 11. δηλοῖ 12. ἐρῶ 13. ἔδος ἔδαφος αἶδος.

«καὶ μιλωτῆ ἢ ράδδος τε ἰῶτα ταύτην γράφε»
 «καὶ μίθος τὸ σχοινίον
 ἦγουν τῆς ναῦς τὸ στερεὸν ἰῶτα γράφε τοῦτο»
 «καὶ μήσον τὸ ὀψόνιον διὰ τῆς ἦτας γράφε (κῶδ. ὀψόνιον)»
 «πῖα τὸ δράγμα λέγεται ἰῶτα μόνον τοῦτο»
 «πῶα ἢ ποίμνη μέγα»
 «σῆτος ὀσῆρ, ὀσκώληκας ὀνήθων τὴν μετάξαν. (κῶδ. ἰσκόλικας νήθων)

Ἦδη ἐν τούτοις τινὲς τύποι νεοελληνικοί. Λέξεις δὲ καὶ τύποι νεοελληνικοὶ προσέτι: πλὴν ἄλλων ἐν τοῖς

«καὶ ὀκλητὸς ἦγουν ὀκαλεσμένος»
 «μῆς δὲ ὀμήνας γράφεται διὰ τῆς ἦτας, φίλε,
 μηλωτῆ ἢ γούνα»
 «πήρα μὲν τὸ σακούλιον (κῶδ. πῆρα. σακούλιον)

Λέγεται δὲ μετὰ τοῦ ἄρθρου συνήθως ἐν τῷ ποιήματι «ἦ ἦτα, ἦ ἰῶτα»

Τέλος:

Ἐυχρὰ γὰρ καὶ τὰ μάταια καὶτὰ ὁμοίως γράφε
 ψυχρὸν τὸ κρύον] γράφε μοι διὰ τοῦ ὀψιλοῦ τε.
 περὶ τοῦς 255 στίχους.

Ἐν δὲ φύλλῳ 167, α

Ταῦτα εἰσὶ τὰ παρ' ἐμοῦ, ὦ φίλε γεγραμμένα
 ὡσπερ κἀγὼ μεμάθηκα παρὰ τοῦ διδασκάλου
 πνευμάτων [ἀν]τιστοιχῶν τε λόγους δεδιπλασμένους
 ἐν μικροτάτῳ λόγῳ τε καὶ πεζικῇ τῇ λέξει,
 ἵνα μὴ συνθολώσης σου τὸν νοῦν ταῖς ὑψιλέσι
 [λέ]ξ[ε]σιν ἀμειβόμενος σῆς νεοφύτους παιδῶς.

2. ὡσπερ 3. στείχων τε 4. τέσεξηκῆ λέγῃ 5. σύν θολώσης
 6. ἀμελῶς γνωρησεις 7. λάβης γνώσιν. γραφειον ἐπισταμένους

σὺ παντελῶς μὴ ἀμελῆς ὄπως γνωρίσης πάντα
καὶ λάθης γινῶσιν ἀκραιφνήν γραφῆν ἐπισταμένως

Ἔπονται ἐν πεζῷ λόγῳ: Ἀρχὴ τῶν κδ' γραμμάτων περὶ τῶν ἀντιστίχων. Ἀλήθεια ἀληθινός· τὸ λή η τὸ θεὶ διφθογγος (κῶδ. δφ.) τὸ θε ἰ τὸ νδς μικρὸν κλπ. καὶ προβαίνει κατὰ γράμμα οὕτω μέχρι τῆς σελ. 17ῶα μέχρι τοῦ γράμματος λ τελειῶνον διὰ τῶν λέξεων· λύμη ἢ βλάβη, λύπη καὶ λύκος καὶ Λυκία καὶ Λυδία ἢ χώρα καὶ λύχνος ὄλα διὰ τοῦ ὑ ψιλοῦ, λίχνος δὲ ὁ λαίμαργος.

Μένει δ' οὕτως ἀτελὲς οὐχὶ ἐλλειπόντων φύλλων, ἀλλ' ἀμέσως κατόπιν ἐπεμένου τοῦ περὶ ἀνακαινίσεως κόσμου ἀστρονομικοῦ συγγράμματος.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΟΒ' κατάλοιπον ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς τετραδίου ὅπερ νῦν ἀποτελεῖται ἐκ πέντε φύλλων¹ τῶν λοιπῶν ἀποκοπέντων ὑπὸ τοῦ Λάμπρου.

Ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ ἀναγινώσκομεν.

«Τῷ ἀξιότιμῳ καὶ ἐλλογίμῳ καθηγητῇ
κυρίῳ, Σ. Π. Λάμπρῳ.»

Κάτωθεν δὲ τούτου διὰ χειρὸς τοῦ Λάμπρου·

«Πατριακὰ διάφορα σταλέντα μοι ὑπὸ Φλωρίδου.»

Ἐν τῷ φύλλῳ 2α ἀναγινώσκομεν·

«Ἀριθμὸς τοῦ χειρογράφου 447

Ἄρχεται.»

Κατὰ ταῦτα τὸ κατάλοιπον τοῦτο περιέχει ἀντίγραφον γενόμενον ὑπὸ τοῦ Φλωρίδου καὶ σταλὲν εἰς τὸν Λάμπρον ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 447 κώδικος τῆς Πάτμου. Περὶ τοῦ κώδικος τούτου καὶ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ δύναται τις νὰ λάβῃ εἰδήσεις ἐκ τῆς Πατριακῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἰωάννου Σακκελίωτος (σ. 201 χειρογ. ΥΜΖ). Ἐκ τοῦ καταλόγου τούτου τοῦ Σακκελίωτος γίνεται δῆλον ὅτι τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 447 χειρόγραφον τῆς Πάτμου, τὸ γραφὲν κατὰ τὸν 16 αἰῶνα, μεταξὺ ἄλλων περιέχει ἀριθμούμενον ὡς 17¹ [Ἄνωνύμου] Πίναξ χρονολογικὸς τῶν βασιλέων τῆς Ἰουδαίας, Ἀσσυρίας καὶ Περσίας, Ἀλεξανδρείας, Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως (καταλήγει μέχρι τῆς τοῦ μεγάλου Σουλεϊμάνου βασιλείας).² Τὸ ἔργον τοῦτο, πιθανὸν κατ' ἐντολὴν τοῦ Λάμπρου, ἀντέγραψε καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ ὁ Φλωρίδης. Τιοῦτοι χρονολογικοὶ πίνακες βασιλέων

1. Ἐκ τῶν φύλλων τούτων τὸ πρῶτον ἀποτελεῖ τὸ ἐξώφυλλον εἶνε λοιπὸν ἀγγραφὸν ὡς καὶ τὸ τελευταῖον εἰς τὸ ἐξω μέρος. Κατὰ ταῦτα τὰ γραμμένα φύλλα εἶνε ὁ 1|2 ἤτοι σελίδες ἑπτὰ, κατὰ λάθος δὲ ἐν τῷ καταλόγῳ ἔχουσι γραφῆν «σ. 67» ἀντὶ «7».

2. Ἐν. ἀν. σ. 201.

ὑπάρχουσιν εἰς ποίλλα χειρόγραφα καὶ δὴ νομοκανονικὰ ὡς εἶνε καὶ τὸ τῆς Πάτμου, πυνὲς δὲ τούτων ἔχουσι καὶ τύποις ἐκδοθῆ. Ἡ ἰκδοσις ἐν τούτοις καὶ τοῦ παρόντος χρονολογικοῦ πίνακος τῶν βασιλέων δὲν εἶνε περιττή.

Κ. Ι. Δ.

Οἱ Βασιλεῖς τῶν Ἰουδαίων. Σαοὺλ φυλεῖς Βενιαμὴν ἔτη κ'. Δαβὶδ φυλεῖς Ἰούδα κ'. Σολομών. ὁ υἱὸς αὐτοῦ κ'. Ὁ Διόσηπος π' αἶτον δὲ καὶ πρῶ τῆς βασιλείας ιδ' ὥστε φαίνεται πᾶς ὁ χρόνος αὐτοῦ ἐνεγόντα τέσσαρας. Ροβοάμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ τοῦ Σολομώντος ιζ'. Ἀείας ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κκ'. Ἀσάς δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ κκ'. Ἰωσαφάτ δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ κκ'. Ἰωράμ δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ κ'. Ὁχοζίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ α'. Ροθολία ἡ μήτηρ αὐτοῦ ζ'. Ἰωάς ὁ υἱὸς αὐτῆς κ'. Ὁ Μεσίας ὁ υἱὸς Ἰωάς κθ'. Ὁχοζίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ νθ'. Ἰωαθάμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ιθ'. Ἀχαζ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ιθ'. Ἐζεκίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ κθ'. Μανασσῆς ὁ υἱὸς αὐτοῦ νθ'. Ἀμώς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ρ'. Ἰωσίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ λκ'. Ἰωάχαζ ὁ υἱὸς αὐτοῦ μήνας γ'. Ἰωακειμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ια' Ἰεχονίας, ὁ υἱὸς αὐτοῦ γ' Σεδεκίας, ὁ υἱὸς Ἰωσίας ια'.

Ἔως τούτου, δε ἡ βασιλεία τοῦ Ἰούδα γέγονεν καὶ κατελύθη. οἱ δὲ μετὰ τὴν διαίρεσιν τῶν σκίπτρων τῶν δέκα μερισθέντων, τῶν ἐπὶ τοῦ Ροβοάμ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σολομώντος οὗτοι εἰσὶν Ἰεροβοάμ υἱὸς Ναβάτ ἔτη κθ'. Ναεάτ δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ θ'. Ναασάς κδ'. Ἰλαάμ δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ θ'. Ἰαμέρτ ιθ'. Ἀχάαθ ὁ υἱὸς αὐτοῦ κθ'. Ὁ Ὀζίας δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ θ'. Ἰωράμ δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ιθ'. Ἰλιού κη'. Ἰωάχαζ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ιζ'. Ἰωάς δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ π'. Ἰεροβοάμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ λκ'. Ζαχαρίας δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ιθ'. Ὁ Ἐλιούδ μῆναν α'. Βαναὴν ἔτη ι'. Βακκάζ ὁ υἱὸς αὐτοῦ θ'. Βακκάζ κ' Ὀσιέ θ'.

ii. Εἶνε φανερόν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ καταλόγου τούτου τῶν βασιλέων εἶνε Πίναξ χρονολογικὸς τῶν βασιλέων. κτλ. ὡς ἀναφέρει αὐτὴν ὁ Σακελιών. Ὁ Φλωρίδης δυστυχῶς δὲν ἔχει ἀντιγράψει τὴν ἐπιγραφὴν, πάντως ὅμως ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ καταλόγου Χρονικὸν Ἰουδαϊκὸν καὶ βυζαντινὸν ἀποφύεται ἐκ τοῦ Χαριτάκη μὴ ἀνταποκρινομένη καὶ εἰς αὐτὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ καταλόγου.

Ἔως τούτους γέγονεν ἡ βασιλεία τῶν δέκα σκίπτρων τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῆς Σαμαρίας· καὶ γὰρ ἡ πόλις ἐάλω καὶ πάντες ἀπήχθησαν εἰς Βαβυλῶνα. Εἰ δὲ γινόμενοι Προφῆται ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν βασιλέων εἰσὶν οὗτοι. Ἐπὶ μὲν τοῦ Σαοὺλ Δαυὶδ καὶ Σαμουὴλ. Ἐπὶ μὲν τοῦ Δαυὶδ Δαυὶδ Νάθαν καὶ Ἀσάφ. Ἐπὶ μὲν τοῦ Σολομώντος καὶ τῶν μετ' αὐτῶν Ἀχίας ὁ Σελωνίτης Ἀγκαι ὁ Ἀδδώ. Ἐπὶ μὲν τοῦ Ἰωσαφάτ καὶ μετ' αὐτῶν Μιχαίας, Ἡλίας, Ἐλισσαῖος, Ἀβδίου, Γλιού, Ἐζεκιήλ Ἐλεάζαρ, Ἀζαρίας· Ἐπὶ δὲ Ὀζίου καὶ τῶν μετ' αὐτῶν Ἡσαΐας, Ὀσιέ, Ἰερεμίας Σοφονίας, Ἐλδὰ γυνὴ Βαροὺχ ἐπὶ Σεδεκίου πάλιν Ἰερεμίας καὶ Ἀβδακούμ μετὰ δὲ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐπὶ υἱοῦ τοῦ Ἰωσεδὲκ τοῦ ἱερέως προφητεύουσιν Ἀγγαῖος καὶ Ζαχαρίας τελευταῖοι Προφῆται γινόμενοι Δανιήλ καὶ Ἰεζεκιήλ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ πρὸ ἐφύτευσαν Βαβυλῶνος.

Περὶ τῶν βασιλέων τῶν Ἀσυρίων

Ναεαχοδονόσορ ἔτη κθ'. Βαροδὲχ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ε'. Βαλτάσορ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ γ' Δαρείος ὁ Ἀστυάγης ιζ'. Κύρος ὁ Πέρσης ιδ'. Ἀμέουσης ιη'. Ἰέρδιος μῆνας ζ' Δαρείος εἰσιτάσπους ἔτη λστ'. Ἀρταξάνης μῆνας ζ'. Ἀρταξέρξης, ὁ μακρόχειρ κκ' Ἀρταξέρξης ὁ κάτω κ'. Σογδοάνης μῆνας ζ'. Δαρείος ὁ Νόθος ἔτη ιθ'. Ξέρξης κθ' Ἀρταξέρξης ὁ μνήμων κθ'. Ἀρσης ιε'. Δαρείος ὁ Ἀρσάκου ς'.

Περὶ τῶν βασιλέων τῶν Ἑλλήνων

Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἔτη ιγ'. Ὁ Πτολεμαῖος ὁ Λαγρὸς κ'. Πτολεμαῖος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ λζ'. Πτολεμαῖος ὁ εὐεργέτης κδ'. Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ιζ'. Πτολεμαῖος ὁ Ἐπιφανῆς κγ'. Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ ε'. Πτολεμαῖος ὁ Θύσκορ ιε'. Πτολεμαῖος, ὁ Σιδερῆτης ιθ'. Πτολεμαῖος, ὁ Ἀλέξανδρος ιθ'. Πτολεμαῖος, ὁ σωτήρ η'. Διονύσιος κθ'. Κλεοπάτρα ἡ γυνὴ αὐτοῦ κθ'.

Περὶ τῶν βασιλέων τῶν Ῥωμαίων

Ἰούλιος Καίσαρ ἔτη θ'. Αὐγουστος, Ὁκτάβιος ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ νη'. Τιβέριος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ κη'. Γάιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ δ'. Κλαύδιος ιγ'. Νέρων ιδ'. Γάβριος μῆνας η'. οὐτέλιος μῆνας γ'. Λού-

κίος ἔθων μίνας δ'. οὐεσπειανός ἔτη ιθ'. Ἴτιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ γ'. Δομετιανός ιε'. Φερούας α'. Τραϊανός ιθ'. Ἀνδριανός. κα'. Ἀντινίος κδ'. Κήρος υἱὸς αὐτοῦ κ'. Μάρκος, ι'. Κόμοδος ιδ'. Τερτίνας μίνας ε'. Βάδιος μίνας ιε'. Σεβήρος ἔτη ιη'. Ἀντονίνος ὁ Γέμας μίνας β'. Ἀντονίνος ὁ Καρακάλος μίνας δ'. Μακρίνος, ἔτος α'. Ἀντονίνος ὁ καὶ Γάβαλος, δ'. Ἀλέξανδρος, ὁ Μαμαίτος, ιγ'. Μαξιμίνος γ'. Χαδίνος, μίνας δ'. Πομπιανός μίνας δ'. Τούνωρ μίνας δ'. Γορδιανός, ἔτη ι'. Τούνωρ, ε'. Μάρκος, γ'. Φίλιππος, ι'. Οὐαλεριανός α'. Γάλλος μίνας α'. Δέκιος ἔτη α'. Αἰμιλιανός, α'. Βαλεριανός, α'. Γαλιανός, γ'. Κλαύδιος γ'. Αὐρηλιανός, ε'. Βάκχος μίνας ι'. Φλοριανός, μίνας β'. Πρόξος, ἔτη ι'. Κάρος, α'. Νουμεριανός, α'. Διοκλετιανός, κ'. Κώνστας, ιδ'.

Περὶ βασιλέων χριστιανῶν.

Κατηρτίσθη ἡ Κωνσταντινουπόλις, ἐν ἔτι εφλη μηνὶ Μαΐου. Κωνσταντίνος ὁ μέγας, λθ'. Κωνσταντίνος υἱὸς αὐτοῦ, κ'. Ἰουλιανός ἀνεψιὸς αὐτοῦ, ε'. Φοβιανός, μίνας ζ'. ἡμ. κδ'. Οὐαλεντιανός ὁ μέγας ἔτη ιδ'. Οὐάλης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ γ'. Τρατιανός ὁ υἱὸς Οὐαλεντιανοῦ, γ'. Θεοδόσιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, λδ'. Μαρκιανός, ι'. Λέων ὁ μέγας ὁ Μακρίας, ιζ'. Λέων ὁ υἱὸς Ζήνωνος, α'. Ζήνων ιζ'. Ἀναστάσιος ὁ Δίκωρος κζ'. μίνας γ'. Ἰουστίνος ὁ Ἡράξ θ'. Ἰουστινιανός ὁ μέγας ἀνεψιὸς αὐτοῦ λθ'. Ἰουστίνος ἀνεψιὸς αὐτοῦ ιγ'. Τιδέριος δ'. Μαυρίκιος κ'. Φωκᾶς ὁ τύρανός η'. Ἡράκλειος ὁ μέγας λ'. Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, α'. Τρακλωνᾶς μίνας δ'. Κωνσταντίνος υἱὸς Κωνσταντίνου, ἔτι κζ'. Κωνσταντίνος υἱὸς αὐτοῦ ὁ Πογονάτος, ιζ'. Ἰουστινιανός ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ιε'. Λεόντιος γ'. Ἀψίμαυλος ζ'. Ἰουστιανός, ζ'. Φίλιππος ὁ Βάρδας, ε'. Ἀρτέμιος ὁ καὶ Ἀναστάσιος, δ'. Θεοδόσιος ὁ Ἀτραμυτής, δ'. Λέων ὁ Ἰσαυρος, κδ'. Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ Κοπρώνιμος, ιδ'. Λέων ὁ ἐκ τῆς Χαζάρας ὁ υἱὸς αὐτοῦ ε'. Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ιζ'. Αἰρήνη δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ε'. Νικηφόρος ὁ ἀπὸ Γενέκος, η'. Σταυράκλος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, μίνας ε'. Μιχαήλ ὁ γαμερός αὐτοῦ ἔτη δ'. Λέων ὁ Ἀρμένιος, ζ'. Μιχαήλ ὁ Ἀμοραῖος μίνας θ'. Θεόφιλος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ιδ'. Μιχαήλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, κε'. Βασίλειος ὁ

Μακεδῶν ιθ'. Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ σοφός, μίνας η'. Ἀλέξανδρος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μίνας α'. Ρωμανός ὁ γέρον ὁ Ἀθάστακτος, κε'. Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς Λέοντος Πορφυρογένητος, ιε'. Ρωμανός ὁ Πορφυρογένητος, γ'. Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς.

Ἰωάννης ὁ Τζιμισχῆς, Βασίλειος ὁ Πορφυρογένητος, ν'. Κωνσταντίνος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, δ'. Ρωμανός ὁ Ἀργυρόπουλος, μίνας ε'. Μιχαήλ ὁ Παφλαγῶν, μίνας κ'. Μιχαήλ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ὁ Καλαφάτης, ε'. Κωνσταντίνος ὁ μοναχός, μίνας ζ'. Μιχαήλ ὁ Ἀποστρατηγοῦ μίνας ια'. Ἀσαάκιος ὁ Κομνηνός, μίνας γ'. Κωνσταντίνος ὁ Δούκας μίνας ιε'. Εὐδοκία ἡ Σύμβιος αὐτοῦ, καὶ οἱ τρεῖς παῖδες αὐτῆς, Μιχαήλ, Κωνσταντίνος, καὶ Ἀνδρόνικος, σὺν τῷ πατρὶ αὐτῶν ῥωμανῶ τῷ Λιογενεῖ ἀμφότεροι ἔτη δ'. καὶ μίνας γ'.

Μιχαήλ ὁ υἱὸς τοῦ Δούκα μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ τοῦ Πατρῶοῦ αὐτῆς ἔτη, ιε'. καὶ μίνας ζ'. ὅς καὶ τῆς βασιλείας ἐκπεσῶν, ἐχηροτονήθη μητροπολίτης Ἐφέσου:

Νικηφόρος ὁ Βοτανιάτης, γ'. Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός μίνας δε'. Ἰωάννης ὁ υἱὸς αὐτοῦ, μίνας ζ'. Μανουήλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, λη'. Ἀλέξιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ μίνας ιε'. Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνός,

Ἀσαάκος ὁ Ἄγγελος, Ἀλέξιος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Ἀλέξιος ὁ υἱὸς Ἰσαακίου μίνας θ'. ἡμέρας κ'. Ἀλέξιος ὁ Δούκας ὁ Μούρτζουφλος, μίνας δ'. ἡμέρας ι'. οὐ βασιλεύοντος παρεδόθη ἡ Κωνσταντινούπολις πρὸς τοὺς Λατίνους, ἐν ἔτι ιψιβ'. κατὰ τὴν ιβ'. τοῦ Ἀπριλίου μηνός, ἡμέραν β'. κατείχετο δὲ παρὰ τούτων, χρόνους νε'. μίνας γ'. ἡμέρας ιγ'. Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, ιη'. Ἰωάννης ὁ Δούκας, λε'. Θεόδωρος ὁ υἱὸς αὐτοῦ δ'. Μιχαήλ ὁ Παλαιολόγος, κδ'. ἐν τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς βασιλείας, παρεδόθη τοῖς ῥωμαίοις, ἡ Κωνσταντινούπολις, ἐν ἔτι ιψξη'. Ἰνδ. δ, κατὰ τὴν κε'. τοῦ Ἰουλίου μηνός. Ἀνδρόνικος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Μιχαήλ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδραγίκου σὺν τῷ πατρὶ, μγ'. Ἀνδρόνικος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, στεφηφορθεῖς φευρουαρίου δευτέραν: γέγονεν Αὐτοκράτωρ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει χρόνους ιγ', ἡμέρας κγ'. Ἰωάννης ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Παλαιολόγος ἐστέφθη νοεμβρίῳ ιθ': ἡμέρα δ'. τοῦ ιε'. καὶ ἐβασίλευσε χρόνους κθ':

Μανουήλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Ἀοιδημὸς, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἔποιήσας τὴν ἐγγύθειν Σύνοδον, καὶ στέρξας τὰ ἤθη τῶν Λατίνων μετὰ τοῦ ὑποστρέψαι ἐκ τῆς Συγόδου ἀπέθανε, βασιλεύσας ἔτι.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβασίλευσεν ὁ ἀοιδιμὸς ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Δράγασις ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου ἔτη 8, οὗ βασιλεύοντος ἐάλω ἡ Κωνσταντινούπολις, καὶ ἐσφάγη καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς Κωνσταντῖνος. Ἔως νῦν κυριεύεται ὑπὸ τῶν Τουρκῶν ἡ πόλις ἐάλω δὲ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐν ἔτι 798 ἡμερᾶς γ' μαζὺ κθ' πρὸς ὄρθρον εἰτα ἀφέντεψεν αὐτὴν ὁ Σουλτάν μεχαμήτης ὁ πορθήσας αὐτήν, ἔτη κη'.

Εἰτα ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Παγιαζίτης, ἔτι λα', μεθὲν ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Σουλτάν Σελίμης, ἔτι η' εἰτα ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σουλτάν Σουλαϊμάνης μετὰ τὸ βασιλεῦσαι αὐτὸς ἐπέιρε τὸ πελογράφειν ὑστερον μετὰ χρόνον α'. Ἐπολέμησε τὴν ρόδον, μήνας 5' καὶ ἐπέιρεν αὐτήν, τὴν παραμονὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως καὶ ἀφηκεν τὸν μέγαν μαῦστρον, καὶ τὰ κάτεργα αὐτοῦ, καὶ ἐπέιγεν εἰς τὴν Μάλταν καὶ ἔκαμε κάστρον.

ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΙΑ' κατάλοιπον ἀποτελούμενον ἐκ φύλλων 111 περιέχει ἀντίγραφον ἐκ τοῦ κώδικος Pal. Vatic. 367, τοῦ γνωστοῦ τούτου κώδικος, ἐξ οὗ πλεῖστα ἔχει ὁ Λάμπρος δημοσιεύσει. Τὸ ὅλον κατάλοιπον ἀποτελεῖται ἐκ δέκα φύλλων, ὧν τὸ πρῶτον μεγάλου ὀγδόου καὶ ἀνευ ἀριθμήσεως, τὰ δὲ λοιπὰ 9 μικροῦ ὀγδόου μετ' ἀριθμήσεως διὰ κυανῆς μολυβδίδος (1-9). Τῶν δέκα τούτων φύλλων ἔχει γραφῆ μόνον ἡ μία ὄψις. Τὸ πρῶτον φύλλον ἐκ τῶν ἠριθμημένων ἐννέα, τῶν τοῦ μικροῦ ὀγδόου, φέρει ἄνω σημείωσιν διὰ μολυβδίδος

«'Εκ τοῦ Παλατίνου 367 Φωτογρ. 358»

καὶ κατωτέρω διὰ μελάνης

«(λείπει φ. 94α ἢ καὶ πρότερον, ὧν ἔχω φωτογραφίας)»

Τὸ δὲ φύλλον μεγάλου ὀγδόου φέρει ἐπιγραφὴν

«'Αρχὴ σὺν θεῷ τῆς γεωμετρίας.»

καὶ σημείωσιν κάτωθεν

«Περιλαμβάνεται ἐν φύλ. 94α τοῦ Παλατίνου κώδικος 367 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ»

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ νοήσῃ ὅτι ὁ Λάμπρος ἀντέγραψε πρῶτον ἐκ τῶν φωτογραφιῶν τοῦ κώδικος Pal. Vat. 367 τὸ φύλλον 94β καὶ ἐξῆς σημειώσας ὅτι τὸ φύλλον 94α λείπει, ἔπειτα ὅμως εὐρὼν τὸ φύλλον 94α ἀντέγραψε καὶ τοῦτο καὶ οὕτω ἀπετελέσθη τὸ ὅλον ἔργον, οὗτινος εἶχε πρότερον ἀντιγράψει τὸ ἀπὸ φύλλου 94β μέρος, ὅπερ καὶ ἔχει ἀριθμῆσει (1-9). Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατί τὸ ἀντίγραφον τοῦ φύλλου 94α ἔμεινε ἀνευ ἀριθμήσεως. Κατὰ ταῦτα τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΙΑ' κατάλοιπον τοῦ Λάμπρου περιέχει ἀντίγραφον ἐκ τοῦ κώδικος Pal. Vat. 367 ἀπὸ φύλλου 94α - 97β, ἐν δὲ τοῖς φύλλοις τούτοις ὑπάρχει συνεχῆς τὸ περὶ Γεωμετρίας ἔργον. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἡ περιγραφὴ τοῦ καταλοίπου τούτου ἐν τῷ καταλόγῳ (σ. 123) ἐγένε-

νετο εσαυδήμενος, διότι οὔτε ἐκ δεκατοῶν σελίδων ἀποτελεῖται τοῦτο οὔτε περιέχει δύο ἔργα «Περὶ μέτρων καὶ σελῖς περὶ γεωμετρίας» ἀλλ' ἓν μόνον ἔργον.

Δημοσιεύων κατωτέρω τὸ ἀνωτέρω κατεῖλον τοῦ Λάμπρου σημειῶ ὅτι τὸ ἥμισυ, ἔλλείπει ἐν τῷ τυπογραφίῳ τοῦ καταλλήλου στοιχείου, σημειῶ κατ' ἀνάγκην διὰ τοῦ ς'. Ἄξιον σημειώσεως ἐπίσης θεωρῶ ὅτι ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Frid. Hultsch «Metrolog. script. reliquiae» εὐρίσκομεν σχετικῶς καταμετρήσεις ἰδία πλοίων (πρβλ. ἰδίᾳ σ. 202 ἔ.).

Κ. Ι. Δ.

Ἀρχὴ σὺν Θεῷ τῆς γεωμετρίας

Χρῆ γίνεται, ὅτι ἡ τῆς γεωμετρίας ἐπίνοια εὐρηται παρὰ τῶν Αἰγυπτίων. Διὰ γὰρ τὸ ἐξέρχεσθαι τὸν Νεῖλον καὶ ἀρδεύειν πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον πολλὰ χωράφια ἀπώλοντο. πολλοὶ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀπόδρασιν οὐκ ἦν δυνατόν γνωρίσαι αὐτοῖς τὴν ἰδίαν γῆν διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καθὼς εἴρηται, ἀπολέσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐπενόησαν οἱ τοιοῦτοι τὴν τοιαύτην ἐπίνοιαν. Καὶ ποτὲ μὲν μετὰ τοῦ σχοινίου μετροῦσιν αὐτὴν, ποτὲ δὲ καὶ μετὰ καλάμου, καὶ διὰ τῶν τοιούτων γινώσκει ἕκαστος τὰ ἴδια χωράφια.

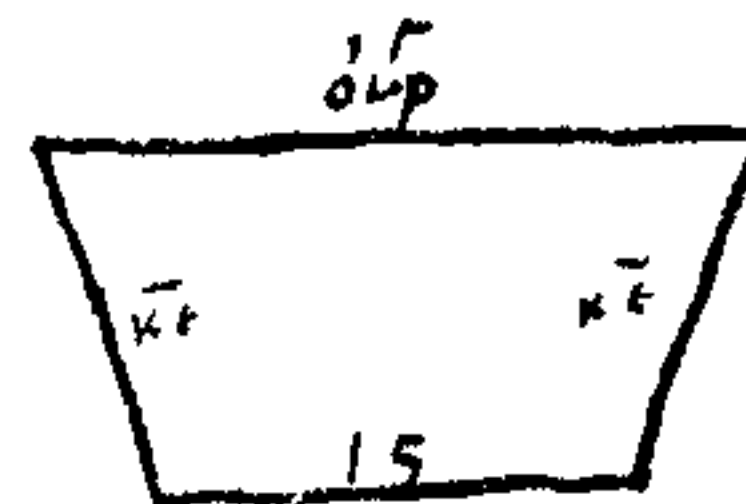
Ὅφειλε δὲ ἔχειν τὸ σχοινίον μετ' οὐ μέλλεις μετρᾶν οὐργίας δέκα· ἡ δὲ οὐργία ὀφείλει ἔχειν σπιθαμὰς ὅσ' ἵγουν γρόνθους ἐσφιγμένους κζδς'. ἕκαστη γὰρ σπιθαμὴ τρεῖς γρόνθους ἔχει, ὁ δὲ γρόνθος τρίτον ἐστὶ τῆς σπιθαμῆς, λέγεται δὲ καὶ τέταρτον διὰ τὸ τέσσαρα δάκτυλα ἔχειν, πλὴν καὶ ὁ ἀντίχειρος ἐσφιγμένος ὀφείλει εἶναι.

Ὅταν γὰρ ὀφείλῃς ποιῆσαι τὴν οὐργίαν σου, μέτρησον γρόνθους κζ' ἐσφιγμένης τῆς χειρὸς τοῦ ἀντιχειροῦ σου· εἰς δὲ τὸν κζ' ὀφείλει ἀπλόνειν τὸν ἀντίχειρον. Ὁ γὰρ ἀντίχειρ τρίτον ἐστὶ τῆς σπιθαμῆς, ὅνπερ ἀπεχαρίσατο ὁ βασιλεὺς κῶρ Μιχαὴλ τοῖς χωράφιας, ὅπερ ἀναδιβάσσεται ὁ τοιοῦτος πολλῆς γῆς εἰς τὴν μέτρησιν.

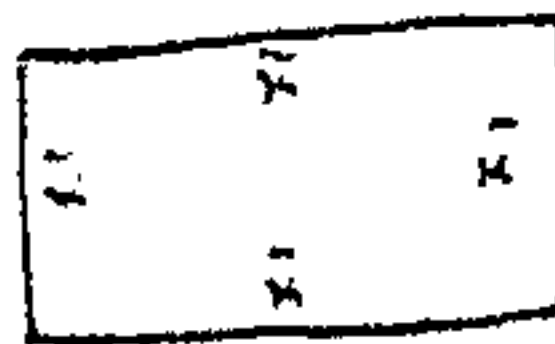
Γινώσκει δὲ, ὅτι ὁ μόδιος ἐπαίρει Ης' τεσσαράκοντα θάλασσας, τοῦ μοδίου ἡ γῆ ἔχει οὐργίας μετρούμενας καὶ συμπηφιζομένας διακοσίας καὶ οὕτως ὀφείλεις ποιεῖν καθὼς καὶ διδάσκεισαι.

Πλὴν ὀφείλεις ἐπιγινώσκειν καὶ τοὺς ἀέρας κελῶς, τὴν τε ἀνατολήν, τὴν δύσιν, τὴν ἄρκτον καὶ τὴν μεσημέριαν· ἡ γὰρ ἀνατολή ἀείποτε ἐστὶν ἡ κεφαλὴ· καὶ οὕτως ὀφείλεις καταλογίζεσθαι τὴν κεφαλὴν τοῦ χωραφίου τὴν βλέπουσαν τὴν ἀνατολήν. Εἰ δὲ κείτα· τὸ χωράφιον ἐπὶ πλαγίου καὶ ἴσους, κείτα ἡ ἀνατολή εἰς τὸ κάτω χῶμα τοῦ χωραφίου καὶ ἐκεῖσε θέλει καταλογίζεσθαι, ἐνθ' αὖ καὶ καταρρέουν τὰ ὕδατα.

Ἐάν δὲ καὶ περιορισμὸν χωρίου θέλεις ποιῆσαι, εἰ μὲν ἔχει τὸ μετρούμενον χωρίον ἕσωθεν τοῦ περιορισμοῦ ῥύακα καὶ ὀρεινὰ καὶ πολλοὺς τόπους, ὀφείλει ποιῆσαι καὶ οὕτως μετρεῖν ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς καθέδρας τοῦ χωρίου.



Χωράφιον οὐ ἢ κεφαλὴ ἔχει οὐργίας κ καὶ ὁ ποὺς οὐργίας ις, εμοῦ λ. ἔχει δὲ καὶ τὰ ἐν πλάτος οὐργίας κε καὶ τὸ ἕτερον κε εμοῦ ν. Ἰφείλε δὲ ἀπὸ τούτων τὰ ἡμίση τῶν λς καὶ τὰ ἡμίση τῶν ν, καὶ μένουσιν οὐργίαι ιη καὶ κε, τὰ δὲ ἄλλα ῥίψον τελείως. Εἰθ' οὕτως ἐρώτα τὰ ιη μετὰ κε οὕτως ιη, κ, τς, καὶ ιη ἐπὶ ε, η, εμοῦ τὰ ἀμφοτέρω οὐργίαι υν, καὶ ἐστὶ γῆ μοδίων δς. Αἰ γὰρ διακόσια οὐργίαι ψηφιζονται γῆ μοδίου ἑνός, καὶ αἰ ν δς.



Ἐτερον χωράφιον ἰσοτετράγωνον, οἷον ἔχει ἡ κεφαλὴ οὐργίας κ καὶ ὁ ποὺς κ καὶ τὰ δύο πλάγια ὁμοίως ἀνά οὐργίας κ, τὰ ἡμίση πάντων ἀπόλυε παντελῶς, τὰ δὲ ἕτερα κ μέσασον

1. ἐπίνοια 2. νῆλον 6. ἐπίνοιαν 9. μέλλ 10. (καὶ κατωτέρω) σπηθμ σπηθμω 11. (καὶ κατωτέρω) σπηθμω 13. (καὶ κατωτέρω) ὀφείλ' 17. ἀπλώνειν 18. μχα 19. μέτρησιν

1. ἐπέρει 3. καθὼς ἐκ τοῦ καθὼς 8. ἴσους 9. θελ' 12. ὀρεινὰ κατωθεν τοῦ στ. 10. σχῆμα ἀμυδρόν, ἐπαναλαμβανόμενον κανονικώτερον ἐν ἀρχῇ τοῦ φ. εἶνα, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τοῦ φ, 94δ μένει κενόν 13. ποὺς 19. ιη' ἢ ε'

μέσα, και έρώτα τὰ κ μετά κ, και γίνονται υ και έστι: γή μοδίων δύο.



"Έτερον χωράφιον μακροτετράγωνον, οίον· Έχει ή κεφαλή ούργλας ι και ο πούς ούργλας ι, τὰ δύο πλάγια ανά ούργλας λ· απόλυε πάντων τὰ ήμισση ήγουν τὰ ι και τὰ λ, τὰ δε έτερα ι και τὰ λ κράτει και ψήφισον ούτως ι επί λ, τ και έστιν ή, γή μοδίων ας ήγουν τὰ σ μοδίων ενός και τὰ ρ ήμισου.



"Έτερον τριγωνοειδές, έπερ έχει τὸ εν μέρος σχοινία ν και ή πόδωσις έτερα ν, τὸ δε έτερον μέρος σχοινία μ, και από μέν τῶν μ απόλυε τὰ κ, τὰ δε κ κράτει, και εκ τῶν τοιούτων κ μέσασε αὐτὰ και χωρίσας τὰ ι έρώτα τὰ ι μετά ν τοῦ ενός πλάγιου και τὰ άλλα ι μετά άλλα ν τοῦ έτέρου πλάγιου, ήγουν ι επί ν. φ και ι επί ν, φ, έμοθ τὰ άμφοτέρα κ, τὰ ήμισση φ και έστι γή μοδίων ες ήγουν τὰ φ.

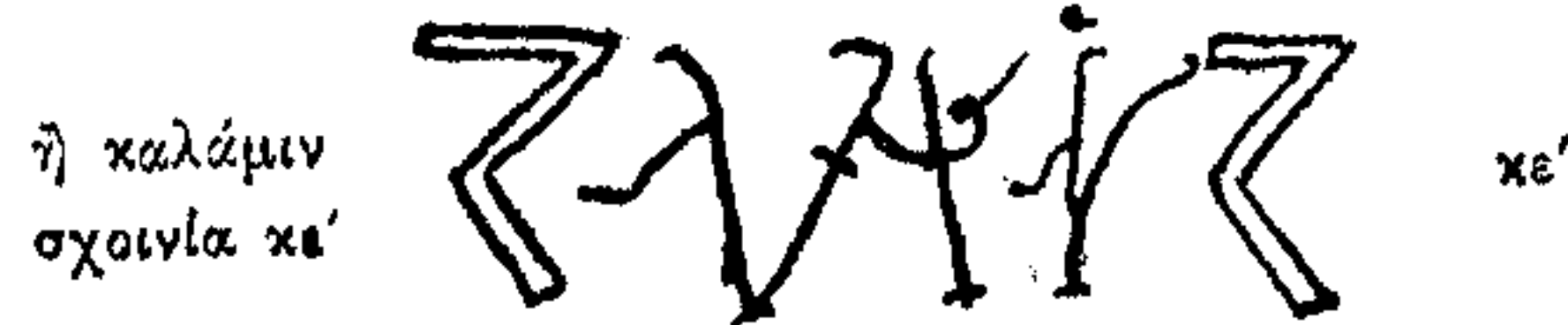
"Άλλη μέθοδος τῆς άμπέλου

"Οφείλει έχειν τὸ καλάμιν σπιθαμὰς 15 ήγουν τέταρτα με' ή γάρ σπιθαμή έχει τέταρτα γ'. ή ούργλα έχει σπιθαμὰς θ βασιλικὰς και ή πήχυς σπιθαμὰς ες'. ή πήχυς έχει παλαιστὰς δ. δακτύλους 17. ή πήχυς ο εὐθυμετρικὸς έχει σπιθαμὰς α, δακτύλους 17, ο πήχυς έχει ολικῶς ας', δακτύλους 17 και η, ήγουν κδ και έχει τὸ μονολίσκιν φάλεις α, τὸ διλίσκιν β, εἰς δε τήν άννόναν κατὰ τὸ έθιμον τόπου. εἰς δε τὸ κόπρισμα αἱ πέντε χιλιάδες έχουν υπέρπυρα α, μιλιάρσια γ και τὰς άννόνας καθὼς έχει τὸ έθιμον τοῦ τόπου, ή δε σούδα καθὼς έχει τύπον τὸ κύλισμα, ούτως και τοῦτο· έστιν δε ούτως :



"Έχει ή κεφαλή καλάμια κσ και τὰ δύο πλά-

για καλάμια μγ. Τὰ μέν ήμισση άφες, τὰ δε ήμισση κράτει, ήγουν τὰ ε' τῶν κσ εἰσι ιγ και τὰ ήμισση τῶν μγ, κας'. εἰθ' ούτως τρίπλασον τὰ ιγ και τὰ κας. οὔτως || γ ιγ, λθ. Ἴδου έποίησας τὰ ιγ, λθ· φ. 910 τρίπλασον και τὰ κας' και γίνονται εδς. λοιπὸν έρώτα τὰ λθ μετά εδς, και ενθα αναβιβασθη ο αριθμὸς αὐτῶν έστι τόσων φυτῶν ε' άρι- 5 πελών, και λέγεις ούτως· λ ή ε, αω' λ ή δ, ρκ. Ἴδου τὰ λ μετά εδς έγένοντο λεπτὰ ή φυτὰ αθκ' άπέμειναν και τὰ θ τῶν λ, και εἰπέ οὔτως· έρώτα και αὐτὰ πρὸς τὰ εδς, θ ή ε, φμ και θ ή δ, λσ και τὰ ε' τῶν λθ, ιθς· έχεις και ὡδε λεπτὰ φηες ένωση και αὐτὰ μετά τῶν άλλων, ήγουν μετά τῶν αθκ, και γίνονται αὐτὰ μετ' εκείνα 10. έμοθ τὰ άμφοτέρα λεπτὰ ήγουν φυτὰ χιλιάδες 6ς και φυτὰ ιες. εἰσι και τὰ φυτεύματα τῶν άμπέλων τῆς θουράκης τὸ καλάμιν, ο φείλει έχειν γρόνθους μθ, και ιδου ο τόπος τοῦ σημαδίου τοῦ άμπελλίου.



"Έχει τὸ εν πλάγιον καλάμια κε και τὸ έτερον πλάγιον καλάμια 15 μιον κε, έμοθ ν' ψήφισον τὰ κε μετά κε ούτως· κ ή κ, υ' κ ή ε. ρ. ε ή κ, ρ και ε ή ε, κε και έστι ο άμπελῶν φυτῶν ψν



θέμα τοῦ Ὀφικίου. Ὀφείλει έχειν τὸ καλάμιν σπιθαμὰς 16. Έχει ή κεφαλή καλάμια ε και ή πόδωσις καλάμια ε, έμοίως και τὰ δύο πλάγια καλάμια ι· απόλυσον παντελῶς τὰ ήμισση τοῦ- 20 των και τὰ ήμισση κράτει, ήγουν τὰ ιε και τὰ πλάγια αὐτὰ || τὰ ιε, φ. 96β

3. μακροτετράγωνον 6. ι ή λ 9. τριγωνοειδές 10. πόδωσις 15. ι ή ν ι ή ν 17. Καλάμην (και κατωτέρω) σπηφμ 20. πήχυς. 20. παλαιτὰς 22. μονολίσκην διλίσκην διλίσκην 22. άνόναν.

καὶ εἰπέ οὕτως γ, ιε. με καὶ εἴη' οὕτως πεντεκαίδεκαπλασίασον τὰ με οὕτως ιε ἢ μ, χ καὶ ιε ἢ ε, σε, καὶ ἔστι τὸ τοιοῦτον ἀμπέλιον κλημάτων γσε.

Ἔτεροι μέτροι ἀμπελικοί· πῶς δεῖ νοεῖν τὸν βλεπόμενον τόπον πύσων χιλιαδῶν ἐστὶν εἰς μέτρον τοῦ κόλπου. Δέον μετρᾶν τὸν βλεπόμενον τόπον διὰ τεσσάρων, ἴγουν ἐκ πλαγίων καὶ κεφαλῆς καὶ ποδῆς, καὶ εἰ μὲν εὐρίσκεις τὸ ἐν πλάγιον πλεον παρὰ τὸ ἕτερον καὶ ἡ κεφαλὴ τῶν ποδῶν, δανείζει ὁ πούς τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ ἐν μέρος δανείζει τὸ ἕτερον, καὶ γίνονται ἀμφοτέρα ἐξ ἰσότητος· καὶ γὰρ εὐρίσκεται· ὁ μετρούμενος τόπος πρὸς μὲν τῇ κεφαλῇ ἔχειν καλάμια τ, πρὸς δὲ τῶν ποδῶν καλάμια ζς, ἴγουν ιγς· πρόσθετες μετ' αὐτῶν καὶ τὰ ἡμίση, τῶν ιγς ἴγουν τὰ τς καὶ γίνονται τὰ ἀμφοτέρα κ. ἴσαύτως δὲ ἔχεις καὶ τὸ ἐν πλάγιον καλάμια κδ, τὸ δὲ ἕτερον κς. Ἴδου τῶν δύο πλαγίων καλάμια ν· πολυπλασίασον τὰ κ μετὰ ν, ἴγουν εἰκοσάκις πενήκοντα ρ καὶ ἔστι ὁ τόπος οὗτος χιλιάδος μιᾶς.

Ἔτερον μέτρον τῆς γῆς

Ὅφειλει ἔχειν τὸ σχοινίον ὁποῦ μετρεῖ τὴν γῆν οὐργίας ιβ καὶ ἐκάστη οὐργία σπιθαμὰς θ, ὁμοῦ σπιθαμὰς ρη. Νῦν ἴδαιεν καὶ τοῦ σγμαδίου τὸν τόπον.

Ἔχει ἡ κεφαλὴ ν καὶ ἡ πόδιωσις ν, ὁμοῦ ρ. Ἰὰ ἡμίση τούτων ἄφες. Ἔχει καὶ τὸ πλάτος σχοινία π καὶ τὸ ἕτερον π. Ἄφες καὶ αὐτῶν τὰ ἡμίση, καὶ πολυπλασίασον τὰ ν μετὰ π, καὶ γίνονται δ. Ἴδου τοσοῦτων μοδίων ἐστὶν ἡ τοιαύτη γῆ, καὶ τὸ μέτρον τοῦ σγμαδίου.



Μέτρησον καὶ τὸν τοιοῦτον ἄλωνοειδὲς τόπον γύρωθεν ὅλον μετὰ τὸ σχοινίον, εἶτα ὅσοις εὐρεθῇ ὁ ποσὸς μέρισον αὐτὰ εἰς τέσσαρας μερίδας ἐξ ἴσου, καὶ εἰ μὲν εὐρεθῇ σχοινία π τὸ ὅλον, ὕφειλε τὰ μ, καὶ πολυπλασίασον αὐτὰ τὰ μ μετὰ ἕτερα μ, || καὶ γίνονται ρχ, καὶ τὰ μὲν ἡμίση τῶν ρχ ρίψε παντελῶς, τὰ δὲ ἡμίση κράτει, ἴγουν τὰ ω, καὶ ἔστι ὁ τοιοῦτος τόπος μοδίων ω.



Handwritten notes and diagrams on page 83. At the top, there are several lines of cursive text. Below this, there are two triangles. The first triangle has vertices labeled with Greek letters and contains the text 'ἡμίση' and 'ιδου'. The second triangle is similar and also contains 'ἡμίση' and 'ιδου'. To the right of these triangles is more handwritten text, including a circled diagram with the word 'αἴμα' (aima) written inside. At the bottom of the page, there is a large block of handwritten text, including the word 'Πανομοιότυπον' (panomoiotypon).

Πανομοιότυπον τοῦ φύλλου 97a

8 πούς 17. ὄρ 19. σίμαδ 21. πλατ 24. σίμαδ 25. ἄλω-
νοειδὲς 27. ἐξίσου 30. ρίψαι

Ἐτέρα γῆ ἄρμενον. Ἔχει ἡ πόδιωσις σχοινία εἰ καὶ ἡ κεφαλὴ σχοινία κ' μέσασον αὐτὰ καὶ κράτει τὰ ιε, ἔχει δὲ καὶ τὸ πλάγιον λ καὶ τὸ ἕτερον λ, ἵγουν ξ' κράτει τὰ ἡμίση τοῦ ξ καὶ τὰ ἄλλα ἄφες καὶ πολυπλασίων τὰ ιε σχοινία μετὰ λ, καὶ γίνονται ὑν' τὸ ἡμίση τῶν υν, σκε, καὶ ἰδοὺ ἐνὶ γῆ μοδίου ἐνὸς καὶ π... τὸ ε' ἵγ... ὄγδον τοῦ μοδίου· τὰ γὰρ σ ἔχουσι μόδιον α, τὰ δὲ κε ὄγδον.

Ἐτερον χωράφιον τριγώνιον σκουταροειδές. Ἔχει ὁ πούς οὐργίας μ καὶ τὰ δύο πλάγια οὐργίας η. Τὰ ἡμίση τούτων κ καὶ με Πολυπλασίων τὰ κ μετὰ με, καὶ γίνονται κς, καὶ ἔστι γῆ μοδίων δς.

Ἐτερον τριγώνιον. Ἔχει ὁ πούς σχοινία ιδ καὶ τὰ δύο πλάγια σχοινία κη· τὰ ἡμίση τούτων ζ καὶ ιδ. Πολυπλασίων τὰ ζ μετὰ τῶν ιδ καὶ γίνονται ηη· καὶ ἔστιν ἡ γῆ μοδίων μθ.

Ἐτερον ἄλωνοειδές. Ἔχει ὁλόγυρα σχοινία η. Τὰ ἡμίση τούτων ἄφες καὶ τὰ ἡμίση κράτει, ἵγουν τὰ τέσσαρα. Εἰθ' οὕτως πολυπλασίων τὰ δύο μετὰ ἕτερα δύο καὶ γίνονται τέσσαρα, καὶ ἔστι ἡ γῆ μοδίων δύο.

Ἐτερον μέτρος τῆς γαιομετρίας

Ἡ τοποθεσία ἡ ἔχουσα καθαροὺς τέσσαρας ἀέρας, καὶ ἔχουσιν ἂν ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσιν ἀνά σχοινίων λη καὶ ν, εἴτε καὶ πλείονα ἢ ἔλαττον. Ὀφείλει μετῶσθαι, ἢ εἰς τάξιν γυρομέτρου καὶ ἐνοσθαι τὰ ἀμφοτέρω σχοινία, εἴτε διώκεσθαι τὰ ε, τὰ δὲ ε τὴ περιλαμβανόμενα διαιρεῖσθαι καὶ αὐτὰ εἰς δύο καὶ ἐρωτᾶσθαι ταῦτα τὰ ε μετὰ ἑτέρων ε καὶ τὸν ἀναριθμοθέντα ἀριθμὸν πάλιν μερίζειν εἰς δύο, καὶ ἔστι τὸ ἐν μέρος τοῦ || μερισθέντος ὁ μοδιακός, καθὼς καὶ πρότερον ἐσχηματίσθησαν καὶ μεμέτρηνται. Εἰ δέ γε πολλάκις εὐρεθῶσιν ἐπάνω τῶν σχοινίων οὐργία η ἢ μία ἢ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ εἰς ποσὸν τὸν ἀριθμὸν τοῦ σχοινίου λείψει οὐργία μία, ὀφείλεις πρῶτον συμψηφίζειν καὶ μοδίζειν τὰ σχοινία καὶ ἔπειτα τὰς οὐργίας καὶ ἀναριθμῶσθαι καὶ αὐτὰ καθὼς καὶ προερμηνεύσαμεν καὶ ἐσχηματίσαμεν.

- 2. μέσασον
- 7. χφ σκούταροειδές
- 14. ἄλωνοειδές
- 21. ἐνοσθαι.
- 22. διώκεσθαι
- 26. μεμέτρηνται
- 28. σύμφιζειν

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Μεταξὺ τῶν μὴ καταγραφέντων ὑπὸ τοῦ Γ. Χαριτάκη καταλόγων τοῦ Σ. Λάμπρου καταλέγονται καὶ τὰ ἀκόλουθα τρία κατάλοιπα, περιέχοντα διαλέξεις γενομένας ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Παρνασσοῦ.

1) Το κατάλοιπον τοῦτο ἀποτελούμενον ἐκ φύλλων 51 μεγάλου τετάρτου γεγραμμένων ἐπὶ τῆς μιᾶς ὕψεως περιέχει τὰς κεντρικὰς ἰδέας τριῶν διαλέξεων γενομένων ἐν τῷ Παρνασσῷ περὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ἀγορᾶς τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Ἰπποδρόμου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἰδοὺ τὸ προοίμιον τῶν διαλέξεων τούτων

«Προεκήρυξα τρεῖς διαλέξεις, ἀγορὰ Ἀθηνῶν, ἀγορὰ Ρώμης, ἰπποδρόμος Κωνσταντινουπόλεως. Τὰ μαθήματα ταῦτα δὲν θὰ εἶνε αὐτόχρημα ἀρχαιολογικά, ὡς ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς. Ἡ ἀρχαιολογία θὰ εἶνε κατ' αὐτὰ ἀναπροσπάστως συνδεδεμένη πρὸς τὴν ἱστορίαν. Ἀλλ' οὔτε τὴν ἐξάντλησιν τῶν παρουσιαζομένων ἀρχαιολογικῶν ζητημάτων σκοπῶ, τοῦθ' ὅπερ ἀδύνατον διὰ τὸ μεμετρημένον τοῦ χρόνου, οὔτε τὴν ἔκθεσιν πλήρους ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Ρώμης, τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ὅπερ ἀκατόρθωτον ἐν ᾧρα μιᾷ. Ἀλλ' ἐξέλεξα τὰ θέματά μου οὕτως ὥστε νὰ προφθάνωμεν νὰ ρίψωμεν ἐν βλέμμα εἰς τὴν τοπογραφίαν ἅμα καὶ εἰς τὸν δημόσιον ἰδίως βίον τῶν Ἀθηναίων, τῶν Ρωμαίων, τοῦ Βυζαντίου καὶ εἰς τὰς ἱστορικὰς τῶν λαῶν ἐκείνων περιπετείας, καθ' ὅσον ἀνδίδονται πρὸς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, τὸ Forum Romanum τοῦ ἰπποδρόμου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν παρ' αὐτῷ κειμένην Ἀγίαν Σοφίαν. Ἄν ὁ ἐκλέγων τοιαῦτα θέματα καὶ ἀναλαμβάνων πρὸ ὑμῶν τὴν περὶ αὐτῶν διδασκαλίαν ἦτο ἄλλος πλὴν ἐμοῦ, θὰ εἶχαι εὐκαιρίαν νὰ παραστήτε εἰς θεάματα ἀληθῶς διδακτικῶς κατα. εἰς σκηνὰς πολυκινητοῦ καὶ πολυπλόκου, εἰς δράματα πολλοὺς συγκινητικὰ, εἰς εἰκόνας χαρακτηριστικωτάτας καὶ θάπεκομίζετε ἐκ τῶν τοιούτων διαλέξεων διδασκαλίαν ἅμα καὶ τέρψιν, ἐντυπώσεις ζωηρὰς καὶ συγκινηθεῖς ἐνίοτε βαθείας, ἀλλ' ἐγὼ τοιαύτας ἀξιώσεις δὲν ἔχω, θὰ εἶμαι δ' εὐτυχῆς ἂν μόνον δὲν σᾶς κουράσω.»

Δυστυχῶς αἱ διαλέξεις αὐταὶ δὲν δύνανται νὰ δημοσιευθῶσιν, ὡς περιέχουσαι μόνον τὰς κεντρικὰς ἰδέας, ὅστινας ὁ Λάμπρος, κατὰ τὸ σύστημα, ὅπερ ἠκολούθει συχνάκις ἐν ταῖς διαλέξεσιν αὐτοῦ, ἀνέπτυσεν ἐκ τοῦ προχείρου ἔπειτα αὐτοσχεδιάζων.

2) Τὸ δεύτερον τῶν καταλοίπων τούτων ἀποτελούμενον ἐκ φύλλων 18 μεγάλου τετάρτου γεγραμμένων ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἐπὶ τῶν δύο ὄψεων περιέχει τὰς κεντρικὰς ἰδέας διαλέξεων γενομένων ἐν τῇ Παρνασσῷ περὶ τῆς Ἑλληνίδος γυναικὸς ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Εἰς τὸ ἕξω μέρος τοῦ τελευταίου φύλλου ἔχει ὁ Λάμπρος διὰ μολυβδίδος γράψει

«Μαθήματα περὶ Ἑλληνίδος γυναικὸς ἐν τῇ ἀρχαιότητι.

Ἐν τῷ Παρνασσῷ 1874»

Δυστυχῶς καὶ αἱ διαλέξεις αὐταὶ δὲν δύνανται νὰ δημοσιευθῶσιν ὡς περιέχουσαι μόνον τὰς κεντρικὰς ἰδέας.

3) Τὸ τρίτον κατάλοιπον ἀποτελούμενον ἐκ δύο τετραδίων καὶ ἑννέα φύλλων μικροῦ ὀγδόου περιέχει τὸ κείμενον διαλέξεων περὶ δημοτικῆς ποιήσεως γενομένων ὑπὸ τοῦ Λάμπρου κατὰ τὸ 1879 ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Παρνασσῷ. Ἐξώθεν ἀναγινώσκουμεν τὰ ἀκόλουθα

Περὶ δημοτικῆς ποιήσεως

(ἐν Παρνασσῷ)

1879

Τὸ πρῶτον τετράδιον ἀποτελούμενον ἐκ σελίδων ἠριθμημένων πεντήκοντα περιέχει τὴν πρώτην διάλεξιν γενομένην κατὰ ἀμείωσιν τοῦ Λάμπρου ἐν τῷ περιθωρίῳ «22 Νοεμβρίου 1879» καὶ φέρουσαν ἐπιγραφὴν «Περὶ τῆς μεσαιωνικῆς ποιήσεως τῶν Ἑλλήνων». Τὸ κείμενον τῆς διαλέξεως ταύτης εἶνε πλήρες καὶ δύναται νὰ δημοσιευθῇ.

Τὸ δεύτερον τετράδιον ἀποτελούμενον ἐκ σελίδων ἠριθμημένων δέκα καὶ ὀκτώ, τῶν λοιπῶν ἀποσχισθεισῶν, δὲν γνωρίζω διὰ τινα λόγον, περιέχει τὴν δευτέραν διάλεξιν γενομένην κατὰ ἀμείωσιν τοῦ Λάμπρου ἐν τῷ περιθωρίῳ «29 Νοεμβρίου 1879» καὶ φέρουσαν τὴν αὐτὴν, ἢ καὶ ἡ πρώτη, ἐπιγραφὴν. Τὸ κείμενον τῆς διαλέξεως ταύτης ἔχει γραφὴν μέχρι τῆς 14 σελίδος, ὡς καὶ τὸ τῆς πρώτης πλήρες, ἀπὸ τῆς 14 ὅμως σελίδος γράφονται μόνον αἱ κεντρικαὶ ἔννοιαι. Κατὰ ταῦτα δὲν δύναται νὰ δημοσιευθῇ καὶ ἡ διάλεξις αὕτη τοσοῦ-

τω μᾶλλον καθ' ὅσον, ὡς ἀνωτέρω ἀνέφερον, εἶνε καὶ ἑλλιπὴς τοῦ μεγαλειτέρου μέρους αὐτῆς ἀποσχισθέντος 1

Τὰ ἑννέα φύλλα περιέχουσι πάλιν τὰς κεντρικὰς ἰδέας τρίτης διαλέξεως ἢ πιθανῶς, τινὰ τοῦλάχιστον τούτων, ἀναπληροῦσι τὰ ἐλλείποντα τῆς δευτέρας καθ' ὅσον ἐν αὐτοῖς γίνεται ἰδίᾳ λόγος περὶ νεωτέρας ποιήσεως καὶ δὴ περὶ τοῦ ἔρωτος ἐν τῇ δημοτικῇ ἡρώδι ποιήσει. Ἐννοεῖται οὐδὲ λόγος δύναται νὰ γείνη περὶ δημοσιεύσεως

1. Ἐν ἀρχῇ ὁμιλεῖ ὁ Λάμπρος δι' ὀλίγων περὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καὶ Συνεσίου ὡς ποιητῶν, ἔπειτα ἐπαναλαμβάνει τὸν ἐπίλογον τῆς πρώτης διαλέξεως καὶ ἐκ τούτου λαμβάνων ἀφορμὴν ὁμιλεῖ δι' ὀλίγων περὶ τῆς καθομιλημένης γλώσσης καὶ τῆς νεωτέρας ποιήσεως. Περὶ τῆς δημοτικῆς γλώσσης ὁμιλεῖ ὁ Λάμπρος καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ διαλέξει, ἐν ἣ ἀναπτύσσει ἰδίως τὸ ζήτημα τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ ποιήσεως. Ἴδου τί γράφει περὶ τῆς δημοτικῆς γλώσσης

Ἐπῆρξε καιρὸς καθ' ὃν ἐνομιζέτο ὑπὸ τῶν ἐν Εὐρώπῃ σοφῶν ὅτι ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα ἦτο γέννημα τῆς παρακμῆς τῶν μετὰ τὴν ἄλωσην τοῦ Βυζαντίου χρόνων. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ χρόνου μάλιστα καθ' ὃν ὁ γερμανὸς καθομιλητὴς Krauss, γνωστότερος ὑπὸ τὸ ἐκλατινισθὲν ὄνομα Crusius, ἀπέτεινε πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἐρώτησιν τί ἄρα γίνονται οἱ ἀπόγονοι τῶν πάλαι Ἑλλήνων, τίς ἡ τύχη, ἡ γλῶσσα, τὰ μνημεῖα, ἡ ἱστορία των καὶ ἀπαυθίς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἤρχισε νὰ μελετᾷ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα καὶ κατέθηκε τῶν ἐρευνῶν του τοὺς καρποὺς ἐν τῇ διασημῇ συγγραφῇ του, τῇ Τουρκογραφίᾳ, ὁρθότεραι ἐπεκράτησαν ἰδέαι. Σήμερον οὐδεὶς ἀμφιβάλει ὅτι ἡ σήμερινὴ δημοτικὴ λεγομένη ἢ καθομιλητὴ μὲν γλῶσσα δὲν εἶνε γέννημα ἀποβολιμαῖον τῆς γῆς, ἀλλὰ πάντες ἀποδέχονται ὅτι εἶνε γνησίον καὶ βαθυμαῖον προῖόν τοῦ ἔθνους, ὅπερ συνέζησε μετ' αὐτοῦ καὶ συνηλωσθή, ἀλλ' οὐτινος αἱ ἀρχαὶ καὶ αὐτῆς τῆς νομιζομένης παραφθορᾶς ἀνάγονται εἰς χρόνους πολλάκις ἀπωτάτους. Δὲν εἶνε ἡ νέα ἡμῶν γλῶσσα οὔτε παραφθορὰ καὶ παρακμή, οὔτε θυγάτηρ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, καθὼς αἱ ρωμαϊκαὶ τῆς λατινικῆς κατὰ τὰς ὠραίας λέξεις πολυπλασίοντος Ἑλλήνος λογίου, τοῦ προῦτος ἀποθανόντος Μαυροφρόδου, «αὐταὶ μὲν εἶνε νέοι βλαστοὶ ἐκ τῆς ρίζης τοῦ μαρανθέντος, ξηρανθέντος, περικοπέντος, ἐμβολιασθέντος ἢ καὶ μεταφυτευθέντος κορμοῦ τῆς λατινικῆς ἀναβλαστήσαντες, ἐκεῖνη δὲ ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος παλαιὸς κορμὸς, πολυτρόπως μὲν κολασθεὶς, περικοπεὶς, κλωνιάς τινας ἀποξηρανθεὶς, ἀλλὰ νέος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κλάδος ἀντὶ τῶν ξηρανθέντων ἀναδόσας, οὐδέποτε ἐξαντληθεὶς τὴν ζωτικὴν ἰκμάδα, δυνάμενος δ', εὐτυχῶν περιστάσεων καὶ θεοπέρας τυχῶν νὰ ἀναθάλη πάλιν καὶ ἀποβῇ ἀμφιλαφὴς καὶ βαθύσκιον δένδρον» Μαυρ. Δοξίμων, σελ. 31). Τοιαύτης οὐσης τῆς δημοτικῆς λαλομένης ἡμῶν γλώσσης δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ποῦ εἶνε αἱ ἀρχαὶ τῆς· αἱ ἀρχαὶ τῆς εἶνε εἰς τὸν Ὀμηρον καὶ τὸν Ἡσίοδον, ἢ πρόδοός τῆς εἶνε γιαν-

τοῦ περιεχομένου καὶ τῶν φύλλων τούτων, ἐν οἷς ἡ σκελετὸς μόνον ὑπάρχει, εἰς τὸν ὅποιον μόνον ὁ Λάμπρος διὰ τῆς γνωστῆς αὐτοῦ εὐφραδείας ἠδύνατο νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ζωὴν.

Κ. Ι. Δ.

Περὶ τῆς μεσαιωνικῆς ποιήσεως τῶν Ἑλλήνων

Ἀπὸ τινων ἐπιτῶν πυρετώδης πρκατηρεῖται διατριβή, περὶ τὰ δημοτικὰ ἠμῶν ἔπηκτα, περὶ τὴν δημοσίευσιν ἀνεκδότων μεσαιωνικῶν ἐπῶν, περὶ τὴν μελέτην καὶ ἀνεύρεσιν τῶν ἀρχῶν, αἵτινες διε-

ταία ἐπὶ τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων. Μηδὲ νομίσητε ὅτι ὁ σύγχρονος τοῦ Δημοσθένους Ἀθηναῖος ἐλάλει τὴν γλῶσσαν τὴν ἑλληνικὴν οἷον ἐφαφεν αὐτὴν ὁ μέγας συμπολιτὴς τοῦ ῥήτωρ. Θαυμάζομεν ἐνίοτε ἀναγινώσκοντες τὰς περιουθέντας αἰγυπτιακὰς πιπύρους ἐπὶ τῇ γλώσσῃ αὐτῶν.

«Ἐάν μάχουσαι μετ' ἐσὺ οἱ ἀδελφοί σου, γράφει ἱεροκλῆς τις τοῦ Η' μ. Χ. αἰῶνος, ἔλθε εἰς οἶκόν μου καὶ κάτισσον ἕως ἰδοῦμεν τί μέλλομεν ποιεῖν. Μὴ ἀμελήσῃς γυῖνον μοι περὶ τῆς σωτηρίας καὶ τοῦ ποῦ μου γοργευσον μετὰ τοῦ χωρίου. . . . Ἔτι δύο ἡμέρας ἔχομεν καὶ θάβισομεν εἰς Πηλοῦσι. Ἀσπάζεσθαι ὑμᾶς Μέλας πάντας κατ' ἰνομα.»

Ἐν τοῖς πιπύροις ἐκείνοις θὰ εἴρητε γενησμένας τὰς λέξεις *περιστέ- ρια, χεῖραν, χελιδόνα, εὐμορφη, ἀνοίγω τοὺς ὀφθαλμούς μου, κλαίγω εἶπα, εἰπήτε*.

φαντάσθητε τὴν γλῶσσαν ταύτην ἢ ἀνέφερα ἤδη δείγματα ἐκ τῶν πρώτων αἰῶνων μ. Χ. ἢ π. Χ. κατὰ τὴν πέμπτην ἢ ἕκτην ἢ ἑβδόμην ἑκατονταετηρίδα. Νομίζετ' ἴσως ὅτι οἱ σύγχρονοι τοῦ Γρηγορίου καὶ συντα- πται, ὅτι οἱ ἀφρικανοὶ τοῦ Σινεαίου, ὅτι οἱ ἑβραῖοι τοῦ Ησιόδου ἔγραψον ἢ ἐνόησαν τὴν γλῶσσαν τῶν μεγάλων ταύτων λογιωτάτων: Ὁ λαὸς εἶχε τὴν γλῶσσαν του οἷον διεφθάρωσαν αὐτὴν αἱ τοικαὶ καὶ ἔθνικαι περιπέτεια· ἐν αὐτῇ ἠθάνατο καὶ ἐζανετο καὶ ἔζη, ἀλλὰ δὲν ἀγνοοῦσιν αὐτὴν νὰ φανῇ τὸ Σχολεῖον καὶ ἡ Ἐκκλησία. Ὁ ἄρβων ἐλάλει τὰ κομματικὰ τοῦ παρι- δόντος, διότι ὅτι ἦσαν κομματικὰ τοὐλάχιστον ἐπὶ τοῦ III αἰῶνος πρὸς μᾶς ἀναφέρει ὁ Ἀχομινῆς. Οἱ λογιώτατοι τοῦ Σχολεῖου ἔγραψον κακῶς τὴν τιμιζομένην στικτὴν. Τὸ θέατρον, ἂν εὐήρην ἀκόμη θέατρον, ἐδίδουσαν ἀρχαῖα δράματα, ὡς φαίνεται ἀκόμη κατὰ τὸν I αἰῶνα. Ἀλλὰ ταῦ ἐδίδασκεν ἄρα ὡς δράματα, ἐνοῦντο, ἢ μᾶλλον ὡς μίμους;

Παῦ ἠδύνατο ν' ἀκουσθῇ λοιπὸν ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ. Ὑπάρχε' ἴμερος ἐν- θυ ὁ λαὸς παρουσιάζετο ἵνα δικασθῇ καὶ καταδικασθῇ, ἵνα παρυσθῇ μάρ- τυς τῶν εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεων, ἵνα ἴδῃ τοῖς ἱρπαγμοῦς τῶν ἱε-

των τὴν μεσαιωνικὴν ἠμῶν ποιήσιν. Ἑλληνας τε καὶ ἄλλογενεῖς ἀσχολοῦνται μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου ὅστις κατέλαβε τὴν Ἀγγλίαν ὅτε ὁ Mauferson καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐδημοσίευσον τὰ ἔπηματα τοῦ Οσσιανού, ὅτε ἐν Γαλλίᾳ ἀνευρίσκετο τὸ περὶ Ῥολάνδου ἔπος καὶ ἤρχιζε μελετιμῆν, ἢ μεσαιωνικὴ ποιήσις διὰ τῆς γενναίας ἐν τοῖς πρώτοις παραρμήσεως τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου ἀνδρός, ὅστις ἔδωκεν ἐκ τῶν πρώτων τὴν δέουσαν προσοχὴν καὶ εἰς τὰ προϊόντα τῆς δομο- τικῆς ἠμῶν ποιήσεως, λέγω τὸν Γάλλον Faufiel.

Δυστυχῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν περ' ἡμῶν ἀσχολουμένων περὶ τὴν με-σαιωνικὴν καὶ δημοτικὴν ἠμῶν ποιήσιν εὐρίσκεται εἰς ἀνίστροφον λόγον πρὸς τὸν πολλὸν ζήλον ἐν καταβάλλουσιν εἰς τὰς τοιαύτας με-λέτας οἱ ὀλίγοι ἐνδιατρίβοντες. Ἀπ' ἐναντίας δὲ προχειρότερον εὐ-ρίσκονται οἱ ἀνεξιζήτοντες καὶ περιφρονοῦντες ἐξ ὑπογείου καὶ τὰς μελέτας ταύτας καὶ τὴν βυζαντιακὴν καὶ μεσαιωνικὴν ποιήσιν κα-θόλου. Ἡέρουσι δὲ αὐτούς εἰς τὴν ἐπιπολαίαν ταύτην κρίσιν δύο τινὰ τὸ μὲν τὸ δυσπρόσιτον τοῦ θέματος καὶ δυσχερές, ὅπερ δὲν ἔχουσι τὴν εὐλιχρίθειαν πάντοτε νὰ ἐμολογῶσι, τὸ δὲ ποιητικὴ τις ὑπερο-φία, ἐπειδὴ συνήθως οἱ καταπερόμενοι εἰς ἀνεξιτισμὸν καὶ μὲμψιν τῶν μεσαιωνικῶν ποιήσεων εἶνε ἐκ τῶν αὐτοκαλουμένων ποιητῶν, ἀλλὰ ἐξ ἐκείνων ὧν ἡ γνώσις δὲν προχωρεῖ πέρα τυφλοῦ τινος θυ-μασμοῦ τοῦ Λαμαρτίνου καὶ τοῦ Hugo. Καὶ τὸ μὲν ποιητικὸν αὐ-τῶν ἔξαρμα πολὺ θὰ ἐταπεινωθῆτο καὶ θὰ ἔφεραν ἴσως ποτὲ καὶ εἰς

φασχῶν, ἵνα χειροκροτήσῃ τοὺς ἄρχοντας του, ἵνα στασιάζῃ, ἵνα κίμῃ πῦν ὅτι δυνατὸν νὰ χάμῃ ὁ λαὸς, καὶ ἵταν ἀκόμη τοῦ δεσμεύουσι τὰς ἐλευθερίας. Ἄν ὁ Θεὸς εἶχε τὴν Ἀρίαν Σοφίαν ἐν Βυζαντίῳ, ἵν' ὁ ἀποκράτωρ τὸ πα-λατιον του, ὁ λαὸς εἶχε τὸν Ἰπποδρόμον. Ἐκεῖ ἐν μέσῳ ἔργων οἰκίων τῆς ἑλληνίδος τέχνης, ἡπαγαγμένων ἐκ διαφορῶν μερῶν τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ὁ Βυζαντινὸς ἔργον μὲ ὅλον τὸν φυσικὸν σαρκισμὸν του, κατεγέλα μὲ τὰς ἐκφράσεις τῆς ἰδίας του γλώσσης, ἐκεῖ ἐξέφραξε τὴν οὐδὴν καὶ τὰς ἐλ-πίδας του εἰς τὴν γλῶσσαν του, ἡς δὲν ἦτο οὐδε τοῦ Δημοσθένους καὶ Σινοφῶντος, οὔτε τοῦ Σινεαίου καὶ τοῦ Ησιόδου ἡ γλῶσσα.

Ἄτελεστάτας ἔχοντες δυστυχῶς εἰδησεις περὶ τῆς διαδόσεως τῆς κοινῆς γλώσσης, περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς νέας στιχοφυγίας, ἐκεῖ ἐν τῷ Ἰπποδρόμῳ εὐ-ρίσκομεν αἰφνης μίαν ἡμέραν τελείαν καὶ μεμορφωμένην καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην, διότι ἡ ἐπελθοῦσα ἀναγέννησις τῆς δημοτικῆς ποιήσεως δὲν ἀναφέρεται εἰς μόνην τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν στιχοφυγίαν.

αὐτοσυνειδησίαν σωτηρίαν ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις, ἂν ἠδύναντο
νὰ ἐνστερνισθῶσι τοῦ Schiller τὸ ὄρατον ἐκεῖνο δίστιχον·

Weil ein Vors dir gelingt in einer gebildeten Sprache die für dich dichtet und denkt, glaubst du schon Dichter zu sein? Ἐπερ προχέριως μεταφραζόμενον σημαίνει «ἢ εἰς ἐπειδὴ σοῦ ἐπέτυχε στίχος εἰς εὐπλαστον γλῶσσαν, ἦτις νοεῖ καὶ ποιεῖ ἀντὶ σοῦ, ποιητῆς ἐκορδῶθη»· Ἀπὸ δὲ τῆς ἀγνοίας ἦτις γεννοῖ τὴν περιφρόνησιν δύναται νὰ σώσῃ τὴν ὑπεροφίαν αὐτῶν μόνον ἢ σύντονος μελέτη τῆς βυζαντιακῆς καὶ μεσαιωνικῆς ποιήσεως.

Τὰ δὲ μαθήματα ταῦτα ἀποτείγονται μὲν καὶ εἰς αὐτοὺς κορῶς ἔμως σκοπὸν ἔχουσι νὰ διαδώσωσι γενικῶς τὰς γνώσεις περὶ τῆς μεσαιωνικῆς ποιήσεως εἰς τοὺς πολλοὺς ὅσοι δὲν ἔχουσιν ἔτι ἐσχηματισμένην ἰδέαν καὶ γνώμην περὶ αὐτῆς καὶ δὲν τὴν γνωρίζουσιν, εἰς ἐκείνους ὅσοι δὲν θέλουσι νὰ ὁμοιάσωσι πρὸς τοὺς προκατειλημμένους καὶ ἀδίκους λειτουργοὺς τῆς Θέμιδος, οἵτινες καταδικάζουσι πρὶν ἢ δικάσωσιν, πρὶν ἢ ἐξετάσωσι καὶ τὴν ὕλην καὶ τὰ ἔγγραφα τῆς διαδικασίας.

Δὲν πρέπει βεβαίως νὰ περιμένητε νὰ πορισθῆτε ἐκ τῶν ὀλίγων ταύτων μαθημάτων τελείαν γνώσιν περὶ τῆς ποιήσεως ἣς πρόκειται ἢ ἐξετάσεις· θέλω νὰ προσφέρω εἰς ὑμᾶς μόνον νύξεις πρὸς γενικὸν χαρακτηρισμὸν αὐτῆς, μόνον ἀγάπην πρὸς αὐτὴν καὶ νὰ ἐπιδείξω ὑμῖν ὡς ἐν κατόπτρῳ τινὰ τῶν ἐπιφανεστάτων αὐτῆς προϊόντων. Εἶμαι βέβαιος ὅτι πολλάκις θὰ συγκινηθῆτε διότι θὰ εὕρητε ποιήσιν ἀληθινὴν καὶ ὁάσεις ἐν μέσῳ καὶ αὐτῶν τῶν ἀμμοβῶν ἐκτάσεων τῆς βυζαντιακῆς πολυγραφίας. Εἶμαι βέβαιος ὅτι πολὺ συχνὰ θὰ κλάσῃτε εὐαρέστως τὰ φελητὰ προϊόντα τῆς φαντασίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τὴν μακρὰν ἐποχὴν τῶν μέσων αἰώνων καὶ τῆς Τουρκοκρατίας. Ὅταν δὲ προδῶμεν εἰς τὴν μελέτην τῆς δημοτικῆς ποιήσεως θὰ νηχθῆτε πολλάκις εἰς τῆς καρδίας ὑμῶν τὰ βάθη ὁ ἄπελπις στίχος τοῦ ἀπάτριδος, ὅστις παρακολουθεῖ στενάζων τοὺς ἀγόνους ἀγῶνας ὑπὲρ ἐλευθερώσεως τοῦ γένους, θὰ θέλῃ τὴν ψυχὴν ὑμῶν ἐ γλυκὺς τῆς Ἑλληνίδος ἔρωτος, θὰ συγκινήσῃ ὑμᾶς τὸ ἀληθὲς ἄσμα τοῦ ξενητευμένου Ἑλλήνος, καὶ ἡ γλυκύπικρος φωνή ἣν στέλλει ἀπὸ τοῦ τάφου τὸ παλληκάρι, ποθοῦν ἀκόμῃ

νὰ ἔμπαλιν ὁ ἥλιος τὸ πρωί, ὄροσιὰ τὸ μεσημέρι
νὰ ἔμπαινοθαίνῃ τὸ πουλί νὰ φέρνῃ τὰ χαμπέρια

θὰ κούσῃτε ὄρατους μύθους, περιπαθεῖς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους· τοὺς ἄβλους τῶν ἡρώων σας, τὰ περιαλγῆ θρηνημὰ τοῦ ἔθνους σας. Οὐδὲ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ποίησις ἢ λεγομένη κοινῶς δημοτικὴ δύναται νὰ χωρισθῇ ἔλοτελῶς ἀπὸ τῶν ἄλλων προϊόντων τῆς βυζαντιακῆς καὶ μεσαιωνικῆς στιχουργίας. Εἶπερ ποτὲ νῦν εἶμεθα πεπεισμένοι ὅτι ἡ δημοτικὴ ποίησις δὲν εἶνε γέννημα τῆς χθῆς, ἀλλὰ παλαιὸν συμβίωμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, συνδεόμενον ἀναποσπάστως μεθ' ἑλῆς τῆς ποιητικῆς δημιουργίας τῶν μετὰ Χριστὸν αἰώνων, ἐνίοτε δὲ ἀνερχόμενον καὶ εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους. Ἄς μὴ χωρίζωσι λοιπὸν καὶ ταραττώσι τὰ πράγματα· ἄς μὴ λέγωσιν ὅτι δέχονται μὲν ὡς γνήσια καὶ εὐγενῆ προϊόντα τῆς δημιουργικῆς φαντασίας τοῦ λαοῦ τὰ ἄγρια ἄνθη τὰ φύομενα ἐπὶ τοῦ Ταυγέτου καὶ τοῦ Πίνδου καὶ τοῦ Ὀλύμπου, ἐξαιροῦσι δὲ τὴν ποίησιν τοῦ Συνεσίου καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τῆς Κασσιανῆς καὶ τοῦ Φιλῆ καὶ τοῦ Προδρόμου, τὴν δημιουργίαν τοῦ Δριμυτικοῦ καὶ τοῦ Κορνάρου καὶ τοῦ Χορτάτζη. Ἡ ποίησις ἡμῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς ἔχει μὲν διαφόρους φάσεις καὶ δυνάμιν ἐκάστοτε διαφορὸν, ἀλλ' εἶνε μία καὶ ἐνιαία. Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν αὐτὴν καὶ εἰσαδύσωμεν εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῆς πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὴν ὡς ἐν σύνολον. Καλὴν ἢ κακὴν πρέπει νὰ τὴν γνωρίσωμεν διότι αὐτὴ εἶνε ἢ ποίησις τοῦ ἔθνους μας, οἷαν ἐγέννησαν αὐτὴν τὰ σπλάγγνα τοῦ λαοῦ καὶ σπανίως μόνον ἐτεχνούργησαν λωποδύται ἐπὶ ἄλλοτριων. Ἄς νομίζωσι περὶ αὐτῆς ἄλλοι ὅτι θέλωσιν. Ἐλπίζω ὅτι ὑμεῖς, ἔταν τίν γνωρίσῃτε, θὰ συνταχθῆτε μετὰ τῶν ἐκτιμώντων καὶ μελετῶντων αὐτὴν, εἰς οὓς κατατάσσονται ἐπιφανεῖς ποιηταί, οἱ οἱ ὁ Giitho καὶ ὁ Βύρων, διακεκριμένοι σοφοὶ οἷος ὁ Grinini, ἀξιόλογοι λόγιοι τῆς σημερινῆς Ἑσπερίας.

Εἰσέρχομαι λοιπὸν εἰς τὸ θέμα, ἐπαναλαμβάνων ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιμένητε τελείαν ἱστορίαν τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν ποιήσεως, διότι τὸ ἔργον εἶνε ἔτι πρόωρον, ἀμεληθὲν μέχρι τοῦδε ἐπὶ χρόνους οὔτω μακρούς, ἀλλὰ μόνον εἰκόνα τινὰ τῶν κυριωτέρων αὐτῆς φαινομένων.

Ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς κόσμος εἶχεν ἤδη καταπέσει. Εἶχον παρῆλθει οἱ χρόνοι τῶν καλλιμαρμάρων ναῶν, τῶν καλλιστεφάνων ἀγῶνων, τῶν καλλινίκων γυμνασμάτων. Πολλοὶ ἐξ ὕμῶν γνωρίζουσι τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, καθ' ἣν πλοῖόν τι ταξίδευσεν ἐπὶ τοῦ Τιβερίου ἔξω τῶν Παξῶν ἤκουσε φωνὴν ἀπευθυνομένην πρὸς τινὰ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ δι' ἣς διετάσσεται ν' ἀναγγεῖλη δτι τέθνηκεν ὁ μέγας Πάν. (Πλουτ. de dei. orac. 17). Ἀληθῶς εἶχον ἐκλείπει οἱ θεοὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὸν ἐλληνικὸν Ὀλυμπον ἀνέβησαν θεοὶ ἐπήλυδες λεῶν τέως ὄνειδιζομένων ὡς βροδάρων. Ὁμοίως ἐφυγαδεύθησαν αἱ Μοῦσαι αἱ Ἑλληνίδες, καὶ ἔπεις κατὰ τὴν Πισάτιδα τελευταῖος Ὀλυμπιονίκης ὑπῆρξεν ἀνὴρ Ἀρμένιος, οὕτως Ἰουδαῖος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος δραματοουργήσας ἐλληνιστὶ τὴν Ἑξοδον. Ἀλλ' ὡς εἶχον ἐκπέσει τοῦ μεγαλείου αὐτῶν οἱ θεοὶ τοῦ ἐλληνικοῦ Ὀλύμπου, οὕτω μετὰ βραχὺν χρόνον ἐσαλεύθησαν ἐπὶ τοῦ ξυτυλοβάτου κῦτῶν οἱ νέοι θεοί, ἡ θεὰ Ρώμη καὶ ἡ Ἰαίς καὶ ὁ Ἀντίνοος καὶ κατ' ἕλκρον ἤρχισε νὰ διαδέχεται αὐτοὺς ἡ νέα θρησκεία τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης. Ἐκπειληγμένοι δ' ἀκούουσιν ἀΐφνης ἡμέραν τινὰ ἐκ τοῦ Ἀρείου Πάγου αἱ πρεσβύτιδες τῶν Ἀθηναίων καὶ τὰ θρησκικὰ καὶ ποντικὰ μεράκια τὰ χάριν σπουδῶν εἰσρέοντα εἰς τὰς Ἀθήνας ὅτι ὑπάρχει ἄγνωστος θεός, θεὸς ἀγάπης καὶ ἐλέους καὶ ὅτι πρὸ τῆς τούτου ἀγαθότητος οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἑλληνας, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος.

Ὁ χριστιανισμὸς ἀνορθώνει κατ' ὀλίγον καὶ βραδύτατα τὸ πνεῦμα τὸ ἐλληνικόν, ἀγωνιζόμενος κατὰ τοῦ κολοσσαῖο τῆς ἀρχαίας πίστεως καὶ τῆς ἀρχαίας παιδείας. Ἐνθὺ δὲ τοῦ ἀρχαίου ἐλληνισμοῦ αἱ παραδόσεις τρέφουσιν ἔτι καὶ θερμαίνουσι τὴν ἀνθρωπότητα, ἡ δὲ θαυμασία ἐξομοιωτικὴ δύναμις τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου ἐξελληνίζει τὴν ἀνατολικὴν ρωμαϊκὴν βασιλείαν καὶ ἀνθρωπίζει τοὺς βαρβάρους, ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἀπὸ ἀγῶνος μεθιστάμενος εἰς ἀγῶνα καὶ ἀνασαλεύμενος καὶ μετουσιούμενος, μεταβάλλεται ἀπὸ ἐθνικοῦ λάτρου τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς εἰς Ἑλληνα πιστεύοντα εἰς Χριστὸν καὶ εἰς Θεοτόκον. Ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρίας μέχρι τῆς Τραπεζοῦντος καὶ ἀπὸ τοῦ Αἴμου μέχρι τῆς Αἰγύπτου οὐχὶ Ἀθηναῖος ἢ Σπαρτιάτης, οὐχὶ ἐλεύθερος καὶ δοῦλος, ἀλλὰ μίᾳ πόλιν με μίᾳ πίστιν καὶ ἓνα

ποιμένα ἀπανταχοῦ ἐνθα λαλεῖται ἡ εὐηγρος ἐλληνικὴ γλῶσσα καὶ πάλλουσι στήθη ἐλληνικά, ἀπανταχοῦ ἐνθα σώζεται ἡ μνήμη κοινοῦ κλέους παρελθόντος, τὸ ἄλλος παρωχημένων, ἀλλά, φεῦ, καὶ παρόντων κοινῶν μαρτυρίων καὶ ἡ παρήγορος ἐλπίς κοινοῦ μέλλοντος ἀγαθωτέρου.

Ὁ Χριστιανισμὸς ἀνανεώνει οὕτω τὸν ἐλληνομῖον, ἐπερχομένης δὲ εἰτα τῆς μακρῆς δουλείας ἣτις χρησιμεύει ὡς μηχανὴ ἰσοπεδωτικὴ πασῶν τῶν τάξεων, ὁ ἐλληνικὸς λαὸς λαμβάνει οὕτω βάπτισμα διπλοῦν καὶ ἐξέρχεται ἐκ τῆς νέας ταύτης πνευματικῆς κολυμβήθρας διάφορος τοῦ ἐλληνισμοῦ τῶν κλασικῶν χρόνων. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ποίησις αὐτοῦ. Ἴνα κατανοήσωμεν αὐτὴν εἶνε ἀνάγκη νὰ μελετήσωμεν τὰς βάσεις τῆς νεωτέρας κοινωνίας εἴαν ἀνεκαίνισεν αὐτὴν ἐξ ἑνὸς μὲν ὁ χριστιανισμὸς, ἐξ ἑτέρου δὲ ὁ ἀγὼν κατὰ τῶν ξένων ἐπιδρομῶν καὶ ἡ τελευταῖον ἐπεληθῆσα ὑποδούλωσις τοῦ γένους. Εἰς τὴν νέαν ἡμῶν ποίησιν θὰ ἀνεύρωμεν ἕλην τὴν τρυφερότητα καὶ τὸ ἀγαπητικὸν τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ, ἕλην τὴν δύναμιν τῆς στοργῆς, τὸν ἀόριστον ἐκείνον πόθον ἄλλου κόσμου ὅστις διακρίνει τὸν χριστιανισμὸν. Ἀλλὰ θὰ εὕρωμεν ἐπίσης ὡς γέννημα τῆς ἀμύνης κατὰ τῶν ξένων καὶ τῆς ἐντεθθεν ἐπερχομένης ἀγάπης τῆς πατρίδος τὸ αἰσθημα τῆς γενεθλίου γῆς, τὸν φόβον τῆς ξένης τὴν στοργὴν πρὸς τὸν ὁμόφυλον καὶ ὁμοεθνή πλησίον, τὸν θαυμασμὸν τῶν προμάχων τῆς πατρίδος. Ἀλλ' ἵνα ὑπάρξῃ πλήρης ἡ εἰκῶν τῶν ἐπιδράσεων αἰτίνας γεννώσι καὶ παρέχουσι τὴν ἰδιάζουσαν αὐτῶν σφραγίδα εἰς τὴν ἐλληνίδα ποίησιν τῶν μέσων αἰώνων, πρέπει νὰ προστεθῇ τρίτον τι στοιχεῖον, κτήμα ἀναφαίρετον τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθ' ὅλας τὰς περιόδους τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ βίου. Εἶνε ἡ ἀνάμνησις καὶ αἱ παραδόσεις τῆς ἀρχαιότητος. Ἐν μέσῳ τοῦ ἀπελισμοῦ ὃν γεννᾷ ἡ καλογηρικὴ ἰδέα τῆς ματαιότητος τοῦ κόσμου, ἐν μέσῳ τῶν φόβων τῆς κολάσεως καὶ τοῦ θανάτου διαπηδᾷ, ὡς ρυαξ κελαρύζων ἐντὸς δάσους ὑλομανοῦντος, ἡ καλλίρρους φορὰ τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος. Ἦν ἀβεβαιοτήτα στηρίζει καὶ σκεδιάζει τὸ πλαστικὸν κάλλος τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τὴν μεμψιμοιρίαν καὶ τὸ φιλόθηρον διαρριπίζει ἡ φιλοζῶτα καὶ τὸ φιλοχαρὲς τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος. Καὶ κατοικίζουσι πάλιν τὰ δάση ὑπ' ἄλλα διόματα

αἱ Δρυάδες καὶ λαλοῦσι τὰ πτηνὰ καὶ ἔχει καταληπτὴν φωνὴν ὁ
 ρύαξ καὶ ἔχει θέλγισιν καὶ ἰδίαις ἀπαιτήσεις ὁ ποταμὸς καὶ ζῆ ἀκό-
 μη ὁ ἔρως καὶ ἐπιτελεῖ ἀκόμη τὸ ἔργον τοῦ ὁ Χάρων, ὁ γέρον ὁ
 γνωστός, ἐφ' ἔν μίτην διήλθον αἰῶνες ἔλοι, δὲν ἐγήρασε περιτότε-
 ρον. Ἐφοδῆθη, βλέπετε, καὶ ἡ μεσαιωνικὴ ποίησις νὰ παραστήσῃ
 ὑπὲρ τὸ μέτρον πέμπελον καὶ ἐσχατόγηρον τὸν πορθμέα τῶν νε-
 κρῶν, ὡς ἡ ἀρχαιότης ἐδίδασκε νὰ ἔχη θεοὺς γέροντας. Ὁ ἑλληνι-
 κὸς Ὀλυμπος μετὰ τὸν ἐκθρονισμὸν τοῦ Κρόνου ἔχει μόνον νεαροὺς
 ἢ ἀκμαίους θεοὺς, ὁ δὲ Ἴθωνὸς τῶν Ἑλλήνων σώζεται ἀπὸ τοῦ γή-
 ρατος μεταδ' ἀλόμενος εἰς τέττιγα.

Οὕτως ὁ ἀρχαϊσμός διατηρεῖται ἐν τῇ μεσαιωνικῇ ποιήσει τῶν
 Ἑλλήνων ἐπὶ χρόνον μακρότατον, σχεδὸν διὰ παντὸς ἐν τῇ πνεύ-
 ματι αὐτῆς. Πολλὰ τῶν δημοτικῶν ᾠμάτων δύνανται νὰ θεωρηθῶ-
 σιν ὡς αὐτολεξεί διασκευασθέντα δημοτικὰ ᾄσματα τῶν ἀρχαίων.
 Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐξωτερικὸς ἀρχαϊσμός διατηρεῖται ἐπὶ πολλὸν χρό-
 νον, μάλιστα ἐν τισὶν εἰδέσι τῆς μεσαιωνικῆς ποιήσεως. Εἶνε δὲ
 ταῦτα ἡ ποίησις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἀρχαϊζουσα ποίησις τῶν λο-
 γίων. Περὶ τῶν δύο τούτων εἰδῶν ὑὰ εἴπωμεν ἀπόψε ὀλίγα γενικά.

α'.

Ἡ ποίησις τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ποίησις τῆς ἔκαμε χρῆσιν τῇ ἐκκλησία καὶ ἦν ἐγέννησεν τῇ
 λατρεία διατηρεῖ τὸ ἀρχαϊκὸν ἐν τῇ ἐξωτερικῇ τύπῃ. Ἡ τε γλῶσσα
 αὐτῆς καὶ ὁ ρυθμὸς ἀρχαϊζοῦσιν. Δὲν πρόκειται νὰ εἰσέλθω ἐνταῦθα
 εἰς λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τῆς πλοῦσις ταύτης δημιουργίας, οὐδὲ
 νὰ καταλέξω ὑμῖν τοὺς ρυθμοὺς καὶ τὰ μέτρα καθ' οὓς εἶνε γε-
 γραμμένα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα καὶ οἱ ὕμνοι. Ἡ ἐκκλησια-
 στικὴ αὐτὴ ποίησις διατηρεῖ τὸν ἀρχαϊκὸν αὐτῆς τύπον μέχρι τῶν
 ἐσχατῶν χρόνων, ὅχι μόνον διαφυλάξασα τὴν ἐν τῇ λειτουργίᾳ
 χρῆσιν τῶν παλαιῶν ὕμνων καὶ ᾠμάτων, ὡς ταῦτα ἐγράφησαν τὸ
 πρῶτον, ἀλλὰ καὶ ὅτε ποτὲ προσέθηκεν εἰς ἑκαίνα ἐν νεωτέροις χρόνοις
 ἀλλὰ, μιμηθεῖσα τὸν παλαιότερον ἑκαίνον τύπον. Ἦς ἐξ ὕμνων δὲν
 γνωρίζει τὴν πληθὺν ταύτην τῶν ὠρῶν ὕμνων τῆς ἐκκλησίας μας;

Εἶνε ἀναγκαῖον νὰ ὑπομνήσω αὐτοὺς ἐνταῦθα; Ὅ, τι χρειάζεται εἶνε
 ἐν μόνον, νὰ κινήσῃ τὴν περιεργίαν ὑμῶν εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἐκτι-
 μῆσιν τῶν ἔργων ἐκείνων ὅτινα καθ' ἑκάστην ἀκούομεν ψαλλό-
 μεθα ἐπ' ἐκκλησίας. Ἀρχαϊκὸν εἶνε κατ' ἀνάγκην ἐν τοῖς ποιήμασι
 ταῦτοις τοῖς θρησκευτικοῖς καὶ ἡ στενὴ αὐτῶν σχέσις μετὰ τῆς
 μελωδίας οὐχὶ τοῦ παρεφθαρμένου ὡς τὸ πλεῖστον καὶ ἐπιρρίνου
 ἐκείνου μινυρισμοῦ ὅστις ἀποκοιμίζει τοὺς εὐσεβεῖς ἀκροατὰς τῶν
 κακωφόνων ψαλτῶν μας, ἀλλὰ τῆς ὠραίας πολλάκις ἀρχαϊκῆς με-
 λωδίας, ἣτις ὑπολανθάνει ἐν πολλοῖς τούτων τῶν ὕμνων.

Οἱ κυριώτατοι ποιηταὶ τῶν ἐκκλ. ᾠμάτων εἶνε ὁ Ἀνατόλιος, Κο-
 σμάς ὁ Ματρουμάς, Ἀνδρέας ὁ ἐπίσκοπος Κρήτης, Ἰωσήφ ὁ Ἰμνογράφος
 ὁ καλούμενος καὶ ξένος διότι κατήγετο ἐκ Σικελίας, ὅστις ἀλού-
 τῆς τῆς πατρίδος αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἀράβων, μετέβη πρῶτον μὲν εἰς
 Πελοπόννησον, ἔπειτα δὲ εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἄλλα μέρη τοῦ
 βυζαντινοῦ κράτους. ὁ πατριάρχης Σέργιος ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἡρα-
 κλείου 810—841 ἀστέρης δ' ἐπιφανεῖς τῆς πλειάδος ταύτης
 εἶνε οἱ κατὰ τὸν ἕγδοον αἰῶνα ἀκμασάντες Ἰωάννης ὁ Λαμασκηνὸς
 καὶ Κοσμάς ὁ Ἱεροσολυμίτης. Ἡ ποίησις τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐγέν-
 ηται ἐνίσταται ἀληθῆ ἀριστουργήματα. Εἶμεθα συνειθισμένοι ν' ἀκρο-
 ῶμεθα τῶν μελῶν τούτων ἀδιαλείπτως ἐν τῇ λειτουργίᾳ, ὥστε κατέ-
 στημεν ἀναίσθητοι πρὸς τὰς καλλογὰς αὐτῶν, ὡς προσβλέπομεν
 πολλάκις εἰ κάτοικοι τῆς μεσημβρίας ὡς τι κοινὸν τὴν ὠραίαν ἀνα-
 τολὴν τοῦ ἡλίου ἢ τὸν χρυσοῦν ἐρίζοντα τῆς δύσεως, θεάματα ἐφ'
 οἱ μακαρίζουσιν ἡμᾶς εἰ ὑπερβόρειοι. Ἀλλὰ ἀνάγνωτέ τινα ἐκ
 τούτων τῶν μελῶν, ἰδίᾳ ὡς ἔργα ποιητικά, ἀκόμη καὶ ἐν στιγμῇ
 ἀπηλλαγμένη θρησκευτικῆς κατανόξεως, ἢ μεταφράσατε αὐτὰ ἐπα-
 ξίως εἰς ξένην γλῶσσαν καὶ τότε ἢ θ θαυμάσητε τὸ ὕψος αὐτῶν
 καὶ τὴν ποιητικὴν βώμην. Ἡ ποίησις αὐτὴ εἶνε ὑπερπετῆς καὶ δα-
 φιλῆς, πλήρης μεταφορῶν. Ὁ διαπνέων αὐτὴν χαρακτήρ δὲν ἔχει
 τὸ πλάστικόν τῆς ποιήσεως τῆς ἑλληνικῆς, εἶνε μάλλον ὁμοίος πρὸς
 τὴν φύσιν τῆς ἀνατολικῆς φαντασίας· μετέχει τῶν ἀμέτρων πόθων
 ἐπιείνης, τοῦ ὑπερβολικοῦ, εἶνε μάλλον γέννημα ζῶνης διακεκαυμέ-
 νης. Εἶνε δὲ φυσικὴ ἢ τροπὴ αὐτὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μελοποιίας
 ἐπὶ τὸν ἀνατολικὸν χαρακτήρα, διότι ἡ ποίησις τῆς λειτουργίας

ἐνεκνεύσθη κατ' ἀνάγκην ὑπὸ τῶν ἰδεῶν αἰτινες διακατέχουσι τὴν ποίησιν τῶν προφητῶν καὶ τοὺς ψαλμοὺς. Αἱ μεταφοραὶ καὶ παρομοιώσεις εἶνε ἀλλεπάλληλοι, τολμηραί, ὑπέρμετροι· πολλάκις μόλις εἶνε δυνατόν νὰ παρακολουθήσωμεν αὐτούς· ἀλλὰ ἔν ἐχει ἕλη, ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις τὰς ὑπερφυσικὰς ἐκείνας τάσεις τῶν χαιρετισμῶν π. χ. τοῦ πατριάρχου Στεργίου, Ἰπάρχουσι καὶ μέλη ἀληθῶς κλασικὰ τὴν συμμετρίαν καὶ διαπνεόμενα ὑπὸ σιωπρροσύντης ἀττικῆς. Ἀκούσατε π. χ. τὸ ἰδιόμελον τὸ ψαλλόμενον τὴν μεγάλην Πέμπτην ὅπερ τοσάκις ἔχετε ἀκούσει χωρὶς ἴσως νὰ προσέξτε εἰς τὸ κάλλος του.

Ἴδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται
ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς
καὶ μακάριος ὁ δούλος
ὃν εὕρισκει γρηγοροῦντα,
ἀνάξιος δὲ πάλιν
ὃν εὕρισκε· ραθυμοῦντα.
Βλέπε οὖν, ψυχὴ μου,
μὴ τῷ ὕπνῳ κατενεχθῆς
ἵνα μὴ τῷ θανάτῳ παραδοθῆς
καὶ τῆς βασιλείας ἔξω κλεισθῆς.
ἀλλὰ ἀνάληψον κράζουσα
ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος εἰ ὁ θεὸς ἡμῶν,
διὰ τῆς Θεοτόκου ἐλέησον ἡμᾶς.

Ἄλλὰ πόσον ἀκόμη μεγαλοπρεπέστερον ἐν τῇ κλασικῇ αὐτοῦ σεμνότητι τὸ ἰδιόμελον ἐκείνο εἰς τὰς ὥρας τῆς Μ. Παρασκευῆς·

Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου
ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας
στέφανον ἐξ ἀκανθῶν
περιτίθεται ὁ τῶν ἀγγέλων βασιλεὺς
ψευδῆ πορφύραν περιβάλλεται
ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις

βάπτισμα· κατεδέξατο

ὁ ἐν Ἰερδάνῃ ἐλευθερώσας τὸν Ἀδάμ,
ἡλκεις προσηλώθη

ὁ νυμφίος τῆς ἐκκλησίας,

λόγγῃ ἐκεντήθη

ὁ υἱὸς τῆς Παρθένου·

Προσκυνούμεν σου τὰ πάθη, Χριστέ,

δειξὸν ἡμῖν

καὶ τὴν ἐνδοξὸν σου ἀνάστασιν.

Δὲν δύναμαι βεβαίως νὰ παράσχω ὑμῖν εἰς ἀπόγευμα πολλὰ τῶν τοιούτων ἀριστουργημάτων τῆς ἐκκλησιαστικῆς μελοποιίας. Εἶνε ἄλλως πρόχειρα εἰς γνῶσιν καὶ ὑμεῖς γνωρίζετε βεβαίως ἀπὸ μνήμης πολλὰ ἴσην ἔχοντα πρὸς τὰ παρατεθέντα ἄξιαν.

Ἡ ποίησις αὕτη γεννᾶται καὶ τρέφεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας· εἶνε προϊόν ἐπιφανῶν λογίων διακεκριμένων μεγαστάνων, εὐλαδῶν ἱερωμένων. Σπανίως γεννᾶται ἀπ' αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, σπανίως εἶνε δημοτικῆ. Ὁ δῆμος παρασθεῖν τὸ μὲν ἐξ εὐλαβείας, τὸ δὲ καὶ διότι δὲν αἰσθάνεται αὐτὴν κατὰ βάρως ὡς ἴδιον γέννημα, ἀφίνει ἀναλλοίωτον οὐδὲ μεταπλάσσει αὐτὴν ἕκαστος κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ ἐξ ἰδίας ἐμπνεύσεως, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει, ἕως θὰ ἴδωμεν ἐν τῇ δημοτικῇ ποιήσει. Ἀλλὰ ἔν εἶνε καὶ διὰ τοῦτο ἡ ποίησις τῆς ἐκκλησίας ἐντελῶς ξένη πρὸς τοὺς πόθους καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ βυζαντιακοῦ λαοῦ· παρακολουθεῖ δὲ μᾶλλον μετὰ στοργῆς τὰς τύχας τοῦ ἔθνους καὶ γίνεται ἐνίοτε φιλόστοργος ἀντιπρόσωπος τῶν αἰσθημάτων του. Ἐπιφανέστατον δεῖγμα τῆς τοιαύτης ἐθνικῆς, αὐτως εἰπεῖν, ἐκκλησιαστικῆς μελοποιίας εἶνε οἱ Οἴκοι, οἱ καλούμενοι κοινῶς Χαιρετισμοί.

Ἐκάθητε ἐπὶ τοῦ ὁρόνου τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου· εἰς τῶν ἐπιφανεστάτων τοῦ μεσαιων. ἐλληνισμοῦ ὀκταλέων, ὁ Ἡράκλειος, εὕρισκετο δ' ἐν Ἀσίᾳ πολεμῶν κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Ὀσσιλέως τῶν Περσῶν Χοσρόου, ὅτε τεράστια δυνάμεις τῶν Ἀδάρων, τῶν συμμάχων τῶν Περσῶν, ἐπέπεσαν κατὰ τῆς μεγάλης πόλεως τοῦ Κωνσταντίνου. Τῷ 626 μ. Χ. 90.000 στρατοῦ καὶ πληθὺς μεγάλης

πλοίων ἠπειλῆσε τὴν ἐκτιλίδα τῶν πόλεων. Ἄλλ' ἡ γενναία ἀντιστασις τοῦ μαγίστρου Βώνου εἰς ἓν ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἀναθέσει τὴν διεύθυνσιν τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην πραγμάτων καὶ τὴν ἀνδρείαα τῶν παλλικαρίων. ὡς ἀναφέρουσι τὴν λέξιν τὸ πρῶτον ἴδῃ οἱ χρονολόγοι, ἔσωσε τὴν πόλιν ἀπὸ κινδύνου προφανοῦς. Αἱ ἔφοδοι τῶν Ἀσάρων ἀπέδρασαν εἰς μάτην καὶ ὁ πολέμιος στρατὸς καὶ στόλος ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ ἀπρακτος. Ἡ πόλις ἐλυτρώθη, ὁ δὲ Ἡράκλειος ἀντιπροσωπεύων τὴν θέλησιν τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ λαοῦ τῆς πόλεως, ἔστις ἐπίστευεν ἐπελυθοῦσαν τὴν σωτηρίαν ἐκ τῆς Θεοτόκου, ἐδέξατο τὴν πρότασιν τοῦ πατριάρχου Σεργίου ἵνα καθιερωθῇ ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου.

Ἡ ἀκολουθία αὕτη εἶνε ἡ ἑάσις τῶν Χαιρετισμῶν, οὓς ψάλλει μέχρι τῆς σήμερον ἔτι, μετὰ πάροδον δώδεκα αἰώνων καὶ ὑπερέκεινα ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστήν. Οὕτως ἡ Ἐκκλησία δὲν ὤκνησεν ἐπὶ τῇ νίκῃ ταύτῃ, καθ' ἣν παρουσιάζονται τὸ πρῶτον τὰ παλλικάρια, ἅτινα ἔμελλον καὶ μεταγενέστερόν ποτε νὰ σώσωσι τὸν ἀνηδέεσκοντα ἑλληνισμόν, δὲν ὤκνησε νὰ ψάλλῃ τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῇ τὰ νικητήρια. Οὕτω τὸ ἐκκλησιαστικόν τοῦτο μέγα ἔσμη τοῦ πατριάρχου Σεργίου, ἕπερ περιέχει παρ' ἑλτὴν τὴν ἐν αὐτῷ ἐκφαινομένην ἀνατολικὴν ὑπερβολὴν τῆς φαντασίας ἰδέας ἐνίοτε ἐξόχρους, εἶνα νικητῆριος ἠδὲ τοῦ ἔθνους κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν του.

Εἶνε δὲ ἡ ἀκολουθία αὕτη εἶπερ τις καὶ ἄλλη ἀξία λόγου ὡς δυναμένη νὰ καταδείξῃ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τὴν ἑλληνικὴν ποίησιν τῶν μέσων αἰώνων. Διότι ἐν αὐτῷ τις ἄλλος γεραίρεται, τις ἄλλος τιμᾶται καὶ ἐξυμνεῖται μᾶλλον τῆς μητρὸς τῶν ὁρφάνων, τῆς Θεομήτορος ἐκείνης ἣν ἐξέλεπε κατ' ἑκάστην ὁ λαὸς τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τὸν τύπον τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις του, ἐπὶ τῶν σφραγίδων, εἰς τὰς βούλλας, ἐπὶ τῶν τευχῶν: Τὴν Παναγίαν ἐκείνην ἠγάπησε μετὰ τοῦ λοιποῦ μεσαιῶνος καὶ ὁ ἑλληνισμὸς, διότι εἶνε τὸ κυριώτατον ἀπέκτημα καὶ δείγμα τῆς ἀναδιοργανώσεως ἣν ὑπέστη διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ νεωτέρα κοινωνία. Ἐν τῇ Παναγίᾳ ἐλάτρευσε ὁ ἐκχριστιανισθεὶς μεσαιωνικὸς ἑλληνισμὸς τὸν τύπον τῆς γυναικός, ἣτις καὶ τοῦτο εἶνε ἐκ

τῶν οὐσιωδεστάτων εὐεργετημάτων τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐγείνετο ἡδὲ ἰσομοῖρος τοῦ ἀνδρός ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ, ἥς εἶνε τὸ καλλίστευμα. Καὶ ὡς ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις παρέλαβε τὴν Παναγίαν ὡς ἓνα τῶν κυριωτάτων τύπων αὐτῆς καὶ ἐκόσμησεν αὐτὴν με τοὺς ἀρίστους τῶν στεφάνων τῆς, οὕτως ἡ ποίησις ἡ δημώδης, ὁ λαός, παρέλαβεν ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἐξύμνησε καὶ ἔρρανε μὲ τὰ καλλίστα τῶν ἀνθέων τοῦ τῆν γυναῖκα ἡ μεσαιωνικὴ ποίησις ἀπένειμεν ὅλον αὐτῆς τὸ σέβας πρὸς τὴν μητέρα, ἔλτὴν αὐτῆς τὴν στοργὴν καὶ τὸ σθένος εἰς τὴν σύζυγον, ὅλην τὴν περιπάθειαν καὶ τὴν ἀγάπην τῆς εἰς τὴν ἀδελφὴν καὶ τὴν ἐρωμένην.

Ἄλλ' ἡ ἄμεσος σχέσις καὶ ὁ ἀναπόσπαστος δεσμὸς ἔστις συνδέει τὴν ποίησιν τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν βίον τοῦ ἔθνους δὲν καταφαίνεται ἐν μόνῳ τούτῳ τῷ ποιήματι τοῦ Πατριάρχου Σεργίου. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὕτη ποίησις δὲν ἔδει πάντοτε πλήρης ἱερατικῆς κατανύξεως μόνον ἀπὸ τοῦ χοροῦ καὶ τοῦ ἱεροῦ. Ἰπάρχουσι ἐνίοτε ὑπὸ τὸ τριζώνιον ἐκεῖνο τῶν ἀποταξαμένων τὸν κόσμον, καὶ κληρωσαμένων ἑαυτοῖς τὴν βασιλείαν τοῦ οὐρανοῦ συντετριμμένοι τινὲς καρδιαί, αἵτινες δὲν ἠρνήθησαν ἀκόμη, ὀλοτελῶς τὸν κόσμον ἀφ' οὗ ἀπεσπᾶσθησαν νεαρὰ καὶ ἐργῶσαι. Πολλάκις ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκείνων ὕμνων ἀντηχεῖ ἡ ἐδυννηρὰ ἀναπόλησις μεγαλείων ἀπολεσθέντων, ἡ ἀνάμνησις τῆς μακρᾶν κοινωνίας, ἐνίοτε δὲ ὑποστενάζει ὁ ἔρως. Ἐχει καὶ ἡ ποίησις τῆς ἐκκλησίας τὴν Σαπφώ τῆς. Ἄν ἡ δύναμις τῶν στίχων τῆς δὲν ἔχει τὸ πῦρ τῆς λεσβίας λύρας, ἀλλὰ τὰ στίθη τῆς βυζαντινῆς καλογραφίας διεκδύμεινον πόθοι ἀνάλογοι πρὸς ἐκείνους οἵτινες διεφλέγον τὴν καρδίαν τῆς μούσης τῆς Αἰολίδος. Ἄν ἡ Σαπφὼ εὗρε τὸν θάνατον εἰς τὸ κύμα τὸ καλύπτον μὲ τοὺς ἀφρούς του τοῦ Λευκάτα τοὺς πόδας, ἡ ἐρωτύλη τοῦ Βυζαντίου ἐκλαυσε πικρὰ τὸν ἔρωτά τῆς ἐν τῷ κελίῳ στενοῦ μοναστηρίου Ἡ Κασσιανή, Κασία ἡ Εἰκασία, ἦτο μίᾳ τῶν καλλίστων παρθένων τοῦ βασιλείου. Ὅτε δὲ ὁ βασιλεὺς Θεόφιλος, πεισθεὶς εἰς τὰς προτροπὰς τῆς μητρικῆς αὐτοῦ Εὐφροσύνης, ἀπεφάσισε νὰ νυμφευθῇ, ἐκλήθησαν αἱ ὠραιόταται κόραι, σὺν αὐταῖς δὲ παρέστη καὶ ἡ Κασσιανή, τῷ 830 μ.Χ. Αἱ παρθένοι παρετάχθησαν εἰς δύο γραμμὰς ἐν μιᾷ τῶν αἰθουσῶν τοῦ Παλατίου, ἐν μέσῳ δ' αὐτῶν διεήλθεν ὁ αὐτοκράτωρ, κρα-

τῶν, ὡς ἄλλος Πάρις, μῆλον δοθὲν αὐτῇ ὑπὸ τῆς μητρικῆς, ἔπερ ἔμελλε νὰ δοθῆ τῇ καλλίστῃ. Ἡ Κασσιανή, διακρινομένη ἐπὶ καλλονῇ, ἐλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ βασιλέως, ὅστις ἠτοιμάζετο ἤδη νὰ δώσῃ αὐτῇ τῆς ἔριδος τὸ μῆλον. Ἀλλὰ δοκιμάζων τὴν ἐξύνοιαν αὐτῆς εἶπε παίζων πρὸς αὐτὴν «ὡς ἐκ τῆς γυναικὸς ἐρρῦη τὰ φαῦλα.» Ἡ ὡραία κόρη, μὴ θέλουσα νὰ θεωρηθῆ ὡς πρότυπον τοῦ καλοῦ φύλου εἰς ὃ ἀνήκεν ἡ Εὐα, ἀνταπήντησεν ἐρυθριῶσα ἀλλ' εὐστόχως τὴν Θεοτόκον ὑπαινικτομένη «ἀλλὰ καὶ διὰ γυναικὸς πηγάζει τὰ κρείττονα.» Ὁ βασιλεὺς εἶδεν ἐκ ταύτης τῆς ἀπαντήσεως ὅτι εἶνε πειρασμὸς κακὸς γυνὴ τέσον ὡραία, ἀλλὰ καὶ τέσον ἀγγέλους καὶ κλείσας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ ἐξοχὸν αὐτῆς κάλλος ἔδωκε τὸ μῆλον εἰς ἄλλην, εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ἀντὶ τῆς Ἀφροδίτης, εἰς τὴν Θεοδώραν ἀντὶ τῆς Κασσιανῆς. Εἶτε ἀληθῆς εἶνε, εἶτε πεπλησμένη τῆς διήγησεως αὐτῆ τῶν θυζαντίνων χρονολογιῶν, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἡ κόρη, τρωθεῖσα καιρίως καὶ πιθανῶς ταλαιπωρουμένη ὑπὸ τοῦ ἔρωτος, ἀπεχώρησε τοῦ κόσμου καὶ ἐκλείσθη εἰς ἰδιόκτιστον μονήν, ἐνθα διήγυσε τὸν θίον διατρέχουσα περὶ τὴν ποίησιν ὕμνων καὶ ἄλλων ἔργων. Παράδοσις τις διηγεῖται ὅτι μετὰ ἔτη ὁ βασιλεὺς Θεόφιλος μὴ λησμονήσας τὴν κόρην, μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῆς εἰς τὴν μονήν, ἐνθα κατέλαβεν αὐτὴν γράφουσαν ἰδιόμελόν τι ἐκκλησιαστικόν. Ἡ κόρη ἔφυγε ὄρομαίᾳ καταπτοηθεῖσα, ὃ δὲ βασιλεὺς λέγεται ἀποτελειώσας τὸ ἀτελὲς ἔσμα τῆς ἐρωτολήπτου μοναχῆς.

Τὸ ἔσμα ἐκεῖνο γνωρίζετε πάντες ὡς ψαλλόμενον τὴν μεγάλην Τετάρτην.

Κύριε ἢ ἐν πολλὰς ἀμαρτίας περιπεσοῦσαι γυνὴ
 Τὴν σὴν αἰσθαμένη θεότητα
 μυροφόρου ἀναλαθεῖσαι τάξιν,
 ὀδυρεμένη μύρα σοι πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ κομίζεις.
 οἴμοι· λέγουσα, ὅτι νύξ μοι ὑπάρχει,
 οἴστρος ἀκολασίας ζοφώδης τε καὶ ἀσέλγητος,
 ἔρως τῆς ἀμαρτίας·
 δέξαι μου τὰς πηγὰς τῶν δακρύων
 ὃ γαφέλαις διεξάγων τῆς θάλασσης τὸ ὕδωρ·

κάμφοθι μοι πρὸς τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδίας
 ὃ κλίνας τοὺς οὐρανοὺς τῇ ἀφάτῃ σου κενώσει·
 καταφιλήσω τοὺς ἀχράντους σου πόδας,
 ἀποσμήξω τοῦτους δὲ πάλιν
 τοὺς τῆς κεφαλῆς μου βοστρύχοις·
 ὦν ἐν τῇ Παραδείσῳ Εὐα τὸ δειλινὸν
 κρότον τοῖς ὠσίν ἠχηθεῖσα τῇ φόβῳ ἐκρύβη.
 ἁμαρτιῶν μου τὰ πλήθη καὶ κριμάτων σου ἀθύσσους
 τίς ἐξιχνιάσει, ψυχοσῶστα σωτήρ μου;
 μὴ με τὴν σὴν δούλην παρίδης
 ὃ ἀμέτρητον ἔχων τὸ ἔλεος.

Δὲν ἠξεύρομεν ἂν εἶνε ἀληθῆ ὅσα λέγονται περὶ τοῦ ἔρωτος τῆς Κασσιανῆς. Ἀποδείκνυται δὲ μόνον καὶ ἐξ ἄλλου τινὸς ἔσματος τῆς μοναχῆς εἰς τὸ γενέθλιον Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἐνδόμυχός τις πάλῃ τῆς κόρης. Ἴδου τί λέγει περὶ τοῦ Βαπτιστοῦ

οὗτος οὖν | ὡς τοῦ οὐρανοῦ βασιλέως | στρατιώτης-προδραμῶν
 ὡς ἀληθῶς εὐθείας ἐποίη | τὰς τρίβους τοῦ θεοῦ ἡμῶν
 ἀγνεῖαν γὰρ παντελεῖ | καὶ σωφροσύνην ἀσπασάμενος
 εἶχε μὲν τὸ κατὰ φύσιν, ἔφυγε δὲ τὸ παρὰ φύσιν,
 ὑπὲρ φύσιν ἀγωνισάμενος.

Ἐν δὲ τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Λονδίῳ βρετ. μουσείου εὑρον ἀνεκδοτα λαμβεῖα τῆς Κασσιανῆς, ἐν οἷς ὑμνεῖ τὴν φιλίαν καὶ ἐξαίρει τὰ γαθὰ αὐτῆς. Ἴσως ὁ θάνατος κατέλαβεν αὐτὴν ζητοῦσαν ἀκόμη καὶ ποθοῦσαν τὸν φίλον τῆς καρδίας. Ἡ ἱστορία δὲ τῆς δυστυχοῦς κόρης δεικνύει ὅπωςδὴποτε ὅτι ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὕμνοις λανθάνει κάποτε κοσμικὴ δόδύνη καὶ ἄλγος καρδιακόν.

Τοιαύτη καθόλου εἶπειν ἢ ποιήσεις τῆς ἑλλ. Ἐκκλησίας, περὶ τὴν μελέτην τῆς ὁποίας ὑπὸ μετρικὴν καὶ καλλισθητικὴν ἐποψιν ἤρξαντο ἤδη ἀσχολούμενοι οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ παρ' ἡμῖν ὁ κύριος Παρανίκας. Εὐχόμεθα νὰ ἐξετασθῆ ἐπιμονώτερον, διότι εἶνε μὰ τὴν ἀλήθειαν ἀξία μελέτης.

β'.

Ἡ ἀρχαῖζουσα ποίησις τῶν λογίων.

Τὸν αὐτὸν σεβασμὸν ἔν δεικνύει ἡ ἐκκλ. ποίησις πρὸς τὴν μορφήν, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ μέτρα τῆς ἀρχαίας ποιήσεως τηρεῖ καὶ ἡ ἀρχαῖζουσα ποίησις τῶν λογίων. Κινασόμεν δὲ οὕτω τὰ ἐν ἀρχαίᾳ γλώσσῃ καὶ στιχουργίᾳ γεγραμμένα ἔργα ἐπιφανῶν τινῶν λογίων τῶν βυζαντινῶν χρόνων, οὓς ἐμιμήθησαν κατόπιν πολλὰκις καὶ οἱ Ἕλληνας ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας. Περὶ τῆς ποιήσεως ταύτης θὰ εἶπω μόνον ὀλίγα. Διότι ἡ ἐξέτασις αὐτῆς εἶνε ἔργον μᾶλλον βιβλιογραφικὸν ἢ καλλιαισθητικόν. Εἶνε στιχουργία βαίνουσα ἐπὶ τὴν ἴχνη τῆς τῶν ἀλεξάνδρινῶν χρόνων ὅτε ἡ ποίησις διέσωζε μόνον τὸν ἐξωτερικὸν τύπον τῆς τῶν κλασ. χρόνων, εἶχε δὲ καταπέσει τὸ ἔξαρμα αὐτῆς καὶ εἶχε παραδοθῆ ὡς πτωχὴ παιδοτρόφος εἰς τὴν ἴρησιν τῶν σχολείων, κατασκευάζουσα παντοῖα ἐγχειρίδια πρὸς γρήσιν τῶν σχολείων. Τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ παρὰ Βυζαντινοῖς ἀρχαῖζουσα ποίησις τῶν λογίων. Περιλαμβάνει ἐν ἀρχαίᾳ γλώσσῃ καὶ ἀρχαίοις μέτροις, τριμέτροις, ἑξαμέτροις, ἡρωσελεγεῖσι θέματα παντοειδῆ, ἀπὸ τῆς εἰς ἰάμβους μεταφράσεως τῶν Ὀδίων ὑπὸ Μανουήλ τοῦ Φιλιτῆ, μέχρι τῶν διαφορῶν μονωδιῶν καὶ χρονογραφιῶν, μέχρι τῆς περιγραφῆς λουτρῶνων καὶ ἐπίπλων.

Τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων τούτων ἔχουσι χαρακτήρα ἐπιγραμματικὸν χωρὶς νὰ ἔχωσιν οὔτε τὴν βραχυλογίαν οὔτε τὸ ἀγχίνουον τῆς ἐπινοίας τοῦ ἐπιγράμματος. Πολλὰ τῶν ἔργων τούτων καταλέχθησαν δικαίως καὶ εὐλόγως ἐν ταῖς ἀνθολογίαις τοῦ Κεφαλαῖ καὶ τοῦ Πλανούδη ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ, ἐκδεδομένα ἢ ἀνεκδῶτα ἅτινα θὰ ἦσαν ἀξία τοιαύτης ἐν ταῖς ἀνθολογίαις καταχωρίσεως. Ἐν ταῖς μυριάσι τῶν στίχων οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως ὑπάρχουσιν τινες ἑκατοντάδες ἀξίαι προσοχῆς ἔργα τινῶν ποιητῶν ἀκόμη μετρίων, ὡς ὁ Πρόδρομος, δὲν εἶνε ἀνάξια ἀναγνώσεως, ὡς ἡ μονωδία τούτου ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, δευτέρου υἱοῦ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου.

Ἐν τῷ εἶδει τούτῳ τῆς ποιήσεως ἀναγνωρίζομεν τὰς τελευταίας

σοφιστικὰς ἀποπειρὰς πρὸς μίμησιν τοῦ ἀρχαίου ἐπιγράμματος καὶ τῆς γνωμικῆς ποιήσεως τῶν ἀρχαίων. Τὰ ποιήματα ταῦτα περιέχουσι συχνὰ ὠραίας ἐκφράσεις, εἰκόνας ἀξιολόγους, καὶ δὲν εἶνε ἐστερημένα παντὸς αἰσθητικῆς. Ἀλλὰ στεροῦνται ἀληθείας, καὶ εἰς τοῦτο πταίει τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῶν σχῆμα. Δύνασθε ποτε νὰ φαντασθῆτε στίχους γεγραμμένους ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ τῷ μέτρῳ τῶν ποιήσεων τοῦ Σόλωνος καὶ Μιμνέρμου γεγραμμένους πρὸς ἐξόμνησιν τῶν καθήμερινῶν σκηνῶν ἢ ἀθλοπέτων τοῦ βυζαντινοῦ βίου, ὅστις ἔχει τὸ δυστύχημα νὰ εἶνε ἀρκετὰ πλάδαρός; Ποιήματα ἀρχαιοπρεπῆ γεγραμμένα πρὸς θεραπείαν τῶν ἰγεμόνων καὶ μεγιστάνων; Προφανῶς οἱ κατασκευασταὶ τῶν τοιούτων στιχουργημάτων περιέπιπτον εἰς τὸν αὐτὸν ἀναχρονισμόν, ὡς ὅτε ὁ λέρδος Γκιλφορδ περιέβαλλε τοὺς μαθητὰς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας μὲ γλαμούδας ἀρχαιογραφεῖς καὶ πετάσους ἀρχαιομόρφους. Ἐν τοῖς ἔργοις τούτοις ἀρχαϊκὸν εἶνε μόνον ὁ τύπος· τὸ πνεῦμα τῆς ποιήσεως εἶνε νεωτερικόν. Ἄν οἱ ποιητὰι ἤθελον νὰ ἐκφράσωσιν ἕτι ἡσθάνοντο καὶ ἔπος τὸ ἡσθάνοντο, θὰ εἶχομεν πιθανώτατα ἔργα ἀξία προσοχῆς. Ἀλλὰ δυστυχῶς παρεφέροντο ὑπὸ τῶν βελγύτρων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως ἐκεῖνοι οἱ καυχώμενοι ὅτι εἶνε Ῥωμαῖοι. Ἐντεῦθεν προέρχεται μετὰ τῆς γλώσσης ἦν μετεχειρίζοντο καὶ τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι ἀσυμβίβαστός τις δυσαναλογία ἣτις δὲν δύναται νὰ μείνῃ κεκρυμμένη.

Ἄλλο δὲ εἶδος ποιήσεως εἶνε τὰ στιχουργήματα εἰς στίχους πολιτικούς, ἀλλ' ἐπ' ἴσης γεγραμμένα ἐν γλώσσῃ ἀρχαῖζούσῃ. Εἶνε συγγράμματα ἱστορικά, νομικά, γραμματικά, ποιήσεις ἀποτεινόμεναι εἰς τὰ μέλη τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου. Οἱ ἄχρως οὗτοι στιχουργοὶ δὲν ἰππεύουσιν ἐπὶ Πηγάσου παραφόρου, ἀλλὰ σύρονται νωθεῖς καὶ νοίχελεις ἐπὶ ὀχλήματος χαμαιγενούς, μεταχειριζόμενοι τὸν πολιτικὸν στίχον ὅτε μὲν ἵνα ὑπομνηματίσωσι τὸν Ὅμηρον καὶ τὴν Ἑρμογένη, τοὺς Ἡάλμους ἢ τὸ Ἄσμα τῶν ἠσμάτων, ὅτε δὲ ἵνα ἐκθέσωσι τὴν ἱστορίαν τῶν λογμάτων ἢ τῶν Ἀγίων Συνόδων. Τινὲς μὲν τῶν λογίων πραγματεύονται εἰς στίχους πολιτικούς ὑποθέσεις ἀστρονομικὰς ἢ γεωμετρικὰς, ἄλλοι δὲ ἐρμηνεύουσι τοὺς νόμους ἢ συνθέτουσι πραγματείας περὶ διαφορῶν κεφαλαίων τῆς γραμματικῆς,

προωρισμένας διὰ τοὺς βασιλεῖς ἢ τὰς ἡγεμονόπαιδας τοῦ βυζαντίου. Ποσάκις δὲν ἐπιβάλλονται οἱ τοιοῦτοι ποιηταὶ νὰ ἀφηγηθῶσι τὰ χρονικὰ τῆς αὐτοκρατορίας καὶ νὰ ἐξυμνῶσι τοὺς γάμους, τὰς ἐρατάς, τὰς νίκας τῶν βασιλέων. Ἰνὰ τούτων τῶν στιχουργημάτων δὲν εἶνε ἐστερημένα ἐντελῶς ἀξίας τινός. Ἀνευρίσκομεν ἐν αὐτοῖς σοφὰς σημειώσεις, ἐνδιαφερούσας μαρτυρίας. Πολλὰ αὐτῶν εἶνε πηγὰὶ οὐσιωδέσταται διὰ τὴν φιλολογοίαν, τὴν ἱστορίαν τῶν νόμων, διὰ τὰς δημῶδεις παραδόσεις ἢ τὴν ἱστορίαν. Ἀλλὰ τὰ πολυμαθῆταυτα συνονθυλεύματα πολλῶν ἀπέχουσι τοῦ νὰ εἶνε ἔργα ἐμπνεύσεως· εἶνε προϊόντα ὠχρά, ἄνοστα, πλαδαρά, σχεδὸν πάντῃ ἐστερημένα ποιητικῆς φαντασίας καὶ δυνάμεως. Δὲν ὑπηγόρευσεν αὐτὰ ἡ Μοῦσα, ἀλλ' εἶνε ἐσκιατροφημένα τέκνα τοῦ Σχολείου.

Οἱ ἐπιφανέστατοι ἀντιπρόσωποι τῆς ποιητικῆς ταύτης περιόδου, ἢ μᾶλλον τῆς ἀτροφίας ταύτης τοῦ πνεύματος καὶ τῆς διαστροφῆς τοῦ ἔθνικοῦ φρονήματος καὶ αἰσθημάτων· εἶνε ὁ Γεώργιος Πισίδης διάκονος τῆς ἀγίας Σοφίας ἐπὶ Ἡρακλείου, ἀκμάσας περὶ τὸ 630. Οἱ λαμβοὶ αὐτοῦ ἐξετιμῶντο διὰ τὴν καλὴν αὐτῶν κατασκευὴν καὶ τὴν γλαφυρότητα. Τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του ἔχουσιν ὕλην ἱστορικὴν. Εἶνε δὲ αἱ ἀκροάσεις, ἐν αἷς ἐξυμνεῖ τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν πολεμικὴν τῶν βυζαντινῶν δόξαν, εἰς τὴν κατὰ Περσῶν ἐκστρατείαν Ἡρακλείου βιβλ. Γ'. Ἡρακλείας βιβλ. 6', καὶ ἀβαρικὰ. Ἐγράψε δὲ καὶ ἑξαήμερον ἢ κοσμογραφίαν, ποίημα ἐκκλησιαστικῆς ὕλης.

Ὁ Ἰωάννης Ἰζέτζης ἀκμάσας τὸ β' ἡμισυ τοῦ 16' αἰῶνος. Ἦτο συγγραφεὺς πολυγραφώτατος. Νὰ τὸν εἶπω ποιητὴν δὲν ἔχω τὸ θάρρος, ἀν καὶ ἔγραψε μυριάδα στίχων. Δυστυχῶς τὸ τοιοῦτον κακὸν ἰδίωμα τοῦ νὰ γράφονται στίχων μυριάδες ὑπὸ ἀνδρῶν μὴ ποιητῶν δὲν τελειώνει ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Ἰζέτζου, ἀλλ' εἶνε δυστυχία πάσης ἐποχῆς. Ὁ Ἰζέτζης εἶνε ὑπερβολικὸς εἰς τὰς ἐκφράσεις του, κενός, ἐνίοτε μωρός. Ἐγράψεν ὑπομνήματα εἰς ποιητὰς παντοῖα· ὁ δυστυχέστερος τῶν ὑπομνηματισθέντων ὑπῆρξεν ὁ Ὀμηρος, περὶ ὃν περιστρέφονται τοῦ Ἰζέτζου τὰ Ἰλιακά, εἰς ἑξαμέτρου, γραφέντα καὶ περιλαμβάνοντα τὰ πρὸ Ὀμήρου, καὶ Ὀμήρου· τὰ μεθ' Ὀμήρου. Τέλος ἄς μνημονευθῶσιν αἱ Χιλιάδες αὐ

τοῦ χάριν στατιστικῆς περιεργίας. Εἶνε πολιτικὴ στιχουργία εἰς 72661 στίχους. Περιλαμβάνει 116 ἱστορίας καὶ 660 κεφάλαια. Ὡς γενικὸν γνώμονα περὶ τοῦ Ἰζέτζου ἄς ἀναφέρω τὴν ἰδέαν, ὅτι πολλοὶ καὶ μὴ ποιηταὶ ὄντες δὲν θὰ ἐπεθύμουν νὰ εἶνε ὁ Ἰζέτζης.

Ἄλλος ποιητὴς τοῦ αὐτοῦ εἴδους εἶνε ὁ Μανουὴλ Φιλῆς, ζήσας εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 14 αἰῶνος. Τὸ γνωστότερον ποίημά του εἶνε τὸ περὶ ζώων ἰδιότητος, κατασκευάσμα ὁπερ οὔτε ποίημα εἶνε, οὔτε κἂν ζωολογία.

Τέλος ἄς ἀναφέρω τὸν Θεόδωρον Πτωχοπρόδρομον, εἰς ὃν θὰ μοὶ ἐπιτρέψητε νὰ ἐπ'ἀνέλθω εἰς τὸ προσεχὲς μάθημα.

Ἀλλ' ἡ ἀληθὴς βυζαντινὴ ποίησις δὲν πρέπει νὰ ζητηθῆ εἰς ταῦτα δύο μνημονευθέντα εἶδη. Ἡ καλλονὴ καὶ ἡ ζωὴ λείπουσιν ἀπὸ τῶν τροφίμων τούτων τοῦ Σχολείου, εἴτινες καυχῶνται ἐπὶ τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῶν ἐνδυμασίᾳ. ἦτις δὲν εἶνε ἡ ἰδική των, καὶ ἣν περιβάλλονται μετὰ κωμικῆς ὑπεροψίας· οἵτινες φελλιζουσιν γλώσσαν ἣτις δὲν εἶνε ἡ ἰδική των, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ὕψος, ὅπερ ὑποκρίνοντα· ὅτι ἔχουσιν, καὶ οἵτινες ἀπώλεσαν δι' αὐτῆς τῶν τῆς ἀνατροφῆς τῆς ἐσκιατροφημένης τὴν χαρὰν καὶ ζωηρότητα τοῦ κατὰ φύσιν βίου. Ἡ ποίησις τῶν λογίων τῆς 15 πόλεως οἵτινες καυχῶνται ἐπὶ τῷ φιλοσοφίᾳ καὶ διωματίᾳ αὐτῶν βίῳ, πάσχει ὑπὸ ἀναιμίας, θάποθάνῃ δὲ μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας ἂν δὲν διέλθῃ δι' αὐτῆς τὸ πνεῦμα νέας ζωῆς. Ὁ ψευδὴς αὐτῆς ἀριστοκρατικῆς τοῦ Σχολείου πρέπει νὰ φήσῃ τὰ σχολικὰ θρανία, νὰ λησμονήσῃ τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ παρελθόντος, νὰ περιενδυθῆ τὰ ἀπλᾶ φορέματα τοῦ πολίτου, νὰ κτυπήσῃ τὸ ποτήριόν του εἰς τὸ κύπελλον τοῦ συντρόφου ἐν τῷ οἴνοπωλείῳ, νὰ χορεύσῃ ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ χωρίου, νὰ μεταῶν εἰς τὰ σύνορα ἵνα πολεμήσῃ κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, νὰ μετάσῃ τῶν ἵπποδρόμων ἀγώνων μετὰ τῶν ἠρώγων, τῶν δεσποτῶν τῆς χώρας, καὶ νὰ ἐρασθῆ τῶν καλῶν παρθένων τῶν περικλειομένων ἐν τοῖς πύργοις, νὰ τρέξῃ τέλος εἰς τὸν ὕψιστον ἀέρα τῶν βουνῶν καὶ τῶν κοιλάδων.

Θὰ ἀίσθανθῆ τότε τὴν ἀνάγκην νὰ ψάλλῃ τοὺς δρόμους, τοὺς ἀγῶνας, τὰς ἠλίψεις του, καὶ τὸ ἄσμα ἐκεῖνο θὰ εἶνε ἀληθὲς ἄσμα τῆς καρδίας, ὁ δὲ βυζαντινός, γενόμενος νεώτερος Ἕλληνα τὸν τῷ

χρόνῳ δὲν θά εἶνε σχολαστικὸς στιχουργὸς ἀλλὰ θαυτοδῆ ποιητῆς ἀληθῆς.

Ἡ ἀναμόρφωσις αὕτη ἀφειλομένη εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς δημοτικῆς γλώσσης εἰς τὴν ποίησιν, ἐνηργήθη τὴν ὑστεραίαν τῆς μεγάλης ἐποχῆς τῶν εἰκονομάχων βασιλέων. Οὗτοι δὲ κατ' ὀλίγον ἢ βυζαντινὴ ποίησις, καταλείπουσα τὰς ψευδεῖς ἀτραπούς, ἃς εἶχε περιδράμει ἕως τότε, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀληθῆ ἔθνικὴν ὁδόν, εἰς τὰς πλατείας κελεύθους τῆς ἔθνικῆς σταδιοδρομίας καὶ γίνεται ποίησις ἔθνικῆ. Ἦν μεταμόρφωσιν ταύτην ὄλ παρακολουθήσωμεν εἰς τα πρῶσεγγὴ ἡμῶν μαθήματα.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΚΩΔΙΚΩΝ
ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ
ΓΙΑΝΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ

Γ.

ΚΩΔΙΚΕΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ ΚΟΛΥΒΑ

191

Χαρτ. 0,205 x 0,125. Αἰῶνος XIX (φ. 79)

1 (φ. 2α). «Πρῶτον μέρος τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας, ἐν ᾧ περὶ πίστεως».

Κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀποκρίσιν.

2 (φ. 6α). «Ἐπιστολὴ τῶν ὁκτῶ τοῦ λόγου μερῶν καὶ ἄλλων τινῶν ἀναγκαίων».

Γραμματικὴ ἀτελής.

3 (φ. 35α). «Λόγος ψυχοφιλέστατος».

*Αρχ. Περιπατώντας ἕνας ἀσκητῆς εἰς τὴν ἔρημον.

4 (φ. 43α). «Ἀποκάλυψις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου».

Ἐν τῇ καθωμιλημένῃ.

5 (φ. 48α). «Λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸν ἀείμνηστον Πατριάρχην Κωνσταντινου Πόλεως Γρηγόριον ἐκφωνηθεὶς ἐν Οὐσσῶ ἐν τῇ ρωσικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Μεταμορφώσεως τῇ 10' Ἰουνίου ὑπὸ Κωνσταντίνου πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου. Τυπωθεὶς διὰ ὑψηλοῦ ὀρισμοῦ ἐν τῇ τυπογραφίᾳ εἰς 1821: Ἰουνίου 19».

6 (φ. 65β). Σημειώσεις εἰσπράξεων διδασκάλου ἀπὸ 1825 Ἀγροῦστου 27 μέχρι 1829 Σεπτεμβρίου 25.

Ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων φαίνονται γραφεῖσαι ἐν Ζακύνθῳ. Ὁμοίως δὲ σημειώσεις τοῦ 1825-1832 εὐρίσκονται ἐν φ. 74α-76β καὶ ἐν τοῖς παραφυλλοῖς τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους.

Ἐν φ. 1α δοκίμιαι κονδυλίων καὶ ὀνόματά τινά μαθητῶν.
Τὰ φ. 69β-73β ἄγραφα.
Στάχωςις διὰ χάρτου πλουμιστοῦ.

192

Χαρτ. 0,225 X 0,165. Αἰῶνος ΧΙ' VII (φ. 66)

Γεωγραφία φυσική καὶ πολιτική.

Ἐν τῇ καθομιλημένῃ. Διήρηται εἰς §178. Ἄρχ. Ἡ γῆ εἰς τὴν ὁποίαν κατοικούμεν εἶναι ὀλοστρογγύλος καὶ πεπερασμένη ἢ περισσώτερη ἀπὸ νερά.
Ἐν τῇ ἰσῶν ὡς τοῦ φ. 2α. 1615 Ἰουλίος 10 Ἰωάννης καὶ Γεωργάκης Βέλγης.
Ἐν δε φ. 1α ἔχο Μάρτιος : 3.
Τὰ φ. 1 καὶ εἰ ἀρχήθεν ἄγραφα.
Στάχωςις νεωτάτη.

193

Χαρτ. 0,217 X 0,15. Αἰῶνος XIX (φ. 166)

- 1 (φ. 2α). Γνωμικά ἀνεπίγραφα.
 - 2 (φ. 4α). Αἰσιώπειοι μῦθοι.
 - 3 (φ. 17α). «Βίος Λουκιανοῦ».
 - 4 (φ. 17β). Ἐκ τῶν Λουκιανοῦ Νεκρικών διαλόγων.
 - 5 (φ. 51α). «Πρασιλείου τοῦ Σελευκεῖος ἐπισκόπου λόγος εἰς τὸν Ἀβραάμ».
 - 6 (φ. 62). «Λόγος εἰς τὸν Μωϋσῆν».
 - 7 (φ. 69α). Λόγος ἀνεπίγραφος.
- Ἄρχ. Ἡ παιδιά μου πολλὰ εἶναι τὰ αἴτια ἡποῦ με παρακινουῦν νὰ σᾶς συμβουλευσω.
Ἐν φ. 1α «Του Χρυσολογᾶ : γ.»
Διάφορα γνωμικά.
Ἄπαντα τὰ ἐν τῷ κώδικι ἐν τῇ καθομιλημένῃ.
Ἐν τῷ παραφύλλῳ τῷ συγκεκολλημένῳ εἰς τὸ ἐμπρόσθιον περιχάλυμμα τάδε. 1828: Ἰουλίου 21. ἐσυγγωρέθει ὁ ἀδελφός μου ὁ Ἀθανάσιος: 1828: κατὰ Μῆνα Δεκέμβριον ἄρχισα τὰ γραμματικά: 1829: κατὰ μῆνα Δεκέμβριον ἐπίγα εἰς Μόλυβον. 1830: Ἰουλίου: α: ἐδιδάξα ἀλλοδιδακτικά εἰς Ἄγινα: 1831: κατὰ Μῆνα Νοέμβριον ἐγύρισα ταξίδη εἰς τὴν Ἐφεσον 1831: ἐγύρισα ταξίδι εἰς τὴν Ἰλιούπολιν: 1832: Αὐγούστου: ε: ἦλθα εἰς Κωνσταντινούπολι: 1833: Μαρτίου α ἦλθα εἰς Μητηλήνη. 1833: ἡμουν εἰς Ἀρβάζι κατὰ μίνα Ἰουλίον. 1834: Μαρτίου 18: ἦλθα εἰς Κωνσταντινούπολι: 1835: ἡμουν εἰς Πεκμετζέ - Μαλιπέ. 1836: ἡμουν προσεῖως εἰς τοὺς Τερούς: Ἀπριλίου: 23:

Ἐν φ. 81β. 1835: Μαρτίου ἡμέρα: Τετάρτη. ἦλθα εἰς Κωνσταντινούπολιν: 18 1835: Ἰουλίου: 19: ἦλθα εἰς τὸν Ἅγιον Μηνᾶ. Ἔπονται Ἔσοδα ἀπὸ Ἰουλίου 19 μέχρις Ἰουλίου 1835: Εἶτα 1835: Αὐγούστου: 4: ἦλθα εἰς τὴν Παναγία τοῦ Μπαλήνου, ἐπομένων ἐξόδων ἐν τῷ τελευταίῳ παραφύλλῳ ἐξόδων. Ἐν τῷ αὐτῷ παραφύλλῳ ὀπισθεν. 1835: Αὐγούστου: 10: ἡμέρα Σαββάτω ἀναχώρισεν ὁ Δημητρούλης Μπατζιάς ἀπὸ Κωνσταντινούπολη καὶ διὰ ἐνθόμηνιν γράφω.— 1835: Ὀκτωβρίου 8: ἡμέρα: ζ: Εἶδα μέσα εἰς τὸ σπίτι τοῦ κουμπάρου μου Στρατή εἰς Ἐγρύκιοι ὅτι γίνοντο τραπέζια φαγιτὰ καὶ πολλὰ τραγῳδία καὶ στοχάζωμαι νὰ ἀπόθαινε κανεὶς ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ σπίτι μέσα καὶ τὸ σημεῖον διὰ ἐνθόμηνιν. Ἐν δὲ τῷ παραφύλλῳ τῷ συγκεκολλημένῳ τῇ ὀπισθίᾳ πινακίδι 1835: Μαρτίου 18: ἦλθα εἰς Κωνσταντινούπολιν. Εἰς τὰ τριάντα ὀκτώ Αὐγούστο: 31: ἀπερέτισα ἀπὸ Ἰάσι Ἄγγλη καὶ ἐκίνησα διὰ Βουλγαρίαν εἰς ταρτίκοντα ἐγγέα Ἰουλίου: ἐμβύκα εἰς Βουκουρέστη εἰς τὰ τριάν ἕξη εἶμουν εἰς Τζεχμετζέ. εἰς τὰ τριάντα ἐπτὰ εἶμουν εἰς τὸ Τέρκον εἰς τὰ τρία (διαγεγραμμένον) σαράντα ἓνα εἶμουν εἰς Λουξίβρη.

Ἐν φ. 22β. Τέλος τῆς ἐξηγήσεως Λουκιανοῦ διὰ γαιρὸς ἐμοῦ Γρηγορίου Ἱερομονάχου υἱοῦ Δημητρίου. Ἐν δὲ τῇ ἄνω ὡς τοῦ φ. 36α. 1829: Σεπτεμβρίου 12:
Ὁ κώδιξ ἔχει ἀφιλόκαλα ἐγχρωμα ἐπίτιτλα καὶ ἀρχικά γράμματα.
Τὰ φ. 14β-16β, 37β-50β, 84β-106β καὶ ἅπαντα τὰ κατόπιν σκολὰ μὴ ἀριθμηθέντα ἄγραφα.

Στάχωςις σύγχρονος τῇ γραφῇ τοῦ κώδικος.

194

Χαρτ. 0,195 X 0,145. Αἰῶνος XVIII (φ. 68).

«Χριστιανική διδασκαλία κατ' ἐρωταπόκρισιν, ἦται τῶν τριῶν θεολογικῶν ἀρετῶν Πιστεως, Ἐλπίδος καὶ Ἀγάπης ἀκριθῆς διασάφσις. Συντεθείσα παρὰ τοῦ ἐλλογιμωτάτου ἐν Ἰερουσαλὴμ Κυρίου Ἀντωνίου Σπυρίδουλα προστάξει τοῦ Παναϊδεσιμωτάτου Μεγίστου Πρωτοπαπᾶ τῆς Θεοσώστου Πόλεως καὶ Νήσου Κερκυρίας Κυρίου Κυρίου Ἀλοῦζιου Καππάδοκα εἰς ὠφέλειαν τῶν προβεθηκότων Νέων, καὶ μάλιστα τῶν διευθετιζομένων ἀναδιδασθῆναι εἰς τὸ τῆς Ἱερωσόνης Μέγα ἀξίωμα. Κατὰ τὸ ἀφξά ἔτος το κοσμοσωτήριον».

Τὸ φύλλον τὸ ὀπισθεν τῆς ἄνω ἐπιγραφῆς καὶ τὰ φ. 66β-68β ἄγραφα.
Στάχωςις διὰ ναστοῦ χάρτου μετὰ περιβλήματος πλουμιστοῦ.

195.

Χαρτ. 0,155 X 0,12. Αἰῶνος XVIII (φ. 12).

«Εὐχαὶ λεγόμεναι εἰς κάθε ἀσθένειαν».

Ἐν φ. 11β Περὶ τῶν κακῶν ἡμερῶν τοῦ χρόνου καὶ «Ἡ κακὴς ἡμέρας
δοῦ ἔχει ὁ κάθε μήνας».

Τὸ φ. 12 ἀρχήθεν ἀγραφοῦν
Στάχσις διὰ ναυτοῦ χαρτοῦ.

196.

Χαρτ. 0.19X0.147. Αἰῶνος XV/II (φ. 116).

1 (φ. 1α) «Πρὸς ἅπασαν τὴν λογικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους μέθο-
δον προδιόκηται ἕτοι εἰσχωρή» τί ἐστὶ λογικὴ καὶ περὶ τῶν τριῶν
τοῦ νοῦ ἐνεργειῶν».

2 (φ. 45α). «Pars prima. De prima mentis operatione: seu
termino».

Ἄλλη χειρὶ

3 (φ. 65β). Λογικὴ εἰς βιβλία τέσσαρα.

Προτισσεται φ. 18α-65α. «Ἀφήγησις προεισαγωγικὴ ἐν περιλήψει.
Περὶ ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν κατ' αὐτὴν αἰρέσεων καὶ
αἰρεσιμαχῶν».

Γέγραπται ἄλλη χειρὶ ἐν τέλει φ. 115α). Τέλος σφης: Ἀπριλλίου 22.

Ἐν τῇ κάτω ἡμ. τοῦ φ. 1α. Καὶ τότε πρὸς τοὺς ἄλλους Θεοδοῦρος υἱοῦ Βασι-
λείου διαγεγραμμένα). Ἐν φ. 70α ἄλλη χειρὶ, διαγεγραμμένα:

Παπὰς τις ἐγκυροῦσας, τιττεν ἐρελλεν ως θηλυ.

τοῦνομα δ' ὦν Ἰωάννης, Ἰωάννα μετεκλήθη.

καὶ γυνὴ σαφῶς γνωσθεῖσα, τὸ καπίδιον θηλάζει.

Ἐν φ. 116α σημειῶμα περὶ τονισμοῦ ἐν τῇ φιλολογίᾳ. Ἐν τῷ παραφύλλῳ
τῷ συγκεκολλημένῳ τῇ ἐπιστολῇ πινακίδι μεταξὺ δοκιμῶν κονδυλίου Νι-
κόλαος Καμαρασῆς, ἐν δὲ φ. 116β. Καὶ τότε σὺν τοῖς ἄλλοις Ἀρβέρσιου Γαβαλά
(δὶς, ἐν τῷ δευτέρῳ Γαβαλλά).

Ἐν δὲ τῷ παραφύλλῳ τῷ συγκεκολλημένῳ τῇ ἐπιστολῇ πινακίδι Καὶ τότε
σὺν τοῖς ἄλλοις Ἀρβέρσιου Γαβαλλά καὶ Ματθαῖος Γαβαλλάς Ἀρβέρσιος Σπυρίδος

Τὸ φ. 14 καὶ 115β ἀγραφοῦν.

Στάχσις διὰ ναυτοῦ χαρτοῦ.

197.

Χαρτ. 0.22X0.167. Αἰῶνος XIX (φ. 101).

«Πανδαισία Γεωργίου Γαζῆ Δελθινακιώτου».

Ἐν φ. 1α «Προσέμιον» Πανδαισίαν ὀνόμασα τὸ παρὸν βιβλίον, ἐκ μετα-
φορᾶς καταλλήλου ἐνός συμποσίου, πλουσίου ἀπὸ πολλῶν, ποικίλων, καὶ νό-

στικῶν φαγητῶν. Ὡσπερ οὖν τὸ τοιοῦτον συμπόσιον προσενεῖ ποικίλους ἡδο-
νὴς καὶ ὠφελείας εἰς τὸν ἀνθρώπον σωματικῶς, οὕτω καὶ τὸ παρὸν βιβλίον
περιέχον διαφόρα γυμνάσματα, λόγους, γνώμας ἀξιολόγους, καὶ σημειώσεις
ποικίλους εὐφροίνει καὶ ὠφελεῖ ψυχικῶς τὸν ἀνθρώπον καὶ μάλιστα τὸν
φιλομαθῆ καὶ περίεργον. Ἐν Μεσολογίῳ τῇ 2' Ἰανουαρίου 1844. Ὁ Σχολάρχης
Μεσολογίῳ Γεώργιος Γαζῆς.

Ἡ ξ 1 ἐν φ. 2α ἔχει ὡδὶ Ἀναθροιστες. Τέσσαρα ἔτη (ἀπὸ τοῦ 1810-1844) δει-
νοπαθῶν ὑπὸ τοῦ ζυστατηρίου διαρροίας καὶ αἱμαρροίας, κατανάλωσα ἀπομειλίῃς ὄλην μου
τὴν χρηματικὴν κατασκευὴν ἐλθὼν δὲ εἰς Μεσολογίον Σχολάρχης, τῷ 1813 σепτεμ-
βρίου 20, ἐκκριθὴν ἀπὸ τὸ πάθος τὸσον κακῶς, ὥστε περὶ τὰς ἀρχὰς νοεμβρίου ἔλθο
εἰς ἀπελπισίαν καὶ θανάτου ἕγγυς. Ἀλλ' ὁ ζῆτος καὶ θανάτου Κύριος, φωτίσας τὸν ἰα-
τρὸν Νίδερ εἰς τὴν διαγνωσὴν τοῦ πάθους, καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἰατρικοῦ, μὲ ἀνέ-
στηαι πρὸ ἐλπίδα, καὶ κατεστη ἐν τελείᾳ ὑγίεια. Ὅθεν προσφέρων τὰς εὐχαριστήσεις
μου εἰς τὸν πανοικτίρμονα θεὸν βρῶ ἐκ ψυχῆς καὶ καρδίας τάδε.

Ἐκονται εὐχαριστηριοὶ εὐχαί εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὴν Παναγίαν καὶ εἰς
τοὺς Τυξίσρχας καὶ Ἐπιγραμματὰ εἰς Νίδερ τὸν ἰατρὸν καὶ Γαζῆν τὸν
ιαθίντα ἀπ' αὐτόν».

Ἀκολουθοῦσι παράγραφοι περὶ ποιητικῆς καὶ δέκα κεφάλαια γραμμα-
τικῶν. Ἐν φ. 94α Τέλος τῶν ἐνεργητικῶν καὶ τῷ θεῷ χάρις! Τῇ 6 Ἀυγούστου 1848
ἐν Μεσολογίῳ Ὁ Σχολάρχης Γεώργιος Γαζῆς Δελθινακιώτης. Ἐν δὲ φ. 98α. Τέλος
τοῦ βίου Κανονικοῦ τῷ δὲ πνεύματι καὶ φωτιστῇ θεῷ χάρις! Ἐγραψα Σχολαρχῶν
ἐν Μεσολογίῳ τῇ 14 Ἀυγούστου 1848. Γεώργιος Γαζῆς ὁ ἐκ Δελθινακίου τῆς Ἠπείρου.

Ἐν δε φ. 100α Ἐν Μεσολογίῳ τῇ 20 Ἀυγούστου 1848 Γεώργιος Γαζῆς.

Λείπονται κατὰ ταῦτα πολλὰ τῶν ἐν τῷ Προσμίῳ προωγγελλομένων,
ἅτινα πιθανῶς ὁ Γαζῆς ἔμελλε νὰ γράψῃ ἐν τοῖς ἀγράφοις μετὰ τὸ 100α
φύλλοις τοῦ κώδικος.

Ἐν τοῖς περὶ ποιητικοῖς ἐν φ. 4α καὶ τάδε:

Ἦχος τῆς καθ' ἡμᾶς ποιητικῆς.

Ἄγ! εἶθε νὰ γίνεσθαι ποῦλί, ψηλά νὰ ἀπαιτούσα!

νὰ εἴρισκα τὸν σταυραῖτὸν γὰρ νὰ τὸν ἐρωτούσα!

ἐκεῖ παρ' ἐπισκοπῆς γράμμινον μου εὐφτέρη,

ποῖα ποῦλιά σε ἔφαγαν, νὰ μ' ἐδίδο γαμπέρι.

νὰ φράζουμουν νὰ μ' ἔτριοναν κ' ἐμένα τὴν καυμένην,

νὰ διὰ δαίνα στὸ στόμα πον ὄλη κομματιασμένην,

νὰ εἴρισκα εἰς τὴν κοιλίαν καὶ τὰ δικά σου μέλη,

κ' ἐκεῖ νὰ εἴμεθα οἱ δύο πάλιν ἀνταριωμένοι.

Μεθ' ὀποσημειώσεως Γεωργ. Γαζῆς εἰς τὴν βιογραφίαν τῶν Ἱερῶν: σελίς 82.

Στάχσις διὰ ναυτοῦ χαρτοῦ.

198.

Χαρτ. 0,21X0,14. Αἰῶνος ΛΙΥ (φ. 124).

«Ἱερὰ περιήγησις ἢ ἐν ταῖς Μελέταις τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν γραφῶν, ὑπὸ Γεωργίου Γαζῆ τοῦ ἐκ Δελβινακίου τῆς Ἡπείρου, Σχολαρχοῦντος ἐν Μεσολογγίῳ τῆς Αἰτωλίας· τῷ 1848 ἔτει».

Προτύσσεται «τοῖς ἐντευξομένοις χαίρειν», οὗ ἐν τέλει τῆ 30 Ἰανουαρίου, 1848 ἐν Μεσολογγίῳ. Γενῶν: Γαζῆς.

Στάχωσις διὰ ναυτοῦ χάριτος.

199.

Χαρτ. 0,22X0,163. Αἰῶνος XVIII (φ. 41).

1 (φ. 2α) «Τοῦ σοφωτάτου βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Ἐυφροσυρογεννήτου Περί θεμάτων».

Περιλαμβάνονται μόνον τὰ θέματα μέχρι τοῦ εἴ' «Ῥὸ καλούμενον Αἴγαῖον πέλαγος».

2 (φ. 17α). «Περὶ τῆς Ἀτθίδος».

3 (φ. 17α). «Ὄνόματα τῶν μεγάλων ποταμῶν».

4 (φ. 17α). «Οἱ κυρίως μεγάλοι ποταμοί».

5 (φ. 17α). «Ὄνόματα τῶν μεγάλων ὄρων».

6 (φ. 176). «Πόλεων ὀνόματα. Ὅσαι τῶν πόλεων ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις μέτωνομάσθησαν».

7 (φ. 18α). «Λέοντος τοῦ σοφοῦ».

Ἄρχ. Πρώτη κεφαλὴ ὁ στρατηγός, καὶ μετ' αὐτὸν οἱ μετάρχοι.

8 (φ. 206). Γεωγραφικὸν σημεῖωμα.

Ἄρχ. Ἔχει ὡδε· Τὸ μέρος ὑπερὸ ἀπόστατος Ἀνδρέας ἐκήρυξεν πρῶτον τὴν Βιθυνίαν ὅλην. Βιθυνία ὀνομάζεται ὅσος τόπος εἶχε ἀνάμεσα, ἀπὸ κίραν τὸ Σκουτάριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου καὶ Χρυσούπολις ἐκαλεῖτο πρότερον, ἕως εἰς τὴν Νικομήδειαν, καὶ Νίκαιαν καὶ τὴν Θράκην, ἢ ὅποια περιέχει τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ παραθαλάσσιον τῆς Μαύρης θαλάσσης ἀνωτικὰ καὶ Καλιούπολιν καὶ Καδύβαν, ἕτις καὶ Νεάπολις λέγεται εἰς τὰς Ἠράξεις αὐτῆ καὶ Θράκη καὶ Χριστούπολις καὶ ἡ Μακεδονία ἔχουσι ἀπὸ τὴν Καβάλλον ἕως τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Θεσσαλίαν ἕτοι ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην ἕως τὰ Φέσσαλα καὶ τὴν Ἑλλάδα ἕτοι ἀπὸ τὰ Φέσσαλα ἕως εἰς τὸ Ζητούντιον, καὶ τὴν Ἀγαίαν ἕχουσι ἀπὸ τὸ Ζητούντιον ἕως τὴν Παλαιὰν Πάτραν.

9 (φ. 21α). Τύπος προικοσυμφώνου.

Ἐν τούτῳ καὶ τάδε. Εἶτα δὲ κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθος χάριν πρῶτως εἶδει εὐτῆ

τὰ ἐφ' ἑξῆς. Ἐν πρώτοις ἡ φεσία τὸ καὶ τὸ ἱερία καὶ διὰ τῆς κεφαλῆς τῆς γούρας, βινάρια· μπροτζαλῆκια· ὑποκάμισα· φουστάνια· τζουμπέδες· σενθόνια· παπῶματα· κρεβάτια· προσκεφαλάκια· προσκεφαλά· μανδύλια· γαβλιά· φρουγγιστόμπολα· τουδὰ· γιδλια· φορτζέρια· τὸ ἀσημικόν· καὶ χαλκοματικόν· τὰ φωτὰ καὶ τὰ μετρητὰ.

10 (φ. 22α). «Τίνας λόγους εἶχε Λέων ὁ βασιλεὺς τελευτῶν».

Στίχοι 32.

Ἄρχ. Τὸν Κωνσταντίνον, δέσποτα, καὶ ἀδελφὸν ὡς τέκνον,
ὡς σπλάγγον, ὡς καρδίαν σου περιέβαλε καὶ σκέπε.

Τελ. Μέννησθε πάντες μέμνησθε Λέοντος τοῦ δεσπότη
ψάλλατε καὶ θρηνήσατε καὶ παντὶ τι θρηνητε.

Ἔπεται Ἀλφάβητον εἰς τὸν Λεοντα βασιλέα, ἔχον ὡδε.

Δότε μοι θρήνους ἔδοντα. Θρηνήσαι μου τὸν φίλον,
κλύσομαι τὸν δεσπότην μου, γέυσοι πηγὰς δακρύων.

11 (φ. 226). «Εἰς τὰ εὐαγγέλια τῆς μεγάλης ἑβδομάδος».

12 (φ. 226). «Πρὸς τί ἐστὶ χρήσιμος ἡ λογικὴ πραγματεία».

13 (φ. 23α). «Δημοφίλου ἐκ τῶν Πυθαγορείων ἐπῶν ὅμοια ἢ βίου θεραπεία».

Ἄρχ. Ἔοικεν ἡ κολακεία γραπτῆ πανοπίῳ.

14 (φ. 27α). Δημοκράτους φιλοσόφου Γνώμαι χρυσαί»

Ἄρχ. Γνωμῶν μετ' τῶνδε εἴ τις ἐπαίει ζῆν

15 (φ. 286). «Σεκούνδου» ἀποφθέγματα.

Ἐκ τοῦ Φιλοστράτου, Ἀντωνίου Μελίσσης, Ἀνωνύμου Ἀνθολογίας, Σουΐδα.

16 (φ. 31α). Προικοσυμφώνων τύποι.

17 (φ. 32α). «Περὶ ἱερωσύνης».

18 (φ. 326). «Προικοσύμφωνον».

19 (φ. 326). «Τὰ ἑπτὰ θεάματα».

Ἄρχ. Ὁ ἐν Ὀλυμπίῳ Ζεὺς, πήχειον ἄλς βον ὁ τῆς Ἐφρεσίων Ἀρτέμιδος ναός

20 (φ. 34α). Πυθαγόρου ἐπιστολαί.

21 (φ. 356). «Περὶ τέκνων ἀνατροφῆς».

Ἄρχ. Ἀκούω σε τὰ παιδία τρυφερῶς ἄγειν.

22 (φ. 366). «Πρὸς τὴν ζηλοτυποῦσαν παραμυθητικῆ. Θεανῶ Νικοστράτη χαίρειν».

23 (φ. 376). «Περὶ θεραπειῶν προστασίας ὑποθετικῆ. Θεανῶ Καλλιστοί».

24 (φ. 39α). «Μυέας ἐπιστολή. Μυία Φύλλιδι χαίρειν».

25 (φ. 40α). Πυθαγόρου Ἐπιστολαί.

26 (φ. 41α). Λύσιδος Πυθαγορείου Ἐπιστολή πρὸς Ἰπ-
παρχονον.

Ἐν φ. 33α, ἀρχῆθεν ἀγράφω, παρενεγράφη χωρίον «Πύστυθιος
τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου».

Ἐν φ. 1α, ἀρχῆθεν ἀγράφω, Σεραφεῖμ Ἱερομονάχου τοῦ ἐκ τῆς Πέλοπος νήσου
καὶ Κεῖμα Σεραφεῖμ Ἱερομονάχου τοῦ ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ Ἱερομόναχος πρωτο-
σύγκλιτος Σεραφεῖμ Πελοποννήσιος τοῦ Μενούτζα, καὶ Σταυράκιος ὁ γράψας.

Ἐν δὲ φ. 1β ἀρχῆθεν Ὀλιωβρίου η', Κορώνη ὅτι ὁ Γιαννίδης ἔρξατο.

Συλλογὴ διὰ ναστοῦ χάρτου.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

— Νεόφυτος Προδρομηνός καὶ οὐχὶ Προδρομικός. Ἐν τοῖς ὑπὸ
Γουλιέλμου *Studemittel* καὶ Λεοπόλδου *Chon* ἐκδομένοις τῷ 1890
ἐν Βερολίῳ *Codices ex bibliotheca Meermanniana Phil-*
lippsici graeci nunc Berolinenses ἀναγινώσκομεν ἐν σ. 72,
ἔπου περιγράφεται ὁ κῶδιξ 166 (Phil. 1570), ὅτι ἐν φ. 55ε τοῦ
κώδικος τούτου ἄρχεται Νεοφύτου μονάχου Προδρομικοῦ πρόχειρος
καὶ χρήσιμος σαφήνεια καὶ συλλογὴ κατὰ στοιχεῖον περὶ βοτανῶν
καὶ ἄλλων παντοίων εἰδῶν θεραπευτικῶν. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ
εἶπε παρανεγνωσμένον τὸ μονάχου ἀντὶ μοναχοῦ καὶ τὸ Προδρομι-
κοῦ ἀντὶ τοῦ πραγματικοῦ ἐνόματος τοῦ συγγραφέως Προδρομηνοῦ
(= μοναχοῦ μονῆς τινος τοῦ Προδρόμου). Καὶ πράγματι τὸν Νεόφυ-
τον Προδρομηνὸν γινώσκομεν ὡς συγγραφέα τοῦ δεκάτου τετάρτου
αἰῶνος γράψαντα Πρόχειρον ἀντιλογίαν πρὸς τὸν Βαρλαάμ καὶ
Ἀκίνδυνον, σωζομένην ἐν τῷ Πατριακῷ κώδικι (Ἰω. Σακκελίωνος
Πατριακὴ βιβλιοθήκη. Ἀθήνησιν. αωη' σ. 189). Ἐν δὲ τῷ Ἀγιο-
ρείτικῷ κώδικι 194 τῆς μονῆς Διονυσίου, γεγραμμένῳ τῷ 1363,
περιλαμβάνονται πλὴν τῆς εἰρημένης Ἀντιλογίας τὰ ἐξῆς συγ-
γραμμάτια τοῦ Νεοφύτου· α' Διάλογος πρὸς Λατίνον, Ἄρχ. Οὐδὲν
τῆς φιλαδελφίας καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης τῷ θεῷ περιμά-
χτητον τῶν ὄντων καθέστηκεν· β' «Κεφαλαιώδης ἀπόδειξις πρὸς τινα
ἐλληνοφρονα, ὅτι ἐν καὶ τρία ἐστὶν ὁ κυρίως καὶ ἀληθῶς καὶ φύσει
μόνος θεὸς τῶν χριστιανῶν». Ἄρχ. Δέου τοὺς δούλους αἰεὶ πρὸς
τοὺς οἰκείους δεσπότης εὐνοεῖν. γ' «Πρὸς Λατίνον ἀντιλογία λέ-
γοντα ὅτι ἐφείλει τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ οἷα μητρὶ τῶν ἐκκλησιῶν
πασῶν τὰ πρεσβεῖα καὶ αὐτῇ τὰς ἄλλας ὑπέκειν τε καὶ διδόναι». Ἄρχ.
Ὡ σωφώτατοι Λατίνων εἴγε ὑμῖν τῆς ἀγχυσίας. δ' Ἀντι-
λογία περὶ τοῦ τύπου τοῦ θεοῦ καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ πρὸς αἵρε-
τικούς. Ἄρχ. Ἀπορεῖς ἡμᾶς ὦ οὗτος δοῦν χάριν σημειούμενοι
ἑαυτοὺς τῷ δεσποτικῷ σταυρικῷ σημείῳ προσκυνούμεν σχετικῶς

τὴν ἁγίαν εἰκόνα αὐτοῦ. ε' «Τετράστιχα λαμβανόμενα εἰς διαφόρους δεσποτικὰς ἑορτὰς καὶ εἰς ἑτέρους ἁγίους καὶ εἰς ἀνθρώπους». Καὶ ἄλλα δ' ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι ἀντιρρητικὰ κατ' Ἀκινδύνου ἢ κατὰ Λατίνων μὴ φέροντα ρητῶς τὸ ὄνομα τοῦ Νεοφύτου εἶνε πιθανῶς ἔργα αὐτοῦ (Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κανταβριγίᾳ τῆς Ἀγγλίας. 1895. Τόμ. Β' σ. 358 κ. ε.). Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ περιφυτῶν ἐν τῷ Βερολινεῖ κώδικι σωζομένη πραγματεία τοῦ Νεοφύτου Προδρομηνοῦ εὑρηται καὶ ἐν τῷ Παλατίνῳ 77 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ. Εἶνε δὲ μέχρι τοῦδε ἀνέκδοτος ὡς καὶ ἅπασαι αἱ λοιπαὶ συγγραφαὶ τοῦ Νεοφύτου.

— Τιμοθέου γραμματικοῦ περὶ ζώων. Ὁ Π. Χρυσόστομος Ἀντιόχειος ἔγραψεν ἐξ Ἁγίου Ὄρους τῇ 25 Αὐγούστου 1905 πρὸς τὸν Σπ. Λάμπρον τὰ ἀκόλουθα:

«Τὸ ἀποσταλὲν σοι παρ' ἐμοῦ ἐπίγραμμα (τὸ αὐτὸ βεβαίως, ἔπερ καὶ ἐν Ν. Ἑλληνομν. σελ. 270 Τόμ. Α') εὑρίσκεται ὡς ἔγραφον ἐν διφύλλῳ χαρτίνῳ ἀπολεσθέντος κώδικος ἢ τοῦλάχιστον ἀσπασθέντι τοῦ κώδικος, εἰς ὃν ἀνήκει, διὰ τοῦτο μετὰ πολλῶν ἄλλων ὁμοίων εὑρίσκεται ἐν τῷ περιεχομένῳ φακέλλῳ μὴπω ἀριθμηθέντων, διότι πρέπει πρῶτον νὰ ἐξετασθῶσι τὰ τοιαῦτα, ἵσως τινὰ τούτων προσαρτηθῶσιν εἰς αὐτὸν ἀνήκουσι κώδικας. Ἐν τῷ αὐτῷ διφύλλῳ εὑρίσκεται καὶ ἕτερον ἐπίγραμμα ἐκδεδομένον ἐν τῇ «Κωνσταντινουπόλει» Σ. Δ. Βυζαντίου Τόμ. Α' σελ. 266, προτασσομένων τῶνδε: ... «ἐν τῷ τουρλέῳ τῆς ἁγίας Σοφίας κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Βασιλέως ἔγραψε δὲ τὰ παρόντα Ἰωάννης Μητροπολίτης Μελιτηνῆς». Εὑρηται δὲ καὶ τότε τὸ σημεῖωμα: «τὰ ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἅτινα τὴν τῆς ἁγίας Σοφίας κτίσιν δηλοῦσι 6340 ἰνδ. δ'». Ταῦτα δὲ πάντα διὰ μιᾶς χειρὸς γεγραμμένα, ἠγρόφησαν, φαίνεται μοι, κατὰ τὴν δεκάτην ἕκτην ἢ δεκάτην ἑβδόμην ἑκατονιαετηρίδα. Πῶς ὁμοίως ταῦτα συμβιβαστέον οὐκ ἔχω τι σαφὲς εἰπεῖν. Ἐκ πολλῶν δὲ ἴσως, ὑποθέσεων παραδέχομαι τὴν ἐξῆς: ὁ γράψας, μὴ γνώστης ἀκριβῆς τῶν πραγμάτων, εἶχεν ἴσως ὑπ' ὄψει τὸ ὑπὸ ὀθωμανῶν ἀρκετὰ φαίνεται ἐνωρὶς ἀποδοθὲν ὄνομα «Κιουτσούκ, ἁγία Σόφια=μικρὰ ἁγία Σόφια» (Σ. Δ. Βυζαντ. ε. α.).

γράφων δὲ καθ' ἣν ἀνωτέρω εἶκασα ἐποχὴν καὶ θέλων νὰ τρέψῃ τὰ μετὰ Χριστὸν ἔτη εἰς τοιαῦτα ἀπὸ κτίσεως κόσμου, γράφων βεβαίως τοὺς ἀριθμοὺς ἀραβικοῖς ψηφίοις, ἀντὶ νὰ γράψῃ 5508+41 ἔγραψε 5808+541=6349.

Περὶ τοῦ κώδικος τοῦ περιέχοντος τὸ ἀπὸ τῆς Συρίνης Θεοῦ τοῦ Λουκιανοῦ μέρος, εἰς ποιῆμα δὲ καθ' ὃ ἐπέστειλα σοι δαίγμα μετατραπέν, θὰ γράψω προσεχῶς πᾶν σχετικὸν συναποστέλλων καὶ τὸ ἅλον ποιῆμα.

Τὸ ζητούμενον «Τιμοθέου Γραμματικοῦ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον περὶ ζώων» ἀτελές, περὶ οὗ καὶ ἐν τῷ Α' Τόμῳ τῆς τοῦ Κ. Σάββα Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης γίνεται λόγος, δυστυχῶς δὲν εὑρίσκεται, πολλὰς τῆς Βιβλιοθήκης ἡμῶν ὑποστάσεως τὰς περιτετείας. Ἰδὲ κατὰ τὴν μεγάλην Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Σύγγραμμά τι τοιοῦτον σώζεται: ἀκέφαλον καὶ κολοβόν, τὸ ὅποιον ὅμως εἶσθε: ἀκριβῶς δὲν δύναμαι νὰ χαρακτηρίσω ὀρίζων τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἐκ τινῶν ἐσωτερικῶν ἐνδείξεων φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς αὐτὸ ἔγραψε κατὰ τὸν δεῦτερον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα τοῦλάχιστον, ἀκριβῆς δὲ καὶ μάλλον ἐπὶ μέρος ἀνάγνωσις ἴσως ἀνακαλύψει τεκμήρια μάλλον νεώτερον τοῦτον ἀποδεικνύοντα, οἷον καὶ τότε «... ἐγὼ δὲ καὶ πεντάποδα βουὸν ἱερὸν ἐθεασάμην ἀνάθημα τῷ θεῷ τῷδε Διὶ ἐν τῇ πόλει τῆς Ἀλεξανδρείας τῇ μεγάλῃ, ἐν τῷ καλουμένῳ τοῦ Θεοῦ ἄλσει, ἐνθα περσεαὶ ἔμφυτοι σικιὰν περικαλλῆ καὶ ἔψιν ἀπεδείκνυντο... ἐγὼ δὲ ὄσα εἰς ἐμὴν ἔψιν τε καὶ ἀκοὴν ἀφίκετο, εἶπον: (1) συγγραφεὺς πραγματεύεται ἐν βιβλίῳ πεντεκαίδεκα (κατὰ γὰρ τὸ σωζόμενον μέρος τοῦ κώδικος, χαρτίνου τῆς ΙΓ' ἢ ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος) περὶ διαφόρων ζώων, Ἰνδικῶν τε καὶ Αἰγυπτίων καὶ ἄλλων πολλῶν μερῶν, ἐξ ὧν εἰκάσειεν ἂν τις ὅτι πιθανὸν νὰ εἴη σχέσηὶς πρὸς τὰ λεγόμενα ἐν σελ. 453 Τόμ. Β' Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας ὑπὸ Κρουμάχερ ἐν Βιβλιοθήκῃ Μαρατλή. Πρὸς ἀκριβέστερον ἐν γὰρ τῷ παρόντι χαρακτηρισμὸν τοῦ προκειμένου συγγράμματος ἀναγράφω τὸν ἀριθμὸν τῶν κεφαλαίων ἢ γοῶν ὑποθέσεων κατὰ βιβλίον.

Βιβλίον Α' κεφ. 60 ἐξέπεσον τέσσαρα, δέκα δὲ περιεχομένη α).

Β' κεφ. 50.—Γ' κεφ. 47.—Δ' κεφ. 60.—Ε' κεφ. 56.

Γ' κεφ. 65.—Ζ' κεφ. 44.—Η' κεφ. 27.—Θ' κεφ. 66.

Ι' » 30.—ΙΑ' » 36.—ΙΒ' » 44.—ΙΓ' » 29.

ΙΔ' » 29.—ΙΕ' » 29 (σώζονται τὰ τρία):

Οἱ πίνακες τῶν κεφαλαίων προτάσσονται ἐκάστου τῶν βιβλίων.

Τοσαῦτα καὶ περὶ τούτων ἐν γε τῷ παρόντι, εἰ δὲ καὶ εἴρομεν καὶ πλείω προθύμως ὑπουργήσω σοι, Θεοῦ διδόντος».

— Ἰωάννης ὁ τοῦ Ζαχαρίου καὶ οὐχὶ Ἰωάννης Ζαχαρίας. Ὁ *Krumbacher* (*Geschichte der byzantinischen Litteratur* τ. 487, ἑλλην. μεταφρ. Σωτηριάδου Τόμος Β' σελ. 157) ποιεῖται μνείαν ἐπιστολῆς Ἰωάννου Ζαχαρίου ὡς σωζομένης ἐν φ. 1572 τοῦ κώδικος 219 τῆς Καισαροβασιλικῆς βιβλιοθήκης Βιέννης. Ἄλλ' ἢ ἐπιγραφή τῆς ἐπιστολῆς ἐν τῷ κώδικι ἔχει ὡδὲ.

Ἰωάννου τοῦ τοῦ Ζαχαρίου Θεοδώρω τῷ Μοδηρῷ.

Κατὰ ταῦτα ὁ ἐπιστελλας δὲν ἔφερε τὸ ἐπώνυμον Ζαχαρίας, ἀλλ' ἦτο ἀπλῶς υἱὸς Ζαχαρίου τινός, οὗ ἀγνοοῦμεν τὸ ἐπώνυμον.

— Ἐπίγραμμα εἰς τὴν βίβλον Τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα. Ὁ κ. Ἐμμ. Δαυίδ ἔγραψε τῇ 14 Φεβρουαρίου 1905 ἐκ Θεσσαλονίκης τὰ ἀκόλουθα: Ἀνέκδοτον ἐπίγραμμα τοῦ Πατριάρχου Φωτίου. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Γυμνασίου Θεσσαλονίκης ὑπ' ἀριθ. 75 ὑπάρχει χειρόγραφον χάρτινον, ἔπερ, ὡς δηλοῦται διὰ τῆς ἐν τέλει αὐτοῦ ὑποσημειώσεως, «εἴληψε τέρμα παρὰ Γερασίμου μοναχοῦ 20 Ἀπριλίου 1730. Τὸ χειρόγραφον περιέχει τὰ 8 βιβλία τοῦ Ἀχιλλέως Τατίου «τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα... Ἐπὶ τῆς πρώτης σελίδος τοῦ χειρογράφου ὑπάρχει λαμβικὸν ἐπίγραμμα, ὅπερ ἀναφέρεται εἰς τὸν πατριάρχην Φώτιον, ἢ, ὡς λέγεται, εἰς τὸν Λέοντα τὸν φιλόσοφον. Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο εἶνε τὸ ἑξῆς:

ἔρωτικά

ἔρωτικῶν

ἀνεκδότων (sic)

Φωτίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν βίβλον Λευκίππης· ἄλλοι δὲ φασίν, Λέοντος φιλοσόφου.

Ἐρωτα πικρὸν, ἀλλὰ σώφρονα βίου

ὁ Κλειτοφῶντος ὡσπερ ἐμφαίνει λόγος

ὁ Λευκίππης δὲ σωφρονέστατος βίος
ἅπαντας ἐξίστησι, πῶς τετυμμένη
κεκλειμένη τε καὶ κατηχρεωμένη (sic)
τὰ δὲ μέγιστον τρίς θανοῦσ' ἐκαρτέρει
εἴ περ δὲ καὶ σὺ σωφρονεῖν θέλεις, φίλε,
μὴ τὴν πάρεργον τῆς γραφῆς σκόπει θέαν,
τὴν τοῦ λόγου δὲ πρὸς τὴν σινδρομὴν μάθε·
νυμφοστολεῖ γὰρ τοὺς ποθοῦντας ἐμφρόνως.

— Ἐπιστολαὶ Περιβλεπτηνοῦ καὶ Βασιλείου Κερκύρας. Ἐν τῷ Μαρκιανῷ c. l. II 31 (Morelli) τοῦ 19' αἰῶνος δομδ. miscellaneum ἀπὸ φ. 275α καὶ ἑξῆς εὐρίσκωμεν ἐπιστολάς, τὰς πλείστας ἀνωνύμους. Μεταξὺ τούτων ἵκαναὶ τοῦ Περιβλεπτηνοῦ καὶ πολλαὶ τοῦ Κερκύρων, ὅστις εἶνε ὁ Βασίλειος, καθ' ἃ φαίνεται ἐκ μιᾶς αὐτῶν «τοῦ Κερκύρων Βασιλείου». Ἡ πρώτη τοῦ Κερκύρων ἐν φ. 2806 ἀρχ. «Καὶ πάλιν προέτεινα κτῆρ». Ἐν τέλει χωλίαμβοι. Τοιαῦτοι χωλίαμβοι καὶ ἐν τέλει ἄλλων ἐνταῦθα ἀνωνύμων ἐπιστολῶν, αἵτινες εἶνε κατὰ ταῦτα πιθανῶς τοῦ αὐτοῦ. Αἱ τοῦ Κερκύρων ἐπιστολαὶ οὐχὶ ἐν συνεχείᾳ. Δευτέρα αὐτοῦ ὠνομασμένη ἐπιστολή ἐν φ. 2826 ἀρχ. «Ἐπειδήπερ οἶωμαι φίλων τῷ μοχθεῖν περὶ λόγους νέων ἐμύγυρις» (Πρὸς καὶ Κρουμβάχερ μεταφρ. Σωτηρ. τομ. II σελ. 120).

— Βυζαντιακὸς ναὸς ἐν χωρίῳ Μπόρια. Ὁ Ν. Βασιλῆος ἔγραψε τῇ 4 Σεπτεμβρίου 1907 τῷ Σπ. Λάμπρῳ.

«Κάτωθι σημειῶ ὀλίγα τινὰ περὶ τινος μικροῦ Βυζαντινοῦ ναοῦ σωζομένου ἐν τῷ χωρίῳ Μπόρια, ἀπέχοντι οὐχὶ πλέον τῶν 20 ἢ 25 λεπτῶν τῆς πόλεως Κορυθαῖς. Ὁ ναὸς οὗτος ρυθμοῦ Βυζαντιακοῦ, μονόθολος, οὐχὶ μεγάλης τέχνης, κτισθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ 18' αἰῶνος ὑπὸ τινος ἐπισκόπου Νήφωνος διατηρεῖται ἀλώδηντος. Ἐξ μεταγενεστέρων ὅμως ἐποχῆν προσετέθησαν 2 πτέρυγες ἐν εἰδει κρονάου· ἡ μία ἐμπροσθεν τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ ναοῦ, ἡ ἕτέρα πλαγίως πρὸς τὰ δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ. ἔχει μῆκος ἢ μέτρων περὶ πέντε καὶ πλάτος 5. Αἱ δὲ τοιχογραφίαι αὐτοῦ σώζονται κατὰ τὸ μαλλον καὶ ἥττον· ἡ κάλλιον σωζομένη εἶνε ἢ τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ ἢ τοῦ κτίτορος τοῦ ναοῦ ἀρχιεπισκόπου Νήφωνος,

κρατούμενος διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς μικρὸν ναῖσκον, ὃν φαίνεται οἶον εἰ προσφέρων τῇ Παντάνακτι Θεῷ. Ἰπερθεν ἀναγινώσκειται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

« Ἅγιος Ἐπίσκοπος Κος Νήμφων καὶ κτίτορ »

ὁλίγον δὲ περαιτέρω, ἀκριδῶς ὑπεράνω τοῦ μέρους ἐνθα σήμερον κεῖται πενιχρὸς ἀρχιερατικὸς θρόνος, ἀναγινώσκειται ἕτερα ἐπιγραφή.

« Ἀναξ ἄναρχε, Χριστέ μου Λόγε δέδεξαι κάμου τὴν ἰκτράν οἰκείαν ὁ τυπιῶς ἐπίσκοπος Νίμφων κρατὸ δὲ τὸν ναῶν τὸν θεῖον μετα πότμου. Ἀρχὴν γὰρ ἀνήγηρα ἐκ βάθρου τε καὶ κόπου με χριστιανῶν λαόν· τοῖς θέλουσι σωθεῖναι λύσιν γὰρ ἐτό πολλῶν ἀμπλακυμάτων »

Ἰπεράνω δὲ τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ ναοῦ ἐπὶ τοῦ ἔσωθεν ὑπερήρου ἀναγινώσκειται τρίτη ἐπιγραφή:

Ἀνεγέρθη ἐκ βάθρου καὶ κόπου καὶ μόχθου ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς οὗτος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ζωοδότου καὶ ἀνειστωρήθη παρὰ τοῦ κτίτορος τοῦ πανιερωτάτου ἐπισκόπου κυρίου Νίμφωνος. Αὐθεντεύοντος δὲ (:) αὐτάδελφοι πανευλαβεστάτοι σεβαστοκράτορες Ἰωάννης καὶ πανυψιλότατος δεσπότης κυριῶς Θεόδωρος.

(Ἔτος στωξή . . . 1380).

Κατὰ μὲν τὸ Ἰούλιον τοῦ λήγοντος ἔτους ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Φάρμακ» τῆς Θεσσαλονίκης τὴν τρίτην ἐπιγραφήν μόνον. Κατὰ Σεπτέμβριον δὲ ἐν τῇ «Ἀληθεία» τῆς Θεσσαλονίκης ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Π. Παπαγεωργίου τὰς δύο πρώτας, κατὰ τι ἀντίγραφον σταλὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα βιβλιοπώλου κ. Σκεντέρη, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν ἀστοχημάτων· τὸ μὲν χριστιανῶν λαὸν ἐγράφη καὶ ἀνεγνώσθη, μέχρι στονημάτων ἀντὶ κρατῶ τὸν ναὸν ἀνεγνώσθη κράτει τὸν ναὸν, καὶ ἀντὶ λύσιν αὐτῷ ἐγράφη λύσις γὰρ ἐγώ, ὡς ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ δῆθεν λεγόμενον.

— Δῶρον τῶν ἀδελφῶν Μασγιδάδων. Ἐν τῷ κώδικι Phil. CCXIX τῆς ἐν Βιέννῃ Καισαροβασιλικῆς βιβλιοθήκης, μετὰ τὰς ἐπιστολὰς Θεοδώρου τοῦ Πεδιασίμου καὶ μίαν «Ἰωάννου τοῦ τοῦ Ζαχαρίου Θεοδώρου τῷ Μοδηνῷ» καὶ πρό τινων ἐν φ. 138ῶ - 140α

ἐπιστολῶν τοῦ Μοδηνοῦ εὑρηγται ἐν φ. 138α-β «Τοῦ αὐτοῦ στίχοι εἰς τὸν Ἰωαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου» λαμβάνονται ἐννέα, «Τοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τῇ αὐτῇ ὑποθέσει» ὀκτώ τρίμετρα λαμβάνονται, εἶτα «Τοῦ αὐτοῦ» τέσσαρα τρίμετρα ἀπεξεσμένα καὶ τέλος «Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον». Τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα «τοῦ αὐτοῦ», ἐπόμενα εἰς τὴν ἐπιστολὴν Ἰωάννου τοῦ τοῦ Ζαχαρίου, εἶνε προφανῆς ἔργα αὐτοῦ τούτου. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα εἶνε ἀνάξια λόγου. Ἐξέσφα δ' αὐτῶν τῷ 1870 τὸ τελευταῖον εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον, ἐνεκα τῆς ἐν αὐτῷ μνείας τῶν ἐκ τῆς ἄλλως ἀγνώστου εὐξαντιακῆς οἰκογενείας Μασγιδά ἀδελφῶν Ἀνδρονίκου καὶ Ἰωάννου τῶν διορησθέντων εἰς τὸν μὴ δηλούμενον εἰδικώτερον ναὸν τοῦ Προδρόμου ἀνάθημα μὴ σαφηνιζόμενον. Ἔχει δὲ τὸ ἐπιγράμμα ταῦτο ὅδε:

Δῶρον δέχου νῦν σιγγόνιον Μασγιδάδων
ἡμ' Ἀνδρονίκου καὶ Ἰωάννου, μάκαρ,
προφήτη Χριστοῦ τοῦ θεοῦ μίμου λόγοι,
αὐτῶς δυσωπῶν σφαλμάτων ἔξειν λύσιν.

Ὁ κώδιξ ἐγράφη τὸν δέκατον τέταρτον (:) αἰῶνα, κατὰ τὸν αἰῶνα δ' αἰῶνα ἔζη καὶ ὁ Πεδιασίμος, οὗ ἔργα περιλαμβάνονται ἐν αὐτῷ· ἄρα πιθανῶς εἰς τὸν αὐτὸν αἰῶνα πρέπει νάναγάγωμεν τὸν τε Ἰωάννην τὸν τοῦ Ζαχαρίου καὶ τὸν Μοδηνόν.

— Κώδιξ Phil. gr. 342. Ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τῶν φύλλων τοῦ κώδικος τούτου παρατηρεῖ ὁ Λάμπρος τὰ ἀκόλουθα:

Cod. Phil. gr. 342.

Καὶ τὴν πρὸς σὲ ἐγγύτητα. φύλλ. 1α.
Ἐπιστολαὶ ἐπίτομοι κτλ. » 16—5.
Φύλλ. 5. Χαλεπά τὰ γεγενημένα.

Τετράδ. α'. ἀπὸ φύλλου 1-5. Ἄλλ' ἐν τέλει φύλλου 4 ἐπιγρ. παραβαρρυντικῆ, ἣτις εὑρηγται ἐν φύλλῳ 125α, ἀνευ ταυτογράφου ἐπιγραφῆς, ἀλλ' ἐπιγέγραπται παραβαρρυντικῆ νεωτέρᾳ χειρὶ. οἶον εἰ τοῦ ἰδ' αἰῶνος, ἣτις καὶ συνεπλήρωσε τὴν ἐν τῷ φύλλῳ 124β ἀτελεῖ κατὰ τὸ φαινόμενον μένουσαν ἐπιστολὴν, ἣς τὸ τέλος εὑρηγται ἐν τούτῳ δὴ τῷ φύλλῳ 1α. Ὡστε τὸ τετράδιον εἶ,

ιδπερ ὡς νῦν ἔχει σύγκειται ἐκ σελ. ὁ μόνον, φ. 123α—126β εἶνε ἑλλιπές μετὰ τὸ φ. 124δ κατὰ ὀκτῶ σελίδας, ἃς εὐρίσκομεν ἐστει-
χωμένας ἐν ἀρχῇ τοῦ κώδικος. Ἐπειδὴ δὲ αἱ συμπληρώσεις περὶ ὧν
εἶπομεν κατὰ τὸ νῦν φύλλον 1, ἐγένοντο ἤδη περὶ τὸν 15' αἰῶνα,
δειγμα ὅτι ἡ στοιχῶσις οἷα νῦν ὑπάρχει ἐγένετο ἤδη πρὸ ἐκείνου
τοῦ χρόνου. Τοῦτο παρέχει εἰς ἡμᾶς ἐν γένει ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ
ἀκριβοῦς τῆς στοιχῶσεως.

Κατὰ ταῦτα, ἀφαιρετέα τὰ φύλλα 1, 2, 3, 4. τῆς νῦν στοιχῶ-
σεως ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸ ιγ' (εἶνε δὲ τὰ τετράδια σημειωμένα ταύ-
τοχρόνως ἀριθμοῖς ἑλληνικοῖς κάτω ἐν τῇ ὡρᾷ ἐν τέλει ἐκάστου καὶ
ἐν τῇ ἀρχῇ, οὕτως ὥστε ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς, ὁ δηλὼν τὸ τετράδιον,
ἀπαντᾷ δις ἐν ἐκάστῳ, ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει) Οὕτω δὲ λείπει το
πρῶτον τετράδιον ὅλως. Τὸ δὲ φύλλον 5α ἔχει σημειωμένον ἄρ.
τετραδίου.

β') φ. 5α. Χαλεπὰ τὰ γεγενημένα.—φ. 13α.— Ὡστε εἶνε σω-
στὸν ἐκ 16 σελίδων.

γ') φ. 13α-19α, συγκείμενον ἐκ μόνων 12 σελίδων. Τὸ χάσμα
μεταξὺ φ. 156 καὶ 16α· ἀλλὰ λείπουσιν ἀληθῶς τέσσαρες ἢ μόνον
δύο σελίδες· διότι παρατηρεῖται· κατωτέρω ὅτι ἔχομεν τετράδια 14
σελ. ἐν οἷς δὲν φαίνεται λείπον τι.

δ')	φύλλ.	19α—27α,	ἄρτιον ἐκ 16	σελίδων
ε')	»	27α—35α,	»	»
στ')	»	35α—43α,	»	»
ζ')	»	43α—51α,	»	»
η')	»	51α—59α,	»	»
θ')	»	59α—67α,	»	»
ι')	»	67α—75α,	»	»
ια')	»	75α—83α,	»	»
ιβ')	»	83α—91α,	»	»
ιγ')	»	91α—99α,	»	»
ιδ')	»	99α—107α,	»	»
ιε')	»	107α—115α,	»	»
ισ')	»	115α—123α,	»	»

ιζ') φύλλ. 123α—127α. Ἴδε ἐν τοῖς περὶ τοῦ πρώτου τε-
τραδίου.

ιη') φύλλ. 127α—135α, ἄρτιον ἐκ 16 σελίδων

ιθ') » 135α—143α, » » » »

κ') » 143α—151α, » » » »

κα') » 151α—158α. Ἐλλειπές κατὰ δύο σελίδας, αἵτινες
ἀν λείπωσι, λείπουσιν μεταξὺ τοῦ φ. 152β καὶ 153α, ἐνθα καὶ συν-
δεδεμένη χωρὶς φύλλου λείποντος. Ἡ ἀριθμησις δι' ἀραβικῶν ἀριθ-
μῶν καίπερ σύγχρονος φαινομένη ἐξακολουθεῖ καὶ ἐνθα ὑπάρχουσι
χάσματα.

κβ') 158α—165α, ἄρτιον ἐκ 16 σελ.

κγ') 165α—173α, ἑλλιπές κατὰ δύο σελίδας. Ἡ χωρὶς τοῦ
ἑλλείποντος φύλλου μεταξὺ 1706 καὶ 171α, ἀλλ' ἡ ἐννοια δὲν ὑπο-
δεικνύει χάσμα, ὡς μοι φαίνεται.

κδ') φύλλ. 173α—181α, ἄρτιον ἐκ 16 σελίδων

κε') » 181α—189α, » » » »

κς') » 189α—196α, ἑλλιπές κατὰ δύο σελίδας· καὶ τὸ
μὲν φύλλον φαίνεται ἐκπεσόν μεταξὺ φ. 1956 καὶ 196α, ἀλλ' ἡ ἐν-
νοια οὐδαμοῦ πάσχει.

κζ') φύλλ. 196α—203α, ἑλλιπές κατὰ δύο σελίδας. Ἐνταῦθα
συμβαίνει τὸ ἐξῆς περίεργον. Τὸ τέλος τοῦ τετραδίου σημειοῦται
διὰ τοῦ κζ' ἐν τῷ φ. 2016 καὶ ὁμοίως ἡ ἀρχὴ τοῦ κη' σημειοῦται ἐν
τῷ 203α, ὥστε καὶ τὸ 202 φ. πρέπει νὰ περιληφθῇ εἰς τὸ κζ' τε-
τράδιον. Οὕτως ἔχομεν σελ. 14 καὶ λείπουσιν μόνον 2, ἀλλ' ἔχομεν
δύο λωρίδας ὑπολειφθείσας, μίαν μεταξὺ 1966—197α, τὴν δ' ἐτέ-
ραν μεταξὺ 2016 καὶ 202α· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν οὐδὲν ἐλλείπει, ἐνταῦθα
δὲ πάντως.

κη') φύλλ. 203α—211α, ἄρτιον ἐκ 16 σελ.

κθ') Τοῦτου τοῦ τετραδίου περισώζονται 8 σελίδες· ἀλλὰ μεταξὺ
τοῦ φ. 213β—214α χάσμα ἀγνωστον πόσων φύλλων.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Δημητρίου Σίμου Μπαλάνου *Ίσιδωρος ὁ Πηλουσιώτης*.

Ἐν Ἀθήναις. Βιβλιοπωλεῖον Ἰωάννου Ν. Σιδέρη 1922 (σ. 184).

Ὁ διαπρεπὴς ἐπιστήμων, ὁ γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιστημονικῶν καὶ διὰ τοὺς πολλοὺς ἔργων, Δημήτριος Σίμου Μπαλάνος, ἐπλούτισε νεωστὶ τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην διὰ νέου αὐτοῦ ἔργου πραγματευομένου τὰ ἀφορῶντα τὸν Ἰσιδώρον τὸν Πηλουσιώτην.

Τὸ ἔργον αὐτοῦ διαιρεῖ ὁ συγγραφεὺς εἰς τρία μέρη, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ὁποίων ἐξετάζει τὸν βίον τοῦ Ἰσιδώρου (σ. 11-35), ἐν τῷ δευτέρῳ τὰ συγγράμματα (σ. 35-54) καὶ ἐν τῷ τρίτῳ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ (σ. 55-169). Τοῦ ὅλου ἔργου προτάσσει ὁ συγγραφεὺς πρόλογον (σ. 5-7) καὶ ἀναγραφὴν τῶν πηγῶν καὶ τῶν βοηθημάτων (σ. 8-9) καὶ ἐπιτάσσει τρία παραρτήματα, ἐν τοῖς ὁποίοις παρέχει ἡμῖν πίνακας 1) τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰσιδώρου ἐρμηνευομένων χωρίων τῆς Ἀγίας Γραφῆς (σ. 171-176). 2) τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐρμηνευομένων λειτουργικῶν ἀποριῶν (σ. 176) καὶ 3) τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ παρεχομένων ἐτυμολογιῶν (σ. 177). Πίναξ τῶν κυρίων ὀνομάτων (σ. 178-180) καὶ πίναξ τῶν περιεχομένων (σ. 181-184) παρατίθεται ἐν τέλει τοῦ ἔργου.

Ὁ συγγραφεὺς, ὅστις λεπτομερῶς ἐξετάζει τὰ ἀφορῶντα τὸν βίον, τὰ ἔργα καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰσιδώρου, ἰδιάζουσας καταβάλλει φροντίδα ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰσιδώρου φρονιῶν καὶ δικάως «ὅτι οὕτω μόνον δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν προσηκόντως τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνδρός» (σ. 5). Οὕτω τὸ τρίτον μέρος, τὸ πραγματευόμενον τὰ ἀφορῶντα τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰσιδώρου, ὑποδιαιρεῖ εἰς ἑννέα κεφάλαια, ἐν οἷς πραγματεύεται 1) περὶ τῶν πηγῶν τῆς θρησκείας 2) περὶ τῶν δογμάτων τῆς πίστεως 3) περὶ τοῦ Ἰσιδώρου ὡς ἀπολογητοῦ 4) Περὶ τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰσιδώρου 5) Περὶ τοῦ ἐγγάμου βίου καὶ τῆς ἀσκήσεως 6) Περὶ ἐρωσύνης 7) Περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰσιδώρου ἐξεικονίσεως τῆς συγχρό-

νου καταστάσεως τῆς ἐκκλησίας 8) Περὶ πολιτείας καὶ 9) Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς.

Τοιοῦτον ἐν δυνατωτάτῃ συντομίᾳ τὸ περιεχόμενον τοῦ ὅραίου τούτου ἔργου τοῦ Δημητρίου Σίμου Μπαλάνου. Εὐδυνειδῆτος ἐργασία, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐπιμελοῦς μελέτης τῶν πηγῶν, τῆς ἀκριβοῦς καὶ ἐρθῆς ἐρεύνης αὐτῶν καὶ τῆς σαφοῦς ἐκθέσεως τῶν πορισμάτων τῆς ἐρεύνης ταύτης. Ὁ συγγραφεὺς γνωρίζει, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, νὰ ἐκθέτῃ τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ μετὰ ἀπλότητος καὶ σαφηνείας θαυμαστῆς καθιστώσης τὸ ἔργον προσιτὸν οὐ μόνον εἰς τοὺς εἰδικούς, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα μὴ εἰδικόν, δυνάμενον εὐκόλως διὰ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἔργου τούτου νὰ λάβῃ ὀρθὴν καὶ πλήρη γνῶσιν περὶ τοῦ Ἰσιδώρου. Χωρὶς τὸ ἔργον νὰ χάσῃ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ ἀξίαν καθίσταται διὰ τῆς ἀπλότητος τῆς ἐκφράσεως καὶ τῆς σαφηνείας αὐτοῦ εὐάρεστον ἀνάγνωσμα, προσιτὸν εἰς πάντας. Διὰ τῆς λεπτομεροῦς δ' ἐξετάσεως τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰσιδώρου παρέσχεν ἡμῖν ὁ συγγραφεὺς πλήρη καὶ τελείαν εἰκόνα τοῦ βίου αὐτοῦ, ἣτις βεβαίως προβάλλεται πρὸς μίμησιν. Οὕτω τὸ ἔργον τοῦτο, εἰ καὶ ἔχει καθαρῶς ἐπιστημονικὴν χαρακτῆρα, καθίσταται καὶ πρακτικῶς ὠφέλιμον, συγχρονιζόμενον πρὸς τὴν ἐποχὴν καὶ ἐπιδιώκον καὶ πρακτικὸς σκοποῦς, παρὰ τὰς ἀστρίκτους ἀντιρρήσεις τινῶν.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

— Ἐν τῇ ἐνταῦθα ἐκδιδόμενη ἡμερησίᾳ ἐφημερίδι «Καθημερινῇ» τῆς 14 Μαρτίου ἀναγινώσκομεν τὰ ἀκόλουθα ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τοῦ τέταρτου τεύχους τοῦ ΙΕ' τόμου τοῦ Ν. Ἑλληνομνήμονος:

Ἐξεδόθη τὸ τέταρτον τεῦχος τοῦ 15ου τόμου τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος, τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συντασσομένου ἐκ τῶν καταλοίπων τοῦ Σπυρ. Λάμπρου, καὶ ἐκδιδομένου ἐπιμελείᾳ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας κ. Κωνστ. Δυοβουνιώτου. Διὰ τοῦ τεύχους τούτου συμπληρώθη ὁ 15ος τόμος τοῦ περισπουδάστου τούτου περιοδικοῦ, ὅστις ἀποτελούμενος ἐκ 452 σελίδων περιλαμβάνει, ἐκτὸς διαφόρων κειμένων ἀντιγραφέντων ἐκ κωδίκων ἀποκειμένων εἰς διαφόρους βιβλιοθήκας, καταλόγους κωδίκων διαφόρων βιβλιοθηκῶν, σύμμικτα, βιβλιοκρισίας, εἰδήσεις, ἔτι δὲ καὶ μελέτας τοῦ ἀοιδίμου Λάμπρου, ἐν αἷς περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ρήγα, ἀπομνημονεύματα καὶ ἀποκαλύψεις μωρτυρικῆς πρωθυπουργίας, τὰ ἀναγνώσματα τῶν πάππων μας κτλ. Εἶνε ὄντως ἀξιοθαύμαστος ἡ παραγωγικότης τοῦ χαλκεντέρου καὶ πράγματι σοφοῦ ἐκείνου ἀνδρός, ὅστις οὐ μόνον ἐφ' ὅσον ἔζη, ἐπὶ δλόκληρον 15ετίαν, μόνος, ἄνευ συνεργατῶν ἐξέδιδε καὶ συνέτασσε ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὸν Νέον Ἑλληνομνήμονα, πρὸς ταῖς πολλαπλαῖς ἄλλαις ἐπιστημονικαῖς καὶ γενικωτέρας φύσεως ἀσχολίαις του, ἀλλὰ καὶ κατάρθωσε νὰ συλλέξῃ τόσον ὑλικόν, ὥστε ἐξ αὐτοῦ νὰ δύνανται ἤδη, μετὰ τὸν θάνατόν του, νὰ ἐκδοθῶσι πολλοὶ ἔτι τόμοι τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντος περιοδικοῦ, ὅπερ ἔτυχε διεθνοῦς ἀναγνωρίσεως».

— Ὁ Α. Rubio y Lluich ἐν τῇ ἐπετηρίδι τοῦ Ἰνστιτούτου τῶν καταλανικῶν σπουδῶν ἐδημοσίευεν ἄρθρον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Σπυρίδων Π. Λάμπρος», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξαίρει τὴν δράσιν καὶ ἀξίαν τοῦ Λάμπρου. Τὸ ἄρθρον τοῦτο (ὡς ὑπεσχέθημεν ἐν τῷ παρελθόντι τεύχει εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας) δημοσιεύομεν κατωτέρω κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Γεωργίου Ν. Μαυράκη ἐπὶ τούτῳ φιλοπονηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, πρὸς ὃν καὶ ἐνταῦθα ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας μας.

Ἐσσαρακονταετῆς περίπου φιλία, γεννηθεῖσα ἐκ τῆς κοινότητος τῶν περὶ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν τῶν μέσιον χρόνων μελετῶν ἡμῶν καὶ διακοπεῖσα μόνον ὑπὸ τοῦ θανάτου, με συνέδεε μετὰ τοῦ ἐπιφανοῦς ἐκείνου ἑλληνοῦ ἱστορικοῦ, τοῦ ἐπιφανεστάτου ἐξ ὅσων ἔσχεν ἡ πατρίς του κατὰ τοὺς παρόντας χρόνους.

Ὁ Σπυρίδων Λάμπρος οὐ μόνον ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς ἡμετέρας Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς Φιλολογίας καὶ τῆς ἐν Μιδρίτη Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἱστορίας δικαιοῦται νὰ τιμηθῇ ἐν ταῖς σελισὶ τῆς παρούσης Ἐπετηρίδος, ἀλλὰ καὶ διότι παρέσχε μεγάλως ὑπηρεσίας ἐν τῇ διαφωτίσει τῆς ἱστορίας τῆς καταλανικῆς Ἑλλάδος, παρακολουθήσας ὡσαύτως μετὰ μεγάλου διαφέροντος πᾶσαν σχετικὴν ἐργασίαν καὶ ἀνακάλυψιν, γενομένην ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ.

Εὐθύς ἄμα τῇ ἰδρύσει τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου, ἠθέλησεν νὰ φωνῇ πρὸς αὐτὸ ὠφέλιμος καὶ ἐξήτησεν ἐπιμόνως τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ἡμετέρας Ἐπετηρίδος πρὸς τὸ ἱστορικὸν περιοδικὸν τοῦ «Ἑλληνομνήμων»· τὸ ὁποῖον ἀπέστειλεν ἡμῖν τακτικώτατα, καὶ τοῦ ὁποῖου ὁ τελευταῖος ἀριθμὸς, πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου συγγραφέως, εἶνε ἀφιερωμένος ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν μνήμην του. Τὸ τελευταῖον τοῦτο τεῦχος ἀπεστάλη ἡμῖν εὐγενῶς ὑπὸ τῆς ἐριτίμου χήρας του, κυρίας Ἄννης Σ. Λάμπρου.

Ὁ Σ. Λάμπρος ὑπῆρξεν ὁ παραγωγικώτερος πάντων τῶν συγχρονῶν ἑλλήνων συγγραφέων, καθ' ὅσον τὰ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθέντα ἀνέρχονται εἰς τὸν ἀπιστευτὸν ἀριθμὸν τῶν 63 τόμων, μετὰ συνόλου 479 διαφόρων ποιημάτων παντὸς εἴδους. Ἐκ τῶν τόμων δὲ τούτων οἱ μὲν 17 περιλαμβάνουσι μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν ξένων ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν ἔργων, οἱ δὲ 13 συγκροτοῦσι τὴν συλλογὴν τοῦ ρηθέντος σπουδαίου περιοδικοῦ του. Ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς παρόντας χρόνους δὲν ἐγένετο γνωστὴ παρομοία διανοητικὴ ἐνεργητικότητα. οὐδε ὑπῆρξε συγγραφεὺς δαπανήσας ἐξ ἰδίων του ἴσον πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Σ. Λάμπρου δαπανηθὲν χρηματικὸν ποσὸν πρὸς δημοσιεῖσιν τῶν ἔργων του.

Ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν θὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα συνοπτικῶς ὅσα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως σχετίζονται πρὸς τὸν ἡμέτερον πολιτισμὸν.

Ἡ τεραστία αὕτη πνευματικὴ παραγωγὴ δὲν ἐγράφη μόνον ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ἀλλὰ καὶ τινὰ τῶν ἄρθρων καὶ μονογραφικῶν ἐγράφησαν γαλλιστί, ἰταλιστί, ἀγγλιστί καὶ γερμανιστί, γλώσσας ὡς θαυμα-

σίως κατεῖχεν ὁ σοφὸς Λάμπρος, διεγείρων τὸν θαυμασμόν πάντων ὅσοι εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀκροασθῶσιν αὐτοῦ ἐν ταῖς πολυαριθμοῖς συνεδρίοις, ἱστορικοῖς, ἀρχαιολογικοῖς κ.τ.λ. τοῖς συγκροτούμενοις ἐν ταῖς μεγάλαις εὐρωπαϊκαῖς πρωτευούσαις, εἰς ἣ παρέστη κατὰ τὸν μακρὸν χρόνον τοῦ φιλέργου βίου του, εἴτε ἰδιωτικῶς, εἴτε ὡς ἀπεσταλμένος τῆς κυβερνήσεώς του ἢ τῶν σπουδαιότερων πνευματικῶν σωματείων τῆς πατρίδος του.

Ὁ Σπ. Λάμπρος εἶδε τὸ φῶς ἐν τῇ θελκτικῇ πρωτεύουσῃ τῆς νήσου τῶν Φαιάκων τῇ 8ῃ Ἀπριλίου τοῦ 1851. ἦτο δὲ υἱὸς τοῦ ἐπιφανοῦς νομισματολόγου Παύλου Λάμπρου, ὅστις εἴπαρος ὢν, παρέσχε τῷ υἱῷ τὸν λαμπρὸν μόρφωσιν. Διήκουσε κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν φιλοσοφίαν, συνέχισε δὲ κατόπι ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Λειψύης τὰς σπουδὰς του. ἀναγορευθεὶς ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ διδάκτωρ τῷ 1873. Παρέτεινεν ἐν τούτοις τὰς σπουδὰς του ἐν Παρισίοις, Λονδίνοις καὶ Βιέννῃ, ἀσκούμενος προπάντων ἐν τῇ βυζαντιακῇ παλαιογραφίᾳ.

Ἡ πρὸς τὰς ἱστορικὰς μελέτας, καὶ κυρίως πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος τοῦ βυζαντίου κλίσις τοῦ Σ. Λάμπρου ἐξεδηλώθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Χάρῳ δ' αὐτῶν παρητήθη τῆς ποιήσεως, ἣτις ὑπῆρξεν ἡ πρώτη αὐτοῦ ἔρως, καὶ τοσοῦτον πρόωρος, ὥστε τῷ 1864, ἐν ἡλικίᾳ 15 ἐτῶν, ἐδημοσίευσε τὰ πρῶτα αὐτοῦ δοκίμια, ἐκδηλῶν ἐν τοῖς στίχοις του τοιαύτας ἐξαιρετοὺς διαθέσεις, ὥστε κατὰ τὴν γνώμην κριτικῶν τινος, θὰ καθίσταται εἰς τῶν καλλίστων ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἦτο τῆς γνώμης ταύτης καὶ παραιτούμενος βραδύτερον ὀριστικῶς τῆς κλίσεώς του ταύτης, ἐδήλωσεν ὅτι ὑπῆρξε κακὸς ἀκόλουθος τῶν μουσῶν, ἀναφερόμενος μάλιστα εἰς τοὺς στίχους τῆς πρώτης δραματικῆς παραγωγῆς του, ἣν κατωτέρω θὰ μνημονεύσωμεν.

Οὕτω ὁ Σ. Λάμπρος ὁ βαθὺς γνώστης τῶν ἑλληνικῶν κλασικῶν, τῶν ὁποίων ἡ θαυμασία μνήμη του συνεκράτει μακρὰ ἀποσπᾶσματα, ἐποίησατο τὴν μεγάλην θυσίαν, καταστάσασαι ἑτι μείζονα διὰ πνευματικὸν ἄνδρα ὡς τὸν Λάμπρον, ἀσθανόμενον ἐντονιώτατα ὀλοκλήρου τὴν καλλονὴν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, νὰ ἀφιερῶσιν τὸν μακρὸν διανοητικὸν βίον του εἰς τὴν μᾶλλον ἀχάριστον καὶ σκοτεινὴν περίοδον τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος του, τὴν βυζαντιακὴν περίοδον. Τοῦτο δὲ ἔπραξε ἀκεφθεῖς, ὅτι ἡ κλασικὴ ἱστορία καὶ φιλολογία εἶνε ἀλωγία κληρονομία τῆς ἀνθρωπότητος, ἣτις ἔχει ἐπ' αὐτῆς δικαίωματα.

ἐνῷ ἡ πτωχὴ τῶν μέσων χρόνων ἱστορία, ἡ πλήρης ἀκαυθῶν καὶ τριβόλων, εἰς τίνα ἄλλον ἠδύνατο νὰ ἐμπνεύσῃ ζωηρὸν διαφέρον ἢ εἰς τέκνον αὐτῆς ταύτης τῆς Ἑλλάδος;

Τοῦτου ἕνεκα τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον, ὅπερ ἔχει ἔκτασιν τινα καὶ σπουδαιότητα, δημοσιεύθη τῷ 1870, κατὰ τὸ 19ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὑπῆρξε τραγωδία, ἣν ἤδη ὑπηνίχθημεν, ἐπιγραφομένη Ὁ τελευταῖος κόμης τῶν Σαλώνων, καὶ βασιζομένη ἐπὶ τινος παραδόσεως περὶ τῆς ἀλώσεως τοῦ τελευταίου ἐν Ἑλλάδι προμαχώ- νος τῶν καταλίνων. Τὸ δράμα τοῦτο τοῦ νεαροῦ Λάμπρου στέφεται διὰ πατριωτικῆς ἀποθεώσεως, ἔχει δὲ ἐπαλληλίαν περιέργων παραδόσεων, γραπτῶν ἢ προφορικῶν, περὶ τῆς ὑπὸ τῶν καταλίνων ἀπωλείας τῆς κομητείας τῶν Σαλώνων, αἵτινες παραδόσεις διατηροῦνται ἀπὸ τῆς ΙΕ' ἑκατουταετηρίδος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Περὶ τοῦ ἔργου τοῦτου ἠσχολήθημεν ἐν τῇ ἐφημερίδι «*La veu del Monserat*» (17 καὶ 24 Δεκεμβρίου 1881).

Προτοῦ μνησθῶμεν τοῦ ἐπιφανοῦς ἑλληνοσυνγγραφέως ὡς ἱστορικοῦ, ἐν ᾧ κλάδῳ, ὡς ἤδη ἐλέχθη ἐν ἀρχῇ, εἶνε ὁ ἐπιφανέστατος, ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι διεκρίθη προσέτι ὡς καθηγητῆς. Κατεῖχε πραγματικῶς τὴν ἔδραν τῆς Παγκοσμίου Ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1890 μέχρι τοῦ 1918, ὅποτε παρητήθη τῆς θέσεως ταύτης, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Ὁ Σ. Λάμπρος ἀπέκτησεν ὡσαύτως μεγάλην φήμην ὡς εὐφραδέστατος ρήτωρ ἐν τε τῇ ἀθούσῃ τῶν παραδόσεων ὡς καὶ ἐν τοῖς συνεδρίοις καὶ φιλολογικαῖς πανηγύρεσι παντὸς εἴδους, εἰς ἃς ἰδιαιτέρως διὰ τὸ πλεονέκτημά του τοῦτο ἐκαλεῖτο.

Ἄλλ' ἡ κυρία αὐτοῦ κλίσις δὲν ἦτο οὔτε ἡ καθηγεσία, οὔτε ἡ πολιτικὴ, οὔτε τὸ βῆμα, ἀλλ' ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπῆρξεν ἡ μᾶλλον προέχουσα μορφή ἐν τῇ συγχρόνῳ Ἑλλάδι. Ὡς ἱστορικὸς κατὰ τὴν νεωτέραν μέθοδον, τουτέστιν οὐχὶ κατὰ ρητορικὸν τρόπον, ἀλλὰ κατ' ἐπιστημονικόν, ὑπερέβη τὴν προηγηθεῖσαν αὐτοῦ γενεάν, τὸν Μουστοξύδην δηλαδή, τὸν Ζαμπέλιον, τὸν Παπαρρηγόπουλον καὶ αὐτὸν τὸν Σάθαν, ὅστις εἶνε ὁ πρῶτος ἀποκαλύψας τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἀρχείου τῆς Ἑνετίας, ἀκολουθήσας τὰ ἴχνη τοῦ ἀειμνήστου Χόπφ. Ἡ τελευταία διπλωματικὴ συλλογὴ τοῦ Σ. Λάμπρου ἡ ἐπιγραφομένη **Παλαιολογία καὶ Πελοποννησιακά**, τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1912 οἱ δύο πρῶτοι τόμοι, περιλαμβάνει ὑλικὸν

ἐξ ἐγγράφων εὑρεθέντων εἰς πλείονας τῶν ἑκατὸν βιβλιοθήκας καὶ ἀρχεῖα τῆς Εὐρώπης. Ὁ ἀκαταπόνητος ἐρευνητής, ἐκτὸς τῶν ἀρχείων τῆς Ἰσπανίας, διέτρεξε σχεδὸν πάντα τὰ ἀρχεῖα, καὶ πανταχοῦ ἀναμνησκονται τοῦ ὀνόματός του μετὰ σεβασμοῦ. Συνέταξε πρὸς τούτοις κατάλογον κωδίκων ὀλοκλήρων βιβλιοθηκῶν, ὡς εἶνε ὁ κατάλογος τῶν περιφήμων μονῶν τοῦ ὕρου Ἰθω, διότι ἦτο δεῖνος παλαιογράφος.

Διὰ μόνων τῶν ἰδίων αὐτοῦ προσπαθειῶν ἐπεθύμει νὰ ποιήσῃται τὴν εἰκόνα ὀλοκλήρου τοῦ βυζαντιακοῦ πολιτισμοῦ, καὶ μὴ εὐχαριστοῦμενος εἰς τοῦτο προσηταιρίζετο πάντας τοὺς ξένους πεπαιδευμένους, ὅσοι κατέστησαν ἀντικείμενον τῶν μελετῶν των τὴν Ἑλλάδα τῶν μέσων χρόνων, ὅπως συνεργασθῆ μετ' αὐτῶν καὶ ἐνσωματώσῃ τα ἔργα των εἰς τὴν γιγαντιαίαν ἐπιχείρησίν του. Οὕτω μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τῷ 1904 τὸ ἔργον τοῦ Γρηγοροβίου «*Geschichte der Stadt Athen*», πλουτίσας αὐτὸ διὰ νέων σημειώσεων καὶ διὰ τῆς μεταφράσεως πασῶν τῶν λοιπῶν περὶ Ἑλλάδος μονογραφιῶν τοῦ σοφοῦ γερμανοῦ, καλέσας δὲ καὶ ἐμέ, ὅπως λάβω μέρος ἐν τῷ καταρτισμῷ τρίτου τόμου, ὡς συμπληρώματος τοῦ ῥηθέντος περισοῦδάστου ἔργου. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ δὲ τούτῳ ἀπέστειλα αὐτῷ πάντα τα περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ καταλανικοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν ἔγγραφα, ὑπερβαίνοντα τὰ ἑκατὸν, ὑπ' ἐμοῦ ἀνακαλυφθέντα καὶ ἀντιγραφέντα ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ Πανόρμου. Προσέτι δὲ τῷ 1908 μετέφρασεν ἑλληνιστὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ W. Miller, «*The Latins in the Levant*», καὶ τῷ 1914 τὴν «*Ἱστορίαν τῆς Τουρκίας*», τοῦ αὐτοῦ ἀγγλοῦ συγγραφέως.

Ἐκτὸς τῶν εἰσφορῶν τούτων, ἃς ἐποιήσατο ὁ Λάμπρος εἰς τὴν ἱστορικὴν μεσαιωνικὴν περίοδον, τῆς Ἑλλάδος, ἠθέλησεν οὗτος νὰ καταστή, ὡς ὁ Παπαρρηγόπουλος, ὁ ἔθνικὸς αὐτῆς ἱστορικὸς καὶ καταρθῶσε τοῦτο διὰ τοῦ ἔργου του «*Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος*» (Ἀθήναι 1886—1908) εἰς ἕξ τόμους. Τὸ πόνημα τοῦτο βασιζέται ἐπὶ τῶν νεωτάτων ἐρευνῶν καὶ συνετάχθη μετὰ σταθερᾶς καὶ γαληνιαίας κριτικῆς, ἐγγραφή δὲ μετὰ μεγίστης γλαφυρότητος, ἣτις κατέστησε τὸν συγγραφέα τῆς ὑπόδειγμα τοῦ μᾶλλον ἀγνοῦ πεζοῦ ἑλληνικοῦ λόγου.

Εἶναι ὅμως ἀδύνατον ἐν τῷ στενῷ τούτῳ χώρῳ νὰ παράσχωμεν ἀρίστην εἰκόνα τῆς πολλαπλῆς παραγωγικότητος τοῦ Σ. Λάμπρου, τούτου δ' ἐνεκα θὰ περιορισθῶμεν ἐν τῇ ἀναγραφῇ ἐκείνων τῶν μελετῶν του, αἵτινες ἔχουσι διαφέρειν τι διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς καταλανι-

κῆς Ἑλλάδος. Ἐκτὸς λοιπὸν τῆς Γενικῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, περὶ ἧς ἐμνησθημεν ἀνωτέρω διὰ βραχέων, καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ περιόδος τῆς ἡμετέρας δεσποτείας διαγράφεται ἀρκούντως καλῶς, δεῖον νὰ ἀναφέρωμεν ἐκ τῶν πρώτων τὸν πρόλογον τοῦ ῥηθέντος δράματός αὐτοῦ, κατόπι δὲ περιεργὸν τινα μονογραφίαν, ἣν ἐνεπεύσθη ἐξ ἐγγράφου ὑφ' ἡμῶν δημοσιευθέντος ἐν τῇ ἡμετέρῃ μελέτῃ «*Los Navarros en Grecia*». (*Memorias de la Real Academia de Buenas Letras*. 1887.) Ἡ μονογραφία αὕτη ἐπιγράφεται «*Ἡ Ὀνοματολογία τῆς Ἀττικῆς*», (Ἀθήναι 1896), καὶ ἐν ταύτῃ ἀποδεικνύει ὁ Λάμπρος, ὅτι ὁ ἀλβανικὸς ἀποικισμὸς τῆς Ἀττικῆς, ὅστις σήμερον ἀποτυποῖ εἰς αὐτὴν ὅλως ἰδιαιτέρον χαρακτήρα, χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἡμετέρου βασιλέως Πέτρου τοῦ φίλου τῆς ἐθνικοπολιτικῆς (*Pedro el Ceremonioso*). Ἐν δὲ τῷ περιοδικῷ *Νέος Ἑλληνομνημῶν* ἐδημοσιεύθησαν ἔγγραφα βυζαντιακᾶ μεγίστης σπουδαιότητος ἐν σχέσει πρὸς τὰ χρονικὰ τῆς Καταλανικῆς Ἑταιρείας. Καὶ ἐν τῇ μελέτῃ τῇ ἐπιγραφομένῃ «*Βιβλιογράφοι προγενέστεροι μεσαιωνικοῦ ἀναφέρεται καταλάν τις τῶν ἡμετέρων δουκάτων ὡς ἀντιγραφεὺς ἑλληνικῶν κωδίκων. Λίαν ἐπίσης περιεργὸν εἶναι ἄρθρον τι ὑπο τὴν ἐπιγραφὴν «*Ἐθνικαὶ Ὑβρεῖς*», δημοσιευθὲν ἐν τῇ *Ἑστία* (Μαῖος τοῦ 1895), διὰ τοῦ ὁποίου ἀποδεικνύεται ἡ διατήρησις ἐν τῇ λαϊκῇ παραδόσει τῆς ἀναμνήσεως τῶν καταλάνων.*

Τὸ πρὸς τὴν ἱστορίαν πάθος τοῦ ἡμετέρου περιφανοῦς συγγραφέως συνώδευσε αὐτὸν μέχρι τῶν ὑστάτων στιγμῶν τοῦ βίου του. Ἐξορισθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν περιπετειῶν τῆς πολιτικῆς εἰς τὴν ξηρὰν καμακρυσμένην νῆσον Σκόπελον, ἀσθενῆς ὢν καὶ πλήρης ἔχων το πνεῦμα πικρίας, μολ' ἔγραφε τέσσαρας πρὸ τοῦ θανάτου του μῆνας, ὅτι παρεσκευάζεν ἄνευ σχεδὸν βοηθείας βιβλίων, καὶ μόνον αἰδέ μετ' *veilleusement par ma miseroire*, ἔργον περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἱστορικῶν μελετῶν κατὰ τὴν πρώτην ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας ἑκατονταετηρίδα (1821-1921). Τὸ ἔργον, προσέθετε, θὰ ἀπετελεῖτο ἐξ 700 περίπου σελίδων. Κληθεὶς ὅμως εἰς Ἀθήνας ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν πρὸς με ἀποστολὴν τῆς ἐπιστολῆς του ἐκείνης, ὅπως ἀπολόγηθῃ (:) ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου διὰ τὴν ὡς πρωθυπουργοῦ τοῦ στέμματος πολιτικὴν του ἐνέργειαν, ἀπέθανεν ὁ αἰμίμητος ἀνὴρ τῇ 5 Ἀυγούστου τοῦ 1919, ἐν ἡλικίᾳ 68 ἐτῶν.»

— Τὴν 26 Φεβρουαρίου ε. ἔ. ὁ Ἐφορος τῶν Βυζαντινῶν ἀρ-

χαιοτήτων κ. Γ. Σωτηρίου ἀνεκοίνωσεν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς ἱστοριογραφικῆς Ἑταιρείας, ἐνώπιον πυκνοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου, παρόντος καὶ τῆς Α. Υ. τοῦ Πρίγκηπος Νικολάου, τὰ ἐξῆς περίπου περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργηθειῶν ἀνασκαφῶν τοῦ ἐν Ἐφέσῳ λαοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου :

Ἐπὶ τοῦ λόφου *Aja Solouk*, ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχοντος τῆς θαλασσῆς Ἐφέσου, καὶ ἐπὶ τοῦ χώρου, ἐνθα διακρίνονται κατὰ διαστήματα στερεώτατοι πλινθόκτιστοι ὄγκοι, προερχόμενοι προφανῶς ἐκ τῶν θύλων τοῦ περιφήμου Ναοῦ τοῦ Θεολόγου, τοῦ ἰδρυθέντος κατὰ τὸν ἱστορικὸν Προκόπιον ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἐγένοντο κατὰ Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον π. ἔ. δοκιμαστικαί ἔρευναι πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ σχήματος τοῦ Βυζαντινοῦ ναοῦ, ἐνηργήθη δὲ καὶ συστηματικὴ ἀνασκαφὴ πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ Ἱεροῦ Βήματος.

I. Ἐκ τῆς δοκιμαστικῆς ἐρεύνης κατωρθώθη νὰ προσδιορισθῇ, ὅτι τὸ κτίσμα τοῦτο τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶχε μεγάλας διαστάσεις, ἦτοι το μήκος αὐτοῦ μετὰ τοῦ Νάρθηκος ὑπερέβαινε τὰ 120 μέτρα καὶ τὸ πλάτος τὰ 60 μέτρα.

Τὸ ἀρχιτεκτονικὸν σχέδιον τοῦ Ναοῦ πλησιάζει πρὸς τὸ τοῦ Ἁγ. Μάρκου τῆς Βενετίας, ἀντιγράφου τοῦ Ναοῦ τῶν ἁγ. Ἀποστόλων ἐν Κων)πόλει, πρὸς τὸν ὅποιον ἄλλως τε συγκρίνεται τὸ κτίσμα τοῦτο τῆς Ἐφέσου καὶ ὑπὸ τῶν ὀμιλούντων περὶ αὐτοῦ Βυζαντινῶν ἱστορικῶν Προκοπίου καὶ Κωδινού. Ἦτο δηλ. Βασιλικὴ τύπου ἐλευθέρου σταυροῦ, μετὰ πέντε τρούλλων, εὐρισκομένων εἰς τοὺς ἀξονας τοῦ Ναοῦ. Ἦ ἀνευρεθέντα στοιχεῖα πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ σχεδίου εἶνε : αἱ ἀποκαλυφθεῖσαι πύλαι τοῦ Νάρθηκος, οἱ πλάγιοι πεσσοὶ μετὰ τῆς μεταξὺ τούτων κιονοστοιχίας τῆς δεξιᾶς κεραίας τοῦ σταυροῦ καὶ τμήματα τοίχων τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου τοῦ Ναοῦ.

II. Ἡ ἐνεργηθεῖσα συστηματικὴ ἀνασκαφὴ τοῦ Ἱεροῦ Βήματος ἔσχε τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα : εἰς βάθος πέντε μέτρων ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους ἀνευρέθησαν τὰ θεμέλια τῆς πλινθοκτίστου 1 κεν-

1. Πλὴν τῶν στηριγμάτων τῶν τρούλλων, τὰλλα μέρη τοῦ Ναοῦ, ἦτοι οἱ περικλείοντες αὐτοὺς τοῖχοι καὶ αἱ καμάραι μετὰ τῶν τρούλλων ἦσαν πλινθόκτιστοι αἱ διαστάσεις τῶν πλίνθων ποικίλλουσι, κατὰ μέσον ὄρον ὅμως εἶνε $0,36 \times 0,36$ μ. καὶ πλάτους $0,05$ μ. καὶ στενώτεροι $0,36 \times 0,18$ μ. πλάτ. $0,15$ μ. φέρουσι δὲ συνήθως τετραπλᾶς ὀρεπανοειδεῖς καὶ ἡμικυκλι-

τρικῆς ἡμικυκλικῆς κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὀψεις Ἀψίδος τοῦ Ἱεροῦ Βήματος. ἡτις ἔχει διάμετρον $12,20$ μ. ἐπομένως ἔξέχει τοῦ σώματος τοῦ Ναοῦ πρὸς ἀνατολὰς $6,10$ μ. Ὅπισθεν τοῦ μέσου τῆς Ἀψίδος καὶ εἰς ἀπόστασιν $1,10$ μ. ἀνεφάνησαν τὰ θεμέλια μεσαιωνικοῦ κυκλικοῦ πύργου εὐρισκομένου ἐπὶ τῆς ἀνατολ. πλευρῆς τοῦ Βυζαντινοῦ Κάστρου, οὔτινος διασώζονται μέρη καὶ ἡ γνωστὴ πύλη κατὰ τὴν νοτιανὴν πλευρὰν τοῦ λόφου.

Ἡ ἡμικυκλικὴ Ἀψὶς ἄρχεται ἐκατέρωθεν ἀπὸ συμπλέγματα τοίχων διασωθέντα εἰς ὕψος 3 μ. καὶ σχηματίζοντα ἐν κατόψει σταυρόν.

Οἱ τοῖχοι ἦσαν ἐπευδεδυμένοι δι' ἰδιορρύθμου ὀρθομαρμαρώσεως. Ἐλάχιστα μέρη τῆς ὑποίας διατηροῦνται 1, εἰς ἐντοιχισμένον δὲ μάρμαρον τοῦ δεξιοῦ τοίχου ἀνεγνώσθησαν γραφαὶ (*grafiti*) ξένων καὶ Βυζαντινῶν προσκυνητῶν, ἀναγράφουσαι τὰ ἔτη 1378 καὶ 1341.

Ἐκ τοῦ μέσου τῶν τοίχων τούτων (οἷτινες εἶνε συμπλέγματα πλινθοκτίστων τοίχων, πεσσῶν ἰσοδομικῶς δι' ὀρθογωνίων λευκῶν μαρμάρων ἐκτισμένοι καὶ ἐνισχυτικοῦ ἰσοδομικοῦ τοίχου, συνδέοντος ἀμφότερα) ἄρχονται κιονοστοιχίαι, ὧν τὰ βάθρα καὶ αἱ ὑψηλαὶ ἰωνίζουσαι βύσεις διατηροῦνται καλῶς (ἀπεκαλύφθη ἐφέτος ἐντελῶς μνη ἡ ἀριστερὰ κιονοστοιχία) αὗται ἐκτείνονται εἰς ἀπόστασιν $22,65$ μ. ὅπου εὐρίσκονται μεγάλων διαστάσεων πεσσοὶ (ἐκάστη πλευρῆ εἶνε 4 μ. ἐπομένως ἔχει ἕκαστος τούτων περίμετρον 16 μ.) ἰσοδομικῶς ἐκτισμένοι διὰ μεγάλων τιτανολίθων. Οἱ δύο οὔτοι πεσσοὶ εἶνε προφανῶς τὰ δύο ἀνατολικά στηρίγματα τοῦ κεντρικοῦ τρούλλου ἐκ τῶν διαστάσεων αὐτῶν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν περὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἐπ' αὐτῶν στηριζομένων μερῶν τοῦ Ναοῦ.

ὡς ταινίας ἀνευ μονογραμμάτων ἢ σφραγίδων. Τὸ ἐρυθρωπὸν κονίαμα ἔχει πλάτος $0,04$ μ. Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἀνευρέθη καὶ ἰκανὸς ἀριθμὸς τετραγωνοειδῶν εἰς τεμάχια μεγάλων μαρμαρίνων κεράμων ($0,90 \times 0,46$) ἐπιτελῶς εἰργασμένων, χρησιμοποιηθειῶν δὲ διὰ τὴν τοιχοδομίαν ἀντὶ πλίνθων. Αἱ κεράμοι αὗται πιθανώτατα προέρχονται ἐκ τοῦ Ἀρτεμισίου.

1. Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἀνευρέθη πλῆθος μαρμαρίνων ζεύξεων, πλακιδίων δηλ. ζητοσιδῶν, καθὼς καὶ ἕτερον τοιοῦτων ἡμικυλινδρικοῦς εἰργασμένων, ἕτινα συνεπλήρουν τὴν διακόσμησιν τῆς ὀρθομαρμαρώσεως τοῦ Ναοῦ, ὡς πλαίσια αὐτῆς τοποθετημένα. Ἐπίσης περισυνελέγη ἀπειρία τετραγωνοειδῶν πολυχρῶμων μαρμαρίνων πλακῶν, λειψάνων τῆς θαυμασίας ἐπιμαρμαρώσεως τοῦ Ναοῦ, ἀνευρέθησαν δὲ καὶ πολλὰ ποικίλοσχημα μαρμαρίνα πλακίδια, δηλωτικὰ τῆς ὑπάρξεως ἐνθετικῆς διακοσμήσεως (*incrustation*) εἰς διάφορα τοῦ Ναοῦ μέρη.

Ἐκτὸς τῶν κιονοστοιχιῶν ἀνευρέθησαν οἱ κυλινδρικοὶ τῶν ζωνῶν (ῖψ. 3,85 καὶ διαμέτρου 0,80 μ. ἕκαστος) εἰς ἓνα δὲ τούτων — τὸν μόνον ἀκέραιον ἀνευρεθέντα — ὑπάρχει ἐκαστερωθεὶς σταυροῦ ἢ ἐπιγραφῆς

ΘΕΟΛΟΓΕ ΒΘΕΙΘΙ ΤΟΥ ΣΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΣΙΣΙΝΗΟΥ ΚΕ ΤΙΣ ΜΙΤΡΟΣ ΑΥΤΟΥ

Ὁμοίως ἀνευρέθησαν δύο ἀκέραια κιονόκρανα (μήκοις 1,23 ἢ 0,85 μ.) καὶ ἐξ τεθραυσμένα διατηροῦσιν ἔχνη χρωμάτων, εἰς τὴν ῖψ. ἴδιον τύπου καὶ ἔχουσι ἠνωμένον ὑψηλὸν ἐπιθήμα μετασταυροῦ ἢ μονογράμματος ἐντὸς κύκλου κατὰ τὸ μέσον· τὰ ἀναγλυφὰ τούτων κοσμήματα (φύλλα ἀκάνθου εἰς σχῆμα φοινικαειδούς ἡμιφύλλου ἢ τριφύλλου διακοσμήσεως) εἶνε λίαν ταπεινῶς ἐργασμένα πρὸς τὸ ἐπιπέδον τῆς χεῖρας τοῦ ζωγράφου. Ἐπὶ τοῦ ἐπιθήματος ὑπάρχουσι κατὰ τὴν μίαν πλευρὴν τεθραυσμένα διακοσμητικὰ ἱωνικὸν κυμάτιον καὶ ἀστράγαλος) προδίδουσαι ὅτι ταῦτα εἶνε εἰλημμένα ἐξ ἀρχαίου ἐπιστυλίου.

III. Κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ μέρους τούτου τοῦ Ἰ. Βήματος ἀνευρέθησαν 10 μεγάλα τμήματα ἐκ λευκοῦ μαρμῆρον (ῖψ. 2,80 πλ. 1,35 καὶ πᾶχ. 0,50) πλουσίως γεγλυμμένου γέισου τῆς ἀψίδος φέροντα εἰς μίαν τῶν στενῶν πλευρῶν τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ἴσως σημεῖα C X E Δ H A. B. Γ καὶ ε. (ὄροι πρῶτην ἴδη φορῶν ἐμφανιζόμενός ἐστι δὲ τῆς ἐτέρας γεγλυμμένης ταινίας, ἱωνικοῦ ἐπιστυλίου, ὅπερ προδίδει, ὅτι τὰ μάρμαρα ταῦτα εἰλημμένα ἐξ ἀρχαίου Ναοῦ (αἱ διαστάσεις τῶν δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰ κατὰ χώραν κείμενα μεγάλα τμήματα ἐπιστυλίων τοῦ μόλις 300 μ. ἀπὸ τοῦ λόφου *Αἴα Σολοῦφι* ἀπέχοντος Ἀρτεμισίου).

Ὁμοίως ἀνευρέθησαν 40 ἀπλᾶ ἰσογώνια μάρμαρα (π. 90 X 0,90 μ. καὶ πᾶχους 0,37 μ.) πιθανώτατα ἐκ τῶν βαθμίδων τοῦ Συνθρόνου καὶ τῆς Σολέας τοῦ Ναοῦ προερχόμενα ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκαστερωθεῶν τοίχων τοῦ Βήματος καταπεσόντα, ἅτινα εἰλημμένα ἐκ τῶν βαθμίδων τοῦ Ἀρτεμισίου, ὡς συγκριτικὴ μελέτη δύνανται ἀποδείξει. Εἰς τινα τούτων ἔχει ἐγκαραχθῆ ὁ σταυρός.

Τέλος ἀνευρέθησαν ὑπὸ τῶν τμημάτων ἐπιστυλίων μετὰ γλυφῶν (εἰς ἐν τούτων ὑπάρχει καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ΘΤΣ—(Θεοτόκος :—) ἀγνωστῆς τοῦ τοποθετημένα, πολλὰ τεθραυσμένα θωράκια μετ' ἀναγλυφῶν διαφόρων ἐποχῶν (πιθανῶς τοῦ τέμπλου τοῦ Ναοῦ) μαρμαρινῆ τοξοειδῆς πλάξ μετὰ ταινιῶν καὶ ἀναθεμιῶν ἐν τῷ μέσῳ, λείψανον πιθανῶς φατνωμάτων μέρους τινὸς τοῦ Ναοῦ, εἰς τὰ εἰλημμένα τμήματα χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν μὴ δυνάμενα νὰ βοηθήσωσιν ἡμᾶς πρὸς τὸ πᾶν εἰς ἐρμηνείαν τοῦ Ναοῦ¹⁾ καὶ πρὸ πάντων πλήθος μωσαϊκῶν εἰς τεμάχια ἢ διαλελυμένας ψηφίδας.

1) Κατὰ τὴν δοκιμαστικὴν ἔρευναν πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν πεσόντων τῆς δεξιᾶς κεφαλῆς τοῦ σταυροῦ ἀνευρέθη ἐντοιχισμένη ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ποσ-

Τὸ ἀνωτέρω εὐρήματι εἶναι χαρακτηριστικὰ τοῦ πλοῦτου τῆς διακοσμήσεως τοῦ Ναοῦ τοῦ Θεολογοῦ τῆς Ἐφέσου.

Τὸ ἀνασκαφέν ἐφέτος ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Ναοῦ (μήκ. 36 μ. καὶ πλάτ. 12,25 μ.), ἀπὸ τοῦ ἠπείου ἀφηρέθησαν 2,800 κυβικὰ μέτρα χωματός¹⁾ παρουσιάζει τὴν ἐξῆς διατάξιν:

Ὁ ἡμικυκλικὸς χώρος τῆς ἀψίδος εἶναι κατὰ δύο βαθμίδας ὑψηλότερος τοῦ λοιποῦ μέρους τοῦ Ναοῦ, εἰς τὸ μέσον δὲ τοῦ χώρου τούτου ἀνευρέθησαν δύο τετραγωνικοὶ στῦλοι μετ' ἠνωμένων ἡμικυκλικῶν καὶ μετ' ἐγκοπῶν, πιθανώτατα στηρίγματα τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου ἢ τὸ κέντρον τοῦ Συνθρόνου τοῦ Ναοῦ.

Εἰς ἀπόστασιν 7,30 μ. ἀπὸ τῶν στηριγμάτων τούτων ἀνεφάνη τετραπλευρὸς κιονίσκος, στηριζόμενος διὰ τεσσάρων σιδηρῶν δεσμῶν ἐπὶ τοῦ μαρμαροστρώτου δαπέδου τοῦ Ναοῦ, οὗτινος ἰκανὰ μέρη διεσώθησαν. Ὁ κιονίσκος οὗτος τῆς Ἀγ. Τραπεζῆς ἐξεληφθη ὡς ὁ ὑποβασταζων τὴν πλάκα αὐτῆς, πιθανώτατα ὁμοίως νὰ ἐγένετο καὶ ἕτερον αὐτοῦ χρήσις.

Τέλος εἰς ἀπόστασιν 9,50 μ. ἀπὸ τοῦ κιονίσκου τούτου ἦλθεν εἰς φῶς προβλημτικὸν κτίσμα, ὅπερ ἐθεωρήθη κατ' ἀρχὰς ὡς ὁ ἄμβων τοῦ Ναοῦ, ἢ ἀποκάλυψις ὁμοίως τοῦ σχήματος αὐτοῦ προδίδει ἕτερον χρήσιν, πιθανῶς θυσιαστηρίου κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Κων. πόλεως, ἀλλὰ καὶ Μουσουλίου ἐνεκα τῆς διατάξεως τῶν μερῶν αὐτοῦ. Τὸ κτίσμα τοῦτο συνίσταται ἐκ δύο παραλλήλων ἡμικυκλικῶν τοίχων, μεταξὺ τῶν ὁποίων σχηματί-

σθη ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή ἱουδαϊκῶν χρόνων εἰλημμένη προφανῶς ἐκ τοῦ πικροβόλου τοῦ Ἀρτεμισίου ἀναγράφουσα εὐχαριστίας κυρίως Ἀρτεμίου τοῦ Ῥωμαίου· Τίτου Φλαβίου Ἀσκληπιοδώρου Νεοποιοῦ Ἀνθαιρέτου ἐπισημαντικῶς τὰς δύο ἐσσηνίας καὶ νυκτοφυλακίας τὰς δύο νυκτοφυλακίας ἐκ τῶν ἰδίων. Ὁ ἀναθέτων σημειοῦται ὡς «μετέχων τῆς Γερουσίας» καὶ ὡς «Πικροβόλος».

Ἡ ἐπιχρῶσις τοῦ μνημείου ποικίλλει ἢ ἀνωτέρω ἐπιχρῶσις ἀνέσχηται εἰς 6 μ. ἢ δὲ ἐλαχίστη εἰς 3,50. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν παρουσιάζονται τὰ ἐξῆς στρώματα: α') μέχρι 0,50 μ. γῶμα μετὰ θάμνων καὶ χόρτων· β') μέχρι δύο μέτρων κατωτέρω κονιάματα καὶ συντρίμματα πλίνθων, γέισα καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνευρίσκονται μωσαϊκὰ εἰς διαλελυμένας ψηφίδας ἢ τεμάχια· γ') μέχρι ἐνὸς μέτρου ἢ 0,80 μ. κονιάματα εἰς σχήματα βῶλων καὶ λίθοι ἐπισημ. διαλελυμένοι ψηφίδες· δ') μέχρι 2 μ. κατωτέρω λίθινι, κονιάματα ἐννευχῶ μεταβεβλημένα ἐκ τοῦ πυρός (δηλωτικὰ γενομένης πυρκαϊᾶς) ε') ἀνευρισκόμενα μωσαϊκὰ εἶνε ἀπηνθρακωμένα καὶ ε') μέχρι 0,50 μ. ἕκαστον τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ μελανὸν γῶμα ἐν εἶδει λιπάσματος, δηλωτικὸν τῆς τελείας ἐγκαταλείψεως τοῦ μνημείου ἢ μεταβολῆς αὐτοῦ εἰς σκαβλὸν πρὸ τῆς ἐρειπίσεως. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἀνευρίσκοντο καὶ μεταγενεστεροὶ τάφοι.

ζεται μαρμαρόστρωτος διάδρομος (πλ. 1, 30 μ.)· ἐκ τῶν τοίχων τούτων ὁ ἐξωτερικὸς (πάχ. 0,84 μ.) στηρίζεται εἰς τοὺς δύο μεγάλους πέσσους (τὰ ἀνατολικά δηλ. στηρίγματα τοῦ κεντρικοῦ τροῦλου τοῦ Ναοῦ) καὶ διασώζει κατὰ τὴν πρὸς τὴν ἀψίδα ὄψιν πολλὰ μέρη τῆς ὀρθομαρμαρώσεως αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐσωτερικὸς (πάχ. 1, 93 μ.) ἀκολουθεῖ τὴν κυκλικὴν διεύθυνσιν τοῦ πρώτου καὶ σχηματίζει εἰς τὸ πάχος αὐτοῦ τρεῖς κόγχας κοσμουμένας διὰ τοιχογραφικῶν, ἵχνη τῶν ὁποίων ἀνεφάνησαν.

Ἀπὸ τοῦ δευτέρου τούτου τοίχου ἔκτείνεται δάπεδον (ὅπερ εἶναι 0,93 μ. ἰψηλότερον τοῦ διαδρόμου) μετὰ μαρμαρίνων πλακῶν ἐστρωμένον καὶ κατὰ τὸ μέσον ἔχον ψηφίδωμα, συνιστάμενον ἐκ πολυχρόμων τριγωνικῶν πλακιδίων κοσμοῦντων ἐν εἴδει πλαισίου ὀρθογώνιον πλῆκα ἐξ ἐρυθρωποῦ μαρμάρου. Εἰς τὸν διάδρομον τοῦ κεντρικοῦ τούτου κτίσματος εἰσῆρχετο τις διὰ πυλίδος (τμήμα τοῦ ἀριστεροῦ πλαισίου τῆς ὑποίας διεσώθη) κειμένης ἀριστερὰ μεγάλης Πύλης, ἐξ ἧς διετηρήθη τὸ κατώβλιον (1,95 × 0,30 μ.) διασωθῆσαν καὶ τὸν ἀριστερὸν σιδηροῖν ὄλμον, εἰς ἃν εἰσῆρχετο ἡ στρόφιγγς τῶν θυροφύλλων.

Ἡ ὄψις τοῦ κτίσματος τούτου ἔχει πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς Μουσολεῖα Ῥωμαικῶν χρόνων (ὡς εἶναι λόγου χάριν ὁ λεγόμενος τάφος τοῦ Μουκᾶ ἐν παλ. Ἐφέσῳ), ἡ ἀληθὴς δὲ ἐρμηνεία τούτου θὰ γίνῃ μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ περὶ αὐτὸν χώρου καὶ τὴν ἐκκαθάρισιν καθόλου τοῦ Ναοῦ ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐπιχωματώσεως κατὰ τὰς προσεχεῖς ἀνασκαφάς.

Ὁ κ. Σιωτηρίου προέταξε τῆς ἀνακοινώσεώς του τὴν ἱστορίαν τοῦ Ναοῦ τοῦ Θεολόγου τῆς Ἐφέσου κατὰ τὸς πηγὰς καὶ τὰς διασωθείσας περὶ τοῦ τάφου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ παραδόσεις.